

ספר

אגרות צפון

יבלבל

תשעה עשר מכתבים

על דבר

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היום תשס"ט

היהדות

הלא המה ה'י"ט מכתבים שזכו לשם עולם בקהלות
ישראל בארצות אשכנז.

הכרם בלשון אשכנז

הרב הגאון הצדיק זקן החכמה והתושיה ר' שמשון בר' רפאל הירש
זצ"ל רב לעדת ישרון בפראנקפורט ענין ונעתקו לשפת עבר, גם הברה

תולדת המחבר

פ א ת י

משה זלמן ביהו' שמואל הלל ו"ל אהרנזאהן
מקאוונא.

יצא לאור ברשיון להעתיק ולהדפיס שנתן הרב"ג החבר זצ"ל בחייו ל הפעניק ס"ז
אהרנזאהן ולשתפו יעקב הלוי ליפשיץ

ווילנא

ברפוס האלמנה והא"ם רא"ם

שנת תר"נ ל"פ

ה ס כ מ ת

מִן אֲדָמוֹד הַרְבֵּה הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל רֵבֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פֶּאֶר הַדּוֹר,
ע"ה, מֵעַז וּמִשֵּׁנֵב לַעֲמֹה יִצְחָק אֶלְחָנָן שְׁלִיט"א
אב"ד דק"ק קאוונא. —

כאשר הִיָּה לְמַחֲלָה עֵינֵי הַסֵּפֶר הַיָּקָר אֲגֵרוֹת צָפוֹן הֵלֵךְ הַמֶּלֶךְ הַי"ט
מִכְתָּבִים הַיָּקָרִים וְהַנְּפִלְאִים ע"ד תְּשׁוּדָה הַיְּהוּדָה וּפְתַח יִקְרָה הַהוֹרָה וְהַמְּלוּה
מִהַרְבֵּי הַגָּאוֹן הַדְּיוּק הַמְּפֹרָסִים הַהַר"ג ר' שִׁמְשׁוֹן רִפְאֵל הִירֵשׁ ז"ל אב"ד דק"ק
פ"פ ד"מ אֶשֶׁר בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ בְּמַפְלְגֵי הַקְּדוּשִׁים, וּבִימֹד הַפְּלִיא הַגָּדוֹל
לְעִשׂוֹת בְּחִבּוּרֵי הַנְּעִלָה הַזֶּה, לְהַשִּׁיב בְּקִרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁנֵנוֹ אֶת עֵטְרַת הַדָּת
לְיוֹשְׁנֶיהָ, בִּז לְמַד תּוֹשִׁים בֵּינֵהּ, וְהַמְּאֹרֶה שֶׁבוֹ הַחַיִּיר לְמוֹטֵב רַבּוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל
שֶׁמֶה וַיִּקְרַב אֶת לֵבֹס לְאֲבִיהֶם שְׁבַע־מֵיִם וְלֹאֲהַבֵּת תּוֹה"ק, וְכֵן דְּבָרָיו אֶשֶׁר מִמְּקוֹם
קְדוּשָׁה יֵאָבְדוּ, לְרֹפִים וּמְזַקְקִים שְׁבַע־מֵיִם בְּמֹר הַחֲבוּנָה הַגְּלוּמָה וְהַדְּעָה הַיִּשְׂרָאֵלִית
בִּיד חֲכָמָתוֹ הַגְּדוֹלָה הַטּוֹבָה עֲלוּיו. —

והנה עוֹד בְּהַי"ג הַהַר"ג הַמַּחְבֵּר ז"ל, הוֹאִיל לְעֹזֶת אֶת הַרְבֵּים גַּם
בְּאַרְלָנוֹ, וּבְאַחֲרֵית יָמָיו נָתַן אֶת הַזְכוּת וְהַרְשִׁיין לְיָדֵי הַיָּקָרִים, טּוֹבִים הַשְּׁנִים,
לְהַרְבֵּי הַהַר"ג ר' מִשָּׁה זֶלְמָן אֶהֱרַנְזֶאֶהֶן כ"י וְלַהַרְבֵּי הַחֶכֶם הַיָּקָר מו"ה יַעֲקֹב
הַלֵּוִי לְיִפְשִׁיין כ"י לְהַעֲתִיק וְלַהַדְפִּים אֶת הַסֵּפֶר הַיָּקָר הַזֶּה עֲבָרִית וְאַשְׁכְּנַזִּית,
וְהַרְשִׁיין הַזֶּה בְּכ"י הַהַר"ג הַמַּחְבֵּר ז"ל הַיְדוּעַ לִי הַיּוֹבֵב, רְלוּתֵי צַעֲרֵי.

ומה נֵעִים לִי עֵתָה לְרַחֵם כִּי הַסֵּפֶר הַזֶּה נִשְׁתַּק לְשִׁפְתֵי קִדְשֵׁנו מֵאֵת
הַרְבֵּי וכו' ר' מִשָּׁה זֶלְמָן אֶהֱרַנְזֶאֶהֶן כ"י אֶשֶׁר כָּבַר הַתְּמַחֵי גִבְרָה צַעֲרֵיִם כְּלָלָה,
וְגַם רָאוּ חֲכָמִים גְּדוֹלֵי הַמְּבִינִים וַיִּחְשְׁבוּ אֶת הַהַעֲתָקָה הַזֹּאת עַד לְהַפְּלִיא, לִכֵּן
חֲמִינָח לְפַעֲלָה עֲבָרָה יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרָאֵל, וְהַתְּפִלָּה לְהַשֵּׁם ית', כִּי חֲפֵלֶס הַטּוֹב שֶׁל הַמּוֹלָל
הַיָּקָרִים הַכ"ל יִלְוֶה בִּידֵם, לְמוֹקֵן פַּעֲלָה, וַיִּרְטֵ מַעֲשִׂיהֶם לְעֹזֶת אֶת הַרְבֵּים,
וְכֹאֲשֶׁר הִיָּה פְּעֻלַּת הַסֵּפֶר הַזֶּה גְּדוֹלָה בְּקִרְבֵּי אַחַצ"י בְּאַרְץ אֲשְׁכְּנָן, כֵּן יִשְׁאֵל
פַּעֲלוֹ וְהַדְרֹו עַל צִנֵּי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְלָנוֹ, וְדַבֵּר בְּעִתּוֹ מֵה טּוֹב. —

וכאשר יָדִידֵי אֱלֹהִים גִּמְרוּ אֲדָמוֹד לְגִשָּׁה אֶל הַהַדְפָּסָה בְּעֹהֲשִׁי"ת,
הַגְּנִי עֵתָן לְהַסֵּךְ אֶת בְּרַחְמֵי הַיָּקָר וְכֵן עֲמִיקָה יִבְנֶפֶשׁ הַפְּלִיא הַגְּנִי מוֹקֵן חַי"ה בְּכ"י
לְקַחַת

הסכמה

לקחת ספר אחד כפי המצוי אשר ישיחו עליו, וכן לקום כי רבים וכן שלמים
מאחז"י יאצו להביא את הספר היקר והגמלא הזה בצרכה אל תוך בתיכם לחזק
הדת ותוה"ק ומכנת ישראל על טהרת הקדש .

והנני מזכיר לכל יוד טוב אש להדפיס חלילה את הס' הזה בני
רשיון השותפים הנ"ל, כי מלבד שהוא נגד חוקי הקו"ה הוא חסור גמור
ומנוגד הוא עפ"י תוה"ק מטעם "הסגנת גבול" ושארית ישראל לא יעשו עילה,
וצוה לני צא עו"ה בצרכת שלום רב על ישראל ואוהבי תוה"ק .

הנני הכותב והמעתיר למען כבוד קדושת תורתנו ובאתי על ההתום יום
א' כ"ג מרחשון תר"ץ ק א ו ו ג א .

נאום **יצחק אלחנן** החוב"ק הנ"ל

פתח דבר

כנסת ישראל, לפי דברי הכמינו ז"ל, נמשלה ליונה, אשר תגן על נפשה וחיה, בכח כנפיה, כנפי יונה, ולא בהרטומה וצפרניה, ואם נאבה להשלים את המשל הזה עם סוף הכתוב, נחפה בכסף, נוכל להוסיף עוד כח שני, אשר המבין יבין, כי לפעמים גם זה לטובה להציל את המושלה ליונה מצרות רבות ורעות; אבל הכח האחרון הזה, אשר רבים ולא שלמים ידמו לפתור על ידו את השאלה: במה כחו של עם ישראל גדול להיות אפשר להתקיים עד עולם? לא יעצור כח להיות רב להושיע, ולא פעם יתפך לרועץ ולסכנת כנסת ישראל, ע"י בעלי כנפים, כנפי יונה נחפה בכסף, אשר לא ידעו לתקור, וכלא נחשב בעיניהם המאמר: יאה עניותא לישראל! כסות עינים — עין רעה ועין צרה בשל אחרים. המה יביאו רעה רבה להיונה אשר במקומות לא מעטים לא תמצא עוד מנוח לכף רגליה, ובשלבם הסער של קנאה ושנאה וכל מדה לא נכונה, לכן טוב ויפה הוא הכח הראשון בכנפי יונה, או את אשר שפתי חזל ברור מללו: מה יונה כנפיה מגינות עליה, אף ישראל מצות מגינות עליו, כי אמנם ההישגחה העליונה אשר התקתה לכנסת ישראל את תעודתה ותכלית תקומתה, לא במעשי אנוש ותחבולותיו תהווק את קיומה, רק בכח כנפיה הפנימי שמה לה עז ותעצומות, מן וצנה מפני הקמים עליה, מבלי לקדם את פני האויב במלחמת תנופה בדרטום ובצפורן, ומעשיה יקרובה או ירחקה להביא עליה הליפות ברכה וקללה, ודבר אלהינו: ואני זאת בריתי יקום לעד, לכן הכנסת הזאת הגדולה או הקטנה על פי מעשיה נפלאה היא במצת גורלה להיות אומה משולה לעפר ולכבבים, כשהן יורדין יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכבבים

(מגילת ס"ו) עד אשר יחדלו חליפית וצבא בארצית הימים ותחוינה

עינינו קץ הפלאות. —

אף לא נשגה אם נאמר: בנסת ישראל נמשלה לא רק ליונה, בעלת כנפים, כי גם „ליונה בן אמת" תזוהרה, אשר מטעמו ונמוקו עמו, קדם לברוח מלפני ה', והרוח, היס והרג בחוקה הביאוהו למלאות את תעודת מלאכותו, ועם הקיקיון שם ה' קנצי למלין ויאלפוהו דעת, כי צדיק ה' בכל דרכיו, את אשר ירחם ירחם וגם, שבט אפוי הוא רק שבט מוסר לשיב אל ה' בעל הרחמים. — מכל הקורות את הנביא, יונה יצא לנו, הגוי־סלה ומשל נאמן בעד בנסת ישראל, למען דעת, כי ההשגחה העליונה, כאשר הנמיר אומר עי' איש פלוני או עם פלוני למלאות איזה תעודה ותכלית נעלה, תוציא לפועל את שעלתה במחשבתה תחלה, עי' האי ש והעם שבהרה בהם, אם יאבו או יחדלו, ויען כי מצד האיש או העם הבחירה בידם למלאות או לבלי למלאות פקודת ה', ותלילה לאל להבריה את בעלי הבחירה אשר הרשות בידם גם, לברוח מלפני ה' (הנביא מפני בונה נעלה לתת נפשו טפר עמו, ובני העם מפני: יצר לב האדם רע מנעוריו), אף כי נשתומם על מדה, ארך אפים של ה' להיות סובל ומעלים עין כמה עדין ועדנן מממרים את דבריו, אך סוף סוף אלה ורק אלה אשר ידמו לברוח מלפני ה', המה ימלאו את תעודתם ומלאכותם לאשרם ולנתת רוח משלתם העליון, ואף אם יתמהמהו יחכה להם, והמה ולא אחרים שלוחים למקום למלאות תפקידם באמונה, אך תחת אשר יכלו אלה, לו לא ברחו מלפני ה', לבלות מעשיהם במדרה ובדרך קצרה מדרבי נועם אשר סלל ה' ליצר נאמן לשולחו, ימלאו המה את כל אלה אחרי רוב עמל ותלאה, סכנות נפשות וצרות רבות ורעות, ולכל יכלו באפס הקוה, יש לההשגחה העליונה עם סק עמיהם לעישות אתם נסים ונפלאות ולהצילם בכל פעם מדעתם עד אשר באחרונה יעשו את המושל עליהם ושכרם הרבה מאד, אחרי ההגיון הזה, מי לא יראה חוות הכל כמשל שלנו:

בנסת ישראל נמשלה ליונה בן אמת, הן תעודה רמה יעודה

לבנסת ישראל, אשר בעתה תוציא אותה לפועל. — התעודה
 הזאת של היהדות גלויה וידועה לאשר יעמיק חקך (ובפי
 אשר יורו לדעת היש מכתבים שדמה עתה בידי הקורא) ולילי
 קדם ישראל כמה פעמים. לברוח מלפני ה', כי עתה הזון
 בן אמוץ: והיה באחרית הימים וגו' היה נעוץ סופו בתחלתו
 ופטורים היינו לאמר בכל יום: ואף אם יתמהמה אחכה לו, כי
 תעודה ישראל יכולה להמלאות זה כביר בעת רצון של המושגה
 והשליה גם יחד בעגלא ובזמן קריב: אבל שחתך ישראל, כי
 לא פעם ולא שתים קדמת, לברוח מלפני ה', לכן ארבו
 הימים וארוכת בת עמי עוד מן הוא והלאה, וכל הקורות
 והמוצאות את הנביא יונה כתומן יחד עברו על עם ישראל.
 בימי הבינים (מיטטעלאלמער), עת החשיך כסה ארץ וערפל
 לאומים, עד כמה פעמים נשמע קול הקריאה: שאהו והטילוחו
 אל תוך הים גם מלאו אחרי דברים, כמה פעמים הטיל ה' רוח
 סערה והאניה אשר בה ירדו לברוח (מלפני ה') תרשישה
 (לסחור את הארץ ולצבור כסף בתמוץ) חשבה להשבר (אשר גם
 בזה נראה דבר פלא מתכונת רוח (חאראקטערצוג) לא מעטים
 מאחבי אשר בעת הסכנה היותר גדולה ואנית כנסת ישראל
 חשבה להשבר יורדים אל ירכתי הספינה לשכב ולהרדם)
 ופילו פור להשמידם מחדת שמי ה'. — כמה פעמים באו מים עד
 נפש ישראל, משברי ים וגליו עליו עברו ותהום יסובבתו, אך
 ברוך שאמר: כי תעבור במים אתך אני ואשר לו הים ימן לו
 דג גדול לבלוע אותו (בימי גרוש ספרד מפני שנאת הדת מצאו
 היהודים מפלט למו גם באיטאליען מושב ראש המחזיקים במשום
 הדת, האפיפיור וראשי הבהנים במקומות שונים) ובמעשה
 נסים חי במעיו עד אשר מעי הדגה החלו להציק לו במאד,
 ובהתפללו אל ה' ממעי הדגה ויקא אותו הדג אל היבשה
 לראות עוד הפעם אור וחיים, כן היתה מנת גורל עמנו, אשר
 מפני כי קדם חליפות לברוח מלפני ה' ולשוב אל על בעת
 צר ומצוק, ראה לפניו: אניה חשבה להשבר, ים וגלים, דג,
 דגה ויבשה, נסים ונפלאות ושמירה מעולה תזורים חלילה
 לבל יתם לנוע, ומי יודע עד מתי עוד. —

גם הזיון, הקיקיון כמו חי יתיצב לפנינו להמשיל לו את הלך נפש ישראל ורוחו, כי כאשר ישב ישראל (בצרפת, בריטניא אשכנז וכדומה בדורות עברו) ואם גם למצער התת צל הקיקיון של הופש מדומה, שמה שמחה גדולה, ויחשיב תמיד, כי בצל הקיקיון הזה יחיה לארך ימים, אף בטוב לו מאד שמה, לפי דעתו, הסיר מעליו את אדרתו, באמרו כי היא כסותו לעורו רק בהיותו נע ונד, אך ישבח כי ישנם בעולם בריות כאלה ותולעים שמש אשר יוכלו להכות את הקיקיון להיות בין לילה היה ובין לילה אבד, ואלמלא מוראה של מלכי חסד בדורנו אשר ימשכו חסדם גם ליהודים, בהיותם בנים ועבדים נאמנים במדינה ובארץ מגוריהם, כי עתה התולעים האלה אשר יתמלטו מביצי צפעוני הפו דרם כל ענף ושורש מחופש וחיי היהודים התלואים בהשגתת ה' ובחסד שלישי ארץ אשר בצדקה יכון כסאם, אף במקומות אחרים שקרה כאלה היטב חרה לישראל, כי נלקח הקיקיון מכנו, אף לא מעטים היו אשר קצרה נפשם ויאמרו: טוב מותי מהי! והקיקיון אשר נלקח מעל ראשם הביאם בכלל לידי גאוש שלא מדעת' כאלו יד ה' קצרה להת מבטח עז, מעוז ומחסה אחר התת הקיקיון שלא עמל ולא גדל אותו, רק ה' נתן וה' לקח, והכל לפי המעשה שיקרבו או ירחקו מעבודתו, עד אשר יחדל מלברוח מלפני ה' והיה אך טוב לישראל. -

אך ישראל עוד לא ידע, עמי לא יתבונן, כי רק טרחה יתירה יעשה לההשגחה העליונה להתעסק עמו, להביא עליו את האלה הבתובה בתורה ובכל זאת לשמרו כאישון בת עין, כאשר תדביקו הרעה ובנפשו היא, מי יהן ונפקתו עיניו לראות נכוחה ולאמר על הרג, הקיקיון וגם על התולעת גימן ה' כאשר עליו להאמין באמונה שלמה על כל צרה שלא תבוא וה' הטיל רוח סערה' וכי כל אלה יביאותו להביר ולהוקיר את תעודתו הרמה, אשר בעתו יחישנה למלאות ובה יושע תשועת עולמים. -

ודנה אם נאבה לשאול: מה היא היתדות? או נעמיק

שאלה: מה היא תעודת ישראל? האומר, כי שאלות פשוטות הנה, ומי לא ידע ולא יבין את זאת, הן ספרי תנך והתלמוד פתוחים לפנינו וכלנו חכמים, כלנו יודעים: מה היא היהדות ותעודת ישראל, האומר זאת אינו אלא מועה. השאלות האלה הנה השאלות היותר נכבדות, ובגלל הדבר שחפצו גם גדולים ומצויים לתת עליהן תשובות מבלי העמק חקר, נכשלו גם הקשילו רבים. אמנם, המקורים פתוחים לפנינו, אך המים החיים שבהם יקפכו למים הרעים, אם יגלו פנים בהם שלא כהלכה.

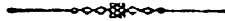
מי לא ידע אשר בארץ אישכנו, ארץ שהיו בה גאונים ומאורות הגדולים וכל העם היו כלם קדושים, וימלאו אחרי כל מצות ה' בתורה הבתובה והמסורה, והנה בדרך העבר תקיפה חדשה נהיתה שמה, תקיפה אשר לו האריכה ימים רבים, כי עתה נכרת חלילה אבר שלם מגוף ישראל, יען האבר ההוא יכול לאבוד את לשד תחתו ולהיות משחתו בו מים בו לא ירצה עוד ליהדות, יען וביען כי קמי שמה אנשי שם בתורה (שלמדו לקנתר) וחכמי הדור, אשר מזאת התורה וזה התלמוד היציאו להם מושגים זרים בדבר היהדות ותעודת ישראל, ויהיו מורים מתעים לעם לפרוק מעליהם עול תורה ומצות ולהאמין בתעודת ישראל שבדו מלבם, עד כי שערוריה נהיתה בבית ישראל שמה, מפני אלה הרבנים והמטיפים אשר קראו את מעשיהם זר מעשיהם בשם תקונים בדת (רעפארם), ולולי הגאונים והחכמים השרידים שמה אשר עמדו בפרץ ולא נתנו להמהרסים את חומת הדת לבצע מעשיהם, כי עתה פסו אמונים מבני עמנו והיהדות קבלה שמה צורה כזאת, אשר לא נכרה כי לישראל היא. —

(עין חולדות דרב הגאון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל).

אי לזאת גדולים חקרי לב באמת להשיב תשובה כהלכה על השאלות: מה היא היהדות, ואיזה היא תעודת ישראל הנכונה שאמרנו במישל דברינו, כי ההשגחה העליונה התאמץ להוציאה לפועל ע"י עם זו יצר לשמו, גוי שומר אמונים המוכן ומוזמן למלאכות תעודתו?

התשובה הנכונה על שתי השאלות האלה ועוד על
 שאלות רבות בענינים העומדים ברום הדת והיהדות, ישיב
 ויתן לך, קרא נכון, הספר אגרות צפון, התשעה עשר
 מכתבים על דבר היהדות שערבתי לפניך בהעתקה עברית,
 יחד עם האריגינאל האשכנזי בעצמו, פנים אל פנים, אשר אם
 תהגה בהם בשום לב, תראה ונהרת, אף ינעם לך מאד
 להבין ולהשכיל בפנת יקרת זאת אשר כל כבוד ישראל, קיומו,
 נצתו ותוחלתו תלואים עליה, ולדעת כי ישרים דרכי ה' והולך
 תום ילך בטח. —

על דבר הספר

הספר 'אגרות צפון' הי"ט מכתבים על דבר היהדות מהרה"ג רש"ד הירש זצ"ל יצא לאור בפעם הראשונה בשנת תקצ"ו

(1836) ויעש רו"ש ש גדול בין היהודים בארץ אשכנז, בן מצד היראים ושלמים אשר ראו בהמחבר הגדול בתורה ובחכמה הזה, כי חכמת אלהים בקרבו ונעלה מושיע לחדת והיהדות הנאמנה, וכן מצד הרבנים המתמרים למתקני הדת וההולכים בעקבותיהם, אשר מהספר הזה בשטתו הנעלה ובדרך הקדש אשר קלל על ידו, טכחו לדעת, כי לא כן יעשו ולא זו הדרך אשר בחרו לתעודת היהדות ותקומתה, וכל זה יוכיח הרה"ג המחבר בספרו בשובה ונחת כמכתבים האלה ולא יפגע אדם, רק יפיץ אורות באפל ויגוס הצללים והאדים אשר בכחם אמרו אלה האחרונים, להציג לעיני העם חזיון שלל צכעים (פאסא מאגנאטא) מקסם כזב, סבלי יחזיק מעמד ומצב, וכמעט לא זכה ספר אחד מגדולי חכמי הזמן לפעול את פעולתו להיטיב ולהועיל בספר הזה, אשר זה יותר מחמשים שנה מעת צאתו לאור עד היום לא הדלו לדבר בשבחו, יען כי המובי' כאמת לא יעבור תחת הזמן, וכשם שהיה הספר הזה טוב ויפה בעתו, כן כחו ופעולתו חדש עמו ולא יאבד חין ערכו גם אחרי מאות בשנים, בעוד נושא עניניו מיוסד על הדת והיהדות אשר אלפי שנותיהן לא גרעו רק הוסיפו חין ערכן ועד נצח יקום נצח ישראל. —

בק"ץ תרמ"ט (1889) אחר פטירת הגאון המחבר זצ"ל יצא הספר הזה ולאור בלשון אשכנז בהוצאה שניה בפ"פ ע"ג, והמזיל בהקדמתו אומר: כי הספר הזה נדפס עתה 'אונפער־אנדערט' (בלי שנוי) זולת איזה תקונים מעטים בידי המחבר, והתקונים האלה כאשר ערכתני יהי את האויפ־לאַגען הראשונה והשניה, מצאתי רק איזה מלה או שתיים במכתב אחד ובמסגרת הלשון, ובכמה מכתבים רציפים אין גם מלה מתקנה, אשר מזה נראה כי הרה"ג המחבר זצ"ל בס' הזה שהיה ראשית אונ' התאמין לשכלל את שטתו בשלמות נעלה כזאת עד כי לא מצא לנכון גם לעת זקנתו להוסיף עליה או לגרוע ממנה. —

תועלת הספר תוכל להיות רבה וגדולה ברצות ה' וביחוד בהעתקה עברית יוכל להועיל במאד בעד אהבי בארצנו ושאר ארצות, גם זולת

אשכנז, יען תקופת הזמן בנוגע אל היהדות שהיתה לפני חמישים שנה בארץ אשכנז כמעט נראה גם אצל אחבי בארצנו ובמדינות אחרות, וביחוד אצל בני הנעורים מדור החדש אשר הנקל בעיניהם להביט על הדת והיהדות בקלות דעת גם בשנאה כבושה, אף רבים מהם אשר בפקודת הוריהם יהנו בלמודי קדש, אך לבם כל עמם ואין להם כל יסוד מוסד ורעיון נכון לסמוך עליו, ויש תקוה כי הספר הזה יפקח את עיניהם לראות נכחה לשוב אל צור ישועתם.

כמו כן הצנתי דף על דף גם האַרְיֵינְאָל האשכנזי באותיות עבריות (כי הרחיב המחבר וצ'ל נתן לנו הרשיון ובקש להדפיס את הארְיֵינְאָל באופן כזה, גם לא מנע להרשות להדפיסו באותיות אשכנזיות אך לבלי לשלוח בארצות אשכנז לבלי הפסיד את המול הס' שמה בהוצאה שניה, ובהרתי באופן הראשון) בעד אלה שמכניסם לאשורן את שתי השפות וגם האַרְיֵינְאָל חביב בעיניהם, ומה גם כי בהעתקת הכתובים מספרי הקדש יחזו נפלאות מתרבונו ויוציאו למו באור יקר ונכבד, במקומות קשיי ההבנה, וביחוד יהיה הארְיֵינְאָל לתועלת גדולה בעד בנות ישראל בארצנו ובשאר מקומות שהנהגה הלא תהייתה האמנה לבנים ובנות לגרלם ולהנכסם, ולרוב נראה רק בנות בעלי המצב השפל והבינוני באחינו כי עודן מהזיקות בתומתן בדברים הנוגעים להדת והיהדות, אבל בנות בעלי המצב הנכבד, וזולת השרידים מתי מספר בעיר, מפני כי תבושנה לקרוא בספרי זארגאן בענינים כאלה, תשאנה מבלי כל ידיעה עקרת בהם ומסתפקות או תרע עינן על שם "בת ישראל" הקורא להן. אלה, בידען כי האַבְבֵינְעֵר הירש מפי' הוא מחברו ונכתב בשפת אייראָפֵאִישׁ, ואם הוכבדת הנה עד למאד את הנימנאזיום והאוניווערזיטאָט שיקברו אותם אהיהן והתניהן, ונודיע להן מראש כי גם האַבְבֵינְעֵר הירש בקר את הנימנאזיום והשלים את האוניווערזיטאָט בהיותו בן כ"א שנים ובכל זאת נהיה לרב המדינה באלדענבורג בהיותו בן כ"ב שנים, ואם נוסף עוד, כי הַעֲרֵצֵה־עֲרֵצֵאָג סאָלדענבורג בכבודו ובעצמו שלח לו את הנענעראל אדיוטאָנטען שלו לתת לו תודה בעד ספר אחר שחבר, וכדומה דברים אחרים מתולדות חייו, בטח בש"מ ה"ה תקראנה גם הנה את הספר הזה, והלך נפשן ישתנה לטוב, וגם זו טובה כפולה ומכופלת היא.

והנה אנכי בהיותי מעתיק את הספר לא אהיה דעתי על אדותו אף בדבור קל, רק אביא בזה הוות דעת גדולים ונכבדים אנשי השם וחכמי הדור באשכנז (כי בארצנו לא ראו את הספר הזה עד כה, יען היה יקר המציאות, ורבים מרבני ארצנו אולי לא הגידו הדעתם מפני כי היה כתוב בלשון אשכנז, וזולת עתה בפעם הראשונה על ההעתקה כבדתי בהכבדתי

בהסכמתו אדמו"ר הרב הגאון הגדול רבן שי מו"ה יצחק אלהן שליט"א אב"ד דקאנווא), אך עד עתה חוות דעת גדולי וחכמי אשכנז יקרות ונכבדות מאד, יען כי שתיים הנה מהמחזיקים בנחלת אבות ובקדושת הדת והיהדות בשמירה רבה (הרב הגאון הצדיק ר' מאיר המכונה דר. לעהמאן שליט"א מו"ל המכ"ע איזראעליט' והרב החכם המפאר דורש טוב לעמו כו' מו"ה צבי המכונה דר. הילדעסהיימער שליט"א מו"ל המכ"ע, יידישע פרעססע) והשתים האחרונות מגדולי הרעפארמער בדור העבר (החכמים שטערן ראש מיסדי התקונים בבערלין והרב החכם אברהם גיינער ראש הרעפארמער במקומות שונים) אשר בתור הודאת בעל דין' תוכל גם העדות האחרונה לתת ל'נית הן ליקרת הספר הזה, אחרי אשר גם אלה האחרונים לא יכלו להתעלם, וישימו כבוד לשמו ויהללוהו בשער בת רבים, יען לא יכלו לעמוד בפני קשט ודת' ואמת לאמתה אשר יכלכל בתוכו הספר הזה ויענו גם הם כי לו נאווה תהלה. —

זול הרה"ג ר"מ לעהמאן נ"י במכ"ע איזראעליט' שנת 1876 38 № : דא וואר ראבבינער הירש, דער אין זיינען 19 ברעפֿען פֿאן בן עזיאל' צום ערסטען מאלע דיעוען וועגן בעטראט, אין איבערצייגענדער איינ-דרעגליכער ווייזע צייגט ער, וועלך איינען אונגענדליך קאמטבארען שאטן ישראל אין זיינער הייליגען תורה בעזיטצט. דיא 19 ברעפֿע פֿוידאָנים ערשיענען עררענטען אונגעהייערן אויפֿזעהען, מאן היעלט ערסט דען בעריהמטען חכם בערנאים זל פֿיר דען פֿערפֿאָססער (עד אשר נודע מהברו הגאמן) טויוענדע פֿאן ייננלינגען האבען זיך דאראן געקראפֿטיגט אונד זינד דאדורך דעם עכטען יודענטהום טריי געבליעבען עכיל. ובגליון 1 שנת 1889 מֿהאיזראעליט בהעקראָלאָג יאמר הרה"ג לעהמאן בוז הלשון: דיא 19 ברעפֿע פֿאן בן עזיאל' ווירקטען וויא איין רייניגענדעס געווייטער, וויא איין אָרקאן, דער אין דער אַטהמאָספֿהאַרע אַנגעהויפֿטע, פֿוילע מיאָמען הינווענפֿענט וכו' —

הרב המו"ל את היידישע פרעססע' בנו' 1 שנת 1889 בקחתו דברים בתולדות הרה"ג רשיר הירש זצ"ל ע"ד 19 ברעפֿע בהתלהבות רוחו על גודל מעלתם וחון ערכם יאמר כדברים האלה: דא ערשיען דער זיגענדליכע לאַנדראכבינער פֿאן אַלדענבורג אויף דען פֿלאן בחבורו גיינזעהן ברעפֿע, אונד וואס זיא שריעבען דאס קלאַנג, וויא איין ערלאָזענדעס, וויא איין ניעדערשמעטטערענדעס וואָרט הינאויס אין דיא אויפֿהאַרכענדע וועלט, דיא זאַלכע מאַגע נאָך ניכט פֿערנאָממען האַטטע. מיט דעם פייער דער בעגייכטערונג, דיא טור דיא גערעכטע זאכע איינצונעבען פֿערמאָג, מיט דער הינרויסענדען געוואַלט דער איבער-

צייטונג, וועלכע דער שטעמפעל דער וואהרהייט אין זיך ועלכט
 טראגט, מיט איינעם אדער אונד איינער איינזיקייט דער נעוונגונג,
 וועלכע אויך דען ווידערשטרעבענדען אין איהרע קרייזע ציעהט, פֿערקני-
 דעטע הרב ר' שמשון הפאל הירשדיא אונפֿערברויכיקייט דעם נאָטמעס-
 געזעטצעס, דאס דיא פֿאָרשונג ניכט צו שיען כרויכע, זאָגדען,
 אויסגענאָנגען פֿאן דעם אוירקוועל אללער וואהרהייט, עוויג וואהר בלייבע
 וויא זיין נאָטליכער אורזעכער. נלייך איינעם פֿייערצייכען
 לייכטעטע דיא פֿערקינדיגונג הינאויס אין אללע
 לאַנדע אלס פֿאָדעווויזער דען גלויבענסטרייען,
 נלייך איינעם בליסצשטראהל פֿוהר זיא אין דען
 רייהען דער גלויבענסשטירמער, דערען פֿאָדענשייניגעס
 געוועבע זיא אין פֿעטצען צעררויס. — צום ערסטען מאלע
 וואורדע דאס יודענטהום דען געבילדעטען צום בעוואוסטזיין געבראכט,
 וואורדע נאכגעוויזען, דאסס גראדע האָהערע בילדונג אונד טיעפֿערע
 זעלט אונד מענשענקענטנים איין מיטטעל זיי, דאָס יודענטהום אין
 זיינער וואהרען בעדייטונג צו ערקעננען, זיינע ערציעהליכע צור זאָנגענ-
 האָהע דעם אידעאלען אונד נאָטליכען עמפֿאָרהעבענדע קראַפֿט צו
 ווירדיגען עכל. —

ויל החכם ניינער במכע. צייטשריפֿט פֿיר יודישע טהעאָלאָגיע
 2 באנד צד 351 שנת 1836, בדברו על אדות הים סכתבים: קאָנגסטען
 וויר אונד אויף דיעזען שטאנדפונקט ערהעבען; ווירדען וויר איינען
 אויגענבליק אנשמעהען, אונזערן פֿערפֿאָסער — אנגעטענד דיא
 אַלמאכט, דיא אין גערעכטיגקייט אונד מילדע וואַלטענדע פֿאָרזעהונג,
 טיעף ערגריפֿען פֿאן דער גיטע, דיא דעם מענטשן איין זאָ האָהעס
 בעוואוסטזיין אונד זאָ ערהאָבענעס שטרעבען אין דיא ברוסט געווענקט —
 אלס דעם פֿיהרער אויף דעם שאַנגען ווענע אויפֿווערטס, פֿערטרוואונגס-
 פֿאָלל דיא האַנד דארצווייכען. . . . אונד זענן וויר זאָ נאָך דער פֿערנע
 הין פֿריידיג דיא האַנד רייכטען, אום זיא דעם עדלען, האַכעאכטעטען
 מאַנגע צו דריקען, זאָ פֿיהלען וויר אונד אויך צוגלייך זאָ פֿריינדלך
 הינגעצאָגען, וויר ערקאָנגמען אין איינעם יעדען צונע, אין דער קלאַר-
 הייט אונד שאַרפע כו' כו' איינען האַכעאכטעטען ליעכען פֿריינד,
 דער זייט דער ערשטען צייט, דא אונזער בליק זיין אַנגערעס טראַף,
 אונזערע נאָנצע פֿערעהונג אונד פֿריינדשאַפֿט געשאַנגען אונד דיעוועלכע
 שטעטע ערהאַלטען. ווער מאַכטע וואָהל דא נאָך פֿינסטער בליקען,
 ווען מיך אין שמערן דורכצוקקט איבער דיא פֿערשיעדענהייט דער
 ריכטונגען, דיא גון ניכט בלאָס דיא אללגעמיינע פֿעהאַלטניססע
 געררייסט

צעריריסט, זאָנדערן אויך אינניג פּערזאָנליכע בעריהרונגען? ווער ווירד
עס מיר פּעראַרנען וועגן איך דיעזען שטערין היער אויסשפרעכע,
בעפּאָר איך איהן אַלס איבערוואונדען צייגע? עכיל (ועיין תולדות
הרה"ג הירש זצ"ל מאהבתם איש את רעהו ומהתרחקם אחיז משנת
1833 והלאה מפני שנוי דעותיהם בדת וקדשי ישראל).

החכם שטערן בספרו: יעשיכמע דעס יודענטהומס פֿאַן מענדעלזאהן
ביס אויף דיא גענענווארט'ט כותב כדברים האלה: גאך היימע ווירד
ניעמאנד, דער מיט דער ווארמען עמפּפּינדונג זיינעם הערצענס דעם
יודענטהום אנגעהאַרט, דיא גיינצעהן ברעפע' בן עזיאל'ס צו לעזען
אים שטאַנדע אויט, אָהנע זיך פֿאַן דעם הויכע איינעס נעמיטהעם
אנגעהענט צו פּיהלען, אין דעסען טיעפען מאַכטיגען בענייסטערונג
פיר דיא ערהאַכענע גראַסע דעס יודענטהומס לעכט, ניעמאנד אין
דעם געדאַנקענאַנגע דער דיעזען ברעפּוועכסעל בעהערשט, דאס וואַלטען
איינעס גייסטעס פֿערקענען, דער דען גאַנג דער מענשען אונד פֿאַלקער-
געשיכמע מיט דורכדרינגענדעם בליקקע צו ערפֿאַרשען זוכט וכו' דאס
אויפֿטרעטען שמשון הירש מוססטע וואָהל אַלס איינע בעדייטזאַמע
ערשיינונג בענייסט ווערדען, ועוד הרבה בשבח המכתבים ומחברו,
ובאהרונה יאמר: פֿיינד אונד פֿיינד ווארען פֿאַן דער פֿראַפּירענדען
אייגענטהימליכקייט איבערראשט אונד אין גלייכער ווייזע ערהאַהעטען
דען מוטא דעם קיהנען קאַמפּפּערס, דער זיך דעם שטראָם דער צייט
ענטגענען צו ווערפּען וואַנטע' עכיל.

מכל אלה יראה הקורא הין ערך הי"ט מכתבים, ואני מה אענה
אבתריהו? בלי תפונה חוות דעת גדולי חכמי הדור תערובנה ערובה
להקורא כי לא לריק יבלה את זמנו בקריאת הספר הזה, והתועלת
תהיה מרובה, אם יקרא בהם בשום לב בהשכל ודעת, למען ימצא
הרעיונות הנעלים האצורים בספר הזה מסלות בלבבו, להכיר ולדעת
לאשורה את היהדות הנאמנה ותעודת ישראל העולה היא למעלה,
גם לכבוד ולהוקיר את התורה שבכתב ושבע"פ גם יחד, בעוד עין
בעין יראה כי המה המקורים הנאמנים לכל רעיון נעלה, נבות
ונשא מאד.

בסוף דברי על דבר הספר, אעיר את הקורא על דבר, אשר
העיר כבר המו"ל את הסי' בהוצאה הראשונה בלשון אשכנז, והוא,
לבל יקרא את המכתבים לסרונין בראשונה אויז סכתב שיאמר חפצי
בו ולדג על השאר, רק יקרא אותם כסדרם בהיותם צמודים ואחוזים
יחד כחוליות השלשלת מראשון אל השני והלאה; גם לא אחרל להגיד
עצתי לבל יאמר די בקריאה של פעם אחת כל הספר עד תומו, ומת

שב יהיה אם יאבה להטריח עצמו לקרוא אותו שנית ואולי גם בשלושית ,
 כי הענינים הבאים בו צריכים לסוד ועיון ולא קריאה בעלמא ובטח
 לא תרע עינו על ההכבדה שהעמסתי עליו כעצתי זאת . —

והנני נתן בזה לפני הקוראים, תולדות הרהיג המחבר זצ"ל כתובה
 בארוכה (אייספֿהרליך) לפי ערך וכמות שאר תולדות אנשי שם
 בישראל, אבל לא לפי איכות מעשי הרהיג ומפעליו שיכולתי להטיף
 סוֹלֵם ולהאריך אותה פי שנים, ואקוה כי ינעם להקרא לדעת עפ"י
 התולדה הזאת, מה פֿעַל האיש הרם הזה עד הניעו לנבורות במשך
 שנות חייו המלאים, בפעולות צדיק לחיים וכי עד זקנה ושיבה לא נם
 לחו וזו כחו לאלוה לפעול ישועות בעד עמנו ודת קדשנו, תולדה
 בזאת של הרהיג זצ"ל, לא נמצאה עד עתה בסדר ומעט כזה בשום
 ספר ומכ"ע גם בלשון אשכנז, כי אנבי חברתי אותה עפ"י מקורים
 שונים ולקטתי את הפֿאַקטען ממקומות מפורזים במכ"ע ובספרים
 והצגתי בסדר השנים ותקופות חייו וכמעט אחד מראשי מפעליו לא
 געדר. גם המאמר: על דבר היהדות התלמודית וההשכלה הכללית
 בסוף המלואים נכבדות מדבר בו לחווק הדת והיהדות, כאשר יראה
 בו הקורא תשובה באנשי און בטוב מעם בהשכל ודעת. והי' יכונן
 פעלי ויעורני לתת לפני הקוראים בהעתקה עברית גם יתר ספריו היקרים,
 המכלילים בקרבם אמרי שפר, דברי חכמים כמסמרות נטועים, אשר
 לא יסורו מלב היהודי החפץ חיים ונוחם לנפשו בדת קדשו וחכמת
 חכמו עד עולם. —

על דבר ההעתקה

הנה לעיני הקורא ההעתקה העברית והאריינאל גם יחד ולא
 נדרש לו שום טרחא לבקש את הספר לעיון אם ההעתקה נכונה או
 לא, אך אל יהיה נבחר על החפץ לשום בקרת עליה ולהוציא משפטו
 ככל העולה על רוחו בהשקפה הראשונה. המבין יבין, כי לא בנקל
 נעשתה ונממרה מלאכת ההעתקה הזאת ולא בהשבעת הקולמוס יכול
 לצאת מתחת ידי דבר שתוקן בפעם הראשונה, ובנשתי אל המלאכה
 ידעתי גם ידעתי כי נדרש לי עיון, התבוננות רבה והחירות יחירה,
 לבל אקָשַל ברעיון המחבר, אשר לרוב קצר בדבריו ושגגת הכְּנָה
 עולה — רעיון־שווא ותפל, ומדעתי את כל זאת נמרתו אומר בטרם
 אוציא לאור, לבל יהיה דן יחיד־י על העתקתי, פן ואולי נבשלתי
 בשנתי כנגת המחבר או הייתי משוחד באיזה סאמרים המוצאים חן
 בעיני מפני טוב מעמם כעברית, ולא כן היא תמצית הכְּנָה עפ"י
 הסגנון

הסגנון האשכנזי, אי לזאת הנני מחזיק טובה לידידי ושכני הקרוב
 הרר יצחק ב"ר ראובן ראבינאוויץ נ"י מקעלם, איש יודע ומבין
 לאשורן עברית ואשכנזית, בעל שכל ישר ונבון דבר, אשר הואיל להקדיש
 כמה לילות (בהיותנו טרודים ביום) בקיץ העבר ולשבת בביתי אתי
 יהד שעות רצופות, לבקר את ההעתקה עפ"י האַריגינאל, ונתיעץ יהד
 במקומות שונים איזה מבטאים נאותים יותר בעברית עפ"י הכונה הדקה
 מן הדקה של המחבר, עד כי קרה רבות פעמים אשר מקחתי מאמרים
 שלמים טובים ויפים בסגנון הלשון ועל מקצתם נתתי דברים פשוטים
 מאד, רק למען השתמר מהלוקף ושנוי הכונה, כי בענינים רמים כאלה
 אין יתרון לבעל הלשון להראות מליצה וטוב טעם ויופי, ולא השפה
 עיקר רק הכונה והמובן הנכון, וכאשר יראה הקורא אחרי העיון
 הנאמן. —

בכלל, ההעתקה היא נכונה ומכונה לפי סגנון הלשון של המחבר
 ולא אמרתי להאריך במקום שקצר, זולת במקומות מעטים מאד, וגם
 זאת בהירות רבה ורק לשמור את הקורא משגגת הכונה, ואם ימצאו
 קוראים מבינים ומבקרים נאמנים באיזה מקומות, כי ההעתקה יכולה
 להיות יותר מתוקנה וטובה או נמצאה איזה שגגה, יוכל היות כי
 צדקו בדבריהם.

אך לאלה המחפשים שניאות והנקל בעיניהם להשפיל ערך
 מלאכת זולתם בצאתם לבקר את ההעתקה בקלות דעת ושלא כחונן,
 אנני מראש: הרי ביצת קאלומכוס לפניכם! למדו היטב את האַריגינאל,
 שזו לנגדו את ההעתקה בלב מבין, ובצדק תשפטו את עמיתכם. —
 כמחשבה תחלה אמרתי לתת איזה מאמר בסוף הספר בתור
 מלואיבי להענינים הנכבדים הבאים ב"ט המכתבים והמחבר וצ"ל קצר
 בהם וסמך כי מאליהם יבינו הקוראים אחרית דבר מראשיתו, (כאשר
 כתבתי בהמודעה בהוספה להצפירה 24 א' שנה העברה), אך אח"כ
 נחמתי מזה, כי מי אנכי לבוא אחרי הרה"ג ראבבניער הירש וצ"ל להיות
 דעתי כיהודה ועוד וכו' בדברים העומדים ביום הדת והיהדות, ואת האצור
 ברעיוני יהיה שמור אתי, ברצות ה', בעוד חזון למועד, גם לא
 הרשיתי לי לעשות שום הערה קלה, והספר כמו שהוא לפניך, קרא
 נכון, והוא לבדו רב אונים לפעול את פעולתו הרמה כאשר פעל
 למענהו אך טוב בארצות אשכנז לפנים והיום. —

קאוונא כ"א חשוון תר"ן

המעתיק: מישה זלמן אהרנזאָהן.

תולדות

הרב הגאון הצדיק פאר ישרון ראש לחכמי הדור

ר' שמשון בר' רפאל הירש זצ"ל

(רב לעדת ישרון בפראנקפורט ענ"ס) *

ר' שמשון בר' רפאל הירש נולד לאביו ר' רפאל ביום כ"ד סיון שנת תקס"ח (1808) בעיר האמבורג. אביו היה סוחר נכבד, אשר קבע עתים לתורה ויהנה בה בכל עת מצוא בשקודה עצומה. אביו חזק הרב ר' מנחם מענדל פראנקפורטער ז"ל, היה גדול בתורה ובחכמה גם רב פעלים, הוא יסד ויכוון בעיר האמבורג תלמוד תורה כסדרים נכונים, ולעת זקנתו היה רב ודין בעיר אלטונא מבלי כל פרס בעד משורת כהונתו, אף כי לכלל נפשו ונפשות ריב בעמל ולהין. אחי ר' מנחם: ר' יהודא ליב פראנקפורטער ז"ל היה בעהמיה ספרו. הרכסים לבקעה וקול יהודה ועוד גדולי תורה והכמה אנשי שם ונודעים למשגב היו במשפחת הירש. —

הורי שמשון גדלו וחנכו את בנם בילדותו להיות סוחר בארץ, אך במעלליו התגבר נער, כי התורה והחכמה משוש דרכו בחיים ורודו העולה היא למעלה לא תוכל לרדת מטה אל מעשה אנוש ותחבולותיו במקנה וקנין.

לאישרו נמנה אז הגאון החכם הכולל ר' יצחק בערנאים זצ"ל לשבת על כסא הרבנות בעיר האמבורג בשנת תקפ"ב (1822) והגער הירש הלך אליו לשמוע לקח מפיו, גם נפשו נקשרה בנפש סורו ואלופו זה, אשר נתן תקוה בלבו כי בכחו והילו לאוריתא יוכל להיות גדול בתורה ובחכמה

* המקורים אשר היו לפני בכתבי את התולדה הזאת. המה: הסכ"ע, איוראעליש וישרון, יודישע פרעססע ועוד סכ"ע, החוכרת. וואָרטע ביא אבליוף דער שלשים סכנו של תהג זצ"ל: הרב החכם דירעקטאר ר"ר ר' מנחם הירש נ"י, הקדמת החוכרת. איינלארונגסשריפט צו דער אַפּענשליכע פּריוואַט גער רעאַלשולע דער איוראעלישישע רעליגיאָנסגעווענלישאַפּט כפ"ס ענ"מ ועוד מקורים שונים. —

המעתיק וכותב התולדה

ובחכמה, ויואל הירש לשמוע לעצת המורה לצדקה זה, וישם אל הלמוד פניו ועיניו את בית המסחר אשר עבד בו כשנה, ויגמור אומר להבין נפשו אל תעודתו לימים יביאו להיות רב בישראל, וכפי הנהגו שמת בפקודת הממשלה, כי רב בישראל לא ישתמש בתנא, עד אשר יתקרא יתקרא, נכנס הירש לבית הנימנאזיום, ותלמוד למד אצל הרה"ג בערנאים, אשר האציל מרוחו עליו ומובטח הו' בתלמודו זה כי יהיה רב ומורה הוראה בישראל כהן לאל עליון, גם רב להושיע להדת והיהדות, ואל זה ירמוז הגאון הירש במכתבו השני מהתשעה עשר מכתבים וזל: הלא ידעת כי הענינים האלה עוד בימי נעורי לקחו לבני, וכל מעיני שמתי בהם; גדלתי בכית הורים נאורים מחזיקים במעו דת קדשנו ועוד בשחר טל ילדותי הוד קול ספרי התנ"ך ודבריהם החוצבים להבות אשדת שמעה אזני ואקשיב רב קשב, והמה הוליכוני הביאוני, עת נמלו כשרונתי, אל חדרי התלמוד ונושאי כליו. — הן ידעת גם ידעת, כי לא מסבות ומקרים היצונים עוררוני לבחור במשרת הרבנות ולכהן בה, רק חפץ פנימי ומטרה בחיים עכ"ל. —

אחרי כן אהו דרכו עירה מאגנהיים לצקת מים על ידי הרב הצעיר לימים אז, הגאון ר' יעקב עמלינגער וצל, אשר שמש אחיך בכתר הרבנות באלטונא ונס בשחרותו נודע לשם, ובישראל גדול שמו. והירש למד אצלו בשקידה עצומה ש"ס ופוסקים גם חפצו הצליח בידו. משם הלך בשנת תקפ"ט (1829) לבקר את בית מדרש החכמה (אוניווערזיטאט) בעיר באָן, גם השלים שמה את חוק למודו בהיותו בן כ"א שנים. — בהאוניווערזיטאט היה הירש אהוב ורצוי בעיני חבריו התלמידים, אשר אהבוהו וכבדוהו בגלל כשרונותיו הנעלים וידיעותיו הרמות בכל מקצועות החכמה, וביחוד בעד תומת רוחו, לבו הטוב ונפשו העדינה. שמה בהאוניווערזיטעט מצא גם את החכם אברהם ניינער, ועד שנת תקצ"ג (1833) עמדו יחד בחליפות אגרות, אך מני אז נפרדו בדעותיהם מן הקצה אל הקצה, ומה גם כאשר הוציא הרב הירש לאור את ספרו נפתולי נפתלי' נגד ניינער ויתר המתקנים בדת (רעפארמער) אשר אלה מזה השתמשו בלמוד התורה לקנתר, והרבה מקהלות אישכנו למדו אותם אלופים לראשם משום שבו ואל תעשה' עדיף, עד כי ברובם כמעט נמרו לפרוק מעליהם עול תורה ומצות, והרב הירש דרך אמונה בחר לו בנכור משכיל נאור בנכורות תורתו וחכמתו נלהם עם המורים המתעים גם יוכל להם, ומפני שמו נחת כל הרע אויב בקדש. ובכל זאת גם זה האיש ניינער לא השך תהלה מהירש ואלה דבריו בחלק החמישי מספרו נאכגעלאססענע שריפטען צד 18. וזיר האמטען איינען זעהר לאנגען שטרייט (עם הירש), אין וועלכעם איך זיינע אויסערראדענטליכע בערעדזאמקייט

בערעזאמקייט, זיינען שארפזיגן, זיין קלארעס אונד שנעללעס
ערפאססען, קענען אונד בעוואונדערן לערנטע... אך אכטעטע זיינע
פארצינליכע גייסטעסנאכען, זיינע שטרענגע טונגענד אונד ליעכטע זיין
גוטעס העריץ עכיל. —

במשך שנים מעטות צלחה להורש לרכוש לו כל הידיעות הדרושות
לרב ומורה הוראה בישראל ועש לו שם בתורתו וחכמתו, ובתורתו בן
כיב שנים נמנה הירש לרב המדינה באלדענבורג ויעל לשבת על כסא
הרבנות בשנת תקצ"ב (1830) ומשם דרך כוכב הצלחתו על שמי היהדות
וזה כחו לאלוה, צדיק מה פעל, הראה בעיני העדה וכיחוד כספריו
הגדולים אשר כתב אז לדור ולדורות הבאים. —

כאריצות אשכנז בקרב אהבי שררה בעת ההיא רוח בער נגד
התורה והדת, כי למן העת אשר האמינו אחינו שמה כי נכר הסוד
לאומים לתת לבני חופש ואור במושבותם, ובראותם מרחוק פגך שחד
כזה, התהרו לקרב את הנאולה על ידי התמורה במנהגי ישראל
גם ברוב עיקרי הדת, למען יהיו ככל הגוים בית ישראל, והשכלת
בערלין, אשר באה בעים רוחה לקצין בנטיעות, פן תצר צעדיה על
דרך שווי הזכויות (עמאנציפאציאן) אשר השכה, כי בימיה ולעיניה תפלא
לה נתיב, וכי הסאה התשע עשרה תציע תחת כפות רגלי אחי
בדרך הכבושה הזאת שושנים ופרחים, תמכה או בידם להביא קרבנות
לאילת־השחר ואת כל נתח טוב מקדשי ישראל, וכל חלקה טובה מאמונה
ודת הבאיבו לתת גיד לזמורת זר אשר נטעו בכרם בית ישראל, גם
הקימו להם מטיפים ורבנים כאלה אשר זר מעשיהם קראו בשם הקונים
בדת (רעפארם) וכל המרכה למעט את דמות הדת והיהדות היה מטובה
בעיניהם, ולולי השרידים אשר עמדו בפרין ללמד תועים בינה, כי אז
נשתבחה שמה הלילה תורה מישראל ודעת דרכיה לא הפצו. —

ולמען תת מושג נאמן מתקופת העת ההיא לא אהדל מהביא בזה
תוצאה קלה מהקדמת ספר ישער הזקנים מהרב הגאון הצדיק ר' שמואל
האמבורגער זצ"ל ר"ט בפיוורדא, הספר הזה נדפס בשנת תקצ"ב (1830)
בה בשנה אשר נתמנה הרב הירש לרב באלדענבורג וז"ל: וראוי לעשות
בכל יום מספר חדש על שבר בת עמנו אשר בשאט נפש החריבו הקדש
והמקדש ורבו עזי פנים, השחיתו התעיבו עלילה ורצו לנרשנו מכית
מדרשם ושלחו מעלי כל רגל בחוריו בני ישראל הנאהבים והנעימים
ההונים בתורה ובפקודי ה', הישרים והתמימים, עד לא השאירו מהם
עד אחד וישארו שני אנשים במחנה אחת והקחו את שינו ובסכנה גדולת
היו וממש חבלי מיתה אָפפו אותם עד אשר לא נשאר לי תלמיד אחד
להעתיק סכתבים הנוגעים לדונו, ועיניו ירדו מים מאין הפנות על

השבר הגדול בבני עמנו, ומיום שחרב בית המקדש לא נעשתה רעה כזאת בינינו וכאו בקב הרופין, הרפות בשפתותיהם, לבזות גדולי ישראל ותלמידי חכמים, עד כי רבים נחרו מות מחיים. אוי לנפשי כי ראיתי הרעה הגדולה הזאת אשר לא היתה עדין במקהלות וערי ישראל ואש עצור בעצמותי נלאיתי כלכל עד יום כואי למקום אחר לנחמני מעצבון ידינו ומן האדמה אשר עוררו אנשי השם בעלי נדות ומפוזי ברית בשר והנפילים אשר היו בארץ אובלי בשר החזיר והשרץ, לפרוץ דרך בעלות הפרוץ ומצפון בא הקרין... והתורה מונחת בקרן שוחה עמוקה כו' נו' עכ"ל. מזה יראה הקורא כי סגנת אבדן הדת והיהדות הלילה רחפה אז בארץ ההיא אשר מעולם היו בה אדירי התורה, ואיך התאמצו וודפיה בימים האלה באמצעים מגונים ובחוקת היד להסיר את למוד התורה ולהסתפק רק בבתי ספר לילדי בני ישראל, אשר יסדה אותם הממשלה שמה, והכריחה לבקר אותם, ללמד את הילדים רק ראשי דברים מעיקרי הדת ומספרים כאלה, אשר חברו הרבנים המתקנים, והמוקצת הזאת לא הכפיקה לתת לבני ישראל אף מושג קל מהדת והיהדות; בתקופת עת כזאת נמר הרב הירש אומר לצאת המערכה, להחזיר עטרת היהדות הנאמנה ליושנה ונפשו נהלים להקטה להראות גלוי לכל: מה היא היהדות, ולפעול כי ישובו אל על אל צור ישועתם אל התורה והמצוה וקיומן בפועל ובמעשה, ותהי ראשית מעשהו בכל מקום אשר שרת נמשרת הרבנות לקחת לו לפתנם. במקום הרשע שמה הסשפטי לכוונ שמה בתי ספר על מקהרת הדת והיהדות, ששם ילמדו נערי בני ישראל למודי קדש לאשורם ולקים את מצות ה' כדת התורה ובכלל להשיב רבים מעון עי דרשותיו ומדברו הנאמנה ביראת שדי הקודמת לחכמת אדם תאיר פניו. —

אך פעולתו אמונה זאת לא יכלה להפיץ את המאור שבה רק בקהל עדתו ובקהלות העומדות תחת השנתתו, ולמען הפיץ מעינותיו ודעותיו הוציא, חבר את ספריו הגדולים אשר מצאו מסלות בלבות בני העם ויפעלו את פעולתם באופן מאד נעלה. —

אחרי שש שנים לשבתו על כסא הרבנות באַלדענבורג הוציא לאור בשנת תקצ"ו (1836) את הספר "אגרות צפון" יכלכל תשעה עשר סכתבים על דבר היהדות (אשר העתקתי עתה עברית). על טיב הספר הזה וחזות דעת גדולי החכמי הדור כמאז כן עתה, לא אכביר מלים, כי כבר ראה הקורא את עדות גדולי תורה והכמה בפתח דבריני, רק אוסיף בזה, כי כאשר נדפסו הי"ט סכתבים האלה, חכמי הדור ראו כן תמהו לראות כי הרב הירש סלל בספרו זה דרך חדשה לשלומי אמוני ישראל גם לצעירי הדור בעלי דעה והשכל, וכישישים חכמה אשר לא

היו להם עד כה יסודות נאמנים לאמונת רוחם בדת ויהדות ומעולם לא ראו מסלול ודרך הקדש כזה, אשר הלך בת הרב המחבר בשטח שלמה שאין למעלה הימנה, ותוכן המכתבים האלה הוא יסוד מוסד ותבנית (פראנראכמא) ליתר ספריו הנעלים אשר חבר כמשך הזמן.

בהוצאה הראשונה העלים המחבר את שמו (על שער ה' נדפס יוצא לאור ע"י בן־עזריאל) ורכים חשבו כי מחבר המכתבים הוא הנאון החכם בערנאים וצ"ל מהאמבורג, עד אשר נודע הדבר כי הרב קאָלדענבורג ר' שמשון רפאל הירש הוא מחברו הנאמן, וכי חכמת אלקים בקרבו, והשרידים בעם חיבבו תורה וחכמה ראו ונהרו כי קם נוֹאל חוק להיהדות הנאמנה להצילה מיד מהרסינו ומחריבינו ממנו יצאו.

בשנת תקצ"ח (1838) הוציא לאור את ספרו חורב, וכלכל השקפות ורעיונות נעלים עד חובות הישראלים לאלהיו ולתורתו וכיחוד להשיב דבר נגד הספר אשר הוציאו אז לאור הח' פֶאססעל והח' שטיינשניידער בשם 'חברונה'. כעבור שנה החל הרב הירש להראות את כחו כספרות חובותית על ידי הספר 'נפתולי נפתלי'. בשנה האחרונה לשבתו באָלדענבורג הוציא לאור מחברתו סבלי הודיע שמו (אנאָנים) יידישע אנמערקונגען צו דען בעמערקונגען איינעם פֶראַטעסטאנטען איבער דיא קאָנפֶעססיאָן דער 22 ברעמישען פֶאסטאָרען בשנת (1841), וכאשר נדפס הספר הזה שלח הגרָאָססעהרצאָג באָלדענבורג את ראש שליטיו (נענעראלאדיוטאָנ-טען) להרב הירש לתת לו תודה על המחברת היקרה הזאת ולהניד לו כי שבע רצון הוא לדעת, כי רב המדינה הנהו חכם מחוכם מסביל על דבר לאשורו.

ואף כי רובי עתותיו הקדיש לעבודת הספרות, בכל זאת לא הגיח ידו מחלק המעשה ויפעל אך טוב בעניני העדה והעדות בישראל אשר עמדו תחת שלטון השטחתי.

אחת עשרה שנה כהן הרב הירש במשרת הרבנות באָלדענבורג והנה מחוזות אורזך וָאָסנאָבויק פנו אל הרב הירש לבקשו כי ישכון כבוד בתוכם ויבחרוהו פה אחד ביום 15 מאי שנת תרי"א (1841) לרב הגליל שמה, ומושבבו בעיר עמדען, וגם שמה יסד הרב הירש תקנות נכבדות בעניני העדה. בשנת תרי"ג הוציא לאור את ספרו: צווייטע מיטטהיילונגען אויס איינעם ברעפֶוועכסעל איבער דיא ניייעסטע ליטעראטור אשר ערך אותו ביחוד נגד ראש הרעפֶאָרמער האָלדהיים וכת דיליה.

חמש שנים ישב הרב בעיר עמדען, וקהל עדתו ויתר הקהלות קוו כי רבם ומורם זה יוסף לפעול ישועות בעדתם לארך ימים, אך תקותם לא נמלאה, כי עדת ניקלסבורג במאָהרען נטרה אומר לבחור בהרב

בהרב הירש אשר היה אז כבן ארבעים שנה ולהושיבהו על על כסא הרבנות שמה. —

העיר ניקלסבורג היתה קריה נאמנה, עיר ואם בישראל מימים ימימה, בה חנו ושמשו ברבנות הגאונים המאוות הגדולים: ר' מרדכי בנעט ור' נחום טרעוויש זצ"ל, ועל כסא הרבנות הגבוה והנשא הזה החליטו פה אחד להושיב את הרב האשכנזי אשר ידעו מראש, כי רק הוא יעצור כח לעשות שלום בין מפלגות העם ועדת ישראל בעיר ההיא וקהלות הגליל תפרחנה על ידו וירבו שלומן ומזבתן. — ביום 30 דעצעמבער שנת תרצ"ז (1846) היתה הבחירה ע"י ששה

רבנים ממאָהרען, וזה הוא פתשגן חזת דעתם שהעתקתיו עברית: לראש וראשון (פרימא לאָקאָ) מציעים אנחנו למנות את הרב ר' שמשון רפאל הירש, רב המדינה בעמדען אָסטפּריזלאַנד לרב עדת ניקלסבורג מהמעטים המבוארים בזה. א) מלבד אשר נודע הוא למשנב לאיש תם וישר, ירא אלקים ומלומד גדול, עשה לו שם עולם ביחוד ע"י ספריו היקרים, המלאים דעת ותכונה בחכמת החדת הישראלית (טהעאָלאַניע) ויראת שדי, הוא גדול בתורה ובתלמוד וחכמתו רבה מאד, עד כי כמעט אצל כל היהודים באייראפא נודע לשם ולתהלה. ב) כן נודעו לכל תכונת רוחו הנדיבה, לכו הטוב והלך נפשו העדינה, אשר כל אלה רואים אנחנו מהתעוררת הערכות אצלנו. הן במשך שש עשרה שנה כבר שמש בשתי רבנות הגליל וינהל את עניני העדות בשלום ובמישור. ג) לא לבד העדה הנכבדה בניקלסבורג נואתה לבחירתו, כי כמעט כלל היהודים במחוזות מאָהריש — שלאָויש כלם יאמרו תפָּצְנוּ בו, ובכלזון עינים יחכו לשמוע כי נאות הוא לקבל את משרת הרבנות, עד כי בצדק נוכל לקוות כי גם בימים הבאים ישימו כבוד לשמו ויכבדוהו בגלל פעולותיו בתור רב המדינה' (אָריענט 1847. 3. א).

נפלא הוא לראות סגנון סתבי המופרים הבאים אז במכ"ע אָריענט: אלה מזה על דבר צאתו מעיר עמדען ואלה לעומתם ע"ד בואו ניקלסבורנה, מעבר מזה יביעו תוגיון לכב העדה אשר עוד מעט יפרד ממנה אלופה ומורה ומעבר השני תרועת שמחה וצהלה כי עוד מעט יופיע אליהם רבם ומורם החדש, ויען כי כלם כאחד יביעו חין ערך הרב הירש, לכן אציג בזה בהעתקה עברית דברי סופרים אחדים: — עמדען 18 יאנואר "אמנם כן, בכל עת תמיד יכספו להלילות יחד המר אל המתוק, התונה אל השמחה, עד כי תמיד יבכה האדם כשמחה מפני התונה או משתיהן כאחת. אל תחשבו כי עדתנו קהלת ישרון לבדה תחוש את מרת אבדתנו, גם התושבים הנוצרים אשר יוקירו ויכבדו את רב המדינה ישתתפו עמנו בעצבון לבנו. מפלגת הסוחרים הנוצרים

הנוצרים שלחה אליו קגל-חבורה לפעול על רגלו כי ישאר אצלנו, אך הרב היקר והנעלה נאלץ להשיב פניהם ריקם, ובכל זאת מה כבדה לו במרם ההליט כזאת! עליו עתה לעזוב את הנטעי נעמנים אשר שתל פה, בכחו ברוחו ובנפשו, עת פרחו והעלו ציין ופריו! הרב שלנו היטיב ותקן את בית הספר לנערי בני ישראל, הוא יסד בית ספר לנערות עבריות אשר בו עזרה על ידו הקרתו ואשת בריתו, אשה הקמה ויראת אלקים. שעת פרידתו קשה עלינו כמאד מאד! אך רוחו עוד חיה ויהיה בפרו מעלליו ונטעי שעשועים אשר נטע בתוכנו, וממקום אשר ילך עתה לשכון כבוד נמצא על ידו נוחם והוראה. לך לך בהן גדול של הדת הנצחית הנאמנה! לך לך אל הארץ אשר הראך ה' ונברכו בך סכרביך (אריענט 4. 1847).

ברינן 30 דעצעמבער. מי יתן ויופיע אלינו הרב הירש בזמן היותר קרוב; אנחנו נקדם בתרועת שמחה את פניו, מעולם לא הבינו עצמם לתת יקר וגדולה לרב המדינה, כאשר יעשו עתה.

ברינן 31 דעצעמבער: המה בחרו להם את הרב הראוי והמוכשר מאד אל המשרה הכבודה הזאת, בעוד נוכחו לדעת מאמנת רוחו, ישרת לבבו והצניעו לכת, גם אדיר הפצו להיטיב ולהועיל, ובכל לב ונפש ילמדו אותו אלוף לראשם.

פראסניין 6 יאנואר 1847. בשמחה וצהלה הריעו פה לקראת הבישורה הטובה, כי נבחר הרב הירש לראש וראשון במשרת רב המדינה. ממאָהרען 7 יאנואר. בכליון עינים יחבו על הרב הירש במאָהרען. הזיון יקר ופלאי הוא לראות כי שלשים אלף יהודים מכל המדינה מוכנים לקבלהו לרב בזרועות פתוחות, אמת הדבר, הוא רכש לו אמונת רוח כל תושבי המדינה, גם הממשלה הרוממה בטחה בו (כמכ"ע שם). הבקשות מהעדות בישראל במאָהרען היו תכופות יחד, כי יאבה הרב הירש להחיש את כואו אליהן, בהיותן בטוחות כי כל אחד סבני העדות יודע אל נכון כי על ידו תגיע ותופיע להן תקופה חדשה. — גם במכתבי מליצה ושיר הריעו לקראתו וכמכ"ע אריענט (17. 1847) נדפס שיר גדול מאחד ושלשים הרוזים עבריים מעיר וואסטרטריילינג בבאסקאוויין ונביא בזה הרוז אחד:

הריעו בני ישרון בת עמו תגילי!
הנה מלכך יבוא, לו שי הובילי,
שאו כלכם שי למורה, לתושיה,
ראש גם רב, זקן ונשוא פנים,
בחורים ובתולות נטעי נעמנים,
שישו, כי פרח מטה העניה!

ביום 25 אפריל דרש הרב הירש את דרשת הפרידה בעמדען ועיניו זלגו דמעות. ההשנחה העלוונה הרחיקה את הרב הירש מארץ אשכנז על משך ארבע שנים, למען השיבו עוד הפעם אל המקום ששם נועד לו חוג פעולתו במדה מרובה שאין למעלה הימנה, ולפני צאתו מעמדען הקריב לו הרב החכם סופר דברי הימים רצ"ה נרמ"טין ג"י למזכרת עולם את ספרו הנדפס בקראמטאשין בשם גנאסטאציזמוס אונד יודענטהום ועל העלה הראשון כתב נרמ"טין את הדברים האלה: דעם העררן לאנדראבכינער שמשון רפאל הירש, דעם גייסטפאלען קאמפפער פֿיר דאס נעשיכטליכע יודענטהום, דעם אונפֿערנעססליכען לעהרער, דעם פֿאָטערליכען פֿריינד, אין ליעבע אונד דאנקבארקייט צוגעאינגעט. — במשך שכתו בניקלסבורג כל מפלגות היהודים במאהרען היו שבעים רצון מהרב הגדול והדגול הזה אשר מלא את תפקידו באמונה, ובאמת רק רב כהירש יכול לעמוד כסלע איתן מבלי ימוט וכל הרוחות הנושבות בו לא יכלו לזוז אותו. כל מפעליו שמה בסדרי הרבנות, בעניני העדה, בכתי התפלה והלמוד, בנסדו ישיבה גדולה להרביין תורה ומאות תלמידים מהעדות הקרובות והרחוקות באַהמען ואונגארן נהרו אליו, גם בכתי ספר נודעים למשנב ובכל אשר פנה וכל אשר עשה הפין ה' הצליח בידו. אף לא שם לבו אל מתנגדיו בגלל פעולותיו הרמות לחזק הדת ולמוד התורה, ולא פעם קרא במכ"ע במנוחת לבב את השמות של גנאי אשר כנו אותו בהם כמו: דאס מאַהרישע אַראַקעל, אַרדענסנענערעל, מאַהרישער פֿאַבסט, הירש אָהנע האַרנער וכדומה, כי עד סהרה נאלמו דומיה, וכל הנחרים בו בושו גם נכלמו מפני רום כבודו. —

שנת 1848 הניעה וסערות דברי הימים והקורות בשנה ההיא לא הניחו גם את הרב הירש לשבת בחבוק ידים וישם גם אל דברי המדינה והליכות עולם פניו, בנעד הנבחרים (רייכסטאג) האסטרייכי בעיר קרעמזיר בחרו גם אותו להיות חבר הנעד ויהיה דעתו שמה בענינים העומדים בחרמו של עולם, גם הוציא קול קורא אל אחיו בני עמו כהשכל ודעת ויעורר את לבם, כי גם בעת אשר ישיגו התפש והדרור, ישארו יהודים נאמנים לדתם, ובסוף הקול קורא יאמר: דענן וואַהרליך מיינע ברידער, וואַס האַטטען וויר עררונגען, ווענן וויר נון, וואַ וויר, זאָ גאַטט ווילל, באלד פֿרייע יודען זיין קאַנגטען, אייפֿהאַרען וויללטען יודען צו זיין! בכית הנעד בקרעמזיר ישב הרב הירש עד הסגורו. —

אחרי שלש שנים בשנת תרי"א (1851) והנה בעיר פֿראַנקפורט אַם מאין, העיר אשר שש שנים לפני זה נקבצו וכאו בה יעד רבני אשכנז וינמרו אומר לבטל את שפת עבר גם מתפלת ישראל ולהסיר מהן כל תפלה

תפלה וכל תחנה על דבר הגאולה ושיבת ציון, למחות מלך את אמונת המשיה ולהעביר את כל מנהגי היהודים וקדשי ישראל אשר לא יתאימו, לפי דעתם, עם הזמן וצרכי החיים, ויחפצו לתקן את הדת בהפצם. העיר, אשר כמעט כל בני העדה נמשכו אחרי הרבנים המתקנים האלה, להפיל ברית ולהלל כל קדש, בעיר ההיא התעוררו אהר עשר אנשים ויגדלו מקהל עדתם ויהליטו לטונן עדה מיוחדת משלומי אמוני ישראל, מחויקי הדת ונחלת אבות באמת ואמונה, ויגמרו אומר לקרוא להם רב ומורה צדק אשר ינהל עדתם ברוח התורה והמצוה. מתי מספר אלה הרחיבו כנפשם עו לפנות אל רב מדינת מאהרען, אל רבי שמשון רפאל הירש בבקשתם לבוא אליהם לכהן במשרת רב לעדתם, יען ידעו אל נכון, כי לא פסו אמונים בעיר ההיא וכי רב ומורה גדול בתורה ובחכמה יעצור כח להשיב את לבם לאביהם שבשמים, וכי עד מהרה יעזבו את הכוזות אשר לא יכילו כתובם מים היים ממקור התורה והיהדות המהורה. גם הרב הירש כחכם הרואה את הנולד לא בו לקול הקריאה ולא סרב להם, יען וביען לא להגדיל את כסא חרבנות שלו היה הפצו, לא להשתמש בתנא מפני הכבוד המדומה, רק שם כל מעניו להרבות ולהגדיל מפעליו ובפראנקפורט ראה לפניו כר נרחב לפעול אך טוב וישע להגדיל ולהפליא את מעשיו ולברוא נפשות לתורה ולתעודה ולכל מדה הסודה. —

ראוים המה האחד עשר אנשים בפראנקפורט לזכור אותם בתולדות הרה"צ הירש וצ"ל, לכן הנני לרשום אותם בשמותם למזכרת עולם ואלה הם: (א) פהליץ אברהם כהן, (ב) ר' משה לאב מאיניץ, (ג) זעליב שווארצשילד, (ד) זעליגטמן שווארצשילד, (ה) מ. מ. ראפפ, (ו) לאואר פאָוען, (ז) סאלאמאן פאָוען (אותו הכיר עוד הרב הירש מהאמבורג והוא הוסף להשתדל אדות התכנותו), (ח) לאצארוס וו. שוואבבאכער, (ט) אדאָלף דאנן, (י) מיכל ליב מיניץ, (יא) לעאָפאלד ראפפ. אלה השלשה האחרונים עודם בחיים חיתם, כה יחיו, והנשארים הלכו להתלונן בצל שדי ואל נמולות ישלם להם כפעלים. —

הרב הירש עזב את כל המשרות הכבודות במאהרען ויאטם אונז לבקשות רבני הקהלות ותלמידיו הכמים אשר הפצירו בו להשאר אצלם, כי תוכן לבות ה' ורצון יראוי יעשה, וההשגחה העליונה היא התקתה לפניו מראש את דרכו ומחז הפצו לחזן פעולותיו אשר יוכל להפיץ שמה את הקאור שבו באור שבעתים ולמען יושעו על ידו רבים וכן שלמים תשועת עולמים. —

כאשר הופיע הרב הירש עירה פראנקפורט וירא ראשית לה כי בהדר גדולתו, בגדל בינתו ובחכמתו כי רבה וביחוד בדרשותיו ודברים החוצבים להבות

להבות אש-דת, פעל על הרבה מבני עדתו, לשוב אל ה' ואל דת קדשו ועל ידו וע"י מתי סודו התכוננה שמה העדה הנכבדה בשם. איזראעלימישע רעליגיִאָנסעזעללשאַפט, ומדי עת נלוו אליה הברים הדשים, אשר החלו להיות ולתקן את בניהם על טהרת התורה והמצוה ברוח חכמינו ז"ל. — והנה אם אמרתי אספיה בארוכה מפעולות הרב הנ' הירש בפראנקפורט, במשך השבע ושלשים שנה שהיה שמה רב לעדת ישראל עד אחרית הלוו, יארך הלק התולדה הזה לברו לספר שלם, ויען לא אוכל להרחיב את התולדה במאד מאד, וכיחוד מדעתי, כי גם אחינו בארצנו ידעו או הגד להם מעדת פראנקפורט הנכבדה, אשר רוב העדה עתה הנם יראים ושלמים, חכמים, סוחרים ואנשי שם, ובנקל יבינו צדיק מה פעל שמה מראשית בואו אליהם עפ"י בקשת היא אנשים הנזכרים עד אשר עלתה נשמתו למרום בשנה העברה, כמה עמל ויגע הרה"ג הירש, במפעליו, בספריו ובדרשותיו עד אשר הביאה למעלה רמה כזאת, עד כי נהיתה לעדה גדולה לאלקים לאות ולמופת בישראל, לכן אסתפק לספר בזה רק ראשי מפעליו והשאר יבינו קהל הקוראים, או ידעו מאשר ראו בעיניהם או מאשר ספר להם. —

בשנת תרי"ג (1853) יסד הרב הירש בפ"א את בית הספר הנקב בשם רעאלשולע, בית הספר הזה נודע לשם ולתהלה ואלה מאחינו בעיר ההיא אנשי שם ואנשי מעשה ככל חכמה וענפי המסחר שומרי תורה ומצוה, כלם הקשיבו לקח בבית הספר ההוא, ומאז ועד עתה בית הספר הזה הולך וגדול וטוב ומספר התלמידים ירביון מדי שנה בשנה (בשנת 1887 היו שמה 485 תלמידים ובשנת 1888 עלו למספר 506), שמה ילמדו: תנ"ך נמרא ופוסקים, מלבד למודי החכמה אשר יורו שמה כמעט ביתר שאת משאר בתי ספר כאלה, וכאשר הגידו תהלת בהפי' הזה שרי הלמוד ורבי המלוכה הבאים לעתות הבחינה. ראש בית הספר הוא בנו של הרב הנ' זצ"ל: הדיירעקטאר הרב החכם הכולל ר' מנחם מענדיל ד"ר הירש נ"י ועמו מורים גדולי תורה וחכמה נודעים לשם. — בשנת 1853 בתהלת הוסד בית הספר הזה יצא כותב בלי שם במכ"ע פראנקפורטער זורנאל להרף את בית הספר ומיסדו, כהיותו, לפי דעתו, אָדוק ביהדות התלמודית הבלתי מתאמת עם הזמן, אך הרב הירש ענה בהשכל ודעת במאמר נכבד הנדפס במכ"ע אינטעליגענצעבלאטט ויסתום פיות דוברי שקר על הדת והיהדות התלמודית בכלל ועל בהס"פ כפרט (את המאמר הזה העתקתי עברית ויבוא בסוף התולדה) — גם יסד בית ספר לעם עבור ילדי ישראל אשר ראשית חכמה שמה יראת שדי, למוד התורה ושמירת המצוה, ובית ספר עליון בעד בנות ישראל, ומבתי ספר אלה יצאו הניכים והניכות שהנם עתה אבות ואמהות לבנים ובנות אשר

אשר ינדלו אותם לתורה ולמעשים טובים ועל דור הולך ודור בא והבאים אחריהם יתראה פעלו והדרו ומעשיו להתפאר. —

הרה"ג הירש אף כי היה עמוס עבודה רבה בעניני העדה ובבתי הספר בכל זאת הקדיש את זמנו גם לעסק הספרות ויכונן דעת הקהל ברוחו וברוח הנאמנים בברית דת קדשנו, ובשנת תרי"ד (1854) החל להוציא לאור סכ"ע בשם 'ישרון'. מאגאטשיריפֿט צור פֿאָרדערונג יידישען נייסמעס אונד יידישען לעבענס אין הויז, נעמיינדע אונד שולע, אשר מלבד מאמרו הדגולים באו בו מאמרים גדולים וקטנים מבניו והתנו הרה"ג החכם הנעלה ד"ר גונגעהיימער נ"י בקאָלן והמאָגאטשבעטראכטונגען פעלו את פעולתם לטובה ולברכה על הרבנים והמורים, ועד שנת 1870 פעל גדולות במביע הזה ואח"כ החל המביע ישרון להופיע ע"י בנו הרה"ג יצחק הירש בהאגובר. —

המטרה אשר כונן אליה הרה"ג הירש את תעודת היו יודע ועד כל אחד אשר ידע פעולותיו ואשר קרא בספריו הנעלים, ואיש כהרב הירש לא ותר אף במאומה במקום שיש הלול השם, ובראותו כי הנקל הוא בעיני איזה גדולי וחכמי הדור להסיע אבנים מיסודות הכנין של התורה שבע"פ וקבלת חכמינו ז"ל או המעמיקים עצה לעבור בשתיקה על קדושת התלמוד והלכות שנתקבלו כי הלכה למושה מסיני הם, נראים כאוהבים את הו"ל ויתנו מקום להקשיל בדבריהם, לחשוב כי מעשה אנוש ותחבולותיו המה ולא רוח ה' הופף עליהם, לכן כאשר הוציא הרב החכם ר' זכרי' פֿראנקל ז"ל את ספרו דרכי המשנה יצא הרה"ג הירש במביע 'ישרון' להראות כי הספר הזה, שכל עיקרו לברר ולאמת את מציאת הקבלה וההלכות וקדמות התושבע"פ, לא יצא ידי חובתו בנוגע לקבלת הו"ל וקדושת הלכה לי"מ, ונהפוך הוא, כי מסקנות אחרים נראה שמה, כי לא נאמנה רוחו עם כל אלה. —

והרה"ג הירש יצא בפומבי לקרוא תגר על הספר הזה ועמו עוד רבנים וגדולים כמו הרב הנאון החכם הכולל ר' שלמה זאב קליין ז"ל מקאָלמאר בספרו 'ספני קשט', הנאון ר' שמואל פריינד זצ"ל מפראג ועוד, ואף כי יצאו אחרים להצדיק את פֿראנקעל, כמו הנאון החכם 'שיר' ז"ל זהרב מדרעזען ועוד, בכ"ז נכרו באחרונה דברי אמת, כי צדק הרה"ג הירש בריבו עם הס' דרכי המשנה, וגם הרב שיר המיל אח"כ ספק בדבר והתרעם על פֿראנקעל שלא באר וברר את דבריו והניח סתום וחתום, וזה הנאון שיר במחברתו דברי שלום אמת אשר בו יתהרהר להצדיק את פֿראנקעל בכל זאת יהלוק כבוד להרה"ג הירש וז"ל: אל כבוד תפארת המשיג אני אומר: סהדי בשחק, כי יקרת בעיני נכבדת וידעתי להעריך רוב כהך במליצה להוכיח במישור לעם ישראל, והכרתי כינתד

בינתן בתלמוד ובהכמת הדת ובמדעים, גם המותי ראיתי אור כאש-דת
 הנוער בקרבך ע"ל. ההפצים לדעת את מחלוקת הרב הירש עם הרב
 פראנקל וספרו, עליהם לקרוא בספרים מגדולי והכמי הדור אדות זה,
 ובתור כותב תולדה לא אוכל להרהיב בדברים, רק להזכיר זאת, לראות
 עד כמה גדלה קנאתו לה' וקדושת תורתו בעת שידובר להגן על כבוד
 הו"ל ואלקיות ההלכות המסורות איש מפי איש עד משה מסוגי. —

ולמען הוכיח לאהבי כי התורה שבכתב ושבע"פ הבוקה ודבוקה
 ותמימות הנה גם יחד ולא פלוג, החל הרה"ג הירש לעבוד עבודת
 הקדש אשר אין למעלה הימנה להיות מתרגם ומבאר על התורה,
 ומלאכתו זאת אין די באר מה גדלה ורמה היא, אף הפין ה' הצליח
 בידו באופן רם ונעלה מאד. בשנת תרכ"ז (1867) הוציא לאור ספר
 „בראשית" בשנת תרכ"ט (1869) ספר „שמות" בשנת תרל"ג (1873)
 ספר „ויקרא" בשנת תרל"ו (1876) ספר „במדבר" ובשנת תרל"ח (1878)
 ספר „דברים" ותרוממו ובאורו על ספר „תהלים" נדפס בשנת תרמ"ב (1882).
 במצ"ע ישרון אשר יצא לאור אח"כ ע"י בנו הרה"ג נ"י נדפסו תרגומו
 ובאורו על משלי ופרקי אבות, גם באחרית ימיו חבר באור על סדר
 התפלה, ובבאוריו אלה יראה גדולות ונצורות להו"ק הלורה שבכתב
 ושבע"פ. —

פעולותיו ע"ד האויסטריטטנעוועזין (להקדל מהעדה) המאושר ביום 28
 יולי 1876 נודעו למדי. הוא ערך בקשה בדי הנאמנים בכריתו אל
 האבנעאָרדנעטענהויז אשר פעלה את פעולתה לטובה. נגד כתב שטנה
 של הויסטריטטנעוועזינע הוציא מחברתו „דאס פרינציפ דער נע-
 וויסטענעספרייהייט" ושתי שנים אהרי כן (1876) את מחברתו „איבער
 דען אויסטריטט אויס דער נעמיינדע", ולא בספריו לבד הסתפק, כי
 בעצמו נסע כמה פעמים לבערלין לדבר עם גדולי ורבי המדינה אדות
 זה וכיחוד עם הנבחר הנודע למשנב עד. לאסקער. גם מחלתו בשנת
 השבעים אשר החלה למוין את לשד היתו לא עצרה אותו מעבוד את
 עבודת הקדש בעד קהלתו ובעד כלל אהבי כב עלומים. —

בשנת תרמ"ד (1884) חבר הרב הירש מחברת אחת להגן על
 התלמוד בשפת אישכנו ואת המחברת הזאת שלח לאחד השרים הגדולים
 אשר עיתותי אהינו בידו, יען שמע כי במקום נבזה הפצו להשוד את
 התלמוד, כי הוא מקור משהת להיהודים בנוגע להי החברה. ומה גדל
 הין ערך ההיברת הזאת נדע מזה, כי כאשר נאספו לפני איזה שנים
 אנשי השם באשכנו והפראָפֶּססאר לאַצארוס בראשם ויהפצו לקבוע פרס
 (פרעמייג) לאיש אשר יחבר ספר להגן על התלמוד מודבת האנטיסעמיטיזם,
 אז הנירו אהדים מהברי האספה, כי אהרי אשר כבר ישנו ספר כזה

מהרב הירש למותר הוא לקבץ נדבות ולתת פרס בעד חבור ספר כזה, גם באו לכלל דעה אחת להסתפק בספרו של הרב הירש.

מפעליו בעד עמו עזי הכרותיו עם שרים גדולים ונכבדים מהם נודעו ומהם נעלמו, כי לא הפיץ לפרסם, וידועים המה רק ליהודי סגולה, אשר היה להם עסק עמו אדות זה ובכל אשר פנה נתנו ה' לחן ולהסד ויהי איש מצליח בכל דרכיו. —

כמו כן נודע לכל כי הוציא באחרית ימיו קול קורא לאחדות קהלות ישראל המחויקים בנחלות אבות. —

בסוף תולדתו לא אהדל להזכיר בזה כי רעיתו הכבודה אשת חיל, אשר ראה חיים עמה חמשים שנה, ושבע שנים לפני פטירתו, הלכה למנוחות, עזרה על ידו בכל דבר טוב ומועיל, וכי כל בניו ובנותיו התנו וכלותיו המה זרע ברוכי יה, נודעים לשם בנדל תורתם והכמתם ומדותיהם המצוינות וכלם מהויקים בכל לב ונפש בדת קדשם ובחכמת אדם גם יחד והגם למופת בישראל, לראות מהם, כי ידיעת דת ודין (זוריספרודעניג) חכמת הרפואה (מעדיצין) חקר הלשון (פֶּהילאָלאָגיע) ואמרי שפר (בעללעטריסטיק) לא יפריעו במאומה להיות גם יחד שומרי אמונים ומקיימים את כל מצות התורה הכתובה והמסורה בכל היראים והררים לדבר ה', תפארת בני אבותם. יהי ה' עמם לפעול אך טוב לישראל. —

באחרית ימיו נברה עליו מחלתו ובכל זאת תקן עוד בעצמו את הקארעקמען מספרו. הורב' הנדפס מחדש, כפ' וישב דרש את דרשתו האחרונה וביום ב' כ"ז טבת תרמ"ט עלתה נשמתו אל האלהים בשנת הפ"א לשנת חייו. נר ישראל נכבה, אך רווח חדש עמנו עזי פעולותיו וספריו שהמה יחלו עתה ביותר להתפשט בעולם ואור תורתם והכמתם לא ידעך לעולם. —

כבוד גדול עשו לו במותו ורבנים וגדולי חכמי הדור מערים קרובות ורחוקות נקבצו ובאו לתת לו את הכבוד האחרון ויקראו לבני ומספד וגם בערים אחרות עשו אבל גדול ובכתי כנסיות הספידו אותו והעם סררו בכבי על רבם ומורם זה כי איננו וכי לקח מהיהדות עמרת ראשה תנצבה, ולזכר עולם יהיה צדיק. —

מלואים להתולדה

. בתור מלואים לתולדות הרה"ג זצ"ל אביא בזה אזכרות אחדות מהתוכנית, ווארטע בייא אבלויף דער שלשים, מבנו יבדל לחיים, הרב החכם הדירעקטאר ד"ר מנחם הירש ג"י, בן יבד אב, אשר בהספדו ובמדקרו הנאוה במרוצת דבריו במחברתו זאת, ישאל תמיד כהונן: מה אומר ומה אדבר ומה אספר ראשונה? —

בחברת הזאת אף כי יזכיר המספיד כל דבר בקצור נמרין ובלשון של שאלה כנל, ישתומם הקרא על גדולת הרה"ג זצ"ל, אף ישמח בלבו כי זכה ישראל לאיש רם ונעלה כזה אשר בו התאחדו כל המעלות שיכולות להיות במציאות רק בהרבה אנשים מיוחדים ומצוינים במעלות דגולות כאלה, מהחברת הזאת אוכל לרשום בזה רק תוצאות אחדות ולכלול כל דבר בקצור נמרין. —

חיי הרה"ג הירש הפרטיים ותהלוכותיו היו על טהרת האנושית וקדושת היהדות, הוא קים כבעל לאשתו שראה חיים עמה המשים שנה את האומר סלה: מקודשת לוי". אופן הנוכח את בניו יודע כל אחד, כי קים: למען אשר יצוה את בניו וכו'.

הרה"ג הירש סלכד שהיה רב חסד ומשכיל אל דל, היה יועין נאמן לאובד עצות, וכל אשר שאל בעצתו ועשה כדברו, נושע על ידו תשועת עולמים. תכונתו היתה עמוקה מאד והפצו היה אדיר וחזק, עד כי כל דבר אשר נסר אומר להוציאו לפועל החזיק בו ולא הרף ממנו, עד כי הפין ה' הצליה בידו. בכח וקסם עינו חדר כליות ולב, וכמעט קרא את הסתום וההתום במשכיות לבב האיש התפין קרבתו. חכמתו היתה נעימה מאד ושירת חולין שלו היתה צריכה למוד, גם הלצה היוצאת מפיו כברק השנן, צהלת רוחו ופניו לא עזבתהו עד יומו האחרון. בחדושי תורתו וחכמתו היה כמעין המתנבר. במנוחת נפשו ושלות רוחו הצטיין ותגדר תמיד ועל פיהן עצר כח לעסוק בתורה, עד כי לא פסק פומי' מגרסא בכל עת תמיד, כן בעתים לרעה, כן בעתים לטובה, אשר כל אלה יפריעו רבים מעבודת למוד, כי לא כן היה ר' שמשון עם שקדנת למודו, בהיות זה כל חי רוחו. ובכלל נוכל לאמר עליו כי גם בחייו הפרטיים כמעט התגשמה האנושית היותר עדינה ולאות ולמופת היה בישראל ואדם. —

במעשיו הגדולים בעדות לישראל, היה באמת. עיני העדה. גם שכלל בכל מקום ששרת במשרת הרבנות את שלשת העמודים, תורה עבודה ונמילות חסדים. בלעדי זאת היה מורה להועיל ומהנך מאין כמותו בבתי הספר אשר יחד, גם הרשן ומנוף נפלא היה, מנד מישרים אשר בדבריו התוצבים להבות איש-דת לקח לבבות, וכל שומעי דבריו ידעו כי הדרי לבכם נמלאו באורה זו תורה, בדעת ומוסר השכל. מספריו ומדבריו יודע כל אחד, כי היה מלומד גדול, חכם מחוכם ופלוסוף נערץ בקדש, אשר ידע כל דבר לאשורו מהכמות בני קדם עד המצאות השכל העיוני של הכמי ופלוסופי דורנו, והוא בעצמו היה בורא שמה שלמה בשלמות נעלה בפלוסופיא הנוסדה על תורת היהדות והכמת ישראל; הוא הדר אל תוך עומקן של ההלכות ושיא רוחם, גם דלה פנינים ממקומות הסתומים ובהדושים כאלה אשר לא עלו על לב עד כה. —

כזה וגבורתו בים התלמוד שים ופוסקים מהראשונים עד האחרונים נודע למדי, כהיותו רב המדינה בשלשה מקומות אֶלדענבורג עמדען וניקלסבורג וביחוד בעיר האחרונה אשר ישב על כסא ההוראה אחרי הגאונים הגדולים אדירי התורה ר' מרדכי בנעט ור' נחום טרעוויש זצ"ל לפני כואו לשכון כבוד בפראנקפורט, נוסף לזה היה חוקר הלשון והעפה אין דומה לו, סופר מהיר ומצוין ובורא נפשות בספרות היהדות ומסד דעת הקהל עי כתיבי עתים (זורנאליסטיק) עד כי יצא תמיד בתור מנצה עם סתגנדיז על כל ענין נעלה ביום שידובר לחוק הדת והיהדות בספריו ובמאמריו, אשר כגבור משיכיל הנף את עמו ויור נפלאות ימנו, ובכל אשר פנה הצליח, בכל זאת לא פגע אדם ולא הלל כבוד איש, כי שם כל מעיני רק בנושא הענין ולא בכותבו עד כי במשך כמה עשירות שנים לא נצחונו סגנדיז החכמים: קרייצענאך, פאססעל אויב, ברויך, ועוד, העם, פֶראנקעל, נראַמין ומאקאווער. הוא כסלע איתן עמד והחזיק ויגן בעד דעותיו — גם רבות פעמים בר לו מר היה להיות כמעט יחיד במלחמת: סצוה זאת — אך לעומת זה נהל גם כבוד חכמים וידגל בנצחונותיו הגדולים בתור עומד בראש היהדות הנאמנה. — בכל אשר פנה לטובת הכלל והפרט הפין ה' הצליח בידו, גם מחוץ לגבולות אשכנז היה רב להושיע לאהיו היהודים הקרובים והרחוקים. —

כמו בן רואים אנתנו אותו בתור. מכאן כפרי הקדש אשר לא קם כמותו מכאן ומבקר בטוב טעם ובהדרת קדש ומסיר כל הקשות והזרות בהשקפה הראשונה, ובאוריו מזהירים כספרים אשר יביאו ויפיעו כלב הקורא אור גדול והכל באופן פשוט ומוכן, עד כי כל קרא ישתומם בלבו

בלבו ויקרא: מדוע בעצמי לא הכינתי ככה? גם בכאורו על ספר תהלים נחזה נפלאות, הוא יחדור ברוח נעים זמרות ישראל בתעופת רוח כבללות הקאפיטעל ולא בכתוב אהר או בשני כתובים לכדם, אף השתמר לבלי לבאר איזה דבר בלחץ וכדחק, לא פעם שמע בנו זה נ"י מפי אביו זצ"ל: זה הדבר נעלם ממני, לא אבינו לאשורו! —

והנני להביא כזה איזה באורים הנזכרים בדרך אנ"ב בהחבורת הנזכרה, למשל באורו על הכתוב: ומושם יפרד והיה לארבעה ראשים (בראשית ב' י'), אשר המבארים הבינו כמלת 'ראשים' כעין 'זרועות' הנחר היוצא מעדן. חוקרי הטבע עמלו למצוא נהר בעל זרועות כאלה ולא מצאו בכל אפסי תבל נהר כזה בדמות מזלג, גם העסיקו חקן באפיקו הנחלים משנות קדם ויחפשו ולא מצאו כזאת, עד כי החליטו כי התורה הביאה דבר שלא היה בעולם וכי הגן עדן וכל המסופר עליו אך הגדה בדויה היא; המבאר המנוח זל בכאורו על התורה יראה לנו אל נכון כי הוראת המלה 'ראשים' איננה במובנה 'זרועות' רק, התחלות מחולקות, וכי מוכן הכתוב הוא: כי הנחר אחרי השקותו את הגן בעדן נפרד ונבלע בעומק האדמה, ואחרי כן מהוצה להגן נגלה עוד הפעם כתכונת ארבעה מקורים ראשים, מפכים פלני מים לארבעה נהרות, ועי' הבאור הזה כצל יהלפו דברי הלועגים על התורה וספוריה. כמו כן השכיל לכאר את הוראת שם 'ה' ושם 'אלקים' (עיין המכתב השביעי מהתשעה עשר מכתבים), שם שמות 'יעקב' ו'ישראל', אשר השם 'יעקב' מורה על הענוה והחלכנעה והשם 'ישראל' על אמין הלב ביטח ה', הוא יוכיח זאת מהכתוב (בראשית מ"ג ה') וישאז בני ישראל את יעקב אביהם, האב במראות הלילה ובשם 'יעקב יעקב' אשר קראוהו ה', ידע מראש את מנת גורל בניו בארץ מצרים, לכן נעצב אל לבן ברדתו מצרימה, אך בניו לא ידעו עוד את דבר ה' אל אביהם, המה באמין לב ובצחלת נפש ורוח בתור בני ישראל נסעו עם אביהם 'יעקב', היודע מרת נפשו, מצרימה, אל אהיהם השליט, בחשבם כי יהלק מכבודו עליהם ועל זרעם לדור ולדורות הבאים. כן הכתוב (שמות י"ב מ') ומושב בני ישראל, אשר מספר השנים 430 לא יתאים כנודע עם מושב בני ישראל בארץ מצרים באמת, ועלינו לחשוב זאת מהברית בין הכתרים והיום אשר נלה ה' לאברהם את מצב הנרות והעבדות אשר לבניו, ורבים לא יכלו לבוא לידי פתרון נאמן על דבר הפסוק הזה; והנה המבאר יראנו לדעת כי הוראת המלה 'מושב' איננה במובנה המשך הזמן רק מושב המקום אופן התגנרות או הישיבה בעצמה וכמו הוראתו בכתוב 'מושב עבדיו' (מלכים א' י' ה'), אשר מוכן המלה 'מושב' שמה תכונת ואופן הישיבה

או ההתגוררות וכוה באר הענין והסור כל הזרות בכתוב. —
 בהיותו חוקר לכל תכלית בדבר חקי ה' גם מעמיק בכל סוגיות
 וחלטות התלמוד, נוכל לאמר עליו, כי תמיד היתה בזה יראתו
 קודמת לחכמתו. הוא כעמוד ברזל עמד להגן על התורה שבכתב
 ושבעל פה גם יחד, ונאזר בגבורת הרעיון: כי ישראל הנחו עם, ממלכת
 כהנים בין לאומים רבים, כי דבר ה' שבכתב ושבעל פה, המה כללי
 החיים וחוקי צדק בעד הפרט גם בעד כלל האנושיות, בתעודה רמה,
 יעודה למשפחה אברהם, השכיל למצוא את עומק הרעיון וההרהר
 בהם, בהריופותו ובבקיאותו בשני התלמודים ובספרי הראשונים והאחרונים,
 עד כי הגדיל והפליא תמיד להוציא לו חזיון הרוח הנאמן הזה החופף
 בכללות כל ענין וענין. הוא חדר להבין ולהשכיל את הרעיון האצור בכל
 הלכה והלכה בדת קדשנו והכתוב הדר: *מה גדלו מעשיך ה'*
מאד עמקו מעשיותיך שוה לנגד עיניו תמיד וישם לבו ונפשו
 ככל אשר תוכל כינת בן אדם שאת, להשכיל די כינת בהם. לפי דעתו
 הנכונה מאמר חזיל לא דרשינן טעמא דקרא אינו סותר
 במאומה לחפץ הנעלה לחקור את הרעיון בשום שכל על מה אדני החוק
 והמצוה המפגעו (דברים כד יז), כי המאמר לא דרשינן טעמא דקרא
 הוא רק, אם נאכה לצרף את הטעם אל המעשה ועל פיהו למוד את
 כמות ואיכות המלואים של החוקים והמצות, אבל החפץ האחד לבד,
 להבין הרעיון מבלי לנגוע בחלק המעשה אשר עלינו לאשר ולקיים
 כמשפט וכמצוה עליו, הוא דבר אשר גם התלמוד והמדרש עשו כזאת,
 הן גם תינקות של בית רבן יודעים השאלות והתשובות: *מצה זו שאנו*
אוכלים על שום מה? מרור זה וכו', נאמר בעולת בהמה: *אשה ריה*
ניחוח ונ' לאמר לך: אחד המרבה ואחד הממעיט, ובקדושיין בדבר
 האזן ישמעה על הר סיני: *עקבי הם ולא עבדים לעבדים*, ועוד רבות
 כאלה, כי בכל דבר ובכל הלכה נוכל לחקור ולהבין הטעם האפשרי
 בדעת מדבר ה', רק לכל נהליט בברור, כי כן הוא במעשה המצות
 ואין בו עוד כנה אחרת, ומה טוב ויפה ונעים לנפשנו להכניס בלבנו ציור
 הרעיון הנעלה כהלכה וכמצוה וביחוד בחלק העדות ולהכניס בתורת ה'
 תכנה נפלאה מאין כמות. —

בדרך הזאת הלך הרב הג' זל וישכיל כינת בדבר טומאה וטהרה,
 חלק הקרבנות, סוכה ובדומה, וביחוד בבאורו על פירשת משפטים והלקח
 טוב מהפסוק והמת יהיה לו, כבורי למעט שור פסולו המוקדשין גם כטור
 להוציא את הלמוד בעלים מטפלים בנכחתי ולא להפך, או איך השכיל
 לבאר מהפסוק, כי הוא זה מורה במקצת הטענה, גם את אשר הסיף
 מלתו על דבר השבועה. —

ורק שני דברים אזכיר בזה אשר בהשקפה ראשונה כמו זר ומזר
הכה לנו. הן משתוממים אנהנו לראות בתהלת פרשת משפטים
אשר שם משה בפקודת ה' לפני עם ישראל, עם אשר זה מעט יצא
מעול עבדות מצרים, והנה את הדין הראשון יניד להם מאיש אשר
יקנה עבד עברי, והשני מאב אשר ימכור את בתו הקטנה לאמה,
משפטים כאלה מקנית עבדים ושפחות, אשר לזעזע המה לאנשים
שהעבדות והמה חיתם, כמעט שאפו רוח החופש והנה דיני
עבד ואמה והעבדות ישים לפניהם משה רבם בפקודת ה', הלא
כמו זר יקשב בעיניהם, ומה גם בנוגע לשמירת כבוד הנשים לבלי
יחולל, אשר רואים אנהנו כי הקרואה הראשונה אל העם, אשר עליו
להיות ממשלת כהנים, היתה מראש אל הנשים ואחרי כן אל הגברים,
(כה תאמר לבית יעקב ותניד לבני ישראל, לבית יעקב אלו
הנשים, תאמר להן בלשון רכה (מכילתא)). המקאר היקר הזה מראה
לנו בפרשת משפטים ראשונה, כי המלות אשר תשים לפניהם
הוראתן, כי דבר ה' שבכתב קצר עד למאד, וכי נדרש הקנה וכאור
עיי תורה שבעל פה (אשר תשים לפניהם), וכי כך היא דרכה של תורה
לבהור לרוב בדברים היוצאים מגדר ההרגל ללמד בזה ביתר תוקף ועז
את הלמוד הנהוג והרגיל והדרוש להפצנו, למשל: בהפצה ללמד אותנו
חובת הכרת טובה, אמרה: לא תתעב מצרי ואף כי די והותר סבל
ישראל שמה בארץ מצרים, בכל זאת הלא כמה שנים מאושרות היו
שמה, ויצא לנו מזה משפט צדק: מה רעה ונרועה היא מרת כפית
הטובה נגד אלה אשר קבלנו מהם אך טוב, משפט ה' יתפין ללמדנו
את חובת האנושיות, את פעולת החסד ונדבת הלב, נגד נכר עמיתנו,
לכן יבחר באיש כזה, אשר עשה עון גדול והמשפט יתיבהו לקבל עליו
עונש קשה — את הנגב — איש כזה אשר יתיבהו השופטים לשלם
בעד ההפצים שננב, ובאין ידו משנת, ימכרהו בית המשפט לעבד על
משך שש שנים, ובכל זאת תצוה התורה כי יתהלכו עמו בנועם ולא
ברוגז ולכלכל היוו שוה בשוה עם היו אדונו: במוזנו, במלושיו ובמעונו
וטוב לו עמך אמרה התורה, עמך במאכל, עמך במשתה וכו'
קונה עבד עברי קונה אדון לעצמו (קדושין כ"ב), אשר מזה יצא לנו
משפט צדק ביתר שאת, איך עלינו להתנהג באהבת אדם (הומאניטאט)
עם נכר עמיתנו הדומה לנו.

כמו כן עם המשפט השני: משפט ה' יתפין להראות לנו את
המצב הרם והזכות אשר לבת ישראל בבית בעלה, לכן בחר עוד הפעם דבר
היוצא מן הכלל. מקרה כזה אשר יכלכל בתוכו מוסר השכל ודעת: הוא
יקח למשל ילדה כזאת שהיא בת עניי שבועניים המחזר על הפתחים,
אשר

אשר לא ידע דרך אחרת, במה להציל את בתו הקטנה מחיפת רעב (כי רק מאב כזה תדבר התייה לפי דברי הכמינו ז"ל) רק למכור את בתו לאמה; הבת הזאת באה בבית איש עשיר במצב שפל מאד להיות אמה ומשרתת, אך סוף דבר יהיה כי בן העשיר יקנה לו לאשה, משפט תורתנו אומר: כמשפט הבנות יעשה לה, יען לפי חק תורתנו המכואר אחרי כן בתלמוד: האשה עולה עם בעלה במעלה ההשוואה אליו, להיות שוה עמו בכל דבר: על הנכרים העבריים לאהוב את נשיהם כנפשם ולכבדן יותר מנפשם! — בהשקפות כאלה ועוד גדולות ונכבדות מאלה יתכונן המכואר הנעלה על כל המצות וההלכות ועל היהדות ותעודתו בכלל ופרט ואת כל אלה יורה לנו בתבונה עמוקה בספריו: התישעה עשר מכתבים וספרו הורב' ובאורו על החומש ויתר ספריו אשר עבד בהם כל ימי חייו עד יומו האחרון. —

ספריו חברו בעד העתיד וכימים יבואו יוסיפו להוציא פרי ברכה מספריו הנעלים האלה אשר לא בקריאה לבדה יוכל הקורא לצאת ידי חובתו ולבוא עד חקר רעיון המחבר, רק צריכים למוד והגיון רב. בהם ספונים אוצרות ומטמונים, רעיונות גבוהים ונעלים הנוסדים על ידיעה עיקרית בתלמוד, הכמת הפלוסופיא ויתר הכמות בני אדם, והכל בעיון רם ונעלה, ואת היא תמצית החוכמת של בן הרה"ג זצ"ל. —

* * *

בנו זה הרב החכם המחולל דירעקטאר ד"ר מנחם מענדל הירש נ"י בחוציאו לאור בשנה הזאת אחרי פטירת אביו את האיניאלאוונגס-שריפט צו דער אפפֿענטליכען פריפונג דער רעאלישולע אשר להאיוראע-לימישע רעליגינאנס געזעללשאפט בפראנקפורט עני"ש, הדפיס בפתח החוכרת מאמר נכבד ויקר מאביו הרה"ג זצ"ל אשר חושב אני כי כדאי והגון הנהו, כן ביחס תולדות חיי המחבר ומפעלו וכן להראות בזה גם בתור פתח דבר את הלך רוחו הנעלה, להדפיסו בסוף התולדה בהעתקה נאמנה עברית. המאמר הזה עשה אז רושם גדול ויפעל פעולתו הנאמנה לתועלת רבה, וזה הדבר: בו ביום אשר נפתח עין הרב ה"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל בית הספר הרעאלי, אחרי אשר קים הסענאט בפ"פ את הפראקטראמא להלמידים שמה, והנה כותב אחד — בלי שם — יצא במעלה עפה במכני פראנקפורטער זיינאלי אשר לפי דבריו בא בשם רוב העדה לפקד עיני הניצרים והיהודים האזרחים גם יחד, לדעת את אשר ה' הירש עישה, לכיין בית ספר יסוד מוסד נגד ההשכלה הכללית והיו ההכרה. במעלה הגדולה הזאת ירחין הכותב את

לשוננו ויחרף ויגדף כל קדשי הדת באגלת ורעה רבה : הוא לקט מאמרים מפורזים בלי כל המשך מספר, חורב' וספר השאלון ערוך ויעמידם על הנס להראות גלוי לכל, כי האיש אשר יוקיר ויכבד דברים כאלה, כמו שמירת שבת ומאכלות אסורות לא יוכל להתך ילדים בטעם הזמן וצרכי החנוך, ויזחיר את החורים בשם ההשכלה ומשאלות הדור וטובת בניהם לבל יפקידו את בני הנעורים ביד מורה כזה לשלחם בבית הספר אשר למהר ספר, חורב', והרהז המנוה השיב את תשובתו במאמר מיוחד הנדפס במכ"ע. אינטעלליגענצבלאטט' בהוספה הראשונה 83 № מהמכ"ע הזה מיום 8 טען אפריל 1853, וזה הוא המאמר של הרהז וציל שהעקתנו עברית : —

היהדות התלמודית וההשכלה הכללית

המלה הראשונה והאחרונה להבין דבר.

עלה אחד, הנלזה אל המכתב העתי פראנקפורטער וורנאל 78 № מצא לו ענין לענות בו את ההודעה מבית הספר, אשר להאיוראעליטישע רעליגיאנסגעזעלשאפט', כותב המאמר יביע רוחו על דבר היהדות התלמודית וההשכלה הכללית באופן כזה, עד כי כל המגלה העפה שלו לא פעלה למענהו, רק להראות לדעת-הקהל למדי, כי נעלמו ממנו ראשי היסודות, כן מההשכלה הכללית וכן מהיהדות התלמודית וכספר החתום המה לו, אף יראה על ידה, עד כמה ידמו כדור הזהה, כי כבוד היהדות התלמודית ירד פלאים, עד כי הכותב ירהיב בנפשו עז להאמין, כי דברים המלאים מושגי תהפוכות, רעיוני תהו, הסרי כל טעם ונוסדים על קלחת הדעת, כי גם המה יוכלו למצוא מסלות בלבב דעת-הקהל, רק יען וביען כי כוננו הציהם נגד היהדות התלמודית, מבלי שים לב, כי בזה יכאיב לבות אלפי אהינו, אשר המה עוד נאמנים לדת קדשם ומהזיקים בכרית נחלת אבות באמת וכאמונה. —

לא למען בטל בזה את דברי הכותב בלי שם הנאותים רק לתלמיד טועה, שהמה בטלים ומבוטלים מאליהם, יצאתי להשיב דבר, רק לבלי נאשר זדים בשתיקתנו, לכלי תתראה זאת מהודאה לדברי הטוען שלא מדעת, אשר בשקר יסודם. —

ההשכלה הכללית? דעת והיי החברה? — האבת תרונה למען ידעו להכיר ולהזקיר באמת הן ערך תנאי דוי החברה הכלליים ויהוסייהם על יסוד התפתחות העבר' וכשרון המעשה בהח' בטבעי. ובתולדות בני אדם'. — וזה נדיבה ולב טוב, כי יתעורר לקום על נדיבות ולהוציא לפועל

לפועל כל דבר באמת וצדק בחזן אהבת אדם כמדה מרובה, גם להיות
 סוכן ומוזמן בכל עת ובכל שעה ובכל מקום בשמחה רבה להחיש ישע
 ועזר לאנשים, — ובאחרונה, התפתחות הכחות והכשרונות למען ילוּה
 אליהם הפיץ והרצון גם הכשרון הנאמן והיכולת, לפעול ישועות לטובת
 בני אדם והאזרחים, את זאת, אנהנו בתור יהודים פשוטים
 המחזיקים ביהדות התלמודית השבנו עד כה בתום לבכנו לחותם
 תכנית ההשכלה הכללית הנאמנה, ובה פשוטים היינו להאמין, כי
 הקצת הרוח, אצילות ונדיבות הלב, והתאמצות הכחות, שההשכלה
 הכללית הנאמנה הזאת, תתאים ביותר שאת עם נחלת אבות
 וקדושת הדת וכי התוצאות המועילות וההמודות של ההשכלה הכללית
 מידן היא לנו, על ידיהן תך ההשכלה שרשיה למטה ותעש פרו
 למעלה. היינו כה פשוטים להאמין כי הארת הרוח ונדבת הלב
 לא ויעילו ולא יצליחו במאומה, אם בידנו האחת נושיט לבני
 הנעורים את ספר התורה, בתור דבר ה' ובידנו השנית נתן להם כלי
 משהות של קלות-הרעת ועזות מצח, להכל ולנבל את דברי אלקים
 חיים אלה, להפר את חוקיו ומצותיו הקדושים מטעם צרכי הזמן והחיים
 ותענוגות בני אדם: היינו כה פשוטים להאמין כי אצילות ורוחניות
 החיים היוצאות מהיהדות התלמודית: להם כל עלילות ופעולות
 החיים כגדולה כקטנה, כי רק הנה תעורבנה ערובה בטוהה
 ונאמנה בעד הדעת הכללית וישרת הלב, עד כי חשבנו למשפט צדק,
 כי היהודי התלמודי המשיביל והנאמן לדתו, הוא הוא באמת האורה
 הנאמן במדינה, רב פעלים להטיב ולהועיל; כל אלה האמצע בפשיטות
 התלמודית שלנו, ובחפצנו למנוע את בני הנעורים מכוא בהשתתת
 המדות, ולתת להם השכלה כללית נאמנה ותמימה יחד עם דעת דת
 קדשנו, וסדרנו בית הספר אשר לקחנו לנו לפתנם וליסוד מוסד את
 מאמר חז"ל: **אם אין יראה אין הכמה ואם אין הכמה אין יראה.** —

צר לנו על הכותב בלי שם, הוא אחר את המועד — בית הספר
 שלנו כבר נפתח, ומספר לא מעט, לפי ההתחלה, מאכות יהודים,
 הפקדו בידנו את לדיהם — צר לנו, כי אמנם אחר את המועד
 ללמדנו דעת אחרת, אחר את המועד להוכיח לנו, כי בתומתנו
 התלמודית הנחלנו לנו מושג לא נכון מההשכלה הכללית. —

לפי דעת הכותב בלי שם, רק האיש הזה בשם משיביל יקרא,
 אשר יחלל שבת כפרהסוא, בימי מועד וחג לא ימנע ידו ממצאכה,
 מדרושת המעשה וממסחר המצער לזכר דבר ולמצוא הפין מהם. —

משיביל, לפי דעת הכותב בלי שם, — עליו להיות כמזהו,
 בור וחסר דעת גם כספר תורת משה, עד כי יחשוב כי מצות

בעור חמין בפסח, אסור אכילת תולעים, דם, חלב, נבלה וטרפה, הנה רק מצות התלמוד, מבלי שים עין לקרוא בספר התורה כי כל אלה מצות ה', דבר ה', דאורייתא.

מי האיש, אשר לא יאכל נמלים בימי הקיץ — יחליט הכותב בלי שם, אשר ירחיק נפשו מהתנאל באכילת נבלה וטרפה, דם וחלב, האיש אשר גם בשנעון ינהג לרחוץ ידיו לפני הארוחה ובעת האכילה ישתמר מנוגע בחלקי הנקף המכוסים, הוא לא יבוא בקהל המשכילים, ולא יחד עמהם כבודו. —

מה נעשה לך כותב בלי שם, השיבה נפשך למנוחתך, לא נוכל לעזור לך במאומה, הנך שונה בחלומות הילדות; הזמן לא ישוב עוד, אשר במחור קל יכולנו לקנות לנו שם משכיל בין היהודים, אשר איידיעה ובערות בתורת ה', חרוף וגדוף ונאין כל קדש, שהוק ולעג מנחלת אבות ומנהגו ישראל, קטורת הצינארע ביום השבת ושלוקן ערוך ממאכל טרפה, כל אלה היו סימנים מובהקים, כי האיש שככה הוא עושה, משכיל הנהו, הזמן ההוא לא ישוב עוד, יען המלאכה הקלה הזאת ימלאו בעת הנוכחית וביתר שאת גם הסכלים והבוטרים בני ההמון. —

עלינו לנסוע בלבות בני הנעורים מושגים אחרים ותבונה אחרת: השכלת הרוח והלב באופן אחר, לעורר ולהפיה בלבם את האהבה הנאמנה לנחלת ישראל הנצחית ובאור רוח ה' והכמת חכמינו ז"ל למונן את לבם להיות תמים יחד עם הדת והיהדות לפקוח עינים, ללכת באור עמוד אשדית, לאמין לבם בדבר ה' למען יהיו כאבותם בעלי חסד ורוח נדיבה, לקום על נדיבות לאות ומופת בישראל, להביט בעינים פקוחות ובאהבת אדם טהורה על ה', התבל והאנושית, לראות בהאנושית את תעודת ומלאכות עמם, ובעמם, להבין ולהשכיל על ערך עצמותם ולהתאמין למלאות בשמחה את כל חובותיהם בתור: בן-אדם, יהודי ואזרחי, להשתלם בחכמת ה' בתורתו וכמדעים הדרושים לרוח האדם, המכיר את ערכו יתרון האדם, ואם ימלאו כל דבר נכבד ויקר וטוב באמת, בדברים הנוגעים להאנושית ולהאלקים ויעשו זאת בנפש הפצה, אז יזקרו ויכבדו אותם לא: אף כי יהודים המה רק בעבור זה, בגלל כי יהודים המה יחשבו אותם כי המה אנשים נאמנים, בעלי מעשים טובים ודורשים שלום כל אדם, אהים המה בנוגע להאנושית והכרים יקרים במדינה, אף כי לא יאכלו בימי הקיץ נמלים, לא יתנאלו במאכל טרפה, דם וחלב, לא יחללו את השבת ומועדי ה' וישמרו אותם כדת הימים ואת עבודת מעשיהם יקריבו או לרבן לה', יצונו ביום הכפורים ועת ישפכו נפשם

נפשם צקן לחש, יעשו שלום בינם ובין אביהם שבשמים וכל בני אדם גם יחד. —

אמנם האיש כהכותב בלי שם, העומד מחוץ ליהדות וברעיון זר ומזר לה בכלל יביט עליה, בעיניו היהדות היא באמת כספר החתום בשבע חתמות, הוא רואה בה אותות אבל לא ידע פתוחם, לא ידע ולא יכיר את הין ערך התפעלות הנפש והאוישר הנאמן אשר תנהיל היהדות להמחויקים בבריתה. —

כן יראה החמוני מעמי הארץ בדברי האמער' רק שיה תפל ומשלי אפר ולא ידע ולא יבין ולא יחוש את התפעלות הנפש והתרוממות הרעיון, אשר ימלאו משכיות לב הקורא הונו; וכעת אשר בהדרת קדש ורגש נעלה ינשק בן יכבד אב את הקווצה הלכנה, שנשארה לו למזכרת עולם, נחלת אב איש שיבה שהלך לעולמו, יעמוד או הסרילב וישתומם על מעשהו כראותו בקווצה הזאת, כי היא רק צרור שערות לבנות, ולא יותר, בן ישליך מנגד ויבו איש פורע מוסר את טבעת הקדושין, אשר איש ישר ישמור אותה בקדושה ובטהרת האהבה לחברתו ואשת בריתו, והוא בקרת רוח ימסרנה אל המלחה ברבית ויתננה בערבון, למען השיג אגרות אחדות למלאות נרונו יין, ובכלל הין ערך האותות והציגונים, הוא רק בעד זה האיש אשר יבינם לאשורם ויכיר וידע את רום מעלתם. — אין הקמה כהסכלות, ומי כמות כבירת כה ויודעת הכל! —

אכן מקרא קדש כל חיי היהודי מערש ילדותו עד יובל לקברות: מצבות קדש, עמודי זכרון ישוה לנגד עיניו תמיד, אותות קדושים יתיצבו לנגדו, עדות נאמנה בברית ה' תסוכבנהו תבוננהו בכל עת תמיד ובאשר הוא שם; בכל רגע ורגע עליו להראות בפועל את אהבתו ויראתו את ה' ובכל לבבו ונפשו ימלא את רצונו הקדוש: הרוח יחדור עמוק עמוק משכיות לבבו לכונן את חייו על פיהו ולפלא לו נתיב כהליכות עולם. הרוח הכביר ונאור הזה הוא הקסם, אשר יעצור כה להפוך את היהודי העני לעשיר, את האומלל והנדכה לטמח וטוב לב, הוא יוציאו מבור צר למרחב, עד כי החלש יאמר נכור אני, ולאין אונים עצמה ירבה, למען יתעורר לכלכל את הרעות ולעמוד במסע, לפתור לו את שאלות תעודתו היותר קשות. —

השליכו את היהודי על אחד סחפי ים התבל, להיות בודד במועדו נלמד ונעזב באיים החוקים, בערבות מדבר וציה, הורידהו בור הכלא בתא לבדו, על כל מדרך כף רגלו, כאשר הוא שם: מקדש אלהיו עמו, כהן כעבודתו ומזבח ה' בקרב משכיות לבבו: אהלו הנמוי — בית מקדשו, שלחנו הנשבר — מזבח קדשו, לחם ומים — קרבן מנחה וכוס ישועות

ישועות, והוא כהן לאל עליון תמיד, ברכת ה' ושלום אמת ישוג ככל מקום ובכל עת תמיד. —

הפרה, אשר העלמה העבריה תחדל מקטוף אותו ביום השבת, החסיל (קאפער) שלא יצודנו הנער העברי, כל עבודת מלאכה ותרופת המעשה שימנע ידו מהם איש ישראל, שומר שבת מהללו ביום הקדוש ההוא, כל אלה המה מחאה גלויה (פראטעסט) נגד הכפירה במציאות ה' בטבע, הן המה עדים נאמנים, כי אכן יש ה', בורא עולם תבל ומלואה, כאיש ישראל כאשה עבריה, אשר בכל יום השבת ישבתו ויעצרו ידיהם מבלי לפרוש מטשלתם על כל יצור נברא, מבלי השתמש אתו למטרתם ולתועלתם, לשנות את פניו כחפצם, יעידו וינידו בזה, כי את התבל הזאת, הארץ הנתנה לבני אדם והמון בריות אשר עליה, יביאו קרבן על מזבח ה', יכירו וידעו ויודיעו, כי אכן יש לתבל הזאת בורא, אדון ויוצר, וכי לו כל יציר נברא וכל כח הנהו עבד ה' וגם המה משרתי אל עובדים ופועלים בהסמך הכחות הנתנים להם, רק לפי רצון ה' והפצו הנעלה. —

פתותי החמין אשר יבער היהודי מביתו לפני חג הפסח המה מחאה גלויה (פראטעסט) נגד הכפירה במציאת ה' והשגחתו בתולדות בני אדם (נעשיכטע) והודאה גלויה עבור האנושיות תחת השגחת ה', אשר בעיניו לא ינבה כס מלוכה מושלי ארץ כפרעה ולא ישפל עד דכא עבד נקלה, כי הצדק והאהבה יחננו על דגלו תמיד, להביא בכל עת מצוא נאולה להאנושיות. —

והסוכה אשר יבנה היהודי, היא תבנה ותכונן את הידיעה וההכרה הנאמנה, כי כבוד ה' מלא עולם, לא רק בתקופות הדורות נוראי עלילות, אשר באו לערוץ תבל ומלואה ולשנות אותם כחפצם, רק השגחת ה' תלויה בכל עת תמיד את האדם על כל מדרך כף רגלו. ה' ילמדו לבנות אהל משכנו תחת שמי השגחתו, בעמוד ענן ועמוד אש ינחהו במדבר וישימון דרך, אף ינצור וישמור אותו סלה, ה' יכיר וידע כל אהל וכל נפש אשר בתוכו, ובעד כל נפש ונפש יכין מזון. מן שמים — מתת אלקים. —

כל אלה המה רק צלצלי קולות אחדים מההללויה הגדול אשר בחיי היהודי, ואשר אהדים מהם במראיהם ההיצוני לקח הכותב בלי שם בחסרון דעת בלי סדר ומשטר, בלי כונה ורעיון, ויציגם על הנס לפני דעת הקהל להבנות אותם בעיניה. —

נגדה נא לכל העם נביע אמר, כי נאמנים אנחנו לא לכד עם אלה, אשר השכנו לפני זה, כי כבד נכבד את כל חיי היהודי המלאים פעולות

המות ונכבדות וכלם קדושים המה אם יהיה כאשר חיו אבותינו ואבותינו,
 וגם את בנינו נחנך ככה, למען יהיו בנינו למקום. —

אמנם בן באופן כזה אנהנו ובנינו נאלץ להשאיר מהוין למחנה
 ההשכלה, כיוון הכותב, בעוד נקים ונקבל עלינו את דברי כתבי הקדש
 באמת פשוטה, ונכבד את הכתוב בהם בתור דברי אלהים חיים,
 אמנם אז נליך את בנינו אל משה והנביאים למען יכירו וידעו, מי ומה
 היו אלה לנו, ויבחו לדעת מעצמם, כי משה והנביאים ידעו והכירו
 רק יהדות כזאת. נראה להם את הנביא ישעיהו אשר בעינו
 נחשבה קדושת השבת, שהיא עתה ללעג ולקלם, כי היא שלמות נעלח
 גבוה ונשאה מאד ואשרי המחויקים בביתיה (ישעיהו נ"ח י"ג י"ד), ובעיניהם
 יראו כי בן אמוין זה לא החזיק הרבה במעון השכלת זמננו, בעוד יכול
 להרהיב עז בנפשו ולנכא (שם ס"ז י"ז) במפלתם של היהודים אוכלי בשר
 החזיר השקין והעכבר. נשמיע להם את קול ירמיהו הנביא, אשר בעת
 חרבן הבית, הבטיח להציל את ממשלת ישראל ומקדש ה', אם ישמרו
 את השבת מחללו (ירמיהו י"ז, כ"ז); נציג לפניהם את דניאל והבריו,
 עד כמה היו רחוקים מהשכלת זמננו, עד כי יכלו להרף נפשם ולהחזיק
 במעון דת קדשם, לבלי התנאל בפתכג המלך, ובכל זאת מי לא
 יגיד את זאת, כי בכל ענפי המדעים היו מצוינים וגדולים מכל הכמי
 זמנם (דניאל א'), לאות ולמופת נעביר לפניהם את נבורי החכמה ותושיה
 מהכמי התלמוד אדירי התורה, אשר כלם כאחד חיו בחיי יהדות כאלה
 עד יומם האחרון, וכי לא כמחשבות הכותב בלי שם, כי חיו חיי נזירים
 ויבאו ימיהם כאהלי מקלטם, רק היו אנשי שם ואנשי מעשה רבי
 פעלים גם כהוג תהיים הכלליים, וכל אחד מהם היה גדל-עלילה
 ויעשו להם שם ויפעלו אך טוב בהליכות עולם ודברי הימים; המה בעין
 פקוחה ובחשקפה כרוחה הביטו על כל המוצאות והקורות כדורותיהם
 ויבטו לאחוריהם ופעולתם בעד דורות הבאים, ובכלל, כי ידעו להעריך
 את חין ערך התורה ונשאי גדלה. נראה להם גם את רכינו סעדיה
 נאון את הרמב"ם, הרמב"ן, יצחק ערמא, את בן-גבירול,
 את האברבנל, את ר' יהודה הלוי, את אלכא, את רכני והכמי
 ספרד וערב, אשר היו תורנים חכמים ופלוסופים גם יחד ואשר באהבה
 רבה ואהבת עולם נלחמו מלחמת הוכח ומצות נגד מדרפי אל כווי תורה
 ומצוה וכנבנים מזוהרים לעולם יתנוססו בשמי התלמוד והחכמה, ולא
 כדברי הכותב בלי שם, אשר יטפול שקר, כי נלחמו נגד היהדות
 התלמודית. את כל אלה נראה לבנינו למען יאלפו ארחותם ולמען יהיו
 גם המה גדולים ורגילים בתורה ובחשכלה גם יחד, ויעצרו לה התקיים
 נגד כל תעתועי הכל ומקסם כוב, בערות ואיודעת. —

אבל ההגבלה והתרחקה מחיי החברה, אשר יאנה הכותב בלי שם? הלא אמרנו למעלה, כי אנחנו מכירים השכלה כללית אחרת, היום כלליות אחרים, שונים מחיי חברה כאלה, אשר יאחדו אותם רק משתה שמנים ושלקן ערוך. —

אם יתפצו לבנות את זאת בשם הבדלה והרחקה, אמנם יבינו זאת כהפצם, את ההבדלה וההגבלה הזאת לא יוכל היהודי להסיר מעליו. ההבדלה הזאת נתנה לו בראש וראשון מה' ואשר עי' תורתו הורה לנו את המאכלות האסורות והמותרות לנו ויצונו לשמור אותן ולמלאות אחריהן (ויקרא כ', כ"ה, כ"ו), את זאת לא נוכל לשנות ויעבור עלינו מה — אך מכירים אנחנו חיי חברה יקרים ונכבדים ממשתה שמנים ושלקן ערוך. —

אם לא יוכלו יהודים ונוצרים לאכול ולשתות יחדיו, הלא יוכלו יחד לפעול ולעשות, איש לטובת רעהו, הלא יוכלו להתאחד יחד ברעיון רם ונעלה להצלחת המדינה בדבור ובמעשה לטובת הכלל, הן יוכלו לדאוג לפעול ולעשות יחד, יוכלו להביא קרבנות ובחירצון על מוכח כל דבר יקר טוב ונכבד, את כחותיהם וכל האמצעים הנתונים למו, למען הקים ולבונן את אהבת האדם וטובת הכלל על מוסדות נאמנים; אמנם מי לא ידע ומי לא יחוש, כי כל אלה יחזקו ויאמצו כמאד מאד את הקשר הכללי לאורך ימים וכי האגודה אהת הזאת המאחדת לכבות לפעול ולעשות אך טוב לשם מטרה רמה, נכוחה ונשאה באהבה ואהוה כללית, נכבדה ויקרה מהרעות והידידות אשר יפעלו למענם תענוגי בשר, שלחן מלא דשן ויין הרקח. — היהודי והנוצרי תמימי דעים וישרי לב ילכו מנגד לאלה ויעברום בשתקה. —

אנחנו נבלה את דברינו, אף כי עוד רבות נשאר בלבנו להביע אמר, זאת היא המלה הראשונה שלנו ונפשנו תשאל, כי תוכל להיות גם האחרונה. אנחנו לא נבקש בחזקה להביע בקהל מערכי לבנו, אבל איננו בורחים בהקבא, בעת נראה כי יעוללו בעפר את קדושת התנו ויחללו את כבודה. —

עם הכותב בלי שם שמנו בזה הקיץ לדברינו, אך בדבר אחד נקנא בו, איך השביל לשים צעיף עלמה על שמו ולכסותו במשאון, עד כי לא נוכל בשום אופן להכירחו מי הוא זה ולמי הוא: כי לא נוכל לבקשהו בקרב קהל המשתבלים, את זאת הראה לנו בפתח דבריו, כי המושג הראשון של ההשכלה הכללית כמו זה הוא לו; בין היהודים לא נבקשהו, כי המגלה עפה שלו תראה לנו בערות ואי-דעת גם בספר החומש, ולמען לא נבקשהו גם בין הנוצרים, יוביה בסוף דבריו, כי

גם ידיעת ספרי דת הנוצרית אין לו, ואם כן נמצא נחם לנפשנו כי פגשנו רק צל ערוב רג, בן בלי שם ובלו עצם. —

אך להסיר משנה אחד, עלינו לקחת איזה דברים בסוף מאמרנו. הצל-בלי-שם יתאמר כי הוא בא במגלתו בשם וככה רוב העדה, נגד זאת נשיב. לא י' ולא י' בידועה נאמנה, כי אהבת אחים עוד לא יודעה מגדולתה להיות כצל ערוב רג, גם קדושת הדת ונחלת אבות עוד לא השפלה עד עפר ולא נאבדה מקהל ה'. —

אנהנו ידענו היטב את כללות העדה, נדע להבדיל מאלה אשר יתאמרו כי המה באי כה דעת הרוב, אנהנו נדע ברור כי גם אלה אשר לא מהשבותינו מהשבותיהם, גם דעתם איננה מסכמת עם הכותב בלי שם ועם המגלה עפה שלו, ונוכחים הננו לדעת כי הרוב אשר יתאמר הבן בלי שם כיז הוא בא בכחו, לו ענתה אמרתה, כי או לא שמענו דבר, זולת אהבה והכרת טובה בעד פעולה כזאת, אשר אין לה מטרה אחרת רק לכונן את הדת והיהדות אשר לאורה הנאמן נלך במה ובלב ונפש נחויק בדת קדשנו, אשר למענה היו גם הקרובו אבותיהם את חייהם בשמחת לבב, (על גוף המאמר התום)

ראבבינער דרייט, פראנקפורט 5 אפריל 1853

ספר
אגרות צפון

יכלכל
תשעה עשר מכתבים

על דבר
היהדות

ניינצעהן בריעפע

איכער
יודענטהום

תבן המכתבים

נד

48	—	הטמנה (אנקראט)	הראשון	המכתב	(א)
56	—	נקודת המצב, מערכה	השני	"	(ב)
64	—	ה', תבל	השלישי	"	(ג)
78	—	האדם	הרביעי	"	(ד)
88	—	ההגוף	החמישי	"	(ה)
95	—	תולדות בני אדם	הששי	"	(ו)
112	—	ישראל	השביעי	"	(ז)
116	—	אבות, מצרים, מדבר, בארץ	השמיני	"	(ח)
124	—	גלות	התשיעי	"	(ט)
142	—	הלוכת המצות	העשירי	"	(י)
148	—	הרות, משפטים, הקים	האחד עשר	"	(יא)
154	—	מצות	השנים עשר	"	(יב)
158	—	עדות	השלושה עשר	"	(יג)
164	—	עבודה	הארבעה עשר	"	(יד)
170	—	המענה (הצעה)	החמישה עשר	"	(טו)
188	—	שווי זכויות (סמאנציפאצ'אן)	הששה עשר	"	(טז)
196	—	תקונים בדת (רעפארם)	השבעה עשר	"	(יז)
204	—	"	השמונה עשר	"	(יח)
232	—	עלים למכתן	התשעה עשר	"	(יט)

אינהאלט

זייטע

49	—	אנקלאגע	בריעף	ערבטער	1
57	שמאנדפונקט , מעטהאָדע		—	"	2
65	נאָמט , וועלט		—	"	3
79	מענש		—	"	4
89	ערציעהונג		—	"	5
99	געשיכטע		—	"	6
113	ישראל		—	"	7
117	אבות , מצרים , מדבר , בארץ		—	"	8
115	גלות		—	"	9
143	איינטהיילונג דער מצות		—	"	10
149	תורות , משפטים , חקים		—	"	11
155	מצות		—	"	12
159	עדות		—	"	13
165	עבודה		—	"	14
171	ערוידערונג (ענטוואורף)		—	"	15
189	עמאנציפאָציאָן		—	"	16
197	רעפּאָרם		—	"	17
205	—		—	"	18
233	פֿערוואַע		—	"	19

המכתב הראשון

רעי אהובי נפתלי!

כאשר שפרה לנו העת, זה לא ככור, אחרי הפרדתנו שנים רבות, להשתעשע יחד שעה קלה, בעבודך דרך עיר מושבי, לא פללת אז, נפתלי יקורי, כי נושא הענין, שעליו הטפנו מלים, יקה לבני לארך ימים, וכי יהיה עוד כל מעניני בני נם עתה. — אתה, ידידי, מצאתנו, כי נהפכתי לאיש אחר בהשקפותי על הדת, וביותר בתהלכותי והנהגתי בדרך אמונה, עד כי לא יכולת לשום מעצור לרוחך, השקט והדגול במדת הסבלנות, והשאלות: "מאימתי? מדוע? התפרצו מלבך הסיער. — להשיב דבר, ערכתני אליך המון תלונות ודברי שטנה, נגד הדת והיהדות, כי למן העת קרחתני נדוד מבית אבי ומארץ מולדתי, נפקתי עיני לראות נכוחה, בתהלכתי את אנשים מביני דבר ובקראי כספרי חכמה ודעת. — את שפעת דברי אלה, שמעת במנוחת לבב, ורק באחרונה שאלתני: התאמין לחכיר ולדעת היטב את עצם הדבר אשר חצי תלונתך נחתו בו? האם בעינים פקוחות ובקורת ישרה ונאמנה, היטבת לראות ולהבין, עד כי כה נתכרר לך הדבר שהוא מקור היגוי, ולמצער, לא נוכל לעבור עליו בבלי משים, ולהרהיקרו בקלות דעת? די באר הוכחתני לדעת, כי המקורים ששאכתי מהם ידיעותי בעניני הדת הטה, מצד אחד: ההרגל, התנוך וסדר למוד הפולנים בתורה ובתלמוד במעם תפל, בבלי רגש ובלי שום שכל; ומצד השני: סופרים נוצרים ומתקנים (רעפֶאָרמאטאָרען) חדשים, — ועל כולם, החפץ והרצון להתאים את הניוני הלב הפנימיים עם צרכי החיים היוצנים, ולהרהיב את חוג הענג והשעשועים, ככל אשר ידרוש הזמן והמעם החדש. — כמו פי הודיתי, כי כל אלה אמנם לא יספיקו דקים לקנות מושג נאמן בדבר האמונה והדת, ובקשתיהך להורות אותי דעה והשכל ולהבינני דבר לאשורו, והנה קול הנקב קורא: עלו המרכבה! ולפני הפרדך מעלוי לא יכולת, ידידי, להניד לירק את המלה הקטנה: בכתובים! — אמנם, נפתלי יקורי, במכוכה הביאותני, מבלי אוכל עוד להשען על ידיעותי והשקפותי בעניני הדת שהיו לי עד כה: אבל עוד לא עקרת אותן משרש ולא כמלת מעינתי ותנואותי, ומה גם כי לא הנחלת לי על מקומן דעות והשקפות אחרות טובות ונאמנות מאלה. — אי לואת, נשען על טוב לבבך ירשונך, ארהיב בנפשי עז לשנות לנפך. בכתובים המון מעינתי ותלונותי, לא למען הצדיק בעיניך דרכי חיי והנהגתי, רק מלב טהור והפני הנאמן כי תורני דבר אמת לאשורו.

ערשמער בריעה

מײן ליעבער נפתלי!

אלס אונז, נאך לאנגיאַהריגער טרעננונג, וינסטענס ביי איהרער דורכרױזע איינע פֿליכטיגע שמונדע דעס וויעדערזעהנס גענאַנט וואר, אהנטען זיא וואָהל ניכט, מײן ליעבער נפתלי, וועלכעס אינטערעסע דער געגענשטאנד אונזערער דאמאליגען אונטערהאלטונג נאָך אימער פֿיר מיך האבע. — זיא פֿאַנדען מיך אין מײנער רעליגיאָזען דענקווױזע, נאָך מעהר אין מײנער רעליגיאָזען לעבענסאַרם, זא פֿעראַנדערט, דאסס זיא דיא פֿראַגען „זײט וואַן?“ אונד „ווארום?“ בײא איהרער זאָנסט טאַלעראַנטען דענקונגסאַרם אונטאַגליך אונטערדריקקען קאַנטען. — צור ערוויעדערונג האַמטע אײך איינע גאַנצע רײהע פֿאַן אנקלאַגען געגען דאס יודענטהום, איבער דאס מיר ערסט, זײט אײך דעס פֿאַטערליכען הױזע פֿערן בין, דורך לעקטירע אונד אומגאַנג, דיא אויגען גע-אַפֿענטע וואָרדען וואַרען. — זיא האַרמען מײנע טיראדען רוהיג אַן, אונד ענטגעגענטען אַם ענדע נור: „גלויבען זיא דענן מיט איינען אויגען אונד רעדליכער פֿאַרשונג זעלבסט איבער איינען געגענשטאנד אינס קלאַרע געזעטצט, דער, אלס דיא הייליגסטע אַנגעלענעהייט אונזערעס לעבענס, דאָך מינדעסטענס ניכט לײכטזיניג בעווייסיגט ווערדען דירפֿמע?“ אונד וויעזען מיר נאך, ווײא דיא קוועללען מײנער קענטניסס, איינערזײטס נור דיא עלטערליכע ערצײע-הונגסעוואָהנונג, אונד אייניגעס אונטער פֿאַלנישער לײסונג פֿערשמאַנד= אונד בעגריפֿפֿלאַזע ביבעל= אונד תלמוד=שטודיום וואָרען; אַנדערזײטס קריסטליכע שריפֿטטימללעך, נײערע רעפֿאַרמאַטאַרען. — אונד פֿאַר אללעס, דיא נור צור אַכפֿינדונג דער אינגערען טײממע מיט דען אויסערען אַנפֿאַרדע=רונגען דער בעקוועמליכקײט אין דער צײט זיך געבילדעט האבענדי, לע=בענסאַנזיכט. — אײך מוסטע איהנען דיא אונצולאַנגליכקײט דער זעלבען איינגעשטעהען, באַט אום איהרע בעלעהרונג, — דא ריעף דער פֿאַסטיל=לאַן. — אונד זיא קאַנטען מיר בײס לעבעוואָהל=נור דאס וואָרטבען „שריפֿט=ליך!“ נאָך צורופֿען. — מיסטרויאיש האבען זיא מיך אלוז געמאַכט, מײן ליעבער נפתלי, געגען מײנע ביסהעריגען אַנזיכטען, אבער זיא נאָך קײנעס=ווענס ווידערלעגט, נאָך וועניגער מיר בעסערע אן איהרע שטעללע געגעבען. —

על כל דת, לפי דעתי, לקרב את האדם יותר אל תעודתו, והתעודה הזאת התוכל להיות אהרת, אם לא אשר זה שתלמות? והנה אם נקה את פנות ההשקפה הזאת לקנה המדה בנוגע אל היהדות, לדאבון נפשנו תוצאות משפטנו רק זנעה! אל איזה אשר תנהל ותביא היהדות את המהויקים בכריתתה? — מראש מקדם מנת גרלה רק עוני ועבדות: אין מודע ומכיר לישראל בלאומים, או לנבזה והדל אישים יקשב בעיניהם; ובעוד אשר יתר העמים העפילו עלות על ראש הפסגה של מעשי אנוש ותחבולותיו (קולטור), מרום ההצלחה והאשר, הנה היהודים, על עמדם ועמדו תמיד, עניים וחסרי כל דבר, אשר יוכל להרים את האדם לרום המעלה, וישית לחיו לזית חן ויפי. — התורה בעצמה, תסגור עלינו את דרך ההנאה והתענוג, ותתיצב כצר נגד שמחות החיים! זה אלפים שנה הנו ככדור משחק בידי העמים האחרים, וגם בעת הנומחות עודם מרחיקים אותנו מדרך ההצלחה והאשר. — וההשתלמות? איזה שלמות בכשרון המעשה ובהשכלה? איזה גדולות עשתה היהדות בשדה המדעים והמצאות החכמה, וביחוד, איזה גדולות ונצורות עשתה היהדות, אם נציג אותה בשורה אחת עם המצויים, הצורים, היגים, הרומאים, האיטלקים, הצרפתים, הכריסטאנים והאיטלניים? ואף כי שדדנו מכל דבר הנוגע ללאומותנו, בכל זאת כעם נחשבנו בעיניהם, וירתקן אותנו אל הבל מולדתנו שלשלת כל אסון ופגע, למען יוכלו למפול עלינו עונות וחטאים חסאת לאומים! — והתורה? הלא היא בראש, אישמה בכל אלה! עיי החקים המבדילים אותנו מכל העמים, למצער, תעורר השד בלבנות שכנינו ותפיה מודן ושנאה כבושה עלינו: — היא תכניע את רוחנו לשאת ולסבול במנוחה כל עמל ותלאה, ולכן היינו סרו ומאוס גם שחוק לרבים; היא תאסור עלינו ההתחרות ביצרי מעללי איש ומלאכת מחשבת: — עיי עיקרי האמונה והדת תמנע אותנו מהעמיק דבר בעיון ובהקירה הפשית: ומפני ההבדל אשר תבדילנו, לא נראה שבר טוב בעמלנו, ולא נשמע פרי הלולים מעין הדעת, ועל שדה חכמת היהודים עלו כלו קמטונים, — וחכמת הדת בעצמה? היא תבלבל את המוח ותעורר את הרוח להעמיק חקר בדברים אשר אין להם שחר, ולמצוא הפין בענינים קמטי ערך, עד כי לא נוכל עוד להנות דעה בהגיון ישר; ונפלאות היא בעיני תמיד עליך, ידידי, עליך, אשר חוננת בטוב טעם ודעת, ולבך נמשך אחרי כל נועם ויפי, איש כמודך, אשר טעמת מצוף דבש הגיוני ווירניל, טאססא, ושאקספער, באת עד חקר מעלת רוח לייבניין וקאנט והחלטות דעותיהם ביסוד מוסד, איככה תוכל אתה, למצוא הפין בדברים הטפלים, אשר בכתבי הקדש וספרי התלמוד

איך בענטצע דארום איהרע גיטיגע ערלויבניסס, אונד וויעדערהאלע איהנען שריפמליך איינע רייהע מיינער אנקלאגען, וועניגער אום אין איהרען אויגען טיינע יעמטטיגע לעבענסוויווע צו פערטהוידיגען, אלס אויס דעם אויפריכטיגען וואניש נאך בעסערער בעלעהרונג. —

יעדע רעליגיאן, זאָ גלויבע איך, זאָלל דען מענשען זיינער בעשטימטונג נאהער ברינגען. דייעזע בעשטימטונג, וואס קאָננטע זיא אנדערעס זיין, אלס גליקזעליגקייט אונד פאָללקאָממענהייט? נעהמען וויר אבער דייעזע פרינציפיען אלס מאסשטאב פֿירס יודענטהום, וועלכע דורכאויס ניעדערשלאַנגנדע רעזולטאטע ערהאלטען וויר! — צו וועלכער גליקזעליגקייט פֿירט דען דאס יודענטהום זיינע בעקעננער? — פֿאָן יעהער וואר עלענד אונד שקלאַפֿעריי איהר לאָזן; ניכט געקאָננט אדער פֿעראַכטעט פֿאָן דען איבריגען פֿאָלקערן; אונד וואָהרענד דיא איבריגען נאציאָנען דען גיפֿעל דער קולטור, דעס וואָהלעטאנדעס אונד דעס גליקקעס נרשטיגען, בלויבען זיינע בעקעננער שטעטס ארם אן אללעם, וואס מענשען גראָכס אונד דעל כאַט אונד דאס לעבען פֿערשאַנט. — דיא לעהרע זעלבסט פֿערוזאנט אללע געניסעס, אויט איין העכטשוה אללער לעבענספֿריידען! אונד נון, זייט 2 יאהרטוויענדען זינד וויר אוין שפיעלבלאל אללער איבריגען, נאָך אין הייטיגער צייט צוריקגע-וויעזען פֿאָן אללען באהנען דעס גליקקעס. — אונד פֿערפֿאָלקאָממונג? וועלכע קולטור? וועלכע עראָבערונגען אים פֿעלדע דער וויסענשאַפט, דער קונסט, דער ערפֿינדונג, איבערהויפט וועלכע גראָכסע האט דאס יודענטהום ערצייגט, פֿערגליכען מיט אַגיפטערן, פֿהאַניציערן, גריעכען, ראָמען, איטאליענערן, פֿראַנצאָזען, ענגלאַנדערן, דייטשען? — אונד זאָ, ביז אויפֿס לעמטצע אללער פֿאָלקסהייליכקייט בערויכט, דינקט מאן אונד גלייכוואָהל פֿאָלק, אונד ווערדען וויר דורך געבורט יעדער אן דייעזע אונגליקקעסטע געשטע-דעט! — אונד דיא לעהרע? צוערסט שולד אן אללעם דייעזען; דורך דיא געבאָטענע אבזאָנדערונג מינדעכטענס אַרגוואָהן פֿעראַנלאַסענער אונד פֿיינד-זעליגעס מיכטרויען; — ניעדערבייגענד דען גייכט צו רוהיגער ערטראַנגונג אונד דאדורך איינלאַרענד דען האָהן; פֿערואגענד בעשמערעבונגען אין בילדענע-דען קינסטען; דורך גלויבענסזאמזונגען שפעררענד דען וועג פֿרייער שפע-קולאציאָן; דורך יענע געבאָטענע אבזאָנדערונג אויך גענאָכמען יעדער לאָהן פֿיר בעשמערעבונגען אין וויסענשאַפט אונד קונסט, אונד זיא דרום ניכט ערצייגט. — אונד דיא אייגענע וויסענשאַפט? פֿערדרעהט דען גייכט, פֿערהייטט איהן צו גריבעלייען אונד קליינליכקייטסקרוטאטיאָנען, דאסס ער

התלמוד, אשר תוכן עניניהם לא יתאים עם השכל הישר והבריא. — ואיזה פעולה תפעל התורה על הלב וההיים? יראה ורעד כל היום בלב היהודי, פן לא מלא דבר שהוא מקטני ערך כדת התורה, עד כי הלב ימוג, ידל ויובש. היא תורה לנו לעבוד את ה' מיראה, ליחס כל דבר, אף הקטן שבקטנים כהוי אדמתו, רק לה' לבדו; וההיים בעצמם, על פיה, המה היו נזירים תמידים, היו תפלה ועבודת אלקים — וכבוד והדר ישוו להיהודי אשר יסוג אחר משאון התבל ודעת דרכיה לא יחפז, — אף כי היא תכלכלהו לחם — והוא יכלה ימיו ושנותיו בצום ותפלה, וקריאת ספרים חסרי מעם ושום שכל. — שים נא ללב ידידי על הספר הנקוב בשמו. אורח חיים אשר נתן לנו למורה דרך, המכלכל בקרבו כל חובות היהדות, ומה יורה לנו? רק הלכות תפלה, דברי הצומות והחגים? ! האם נמצא בו אף מלה אחת על דבר החובות וצרכי ההיים בפועל? — בימינו אלה כמעט נמנע הדבר למלאות את כל המצות והחוקים, אשר בלי תפונה חוקקן ונתנו בעד עת אחרת. מה כבדו ההבדלות וההנבלות על דרכינו ומסעינו, מה רבו אבני הנגף וצורי מבשל עי הדת, בבואנו בקשרי המיטא ומתן עם אינם יהודים, ומה עצמו המניעות בגללה בכשרון המעשה! אמנם הלילה לך בתשובתך להזכיר לפני השתדלות העת החדשה, אשר תתחרה לתקן (רעפארמירען) ולהיטיב כל דבר ברוחה, ואשר תברית מעט מעט כל סרה העודף, ותסיר כל דבר, אשר לא יתאים עם מושג תעודת האדם ועם דרישות הזמן. — האם לא תחשב זאת לצעד מחוץ ליהדות? ולמה לא נכונן אנחנו בעצמנו את המושגים האלה בסדר ומשטר, מהשען על הדברים הסותרים את עצמם, ואשר סוף סוף ישארו כגולמים, אשר כל איש הישר בעיניו יעשה בהם; אבל לזאת יחסרו לנו האהדות, בתי פקודות ואנשי שם שנמסוך עליהם, וההשתדלות הזאת תשאיר בין כה רק ברשות יחידים בודדים במועדם; — דעות מדעות שונות שוררות בין הרבנים והמטיפים; בעת אשר אחדים מהם ממעם ההשכלה סותרים את בנין האמונה והדת ועוקרים כמה חוקים משרשם, יהיוקן אחרים עד למאד במעוז הדת ויבצרו את הבנין הנוטה לנפול, עד כי נכונים המה להקביר תחת משואות מפלתו. בעיני ראיתי זה לא כביר רב אחד צעיר לימים, אשר גם על מסעיו, מיראה ופחד פן יתנאל במאכלים לא כשרים, הסתפק כמזון דל ורוח; בכל פעם אשר בקרוהו, מצאו אותו יושב והונה תמיד בספרי התלמוד הגדולים, הרב הזה יריד בשיחו, ונפשו תאבל על אהדים מבני עדתו, כי כה התמכרו לההשכלה החדשה, עד כי בימי מועד ושבת לא יסגרו את בתי סתהרם. — מה תהי אהריתנו

אונפֿאָהיג ווירד פֿיר יעדע גראדע אנויכֿט ; אלזאָ , דאסס איך מיך אימטער
ניכֿט וועניג פֿערוואנדערט האבע , וויא זיא , דער זיא דאָך דיא שאַנהייטען
איינעס ווירגילס , מאסכאָס שאקעספלארס צו שמעקקען פֿערשטעהען , דער
זיא איינצוגעהען וויסען אין דיא קאָנזעקווענטען שלוססבויטען איינעס לייבניטץ
אונד קאנט , וויא זיא געפֿאללען פֿינדען קאָננטען אן דען פֿאָרם-אונד גע-
שמאקקלאָזען שריפֿטען דעס אלטען טעכטאמענטס , אונד דען בעגריפֿסוויד-
ריגען שריפֿטען דעס תלכודס . — אונד וועלכֿע ווירקונג האט זיא אויף הערץ
אונד לעבען ? צו איינער אָננסטליכֿען שקרפולאָזיטאָט אום ניכֿטסבעדייטענדע
קלייניגקייטען ווירד דאס הערץ פֿערשרופֿפֿט ; ווירד נור נאָטט פירכטען גע-
לעהרט ; אללעס , ביז אויף דיא קליינכטען קלייניגקייטען דעס לעבענס , אויף
נאָטט בעצאָגען ; דאס לעבען זעלבסט איין פֿאָרטגעזעטצטעס מאָנכֿטהום ,
איין בעט-אונד צערעכאָניענדיענסט ; אונד דאס דער געפֿייערטעסטע יודע , דער
פֿאָן דער וועלט צוריקגעצאָגען , זיא ניכֿט קעננט , פֿאָן איהר זיך נאָהרען
לאָססט — זעלבסט אבער אונטער פֿאסטען אונד בעטען , אונד לעזען זינגלאָזער
שריפֿטען זיין לעבען פֿערגיידעט . — זעהען זיא נור זעלבסט דאס בוך , דאס
אונז אלס „וועג דעס לעבענס“ אין האַנדען געגעבען איסט , אונד אללע יידישען
פֿפֿליכטען ענטהאַלט , וואס לעהרט עס אונז אנדערס , אלס בעטען אונד
פֿאסטען אונד פֿעכטמאגע פייערען ? וואָ איין וואָרט פֿאָן דען פֿפֿליכטען דעס
טהאָטיגען ווירקענדען לעבענס ? — אין אונזערער צייט נון נאר פֿאָלענדעס !
איסט זיא יא נאנץ אונמאָגליך צו ערפֿיללען , מיט איהרען פֿיר איינע נאנץ
אנדערע צייט בערעכנעטען געזעטצען . וועלכֿע בעשראָנקונג אויף ריזיען , וועלכֿער
אנשטאָסס אים פֿערקעהר מיט ניכֿטיודען , וועלכֿע הינדערניסס אין
יעגליכֿעס געווערבע ! דא וויזען זיא מיך נור יא ניכֿט צור ענטגעגונג
היין אויף דיא רעפֿארמירענדען בעשטרעבונגען דער צייט , וויא יא דא
ווירקליך אללמאָליג אללעס וועגגעשניטטען ווערדע , וואס ניכֿט מיט
דעס בעגריפֿף דער בעשטימונג דעס מענשען אונד מיט דען אנפֿאָרדע-
רונגען דער צייט פאסטט . איכט דאס דענן ניכֿט עבען איין שריטט
אויסער דעס יודענטהומע ? אונד ווארום דענן ניכֿט ליעבער דיזעז
בעגריפֿפֿע זעלבסטשאַנדיג קאָנזעקווענט דורכגעפֿיהרט , אלס זאָלכֿעס
אנלעהנען אן ווידערשטרעבענדעס , דאס דאָך ניכֿטס אלס נור
ווילקירליכֿעס שטיקקווערק צו ווערדען פֿערכאג . דאצו פֿעהלסט יא
אויך אן אייניגקייט , אן בעהאָרדען , אן אויטאָריטאָט . בלייבען עס יא
לויטער איינצעלבעשטרעבונגען ; דיא דיפֿערגענטעטען אנויכֿטען העררשען

נפתלי אהובי ? . אנכי עומד על הפרק לקחת לי אישה ; אך ה' יודע , אימה השכח נופלת עלי , בהשבי , כי אולי יהיה מוטל עלי למלאות חובות אב לבנים . — סלה לי , ידידי ואהובי , כי לא שמתי מעצור לרוחי ולבי ערום נגדך , להניד לך את כל מערכי לבי , מכלי העלם דבר , אף כי ידעתי , כי עליך להוקיר ולכבד את הדברים אשר אשים בהם דופי , ומתוויב הנך לכבדם מטעם משמרת כהונתך בתור רב ב ישראל ; אולם לבי סמוך ובטוח על גודל אהבתנו משנות נעורינו , כי בכתבך אלו את תשיבתך על מכתבי זה , תשכח את מצנך הנוכחי , כי את אשר יורה מצב כזה יודע אנכי די והותר . — היה בטוב .

רעד בנימין

אונטער דען ראבבינערן אונד פּרעדיגערן; וואָהרענד דיא איינען ערלויבט
 מיט ניערער רייסען, האלטען דיא אנדערן נאָך פֿעסט אן דעם מאַרשען
 בוי, אונד וואָללען זיך ליעבער דארונטער בעגראבען לאסען. האבע
 איך דאָך נאָך קירצליך איינען יונגען ראבבי געזעהען, דער נאָך אויף
 ריווען, אויס איינפֿאַלטיגער געוויסענהאַפטיגקייט, זיך מיט געפֿאַנגענע
 קאָסט בענגיגע; דען, וועגן מאן איהן בעוועגט, מאן נאָך אימער
 איבער תּלמודפֿאַליאנטען פֿינדען, אונד דער נאָך ערנסטליך אין דער
 זעלע דאריבער מרויערען זאלל, דאסס אייניגע אין זיינער געמיינדע
 שאַן זאָ פֿאַרטגעשריטטען זינד אין דער אויפֿקלאַרונג, אס שבת
 איהר געשאַפֿט ניכט צו שליעסען. וואס זאל אויס אונז ווערדען,
 ליעבער נפתלי? איך שמעהע אים בעגריפֿף, מיך צו פֿערהייראטהען;
 אבער, גאָסט ווייס עס, איך ציטמערע, וועגן איך דאראן דענקע,
 פֿיעללויבט פֿאַמערפֿליכט אן קינדערן איבען צו מיסען. — ענט=
 שולדיגען זיא, ליעבער פֿריינד, דאסס איך זאָ פֿריי געשפראַכען,
 אָבגלייך איך ווייס, דאסס זיא דיעס אללעס זעהער פֿערעהרען,
 אויך וואָהל אלס ראבבינער מיסען, שטאנדעס האלבער; דאָך מרויע
 איך איהנען, אויס פֿריהערען צייטען, זא פֿיעל ליעבע געגען מיך
 צו, דאסס זיא אין איהרער אנטוואָרט איהרעס שטאנדעס פֿערגעסען
 ווערדען; דעגן וואס דער לעהרט, ווייסס איך צור געניגע. —
 לעבען זיא וואָהל..

איהר בנימין

המכתב השני

אל יחשוב לכך עלי, בנימין יקירי, בבואי להשיב לך מענה היש מהר אהרי קבלי מכתבך, כי לא חקרתי ודרשתי היטב על אדות הענין הנכבד שעלי להשיב דבר. — הלא ידעת, כי הענינים האלה עוד בימי נעורי לקחו לבבי וכל מעיני שמתי בהם; גדלתי בבית הורים נאורים מחזיקים במעוז דת קדשנו ועוד בשחר טל ילדותי הוד קול ספרי התנ"ך ודבריהם, החוצבים להבות אש-דת, שמעה אזני ואקשיב רב קשב, והמה הולכוני הביאוני, עת גמלו כשרונותי, ולבי ראה הכמה ודעת, אל חדרי התלמוד ונושאי כליו; הן ידעת גם ידעת, כי לא מסבות ומקרים היצונים עוררוני לבחור כמשרת הרבנות ולכהן בה, רק חפץ פנימי ומטרה כחיים. — ואי לואת אתפלא ביותר עליך כי תפחד פן אעשה חונק הלילה בגלל המשרה אשר על שכמי, אפי הרה עליך ולא יכולתי סלוח לך, לולא היות ידידי ורעי, ולולא היותי אוהבך הנאמן. אמנם זאת היא קללת הזמן הרוכצת בעת הנוכחית על מפעלות בעלי-המשרה להפריע אותם מצאת לאור עולם. — הדבר שעליו להיות טובה כללית, נהיה רק קנין בעלי המצב והמשרה, וסדרי החיים הדרושים להיות מרוצים לכל, יאמרו עליהם שהמה ענין וחפץ מפלגת אנשים מיוחדים, ומלתם תמיד על לשונם: אמנם כן, זה הנבר, עליו לעשות ככה, עליו להטיף מלים בסגנון כזה, יען וביען כי כה ידרוש מצבו — ועל פת לחם יכונן הניוני רוחו. אהה לשפלות העת האכלה והבוזיה!! כי תשים משטרה לסדר היום, אשר איש באנשים יוכל למבור את בכורתו בעד נזיד עדשים, והלך נפשו בעד פתותי לחם, אף תסלה לכל פעולה, אף אם לא תאות לאדם המעלה, אם אך תהיה את בעליה לתת לו לחם, לחם לאכול! או אולי תשמה, ידידי בנימין, ואלפי אנשים שמהשבותיהם כמהשבותך, בזאת, כי כל אלה מצאו עמדתם רק בקרב חוג מפלגת בעלי משרה, וכי יש תקוה — לא נפלות היא ולא רחוקה — כי עוד מעט יגורשו גם משם, ותכנית החיים, שאדניה קטבעו על מוסדות האשרי וההשתלמות, המרחפת בין השמים והארץ, תוכל ותהל להשען רק על עצמה. — אבל סלה לי יקירי, כי היטב הרה לי על זה, גם חפץ אני לשכוח כי פוך הוא המדבר אלי דבר עצב מעלה אף — והנני לנשת לענות לך על מכתבך אלי, ולא נדרש לי, לכל יחרה אפך כי, להבטיחך עוד הפעם, כי לא אכריע את הכף במאומה מטעם מצבי והמשרה השומה עלי. —

אתה תמוד את היהדות לפי יסוד תעודת האדם, וזאת

צווייטער בריעף

וועגן איך איהנען זאָ באלד אנטוואָרטע, לעבער בניסן, זא גלויבען
 זיא נור ניכט, איך האָטטע ניכט רייפֿליך דאריבער נאכגעראכט. — זיא
 וויסען, וויא בערייטס אין פֿריהער יוגענד דיעזע גענענשטאַנדע מינע זעלע
 בעשאָטונט: וויא פֿאַן ערלייכטעט רעליגיאָוען עלטערן ערצאָגען, פֿריה
 תנ"ך'ס טאַנע צו מינעס נעמישהע גערעדעט, אונד אויס פֿרייער לוסט, מיט
 שאָן גערייפֿטערעס פֿערשטאנד, תנ"ך זעלבסט מיך צו גמרא געפֿיהרט; וויא
 קיין אויסערעס בעדירפֿניסס מיך דען ראבבינערשטאנד האבע וואָהלען לאס=
 סען, זאָנדערן אינגערער לעבענספֿלאן. — אום זאָ מעהר שטוינע איך, דאסס
 זיא שטאנדעסהייכלעיו פֿאַן מיר בעפֿירכטען קאָנען. איך ווירדע איהנען
 צירנען, וואָרען זיא ניכט מין פֿריינד, וואָרע איך ניכט דער איהרונע. אבער
 דאס איסט עבען דער פֿלוך דער צייט, אונד דער העכטשוה אללעס שטאנ=
 דעסווירקענס, דאסס דאס, וואס געמיינוט זיין זאָלל, שטאנדעס אייגענטהום
 געוואָרדען, אונד דיא לעבענסרעגעל פֿיר אללע מאן צור אָרדענסרעגעל צו
 מאכען געניינט איסט, א.נ.ד שפֿריכט: „יא, דער כוסס זאָ זיין, כוסס זאָ
 שפֿרעכען, דאס פֿאָרדערט זיין שטאנד — זיין בראָד“. — סרוירונע נייע=
 דרינקייט דער צייט! דיא עס גאנץ געוואָהנליך פֿינדעט, דאסס איין מאנן,
 פֿיר זיין טהייערסטעס זעלבסט, פֿיר זיינע אינגערע איבערצייגונג זיך בראָד
 ערמאָקעלט, אונד דיא אללעס ענטשולרבאר פֿינדעט, וועגן עס נור בראָד
 גיעבט, בראָד! — דאָך זיא פֿרייען זיך פֿיעלייכט, בניסן, אונד טויענדע מיט
 איהנען, דאסס זיך דיעס אללעס בערייטס נור אין דען קרייז איינעס שטאנ=
 דעס נאָך געפֿליכטעט; איסט יא זאָ האָפֿפֿונג, דאסס עס — וואָצו יא אויס=
 זיכט — באלד אויך פֿאַן דא פֿערשייכט ווערדע, אונד דער קאָנועקווענטע
 לעבענסכוו אויף גליקקוועליגקייט אונד פֿאַללקאָממענהייטספֿריניציפ, שוועבענד
 צווישען היממעל אונד ערדע, אויף זיך זעלבער געשטימט, בענינגען קאָנ=
 נע. — דאָך פֿערצייהען זיא מיר דיעזע אויפֿרעגונג, לעבער פֿריינד, איך
 ווילל אויך פֿערנעסען, דאסס ויא אלזאָ געשפֿראָכען. — איך שרייטע אלזאָ
 צור בעאנטוואָרטונג איהרעס בריעפֿעס, אונד דארף גן וואָהל, אָהנע זיא מיט
 רעכט צו ערצירנען, ניכט ערסט דיא פֿערויכערונג געבען, דאס טיין שטאנד
 קיינען איינפֿלוסס אויף מינע ערוועדערונג האבען ווערדע. —
 זיא מעסען אלזאָ יודענטהום אן דעס פֿריניציפ דער סענשענבעשטימ=
 כונג; אונד דיעס איסט איהנען גליקקוועליגקייט אונד פֿאַללקאָממענהייט. —
 איך קאָננטע פֿראגען: איזט עס דעגן זאָ געוויסס, דאסס גליקקוועליגקייט אונד
 פֿאַללקאָממענהייט

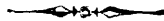

המבול (אנטעדולפיאנישע) ויצירת פני האדמה (נעאָנאָסטישע) ולא
למען הוציא ממנה תעלומות חכמה למעלה מן הטבע וסודות הכריאה —
רק נקרא אותה כיהודים, הלא הוא, כספר הנגן לנו מאת ה', להכיר
על ידו את עצמנו: ומה אנו עלי אדמות, ומה לנו פה, נקרא אותו
לישם תורה ודעת דרכיה ומצותיה, מוסר ויראת שדי בעולם ה' והוכחות
האנושיות ומקור היום בנפשנו פנימה — אמנם, הפצים אנהנו לדעת
ולהכיר את היהדות, לכן עלינו לצייר בנפשנו, כי בה נהנה תמיד
והיא כל מעינינו סלה, ונשאל: באיזה תבונה יהיו האנשים אשר
יבנו הן ערך הספר הזה ויכירו אותו בתור מקור היום וכללי
הקיום הנתנים בהתגלות מאת ה', כמו כן עלינו להכיר ולהקיר את
ערך המצות בתור יהודים, הלא הוא, להבין היקף ותכן מעלתן
על פי התורה הכתובה והמסורה: אבל את הכל מנקודת ההשקפה,
כי מטרת כל אלה לעשותה לתורת היום, ורק אז כאשר תכיר
את היהדות מעצמות תבונתה, תכירנה היטב, כאשר היא בעצמה
תורך לדעת, ואז רק אז, אם תמצא כי לא תחויק מעמד ומצב
וכי משחתה בה מום בה — אם תרצה, תוכל להשליך נעל עליה
ולכטלה כחרש הנשכר. — גם עלינו לקרוא אותה בשפת עבר,
והוא לפי רוח השפה הזאת. היא תציג לפנינו ענינים נעלים במלים
בועטות. על ידי הן ערך שרשי מלותיה תצייר לפנינו במלה —
את הענין, ובנשוא המאמר את הנושא. תתאים משפט
עם משפט בהניון נעלה, ובאיפן כזה תעורר את הנפש כמו
באותיות מחכימות (זימבאלשריפט) ותכשיר את בינת אדם, עד כי
השאר תבין מאליה. — בעין פקוחה, באון קשבת וכנפש מתרגשת
ומתפעלת עלינו לקרוא את הקתוב בה: ולצייר ברעיונו, כאלו לא
קפר לנו ממנה מאומה, כאלו עלינו לברוא כריאה חדשה בהניוני
לבבנו, בשמענו את רעיוני המדבר אלינו, הלוך והנות בדבריו —
ולולי זאת, נאבד את המוכן והרעיון האצור בו. — כמו כן בהקנת
המצות, אשר תכונן בעד הדברים הנודעים לנו, סדר ומשטר, או תצוה
עלינו איזה פעולה לשום אות וזכרון. שם, עלינו לבקר ולדרוש
אחרי יחס הדבר אל תעודתו, ופה — את הרעיון האצור בפעולה
כזאת, בשימנו לב על הקונה ויחס ההתקשרות בין הדברים. — אנכי
בראה לך בקצור את הדרך אשר הלכתי אני, ואתן לך בזה רק
תיצאות (רעזולטאטע) וגם אלה לעת עתה רק בצעירים כלליים,
אחרי כן, אם תחפון, אבאר הכל בארוכה, בשטה נמונה ובהקרה
נאמנה. — עתה הבה נקרא — אבל עליך לשכוח את האי-נעומות,
אשר היה לך בגלל הקריאה והלמוד בה בילדותך. שָׁכַח נָא אֶת

נִיכְמַ פִּיר פֶּהוּלְאֶלְאָגִישֶׁע אונד אנטזיקווארישע אונטערזוכונגען, נִיכְמַ אום אנטערדי=
 לופיאנישע אונד געאגנאסטישע דיפאמהעזען צו שטימצען, נִיכְמַ אין ערוואר=
 טונג אויפגעשלאססענער, איבעראירדישער געהיימיססע, — אלס יודען וואָללען
 וויר זיא לעזען, דאס הייסט, אלס איין בוך, אונז פֿאָן גאטט גערייכט, דארויס
 אונז זעלבער צו ערקעננען, וואס וויר אין אונזערעם אירדישען היערזיין זינד אונד
 זאָללען. אלס תורה, אלס אונטערזוייזונג אונד צורעכטווייזונג פֿיר אונז אין
 גאָטטעס וועלט אונד מענשהייט, אלס איינע ערציינערין דעס לעבענס אין
 אונזערעם אינגערן. — וויר וואָללען יא יודענטהום ערקעננען, מיססען אונז דרום
 אינס יודענטהום פֿערזעמצען אונד אונז פֿראגען: וואס ווערדען מענשען זיין.
 דיא דען אינהאלט דיעזעס בוכעס, אלס איהנען פֿאָן גאָטט געאָפֿענבארטען
 לעבענסבאָדען אונד רעגעל ערקעננען. עבען זאָ אויך ערקעננטניס דער מצוות
 אלס יודען ערשמערבען, דאס הייסט איהרען אויפפאנג אונד אינהאלט אויס
 מינדליכער אונד שרייטליכער לעהרע צו גרונדע לענען. אללעס אבער אויס דעם
 געזיכטספונקט דער אבויכט דיעזער גאנצען פֿעראנשטאלטונג, לעבענסלעהרע צו
 זיין. נור ערסט וועגן זיא אלזאָ דאס יודענטהום אויס זיך ערקאננט, עס ערקאננט
 האבען, וויא עס זיך זעלבער גיעכט, אונד עס דאנן אין זיך אונהאלטבאר אונד
 פֿערווערפֿליך געפֿונדען — דאנן מאָגען זיא, וועגן זיא וואָללען, דען שטיין דארויף
 ווערפֿען. — אויך העבראָייש מיססען וויר לעזען, דאס הייסט, דעם גייסטע
 דיעזער שפראכע געכאָסס. זיא בעשרייבט אונז וועניג; אבער דורך איהרע בע=
 דייטונגסרייכען וואָרטוואורצעלן מאלט זיא אונז אים וואָרטע דיא זאכע. זיא
 שטעללט אונז נור פֿראָדוקאט צום זיבעקט, זאמץ צו זאמץ, אונד זעמצט דיא
 האָרענדע זעלע זאָ וואָך פֿאָראויס, דאסס זיא דאס איבריגע אויס זעלבסט=
 טהאָטיגער אנשוואונג ערגאָנצע. אלזאָ גלויבזאם האלב זימבאָלשריפט. מיט
 וואכעס אויגע אונד אָהר, אונד מיט צור זעלבסטטהאָטיגקייט ערוועקקטער זעלע
 מיססען וויר דרום לעזען; נִיכְמַס ווירד אונז פֿאָרערצאָהלט, דאסס וויר עס נור
 אלזאָ אים וואכען מרויס אויפֿצונעהמען האָטטען; זעלבסטטהאָטיג נאכערשאַפֿ=
 פֿען מיססען וויר דעם שפּרעכערס געדאנקען, איהם נאכדענקען, אדער עס
 ענטגערט אונז דער זינן. — עבען זאָ צור ערפֿאסונג דער מצוות, וועגן זיא
 פֿיר ערקאננטען געגענטשאַנד בעשטיממונג זעמצען, אָדער איינע זימבאָלישע
 האנדלונג אנאָרדנען. דאָרט מיססען וויר אנאליטיש דען צוזאממענהאנג דעם
 געגענטשאַנדעם מיט דער בעשטיממונג ערפֿארשען, היער דען נאטירליכען אויס=
 דרוק זאָלכער האנדלונג מיט ריקקויכט אויף אבויכט אונד צוזאממענהאנג
 ערשפּאָהען. — איך דייטע איהנען נור אונגעפֿאָהר דען וועג אן, דען איך
 געמאכט

דברי התפל והשמנה נגד הכתבי קדש, אישר מאיזה צד, מצאו להם
 מסלות בלבך: הבה נקרא, כאלו עוד לא קראנו אותה מעודנו, וכאלו
 לא שמענו מעולם על אדוניה מאימה. נעיר בנפשנו את ישאלות החיים הכי
 נכבדות: "מה היא התבל?", "בי, ומסביב לי? בי? מה אני? ומה
 אני לה? מה אני, ומה לי בתור איש ישראל? ברוח שואל כענין
 כזה, הבה נקרא, ואת התשובה נקטיב כיהודים כפי קדוש ישראל,
 אשר לו נגלו כל העלימות, ולאֱלהים פתרונים.

חיה בטוב.

געמאכט האבע; איהנען ווערדע איך נור רעוולטאטע געבען, אונד דיעזע פֿאַרלויפֿט
 דיער אין אומרוסען; שפּאַטער, וועגן זיא עס ווינשען, אויספֿיהרליך, אונד אויך
 סעטהאָדע אונד פֿאַרשונג בעגרינדען. —

יעצט וואָללען וויר לעזען. — מאָגען זיא פֿערנעסען אללע דיא אונאנ-
 געהמליכקייטען, דיא דאס לעזען דיעזער שריפֿטען איהנען אין איהרער יוגענד
 געבראכט; פֿערנעסען אללע פֿאַראורטהיילע, דיא פֿאַן מאנכער זייטע געגען
 דיעזע שריפֿטען ביי איהנען מאָגען איינגאנג געפֿונדען האבען; לעזען וואָללען
 וויר, אלס האַטטען וויר עס נאָך ניממער געלעזען, ניממער דאפֿאַן געהאָרט.
 ערוועקען וויר אין אונזערער זעעלע דיא ריינען לעבענספֿראגען: „וואס איסט דיא
 וועלט, אין מיר אונד אום מיר, מיר? וואס בין, וואס זאָלל איך איהר? וואס
 בין, וואס זאָלל איך אלס מענש ישראל?“ מיט זאָלעעם פֿראגענדען געמיטהע
 וואָללען וויר לעזען — אונד דיא אנטוואָרט אלס יודען, אויס דעם מונדע דער,
 אלליין אויפֿשלוסס צו געבען פֿערמאָגענדען, גאָטטהיים פֿערנעהמען. —

לעבען זיא וואָהל. —

המכתב השלישי

נתתי לך ארוכת זמן, עד קתני לך המכתב הזה, למען תמצאנה שאלות החיים הנכבדות הערוכות בשולי המכתב העבר מסלות בלכתך, ואולי לקחת אתה לכרך בהניגך עם, את ספר החיים בידך. — הכח נפתחו ונקראנו יחד. אמנם, בניסין ידידי, הלא להביר מה הוא ישר אל הפענו? ללמוד ולדעת את ערך השם הזה אשר בו נתימר מלדה ומצטן; מה אנו נושאי השם הזה, ומה לנו להיות על פיהו; אבל ישראל הוא חוץ התולדה (געשיכטליכע ערשיינונג) בכתוב עמים, — לכן תצא לנו השאלה: מה היא הוראת תולדות בני אדם (געשיכטע)? — אולם תולדות האדם, על איזה אופן שנסביר אותה, היא הדרך והמסלול אשר ממנה או על ידה נוציא לאור את תעודת האדם בכללות האנושית: — ואם כן תצא לנו השאלה: מה הוא האדם ומה עליו להיות? אבל האדם איננו בודד במועדו, הוא יצור בין יתר היצורים, נפעל מהם ופועל עליהם ועל ידם, ואם כן: מה הוא התכל? אבל ישראל, תולדות בני אדם, אנושיות, תכל, הלא עלינו להשיג כי מיד ה' המה, כפעולה היוצאת מקנות האומן, ולמראה עינינו רק בהם התגלות ה'. — במסלה הזאת תוביל אותנו גם התורה, היא תנהגנו אל הכרת ערך ישראל וחובותיו, ע"י דעת ה', דעת התכל, דעת תעודת האדם ודעת תולדתו, גלבה נא בדרך התורה. —

א) כאשר נתכוון על פני השמים והארץ, התורה קוראת אלינו ואומרת: מן השמים לארץ ומהארץ עד לשמים, כל אשר תביר ותדע בחיותך בתכל ארצה, בתהלת היותו: כראשית כרא אלקים! כראשיתו ה' הפועל בתור כורא! — בהביטך השמימה וכראותך הליכות עולם למו בשלוח השקט, סדר ומשטר, המכלולים בקרבם את האור והחום וכל תנאי החיים אשר לארצנו, נושאי התכל ומלואה, הנך רואה אותם עם אלפי אלפים צבא הכוכבים עולמות אין מספר, או באור גונה כדור השמש שואק זורה במרחביה, או עיניך תחזינה את הארץ, כדור סוכב סוכב במרוצה נפלאה אורה מסלולה ותקופתה על קצותיה; עם כל המון החליפות והתמורות החוזרות הלילה בתוה והפסד, פריחה וכליה, חיים ומות: וכי ההפסד, הכליה, המות וההשתתה המה פועלי התמורה של המציאות והתקומה לחיים חדשים; הנך רואה את הארץ עם אלפי אלפים מינים ממינים שונים, אבנים, צמחים, בעלי חיים, אשר את כלם תוציא לאור עולם, תכלולם

תנשלים

דריטער בריעף

איך האבע איהנען ביים צו דייעזעם ברייעפֿע צייט געלאסען, איך דאסס יענע, אס שלוסטע דעם פֿאָריגען בעריהרטען, לעבענספֿראגען רויס געווינען מאַכטען אין איהרעם אינגערן, אונד זיא פֿיעללייכט זעלבער שאַן אין דייעזער געזינגונג דאס בוך דעם לעבענס צור האנד גענאָמען האבען. וויר וואָלען עס נון געמיינשאַפֿטליך אָפֿענען. — ניכט וואַר, מיין בנומין, ישראל וואָלען וויר קעננען לערנען, לערנען אינהאלט אונד בעדייטונג דייעזעס נאמענס, דען וויר דורך געבורט טראגען; וואס אלס זאָלע וויר זינד אונד זאָלען? אבער ישראל איסט איינע געשיכטליכע ערשיינונג אונטער דען איבריגען. — אלזא דיא פֿראגע: וואס בעדייטונג דער געשיכטע? — אבער געשיכטע, וווא איך אימער בעגריפֿען, אויס יעדענפֿאלס וועג פֿאן אָדער צור פֿערווירקליכונג דער מענשענבעשטימונג אין געוואמטמענשהייט; — אלזא — דיא פֿראגע: וואס איז, וואס זאָל דער מענש? — אבער דער מענש זעלבער איזט ניכט אוואָלירט, אויס געשאַפֿט אונטער איבריגען געשאַפֿען, פֿאן איהנען ליידענד, אויף זיא אונד דורך זיא ווירקענד; אלזא: וואס איזט דיא וועלט? — אבער ישראל, געשיכטע, מענשהייט, וועלט, נור אויס גאָטט — וווא דאס ווירק אויס אבוזיכט דעם מייסטערס — צו בעגרייפֿען, אונד פֿיר אונזער אויגע גאָטט נור אין איהנען אָפֿענעבארט. זא פֿיהרט אונד דענן אויך דיא תורה. — צום זעלבסטבעגריפֿען ישראלס אונד זיינער פֿליכטען ליימעט זיא, איבער דיא ערקענניסס גאָטטעס, — דער וועלט, דעם מענשענבערופֿס, — אונד דער געשיכטע. פֿאָלגען וויר דייעזעס וועג דער לעהרע.

1) אין דען אנבלק דעם היממעלס אונד דער ערדע רופֿט דיא תורה אונס הין אונד שפּריכט: פֿאָם היממעל צור ערדע, פֿאן דער ערדע צום היממעל, אללעס וואס דיא דאווייענד ערקענעסס, אלס עס ווארד: — בראשית בראשית אל היים! — אין זיינעם אנפֿאנג וואר גאָטט אלס שאַפֿער ווירקענד! — זיעהסט דוא דען היממעל אין זיינעם עוויג שטילליען, גלייכען גאנג, אינהאבער דעם ליכטס אונד דער וואַרמע אונד אללער לעבענסהעבעל אונזערער ערדע, טאָגער דער ערדענוועלט, זיעהסט איהן מיט זיינען מיליאָנען שטערנוועלטען, אָדער אים גלאַנצע דעם הערליך דאהיגשטראהלענדען זאָנגענבאלס; — אָדער דיא ערדע, דיא לויפֿערן, מיט איהרעם עוויגען קרוינגונג דעם ווערדענס אונד פֿערגעהענס, דעם בליהענס אונד וועלקענס, דעם לעבענס אונד שמערבענס, אונד פֿערגעהען אונד וועלקען אונד טאָד שטעטס צו נייעם דאוויין, גייער בליטהע אונד נייעם לעבען זיך רינגער; זיעהסט זיא מיט איהרען מיליאָנען ניין געשלעכטערן, שטיינען, פֿלאַנצען, טהיערען, דיא זיא אללע ערצייגט, אללע נאָהרט אונד אללע וויעדער אויפֿנוכטט אין איהרען שאַפֿט; — זיעהסט דוא דאס ליכט, דען באַטען דעם היממעלס צור ערדע, דער אללעס לאַקקעט צום

תגלה ותשאל ותאמץ על העם אל ה' — בראשית את האור,
 את צר השמים על הארץ המעורה המושך את הכל לחיים ועמיתו
 בן החיים הנלחם: אשר על זה נשקף ונחנן על כל המצאת בלתי,
 וכל המצאת עמו אי שנים נפרדים לראיה עינם בשלל מצעדים:
 או את אשר הרקיע התקף את מלא החם ביום הארץ, אשר יקבל
 אל יתנו את קר האור חסון אלה להטמטט מה לעיני הכל: בו
 עינם הלכו לשבת ולחשקת את האדמה, את עשב הארץ את הפעול
 חים ואת האדם לשבור עצמם: — הן יראה את הים הגדול אשר
 מנעולו ינשאן ובו יתכן עזרת הכל: אי מעיני מים, אשר ילו
 ויהיו מפעלי העינים והדמו להחיות לאנשים ובהיות: אם תשבע רצון
 ותשבע על פני האדמה, אשר תלך עמדתה מה עלה מהשקט
 ובטחה תשאך ותכבול ארץ וכל אשר יך: תשבע על ארץ רשא,
 שדה ובר נחש, עני פני ופעול חיים שנים לטמטט, ואלה אשר
 יראשו יראשו מים ונאמר השמים, יתנו ויתנו עקב על פני הארץ:
 עיקר הוצאת את השמש את הירח את הנוכחים, אשר מפעל יך:
 המה יקבעו יך את מעדו חיים, החדש והשנה, ועל דם בנה
 לעינים לקצוץ יך עד לכל הפן: עד לחיות עד ועד לשיק, עד לעלות
 ועד לחדל, עד לפרוח ועד לנבול על פני הארץ: — אכן יש ה',
 אל שבו יראה הכל, תקרא יך הנהגה, במאמר ארץ עינים נראה
 הכל, מעיני יתנו שמים וארץ, לו הארץ הארץ, הים והיבשה, לו
 הצמחים, הדיג העופות, החלצות והבהמה, פעולתם: השמש הוחה
 המנוכחים: הוא אמת — ויהיה — אם תחנן על כל אשר ופרשו
 יעני הכל, מעשלת הקט עד כבוד השמש כל אלה יתנו מעיני
 להעדה מיוחדת, כל אלה יעשה מהימי עינה, עינה ושמה
 להכלית ולחשדתי, הן הן נסוחתי ונחמתי ליתן ולקצו כל דבר לפי
 תכונתי המיוחדת לו: הוא קראה להאמר: למעשלת הים להחיות:
 למעשלת הלידה: לאמר הרקיע: הוח שמים על הארץ: למקום
 המים: ימים לעשות: ארץ מחוללת כל: ליתנו מנוחם: הוח לעיני
 העינים: הוא יעדה ונקלה כלם בעד העידת כל אשר נראה, המור,
 צורה, מה נמנה, הוא אמת: ויהי קר יך הוח מים ונראה, —
 קרן ועדו במצואתם במאמר ה', בנה הו יעדה, מאמעו ארץ
 נצחו: — על הכחות אשר חרן רואה פעולם כל אלה, וכל הקיום
 אשר על שמה יעלה, כל אשר תחיה, על כל אשר תחיה אמת
 עיני: מהם תחוק אשר על דם הכל הארץ למעלה, אשר על דם

נצחו

צום לעבן אונד פוהרעט פֿאַם לעבן, דורך דען דא וועהסט אלעס וואס איזט,
 אונד דיר זיך אלעס אין פֿאַרבענקלייד היילעס: אָדער דיא לופטדינגונג אים
 דיא ערדע געשפּאַנגט, דיא דען ליכטשטראַהל אויפֿפּאַנגט אונד איהן אומשאַפֿט
 צום בערוהֿנסס דער ערדע, אן דער דיא וואַלקען הינציעהען אונד טרינקען
 אונד טראַנקען לעבצענדע ערדע, דירשטענדע גראַזער אונד טהוערע אונד
 מענשען: — וועהכט דיא דאס וועלטמעער מיט אללאומפֿאַססערדעם פֿלוטהענע
 ארם דיא ערדע אומשפּילענד; אָדער דיא קוועללען, דיא אין פֿעלזקליפֿטען ענט-
 שפּרענגען, אונד אלס באַלע, אלס פֿליססע, אלס שטראַמע פֿאַרשפּילעסען,
 אונד פֿרויעכט דיא דורך דעם ערדבאָדענס, אן דען דיא וועכער דורך לעהנעסט מיט
 דעם דינגען, פֿרויסט דורך וועכער גראַזערֿפֿלור, אונד וועכער בוינגעשלעכטער,
 אונד דער טהוערע אלעז, דיא מיטער זיך רענגען אין וואַסערן אונד אין
 ליפֿטען אונד מיט דיר אויף דער ערדע: וועהכט דיא זאָנגע, דען מאַנד
 אונד דיא שטערנע, דיא איבער דיר רענגען דיא צייטען דעם טאָגעס, דעם
 מאַנאָטעס, דעם יאהרעס, אונד ערצייגען דען רייגען פֿאַן וואַלדען אונד שלאַפֿען,
 פֿאַן שטייגען אונד פֿאַללען, פֿאַן בליהען אונד וועלדען אויף דער ערדע: —
 „אין נאָטט איזט עס אין אלמאַכטיגער שאַפֿער“, רופֿט דיר דיא תורה צו,
 דורך דעססען וואָרט וואַרד אלעס, וואס איזט, זיין ווערק היממעל אונד ערדע,
 זיין דאס ליכט אונד דיא ליפֿט אונד דאס טעער אונד דאס טראַקענע, זיין
 דיא פֿלאַנצע אונד דער פֿיש אונד דער פֿאַגעל אונד דער וואַרם אונד דאס
 טהוער, זיין געשאַפֿע זאָנגע, מאַנד אונד דיא שטערנע: — ער שפּראַך,
 ״וַיְהִי! — אונד עס וואַרד! — אונד וועהסט דיא נון אינצעלן יעדעס געשאַפֿע
 פֿאַן דעם שטראַההאלס ביז צום זאָנגעבאלל, וענליכעס בעזאָנדערע בעשטימטע
 מינג טראַגענד, וענליכעס צו דיעזער בעשטימונג נאך שטאַפֿע אונד פֿאַרם
 בעזאָנדערע געבילדעט: — דערועלבען אלמאַכט וויזוהיט איזט, דיא יעדעס
 בעזאָנדערע געבילדעטע אונד בעשטימטע (*). זיא ריעף דעם ליכט צו:
 „דיענע דעם טאָגע!“ דעם דונקעל: „דיענע דער נאַכט!“ דער לופטדינגונג:
 „ווערדע היממעל דער ערדע!“ דער וואַסערואַמבאָנג: „מעערע!“ דעם
 טראַקענען: „ווערדע ענטוויקעלונגסערדע!“ דען געשטירנען: „וועכער רעג-
 לער דער צייטען!“ זיא בעשטימטע, אונד וואָג פֿיר דיא בעשטימונג וענלי-
 כעס צו שטאַפֿע אונד פֿאַרם אונד קראַפֿט אונד מאַס: זיא שפּראַך, ״וַיְהִי כן!
 אונד עס וואַרד, וויא עס איזט — קיינכטעס אונד גראַכטעס דורך נאָטטעס
 וואָרט אים דאזיין, דורך נאָטטעס וואָרט בעשטימט, דורך נאָטטעס פֿינגער
 געבילדעט. — אללע דיא קראַפֿטע, דיא דיא אין יעדעס ווירקען וועהכט, אונד
 אללע דיא געזעטע, נאך דענען זיא ווירקען, אונד דיא דיא ערשפּאַהעכט אונד
 בעוואַנדערט: פֿאַן קראַפֿט אונד געזעטען, נאך דענען דער שטיין פֿאַללט,
 נאך דענען אין וואַסערן זיך ענטוויקעלעט, ביז הינאן צור קראַפֿט אונד צום
 געזעטען, נאך דענען דיא שטערנבאהענג זיך רענגען — אונד דיין גיכט זיך
 ענטפֿאַלמע

(* ילקט בראשית ה'.

גרונה הורע ותפתה ויגדל, עד הכה והחוק אשר על פיהם הנוקמים ירוצו במסלותם בסדר ומשטר, ויחוק ותנשא על, הכל מה' חמה — הוא השליט והמטבור לכל בת, ובכל חק וחוק דבר ה' בכל ימשול. — הביטה וראת המהנה הכבוד של היצורים האלה, אשר כל אחד שונה ויבדל בצורתו, תכליתו ותעודתו, ובכל זאת מקושרים וצמודים יחד אל מערכת האחדות ושלוש הכללי, כל אחד ואחד על מקומו ועניו יפעל על פי מדת החומרים הקצובה לו; אין גם אחד נצב נצב ליעתו, ונחפוך הוא, כל אחד ישא את הכל והכל ישא את האחד; ומי הוא זה אשר יעשה שלום בין החומרים והכחות המתנגדים זה לזה ויחברם ויכללם יחד? ויבדל אלהים בין האור ובין החשך! — המרא היחיד הוא הוא הממוך העומד בין האור ובין החשך בין החיים ובין המות. וכמו אהבת ה' נתן ביד החבה, חומר ובה לפעולה שלמה, בן תראה מדת צדקתי באצבע אלקים גבול, תכלית ומדה. — עושה שלום שמו! — וכל אשר ברא, יצר ותקן, ויברך אלהים! בברכת הקיום וההתפתחות בך את הכל; — לא לבה, כי על ידו נעשה הכל, כי גם כל דבר על ידו היה ונמצא! — ברכתו, כל ציין ופרח, ברכתו כל דבר וכל פרי ברכתו העולל והיונק, אשר תחבקרו ללכך באהבה רבה — והוא אשר ברא ויצר, ערך וברך אותם (ויקפ' ש' ב) הוא טמיר ועלים כמו הנפש כתיך הטיה, הוא אל מכתתו, כמו הנפש, בהביון בריאתו ופיעל ומכלכל ומפתח הלאה והלאה עין לא ראתהו. — את פעולתו הנך רואה, על יצוריו הנך משתומם, את חוקיו תחקור, בברכתו הנך שמה, אבל אותו — את המורא, את היוצר, את המעריך, המקרך את העולם — אותו לא תראה לעולם! לכן, בעת הנך רואה ומשתומם, צופה ומביט, שמה ומתענג — עליך לכוונע בך ולהתפלל לאל היחיד והמיוחד, אשר ברא, יצר, ערך ובך, חמה גדל לו ותן כבוד לשמו, כי הוא כל יכול, כליל החכמה, אל צדק ואב הרחמן. —

(ג) הבו לה' בני אלים,

הבו לה' כבוד ועז;

הבו לה' כבוד שמו,

השתחו לה' בהדרת קדש

קול ה' על המים,

ענטפאלטיגט; — גאָטטעס, דער אללקראַכט, זינד אללע קראַפֿטע, זיין
וואָרט העררשט אין יעדעס געזעצן. — אונד נון זעה דיעזע גראַסע שאַר
פֿאַן וועזען, וויא דורך אייגענטימליכע בילדונג אונד בעשטימטונג געשיקען,
וויעדער צו איינער גראַסען פֿריעדענסאַרדנונג פֿערבונדען, יעדעס נור אן
זיינער עטעללע, און זיינער צייט, מיט דעם איהם צוגעווינענען כאַסס פֿאַן
שטאַפֿען ווירקענד; קיינס דאס אנדערע בעאיינזאַכטיגענד, פֿיעלמער יענע
ליכעס טראַגענד דאס אלל, אונד דאס אלל טראַגענד איין יעדעס; —
ווער איווס, דער אלא אללע געגענואַמצע פֿערמיטטעלם אונד דאס צאהללע
איינעס צום אלל? ויבדל אלהים בין האור ובין החשך! — דער זעלבע
אלל איינע איווס, דער פֿערמיטטעלנד דאישטעהט צווישען ליכט אונד דונ-
קעל, צווישען לעבען אונד טאָד. וויא זיינע לייענע שפענדעט שטאַפֿען אונד
קראַכט צום ווירקען; זאָ ווויזעט זיינער גערעכטיגקייט פֿינגער שאַנקע אונד
ציעל אונד מאַסס. — „פֿערמיטלער אללער געגענואַמצע איווס זיין נאמע“! —
אונד וואס ער געשאַפֿען, געבילדעט, געאַרדעט, געאַרדעט ויברך אלהים! — מיט
דעם זענען דער פֿאַרטיגהאלטונג אונד פֿאַרט ענטוויקלונג זענעמע ער
אללעס. — ניכט נור ווארד אללעס דורך איהן, אללעס איכט אויך
דורך איהן! זיין זענען יעדע קאָספע אונד בליטהע, זיין זענען יעדער קיים
אונד יעדע פֿרובֿט, זיין זענען דאס זינגע, דאסס דיא מוטטער שיטצעט, זיין
זענען דער זויגלינג דען דוא דרוקקעכט אן לעבענדע ברוכט! — אונד ער,
דער געשאַפֿען, געבילדעט, געאַרדעט, געזענעט (2) וינפֿיש! — אונזיכט
באר — וויא דיא זעלע דיר אים קאַרפֿער — צאָג ער זיך צוריק, אונד
היללטע — וויא זעלע — זיך איין און זיינע שאַפֿונג אונד ווירקעט, ערהאל-
טענד אונד ענטוויקקעלענד, אונזיכטבאר ווייטער. זיין ווערק זעהעכט דוא,
זיינע בילדונגען שטיינעכט דוא אן, זיינע געזעצע ערשפּאַהעכט דוא, זיינעס
זענענס פֿרייעכט דוא דיך — אבער איהן, דען שאַפֿער, בילדער, אָרדנער,
אָרדנער, זעגנער דער וועלט — איהן זעהכט דוא ניכטער!
דרום, וועגן דוא זעהעכט אונד שטיינעכט, ערשפּאַהעכט אונד דיך פֿרייעכט, —
זינקע הין אונד בעטע איהן אן, דען אללאיינען, דער שוף אונד בילדעטע,
אַרדנעמע אונד זענעמע, אונד פֿערעהרע איהן אלס אללכאַכט, אללוויזיהייט,
אללגעזעכטיגקייט אונד אללזיענע!

(3) שרייבעט גאָטט צו אללע געבורטען דער קראַפֿטע,

שרייבעט גאָטט צו אללע עהרע אונד מאַכט!

שרייבעט גאָטט צו אַפֿענבארונג זיינעס נאמענס,

בייגעט אייך איהם אין הייליגטוהם געוואנד!

שטיכעט גאָטטעס איבער דיא וואסער,

דער שאַפֿונג אללכאַכטיגע דאָננערט,

גאָטט

(2) שמת ל"א, י"ז, ילקום תהלים תתנ"ז. (3) תהלים כ"ט.

אל הכבוד הרעים ,
 ה' על מים רבים .
 קול ה' נבה ,
 קול ה' כהדר ,
 קול ה' שובר ארזים ,
 וישבר ה' את ארזי הלבנון ,
 וירקדם כמו עגל ,
 לבנון ישחין כמו בן ראמים .
 קול ה' הוצג להבות אש ,
 קול ה' יהל מדבר ,
 יהל ה' מדבר קדש !
 קול ה' יהולל אילות ,
 ויהשוף יערות ,
 ובתוכלו —
 כלו אומר :
 כבוד ! —
 — — —

(ד) אף לזאת יהרד לבני ויתר ממקומו ,
 שמעו שמוע ברנו קולו והנה מפיו — יצא !
 תחת כל השמים ישרחו ,
 ואורו על בנפות הארץ .
 אהריו ישאג קול —
 ירעם בקול נאונו —
 ולא יעקבם — כי ישמע קולו .
 ירעם אל בקולו נפלאות —
 עושה גדולות ולא נדע ,
 כי לטלג יאמר : הוא ארץ ! ונשם מסר , ונשם
 מטרות עזו
 ביד כל אדם יחתים ,

לדעת

גאָט, איבער מאַכטיגע פֿלוסהען .
 שטיממע גאָטטעס אין יעדער קראַפֿט ,
 שטיממע גאָטטעס אין יעדער שאַנע .
 שטיממע גאָטטעס בריַכט דיא צעדערן ,
 גאָטט צערברייַכט לבנונים וואַלד ,
 לאַססט זיא היפֿפען גלייך דעם פֿיללען ,
 לבנון אונד שריון וויא ראמיס יונגע .
 שטיממע גאָטטעס שלאַגט פֿלאַממענדעס פֿייער ,
 שטיממע גאָטטעס שרעקקט דיא וויכטע ,
 גאָטט ערשרעקקט דיא וויסטעניו !
 שטיממע גאָטטעס לאַססט געבאָרען דיא הינדן ,
 וויא זיא דיא וואַלדער ענטבלאָטטערט .
 אונד אין זיינער פֿערעהרונג טעמפעל —
 שפּריַכט זיין אלל :
 „אַפֿפענבארונג!“

(4) אויך דעם ציטטערט מיין הערץ ענטנענען אונד ווייַכט פֿאָן זיינער
 שטיממע .
 האַרעט איהר, האַרט! — אים דראָהען זיינע שטיממע, אונד דאס וואַרט —
 וויא עס זיינעם מונדע ענטפֿאָהרט !
 אונטערעס גאנצען היממעל זיעהעט מאן איהן
 זיין ליַכט אן דען שווינגען דער ערדע .
 הינטערדריין גראַללט דער דאָננער —
 ער דאָננערט אין זיינער האַהויט טאָן —
 אונד ער פֿאָלגט ניַכט דער שפור — ווענן אויך זיינע שטיממע מאן האַרעט .
 זאָ דאָננערט דיא אלל למ אַכט אין איהרער שטיממע וואונדער . —
 איבט אויך גראַסעס , וואָ וויר ניַכט עס מערקען ,
 שפּריַכט אויך צום שנעע : „ווערדע דער ערדע!“
 אונד אויך רענגען היממעלסגעוואנדטער ,
 אונד רענגען — זענדונג זיינער מאַכט !
 אן יעדעס מענשענהאנד לעגט ער דורך איהן זיין זיעגעל ,
 בעדענקט דורך איהן זיינער שאַפֿפֿונג יעגליך גליעד . —

אונד

לדעת כל אנשי מעשהו . —

ותבוא היה כמו ארב —

ובמעונותיה תשבון :

מן החדר תבוא סופה ,

ובמזורים קרה ,

מנשמת אל — יתן קרח ,

ורוחב טים — בטועק .

אף ברו יטריח עב, יפין ענן אירי ,

יהיא ! מסבית מתדפק ! בתהבוליתיו, לפעלם .

כל אשר יצום, על פני תבר ארצה ,

אם לשבט, אם לארצו, אם לחסד — ימצאהו! —

לכן, הוא הוא הבורא! בורא הכל כאשר לכל. כל אשר הנך

מכיר, רואה ויודע, המה יצוריו, התנלות ה' המיוחד! הכל

ממנו והוא המושל בכל! הכל נעשה על ידו, על ידו הנם היום, על

ידו הנם פועלים! —

והתבל הזאת מה היא? על ארמת קדש תצערנה רגליו, בנימין

יקירי, — בעולם ה' היום אנהנו, — כל אשר מסביב לנו יציר

שדי — ועבד ה'. כל כח: ציר עליון: כל הומר: מדה נתונה לו

מה! לפעול ולעשות עליו, בתוכו ועל ידו, לפי הוקי ה': — הכל

עבדי ה'! כל אחד על מקומו, בזמנו, במדה ובקצב וככחות ואמצעים

הנתונים בידו למלא דבר ה', לשכלל את העולם בנין שלם, —

עבדי ה' כל מו!

(ה) עומה אור בשלמה, נטמה שמים כיריעה,

המקרה במים עליותיו, השם עבים רכובו,

המהלך על כנפי רוח,

עושה מלאכיו רוחות,

משרתיו אש לוהט .

עבדים המה: הסער, הכרק, הנשם, השלטן, עבד ה':

התולעת הוזהלת תחת רגלך, שבולת הקנה העומד על יד הדרך,

הרעם אשר ירעם בשמים כעזו קולו, ורוח היום אשר ישב באפק

למשיכת נפש — הכל עבדים המה! —

אונד זאכמעלט זיך געוילד אין דיא לוינר . —

אינד רוהעט אין זיינען שטאָטטען ;

אינד קאכט אויס פֿערבאָרגענעם ישׂורם ,

אונד אויס יאהרעסגאנג דיא קאָלטע ;

פֿאָן גאָטטעס הויך — , ער גיעבט דען פֿראַכט ,

אינד זייטע וואַסערבאהן ווירד פֿעסט .

איך זיינען דער גלאַנץ דען דונסט ציעררױסכט

איסט ער עס , דער צערשטרייט געוואַלק פֿיר זיין ליכט .

ער ! אללער ארוואַלען העבעל ! — אין זיינער שאַפֿענוויזױהייט וואַנדעלט

ער דיא זיך , איהרער ווירקונג ענטשפרעכענד .

אללעס איזט , וויא ער עס איהנען אויפֿטראַגט פֿיר זיינע מענשענוועלט ,

צור ערדע .

זיי עס צור צוכט , זיי עס צור ערדענענטוויקלונג , זיי עס צור ליעבע —

כאן פֿינדעט איהן !

אלואַ : איין שאַפֿער ! אללעס איבריגע , אללעס , וואַס דיא קעננסט

געשאַפֿט , אַפֿענבארונג דייעזעס אללאיניען ! אללעס פֿאָן איהם הין-אונד

איהם אונטערגעאַרדנעט ! אללעס געוואַרדען דורך איהן , זיינען דורך

איהן , ווירקענד דורך איהן ! —

אונד דייעזע וועלט — וואַס וואַרע זיא נון ? — אויף הייליגען באַדען

טרעטען וויר , כױן בנימין , אין איינער גאָטטעס וועלט לעבען וויר ,

— גאָטטעס געשאַפֿט — אונד דייענער איין יעגליכעס רינגנס אום

אונד ! — יעדע קראַפֿט : גאָטטעס באַטע ; יעדער שטאַפֿט : איהר פֿאָן

גאָטט צוערטהיילטעס מאַסס , אויף איהן אונד אין איהם אונד דורך איהן

צו ווירקען , נאך גאָטטעס אללאַבאַטיגעס געזעץ ; — גאָטטעס דייענער

אללעס ! יעדעס אן זיינער שטעללע , אין זיינער צייט , מיט דעס איהם

צוגעטהיילטען מאַסס פֿאָן קראַפֿטען אונד מיטטעלן , גאָטטעס וואַרט ער =

פֿיללענד , בייטראַג ליעפֿערענד אין זיינע האַנד , דען ער דאָן פֿינגט

צום בוי דעס גאנצען , — גאָטטעס דייענער אללעס !

6) ער , דער ליכט אוכהיללט וויא געוואַנד , דיא היממעל שפּאַנט

, וויא טעשפּיך ,

דער וואַלכט אין וואַסערן זיינע האַהען , וואַלקען זיך צו פֿים =

, סען גיעבט ,

איינהערױאנדעלט אויף פֿיסטונגען דעס ווינדעס , —

ער מאַכט אויך שטירמע זיינע באַטען ,

זיינע

(ו) כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים,
 ושמה לא ישוב, כי אם הרוח את הארץ,
 והולידה והצמיחה,
 ונתן זרע לזרע ולהם לאכל;
 כן יהיה דברי אשר יצא מפי,
 לא ישוב אלי ריקם;
 כי אם עשה את אשר הפצתי
 והצליח אשר שלחתי.

הכל עבדים סביב כס יה! הנך רואה אמרו הכמינו זיל
 (ו) בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול
 להקראות, הלא במאמר אחד יכול הי' לברוא את הכל וכל
 נמצא לבדו, אך לו היתה כזאת, כי אז היינו הישבים כי הכל
 בכלל, וכל עצם לבדו במציאותו, ככחו ובפעולותיו תלוי ישר
 במאמר הי', כי הכל נשא מה' לבדו ולא אחד נושא ונשוא
 מזולתו, — אלא בעשרה מאמרות של התפתחות קרא הי'
 את הברואה אל המציאות, הוא ברא את המין הכחות ויצו כי יחדו
 איש ברעהו ויפעלו יחד לפי דברו ורצונו — ואז הבדלים ויפרדם
 ויקבע אותם כל אחד על משמרתו באופן בזה, כי כל אחד ישא
 את רעהו ואין גם אחד אשר יכלכל בקרבנו מאז את תנאי המציאות
 והפעולה לו לבדו, רק עליו לקבלם סרעהו יציר כמותו בעבור
 האציל עוד הפעם מכחו וחילו תנאי החיים והפעולה לעצמותו,
 למען כל אחד ואחד מהנמצאים במדת כחותיו, יביא תמיד אם רב או
 מעט תועלת הדרושה להחיות את הכלל, וכאשר יאבד וישחית
 יציר נברא איזה דבר בברואה, ישדד ויאבד בזה תנאי היי-עצמותו
 (להפריע מהרשעים שמאבדים את העולם שנברא בעשרה מאמרות). —
 כן גם המים אחרי אשר ימלאו תעודתם לרדת עמוק בכפן האדמה
 ישובו על פיהו ויקוו לבדם בעבים וכים; כן גם האור אחרי אשר
 יחדור באדמה והוליד את הצמחים, תולדות האור, יתקשר אל השמש,
 הירח והתקבים, כן גם הזרע, אחרי אשר האדמה הולידה והצמיחה,
 נלקח ממנה ונתן לה בתבנית פרי עושה פרי, למען גם האדמה מאז ותלאה
 תאלין לקחת, למען תת אחרי כן את יכולה — ואם כן קשר
 אהבה רבה יאחד ויחבר את כל היקום לקבל ולתת, אין נמצא

אשר

זיינע דיינער פֿלאַמענד פֿייער .

דיינער דער שטורמוינד, דער בלייזן אונד דער רעגנן אונד שנעע , דיינער דער וואורם, דער צו דיינען פֿיססען שלייכט, דער גראוהאלט, דער דיר אס וועגע ניקט, דער דאָננער, דער דיר מאַיעסמאַטיש הינט ראלט, אונד דער לופטצוג, דער לייזע קיהלונג דיר פֿאַכעלט, — דייע גער אללעס !

(6) דענן וויא דער רעגנן אונד דער שנעע שטייגעט פֿאַס היממעל, אונד דאָרט היין ניכט צוריקקעהרט, ער האבע דענן געטראַנקעט דיא ערדע,

צור געבורט זיא געפֿיהרט, אונד איהר פֿלאַנצען ענטלאַקקט, אונד גענעבען זאכמען דעס זאָמאַן, אונד בראַך דעס עסטער ; זאָ איסט יענליך מיין וואָרט, דאס מיינעס טונדע ענטפֿאַהרעט, עס קעהרט ניכט לעער צו מיר וויעדער : זאָנדערן עס פֿיהרעט אויס, וואס איך געוואָללט, אונד פֿאַללענדיעס גליקקליך, וואָצו איך עס געווענדעט .

אללעס דיינער אוס גאָטטעס טהראָן ! — דענן, „זייעהעסט דוא ניכט ?“ — שפרעכען דיא וויזען (7) „ניכט מיט איינעם שאַפֿונגסרוף ריעף דער אלמאָטיגע אללעס, דאס גאנצע אונד דאס איינצעלנע, אינס דאזיין, דאסס יעדעס, דאס גאנצע אונד איינצעלנע, נור אונמיטטעלבאר אן גאָטטעס מונד האַנגע מיט דאזיין אונד לעבען אונד ווירקען, אללעס נור אונמיטטעלבאר פֿאַן גאָטט געטראַגען ווירדע, אונד ניכט איינס דאס אנדערע טריגע אונד געטראַגען ווערדע פֿאַן איהם — זאָנדערן אין צעהן ענטוויקקעלונגען ריעף ער זיינע וועלט אינס דאזיין, שוף דיא פֿיללע פֿאַן קראַפֿטען, ליעסס זיא איינאנדער דורכ־דינגען אונד אייניג ווירקען זיינעם וואָרטע געמאָסס, — אונד זאָנדערטע זיא דאן לאַז, אלאז, דאסס איינס דאס אנדערע טראַגע, קיינס דיא בעדינגונגען זיינעס דאזינס אונד ווירקענס פֿאַרטאן אין זיך פֿאססע, זאָנדערן פֿאַס ברודערגעשאַפֿע צו עמפֿאנגען האבע, אוס הינוויעדער ברודערגעשאַפֿע פֿען צו שפענדען דיא בעדינגונגען דעס לעבענס אונד ווירקענס, — אויף דאסס יעדעס איינצעלנע מיט זיינער קראַפֿטע מאסס, וויא פֿיעל אָדער וועניג אויך אימסער, בייטראַג ווערדען קאָננע צור ערהאלטונג דעס גאנצען, — אונד וואס איין ברודערגעשאַפֿע פֿערניכטע, זיך זעלבער רויבע איינע בעדינגונג דעס אייגענען לעבענס“. — זאָ דאס וואססער, גאָדעס עס דיא ערדע דורכ־דרונגען, בעזאָנדערס געזאממעלט אין וואַלע אונד מייער ; זאָ דאס ליכט, גאָדעס עס דיא ערדע דורכ־דרונגען אונד פֿלאַנצען

אשר יהיה ויהיה רק לטענו ולבדו, בלם כאחד יפעלו איש ברעהו על ידו ולמענו, הפרט בעד הכלל והכלל בעביר הפרט: אין נט אחד אשר יחוק הכח והאמצעי רק לו לבדו, רק יקבלם למען תת: יתן ויקבל בנתינתו שלמות תעודת מציאותו.

(ח) ק"ז — הוא האהבה, אומרים חכמינו ז"ל, אהבה נושאת ונטואה, היא תכנית חבריאה, אהבה: יביע לך כל היקום. —

(ה) בר ס' י"ב.

פֿלאַנצען , דיא קונדער דעס ליכטעס , ערצייגט , אן זאָנע אונד מאָנד
אונד שטערנע געבונדען ; זאָ דער קיים , נאכדעם דיא ערדע געצייגעט ,
גענאָממען דער ערדע אונד דער פֿרוכטקראָנע געשענקט , דאסס אויך דיא
ערדע פֿאַרטאן ערסט עמפֿאנגען מיכסע , אום צו געבען — אונד זאָ
איין גראָסעס ליעבעסבאנד פֿאַן עמפֿאנגען אונד געבען דיא וועזען
פֿעראיינע , קיינעס דורך זיך , פֿיר זיך דאזיי , אללעס איין אינאיינאנדער=
דורכאיינאנדער= אונד פֿיראיינאנדער= ווירקען דעס איינצעלנען פֿירס גאנצע ,
דעס גאנצען פֿירס איינצעלנע ; קיינעס קראפֿט אונד מיטטעל נור פֿיר זיך
ערהאלטע , זאָנדערן עמפֿאנגע אום צו געבען ; געבע , אונד עמפֿאנגע
אום געבען פֿאַללענדונג זיינער דאזיינסבעשטימטונג .
(8) „ה“ , ליעבע — שפּרעכען דיא וויזען , — טראגעדיע אונד גע=
טראגען ווערדענדיע ליעבע , איזט טיפּוס דער ערדשאַפֿונג , —
„ליעבע“! הויכט דיר יעגליכעס צו . —

המכתב הרביעי

(א) האדם, — מה הוא האדם בעולם המלא כבוד ה' ? בין המניין המונים יצורו שדי ? בתוך מקהלות (קאהר) עבדי ה' ? לזנב התרישה תורתנו ממנו, האם לא יניד לך מראה פני הברואה בלה, האם לא מכשרך תהוה, האם לא כל עצמותך תאמינה, כי גם האדם יצור שדי, עבד ה' הנהו? כל אברי וחלקי נפשך יענו ויאמרו כי מיד ה' נעשו, הוא כוננם אף יצום, מידו הכה למו; — ריחך — עולם הכחות, הכל כאשר לכל יצור עליון, עצמותך — זק אלוה, הבלתי נראה כמותו, פועל ועושה בעולם הקטן, עולם ה', אשר לו הרוח, הנו והכה ולהשתמש בהם בתבל הארצי, לרכוש אותה לו בתור אמצעי לתועלתו, יהוא בעצמו חלק אלוה ממעל. — הכר וחוקר את ערכך בתור יצור שדי, ובתבונתך על מראה השמים והארץ, על מראה מקהלת עבדי ה' תקרא ברנשי קדש כי שם תעידתך הנגבד הוא 'עבד ה'! אם הכל, קטן כגדול, בה ה' שוה ממעל, המוש באמצעים הדורשים, במקום הראוי ובתור קבוע לפעול ולעשות על פי חוקי ה', — לקחת רק למען תת — האם יוכל האדם לבדו להיות נבדל ויוצא מהוג החיים תוה? האם נולד האדם רק לקחת — להתענג או להתענות — מבלי לפעול? מבלי ללמאות קהל איוה מקים? רק לבלוע אל קרבו ולהתב את הכל? הכל, התכל ועבדי ה' אשר בה, האדם יעבד רק את עצמו? את עצמו? לא! הכרת עצמותך תניד לך, והתורה אומרת 'בעלם אלקים עשה את האדם! בעלם אלקים יהיה האדם! יותר מכלם וכעד כלם. רק על ידו מפעליך תביר את ה' באהבה ובצדק; ורק לפעול בצדק ואהבה תך קריא תלום; לא רק להדענג ולסבול, — הכל, כל אשר לך: רוח, נפש, אנשים, נכסים, כוחים וכל כשרון וכל כח, המה האמצעים לפעול ולעבוד. לעבודה ולש מרה! אך אהבה אך צדק! לא לך נתנה הארץ למנה, רק תך נתן אל האדם להעבדה ולהוקרה באהבת קדש, תכל ה', וכל אחד מיצוריה כיצור שדי, כאהך, לאהוב ולכבד איתו ולהביאו לתכליתו ומטרתו לפי רצון ה', — למטה הואת תשיג רוחך תמונת כל יצור נכרא. מיתני לבבך יתרגשו ותפעלו בקרבך לקול ועקת שבר בין יצור הברואה ולקול מצהלות היצור משחתו; — הואת, תשיג מציון ופרה ותאכל עם שישנה נבלת. — תחת החוק הבלתי, גלות העולות אשר כל הכחות בלי הכרה ורצון מהגויבים להקנע תתני, עלוך להקנע גם אתה תתני, אך בדעת ובכחירה הפשית. — בדעת ובכחירה

הפשית

פיערטער בריעף

1) דער מענטש, — וואס וואָרע ער נון אין דיעזער גאָטמער־פֿילאָסאָפֿיע וועלט? אונטער דיעזער שאַר פֿאָן גאָטמעס געשאַפֿען? — אין דיעזעם קאָר פֿאָן גאָטמער־דיינערן? — שווינג דיא תורה פֿאַרטאן, — זאגט עס איהנען ניכט דער אנבליק דער שאַפֿונג, זאגט עס איהנען נונג מעהר ניכט דיא איווענע ברוסט? דער מענטש — ניכט אויך געשאַפֿ גאָטמעס? ניכט דיעזער גאָטמעס אויך? יעדע פֿיבער איהרעם קאָרפֿערס, געשאַפֿ אויס גאָטמעס האַנד — פֿאָן איהם געבילדעט, פֿאָן איהם גע־אַרדנעט — פֿאָן איהם מיט קראַפֿט בעשענקט; — איהר גייסט, דיעזע וועלט פֿאָן קראַפֿטיגן, גאָטמעס שאַפֿונג דורך אונד דורך; — דער גאָטמילדע פֿונקע, איהרע פֿערוואַנליכקייט, דער, אנוויכטבאר וויא גאָט, אין דיעזער קליינע וועלט וועבעט אונד ווירקט, אונד דעססען איוט גייכט אונד קאָרפֿער אונד קראַפֿט, דיא גאנצע ערדענוועלט אלס זיינע מיטטעל קינסטליך זיך אנצואיינגען, זעלבער אויספֿלוס דער גאָטמעס־הייט. — לערנען זיא זיך הייליג אַכטען אלס געשאַפֿ גאָטמעס — אונד שפרעכען זיא, אים אנבליק דעס היממעלס אונד דער ערדע, אים אנבליק דעס גראַססען קאָרס פֿאָן גאָטמעס דיעזערן, ווייהענד איבער זיך אויס דען פֿירידיג־נסטען נאמען אויך איהרער בעשטימונג: „גאָטמעס־דיעזער!“ וועגן אללעס, קליינסטעס אונד גראַססטעס, גאָטמעס־אנדערע קראַפֿט איוט, מיט געגעבענען מיטטעלן, אן אנגעוויזענער שטעללע, אן אנגעוויזענעם קרייז, נאך גאָטמעס געזעצען, ווירקאם צו זיין, — צו געהען, נור אום צו געבען; — דיא וואָרע דער מענטש אלליין אויסגעשאַסען אויס דיעזעם לעבענסקרייז? נור צו געהען געבאָרען? צו שוועלגען אָדער צו דארבען? — ניכט צו ווירקען? קיינע שטעללע אויסצופֿיליגן? פֿעלמעהר אללעס אין זיך ענדען צו לאַסען? אללעס — וועלט — אונד דארין גאָטמעס־דיעזער — אונד נור דער מענטש זיך דיעזער, זיך? נון! איהר בעוואוסטיון שפּריכט, אונד עס שפּריכט דיא תורה צלם אלהים! זאלל ער זיין, עבענבילד גאָטמעס! מעהר אלס אללע, פֿיר אללע זיינע. נור ווירקענד קעננט דוא גאָט אין ליעבע, אונד גערעכטיגקייט; נור צור ווירקאמקייט אין גערעכטיגקייט אונד ליעבע ביזט דוא בערופֿען; ניכט, נור צו געניעסען אונד צו דולדען. — אללעס, וואס דיר ווירד, גייכט, קאָרפֿער, מענשען, גיטער, געשאַפֿע — אונד יעדע פֿאַהיגקייט אונד יעדע קראַפֿט — מיטטעל צו ווירקען! — לעבדה ולשמרה! צו פֿאַרדערן אונד צו היטען אללעס; — ליעבע אונד גערעכטיגקייט! — ניכט דיר איוט דיא ערדע, — דער ערדע ביזט דוא געשינקט, — זיא אלס גאָטמעס־באָדען צו אַכטען, אונד יעדעס איהרער געשאַפֿע

הפשית! זה הוא שם תעידת האדם הנכבדה, זה הוא יתרון האדם. —
 (ב) כל הכחות עומדים ומשרתים לפני כס זה מצב תעודתם ופניהם
 מכוסים, מבלי יראו ויבינו מטרת מלאכותם, אבל ירגישו ויחששו
 הבה והעצמה לפעול ולעבוד, אף יפעלו כפי תעודתם! ואתה בן־אדם!
 פניך גלויים במהצצה, כמעט במהצצה גלוו וידוע לך מצבך. אתה תוכל
 להשיג את עצמותך, כי הנך יציר שדוי, תוכל להתקדש בתור עבד
 ה', — תוכל להשיג ולהבין את שליחותך, גם קרה לך און לשמוע
 ולהבין כל זאת: — הנך רואה את עצמך מוכתר ומוקף מעבדו ה' פועלים
 ועובדים, תרגיש ותחוש בקרבך הבה לפעול ולעשות, ואינכה לא תאבה
 לפצוה כרנה בקרב מקהלת עבדי ה' ולקרוא בכה': 'נעשה ונשמע'
 חפץ אני לפעול ולעשות, וכעשותי להבין ולהשכיל את רעיון המלאכות
 והתעודה: וכל אלה ברעות ובסחירה הפשיות, לכן הנך העבד
 הראשון, הבכור במקהלת עבדי ה'! — לא זאת היא תעודתו
 ותכלית כבודו, בניסין אחיבי, להעריך את עצמנו עיפ הדברים הנקטים
 לנו, לא לפי גדול ארצותינו החיצוניים והפנימיים אשר נצבור, לא לפי
 רוב הטובה אשר אספנו בבתי אומם החיצוניים או הפנימיים, נמוד את
 חיינו, רק לפי מבטת הפעולות הנוצאות מאתנו, לפי ערך ורבות
 התכונה, אשר על ידי הרכוש שרכשנו בכחנו ונכסינו החיצוניים והפנימיים,
 מלאנו כזה רצון ה'. — וכל מתנת ה', כגדולה בקטנה להבין אותה
 ולהביאה לדי מעשה-אניש לעבודת אלקים — על פיהם נמוד את
 עצמנו! ורק בתור השגת אמצעים אל פעולה תכליתית כזאת, ערך
 ההשתדלות לרכוש לנו הקנינים הפנימיים והחיצוניים. מכל כה הרוח היותר
 קל, מכל מותר ועצב אשר ישרתו אותה עד כה ועוצם ירך אשר בו
 תשנה את הברואה ותעבוד את התבל הארצי, וכל עצם הנכנס בהוג
 פעולותיך, כל אלה אמצעים שאוליים לך, אשר באחרית היום
 יהיו לעדים נאמנים בערך או נגדך, אשר יעידו לפני כסיה אם
 השתמשת בהם כראוי או התרפית בהם והבאת על ידם ברכה או
 קללה. — ובאופן כזה הלא ישנה מדה חיצונית לפעולת האדם, —
 והיא אם התאים עם רצון ה'; — גם ישנה מדה פנימית לערך
 האדם, — לא כמות ושעור האמצעים השאוליים לו, לא כמות ושעור
 הפעולה, רק מלא את רצון ה' לפי יחס האמצעים המהוננים לה, ואם
 כן, אף אם כונתו רצויה ככז והמא מטרתו כדוים, אם הפעולה בלתי
 רצויה; וגם עם פעולה קטנה וכול לראות חיים מאושרים, אם האמצעים
 לא יספיקו לעשות גדולות מאלה, לכן גם האשר וההשתלמות,

הבה

געשאַפֿע אלס גאָטמטענשאַפֿף, אלס דיניען ברודער, אלס זאָלבעס עם צו אַכטן, אלס זאָלבעס עם צו ליעבען אונד עם טראַגן צו פֿאַרדערן זיינעם ציעלע צו — נאך גאָטטעס וויללען. דאצו ליעפֿערט דיניעם גייסטע יעדעס וועזען אבבילד פֿאַן זיך; — דאצו טאָנען דיניעס הערצענס זאָיטען מיט־הילענד מיט, מיט יעדעס שרײַ דעס שמערצענס, דער אירגענדוואָ אין דער שאַפֿונג טאָנט, — מיט יעדעס פֿרוידעטאָן, דער איינעם פֿראַג־הען געשאַפֿע ענטקוויללט; — דאצו, פֿרייעכט דאָ דײַך מיט דער בלוטע בליטהע — אונד דאצו טרויערסט דאָ מיט דער ועלקענדען. — דעם געזעטן, דעם אללע קראַפֿטע בעוואוסט־ אונד וויללענלאָז דיניען מיססען, דעם זאללט אויך דאָ, אבער מיט בעוואוסטײַן אונד פֿרײַ דײַך אונטער־אַרדנען. — „מיט בעוואוסטײַן אונד פֿרײַהײַט!“ דאס איסט דעם מענשען האַהער רוף, דאס איסט דעם מענשען האַהער פֿאַר־צוג. אללע (2) קראַפֿטע שטעהען דיניענד אום גאָטטעס טהראָן, איהנען איסט איהר שטאנד פֿערהיללט, פֿערהיללט איהר אנגעײַכט, צו שווען דען בעגריפֿף איהרער זענדונג, אבער זיא פֿיהלען געפֿליגעלטע קראַפֿט צום ווירקען — אונד ווירקען איהרער בעשטימונג געמאָסט! דאָ מענטש! דיר איסט האלב ענטהיללט דאס אנטײַטשן, האלב ענטהיללט דײַן שטאנד, קאנטסט דײַך בעגרייפֿען אלס גאָטטעס געשאַפֿף, קאנטסט דײַך וויהען אלס גאָטטעס דיניער, — קאנטסט דען בעגריפֿף איהנען דער זענדונג, דאָ צו פֿערנעהמען דאס אָהר ער דיר געאַפֿענט; — דאָ וואָלטעסט דײַך רינגס אומגעבען זעהען פֿאַן גאָטטעס ווירקענדען דיניערן — וואָלטעסט זעלבער פֿיהלען קראַפֿט צום ווירקען, — אונד וואָלטעסט דײַך ניכט הונאיינוויכצען אין דען גראַסען דיניער־ קאָר מיט דעם רופֿע: „נעשה ונישמע! ווילל ווירקען, אונד דרום אויפֿהאַרצען! ווילל ווירקען — אונד ערפֿיללענד צו ערפֿאסטען שטרעבען דעם אויפֿטראַגס זינן!“ — מיט בעוואוסטײַן — אונד פֿרײַ! דארין ערסטער דיניע־נער אים דיניער־קאָר! — — ניכט דרום, מיין בנימין, וואס אונד ווירד, איזט אונזער בערוף; ניכט נאך אומפֿאנג דער אויססערן אינד אינערן גיטער, דיא וויר אין אויססערן אָדער אינערן שאטעקאמטערן זאכמעלן, וואָללען וויר אונזער לעבען מעססען; וואס פֿאַן אונד ווירד, וואס פֿאַן אונד אויסנעהט, דאס איזט אונזער בערוף; נאך דעם, וויא וויר מיט ערלאנגען אויססערן אונד אינערן גיטערן גאָטטעס וויללען ערפֿיללען, יעדע קליינסטע אונד גראַססטע גאבע אויסשאַפֿען צו איינער מענטשליכען, גאָט דיניענדען טהאט — דאנאך קאָנען וויר אונד מעססען! אונד נור אלס ערלאנגונג פֿאַן מיטטעלן צו דיניעם ווירקען האבען ערשטרעבונגען דער אויססערן אונד אינערן גיטערן אויך איהרען ווערטה. — פֿאַן דער לייניעס־מען גייסטעקראַפֿט אונד דעם גערפֿקאַרנען, דאס איהר פֿיעללייכט דיניע־נעס, ביז צור טהאטקראַפֿט איהרער האנד, מיט דער זיא דאָ שאַפֿונג אומוואנדלען

המה רק שפע רב של קנינים היצניים ופנימים אשר השמוש בהם לפי רצון ה', ואך אז יתנו גודל לאדם ויום כבודו. הכמינו זל אומרים :
 ג) המלאך הממונה על ההריון יקח את טפת הזרע ויביאנה לפני הקבוצה ושואל : טפה זו מה תהי עליה בחיים ? החוק או הרפה ? הכם או כסיל , עשיר או עני ? אך אם צדיק או רשע , זאת לא ישאל , כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים חוץ ממלאי חובת האדם לאלקיו באמונה , בדברים הנתונים לו . ולמה לנו להעריך את חן ערך האדם על פי הקנינים , אשר כמעט אין היכולת בידו לרכוש אף במעט , הלא טוב יותר להעריכו לפי המעלה אשר בסר לו ה' בידו בשלמות ! ורק היא לבדה (יראת שמים) תוכל להיות גודל האדם בתבלית שלמותו . תעודת האדם - במושג כזה , נקל לכל אחד להשיגה בכל עת ובכל זמן , בכל מדות הכחות והאמצעים ובכל המצבים . האיט אשר ימלא רצון ה' , הכל יפה בעתו , עם מדת מותו והאמצעים הנתונים לו במצבו , ביצורים הנבסטים תחת חג פעולותיו , לא עשה להם רעה , ורק התאמן להביאם לתכליתם , הכל כאשר לכל כפי רצון ה' , זה הנבר היה איש באנשים ! הוא מלא בחיים חתו את חוקי הצדק והאהבה פה בתכל ! כל היו , כל אשר לו , רעיניו והרגשותיו , כל דבריו ופעולותיו , גם רכושו אשר רכש לו ותענוגיו אשר יתענג עליהם , כל אלה היו "בודות ה' ! והיים כאלה המה גבוהים ועליונים מעל כל שנוי ותנועה , ואם יהנה או יסבול , יתענג על רב טוב , או יציקו המחסור , בבה יבנה דמעות יסורים של אהבה או של שמחה - אך האנושיות בעצמותה תשאיר בקרבו שלמה כמו כביכול ה' בלי שנוי , היא תביט בכל מתנה חדשה שתקבל או על נזק חדש שתסבול , כי כל אלה יקראיה מחדש לפתור את הלקח טוב בחיים . - ואם כן נבדד האדם גם בשינוי בכתו חומר עליו אדמות , ומציאותו בתכל מאד נעלה . - וכמו כל הכל - פה , שכולת ויתוש בידים , הקנן שבקנינים , לא נברא להנם , יען כל בריו וגם הקלה שבקלות אשר בלא נחשבה בעינינו , היא גם היא חוליה אחת משלשלת הבריאה , אשר לא לתרו בראיה ועל ידו מציאותה תתן עז ועצמה להכמת ה' בבנין העולם השלם , כן כל הנאה , כל רעיון ופעולה הקל שבקלים , לא להנם ולא לרויך המה , והטובים שבהם יחשבו למעשה ועבודה אשר יקסרו ביד ה' לשכלל על ידם ולאחדם אל בנין העולם בכללותו , - מלאת רצון ה' בקנין והנאה , בנפש הפצה , ברעיון , בדבור ובפעולה - זאת היא תכנית הייני , - ועלינו לומר למשמעת הרצון הזה , כי רק זה הוא גודל האדם לבדו וערכו עליו , כי קל ה' המדבר ביהר היצורים

אומואנדלען אונד דער דוא ערדענוועלט דיענט, אונד יעדעס וועזען,
 דאס איינמאל אין איהרען קרייז געקאממען, — איהנען אללעס געלעהנע
 מיטטעל, — דיא איינסט אלס צייגען, פֿיר אָדער געגען זיא, אום גאָטטעס
 טהראָן צייגען ווערדען, וויא זיא פֿערנאבלאָסיגט אָדער פֿערווענדעט,
 אונד זעגען אָדער פֿלוך דאמיט געבויעט. — עס גיעבט אלוף איין
 אייסערעס מאַס פֿיר דיא מענשיגעטהאט, — עס איסט איבעראינשטימונג
 מיט גאָטטעס וויללען; אונד עס גיעבט איין אינערעס פֿיר דעס מענשען
 גראָסע, — עס איזט ניכט דער אומפֿאנג דער פֿערליעהנען מיטטעל,
 עס איזט ניכט דער אומפֿאנג דעס געוורקטען, זאָנדרען עס איזט דיא ער-
 פֿילונג גאָטטליכען וויללענס נאך פֿערהאַלטניס דעס פֿערליעהנען. —
 אלוף, מיט בעסטער געזונג איין פֿערפֿעהלטעס לעבען, וועגן דיא
 טהאט ניכט דיא רעכטע איזט; אלוף מיט קליינסטעס ווירקען איין גראָס-
 סעס לעבען, וועגן דיא מיטטעל צו מעהר ניכט אויסרייכען. אלוף אויך
 גליקקעליגקייט אונד פֿאַללקאָממענהייט נור גראָסע פֿיללע פֿאַן אויס-
 סערן אונד אינערן גיטערן, דערען פֿאַללע פֿערווענדונג נאך גאָטטעס
 וויללען ערסט דעס מענשען גראָסע מאַכט. — (3) דער גענויס דער
 מענשענבילדונג, שפּרייט איין ווייער, ניכט דען ווערדענדען מענשען-
 קייט אונד פֿיהרט איהן פֿאַר דען הייליגען, דעססען וויללע אללע וועזען
 פֿאַרדערן, אונד פֿראגט: „דייער קיים, וואס זאָלל איהם ווערדען אים
 לעבען? זאָלל שטארק אָדער שוואך, קלוג אָדער איינפֿאַלטיג, רייך אָדער
 ארם ער ווערדען?“ אָב אבער גוט אָדער באַז, דאס פֿראגעט ער ניכט;
 דען אללעס ווירד דורך גאָטטעס האַנדע, נור ניכט דיא גאָטטעספֿורכט.
 נור ניכט דיא טרייע ערפֿילונג דער פֿליכט מיט דעס געגעבענען.
 וואָללען וויר דרום דען מענשען דאנאך טעססען, וואס קיים האלב אין
 זיינען האַנדען איזט — אונד ניכט פֿיעלמעהר דאנאך, וואס גאָטט גאנץ
 אלליין אין זיינע האַנדע געלעגט — אונד דאס דארום גאנץ אלליין זיינע
 גראָסע צו זיין פֿערמאג? דיא מענשענבעשטימונג — זאָ בעגריפֿען,
 איזט דאנן אויך פֿאַן יעדעס אין יעדער צייט, מיט יעדעס מאַס פֿאַן
 קראַפֿטען אונד מיטטעלן, אין יעדער לאגע עררייכבאר. ווער אין זיינער
 צייט, מיט זיינעס מאַס פֿאַן קראַפֿטען אונד מיטטעלן, אין זיינער לאגע,
 אן דען געשאַפֿען, דיא אין זיינען קרייז געפֿיהרט, גאָטטעס וויללען
 ערפֿיללט, קיינעס בעאיינטראַכטיגט אין זיינעס קרייזע אונד יעדעס, נאך
 זיינען קראַפֿטען, געפֿאַרדערט, וואָצו גאָטט עס געפֿאַרדערט האבען
 ווילל: — דער וואר מענטש! ער האט גערעכטיגקייט אונד ליעבע ערפֿיללט
 אין זיינעס היערזיין! זיין גאנצעס לעבען, זיין גאנצעס, זיין דענקען
 אונד פֿיהלען, זיין רעדען אונד האנדעלן, אויך זיין ערווערבען אונד גע-
 ניכטען, — וואר גאָטטעסריעכט! אונד איין זאָללעס לעבען איזט
 ערהאבען

אי על דם, ברוחם אל האדם, קרא אליו, לקבל איתם בריצון
 הפשי להיות לו לבלי יוצר לפעולת חייו. — לך נא, בנימין אהי,
 נסה את עצמך; נסה את עצמך במראה שכולת הדגן, בקול
 רגם בגלגל; ואם לא תבוש ולא תכלם, גם עם מרבית נכסך
 הפנימיים והחיצוניים, אשר רכשת לך, נגד מעלת היצור נכוח ונשא
 מואד, כי במה נחשבת נגדם, ואם גם אז נפשך לא תעלה אבר
 עם כל כחותיך, עם כל חלקי המציאות שבך, להתרומם ולקנות
 לך דעת והכרה רמה כזאת; אז עלוך להתאבל על תעתועי הזמן
 אשר הוליכוך שולל.

(ד) ברכי נפשי את ה'.

וכל קרבי את שם קדשו!

ברכי נפשי את ה'.

ואל תשכחי כל גמוליו.

הסולה לכל עונבי,

הרופא לכל תחלואיכו,

הנואל משהת חיובי,

המעמרבי הסד ורחמים,

המישביע בטוב עריך.

תתחדש כנשר נעוריוכי.

אנרש — כחציר ימיו,

כציון השדה כן יציון;

כי רוח עברה בו ואיננו,

ולא יכירנו עוד מקומו;

וחסד ה' מעולם ועד עולם,

על יראיו, וצדקתו לבני בנים;

לשומרי בריתו,

ולזוכרי פקודיו לעשותם.

ה' בשמים הבין כסאו,

ומלכותו בכל משלה.

ערהאבען איבער אללעס וועכסעל. אָב געניעססען אָדער דארבען, אָב פֿיללע אָדער טאנגעל, אָב דיא טראַנע דער ערגעבונג אָדער דער פֿריידע געווינט — דיא מענשענפֿערוואַנליכקייט זעלבער, אונפֿעראַנדערליך פֿאסט וויא גאָט, וועהנט אין יעדער נייען גאבע, אין יעדעס נייען פֿערלוסט, נור אויפֿרוף צו נייער לאָונג דערזעלבען אויפֿגאבע. — זאָ איזט דער מענטש אין זייער אירדישען היילע דער ערדע אנגעהאָריג אונד אויך זיין היערוויין בעדייטונגספֿאַלל. וויא קיין לייוער הויך אינד קיין טאנדויערנע דער האַלס אונד קאָפֿער פֿערגעבענס דא איזט, יעדער, וויא אונשיינבאר אויך אימער, איינען בייטראַג ליעפֿערט, דענן גאָטעס ווייהייט צום בוי דעס גאנצען פֿיגט; זאָ אויך קיין גענוסס, קיין געדאנקע, קיינע טהאט, וויא לויז אויך אימער, ליער אונד פֿערגעבענס; דיא רעכטען זינד אין גאָטעס האנד געליעפֿערטע ארבייט, דער זיא פֿיגט צום בוי דעס גאנצען. ערפֿילונג גאָטליכען וויללענס מיט בעזימן אונד גענוסס, מיט געדאנקע, וואָרט אונד טהאט, דאס איזט אונזערעס לעבענס געהאלט. — אונד דיעזען וויללען טוססען וויר פֿערנעהמען. דענן דאס איזט דיא אללאייניגע גראָסע דעס מענשען, דאסס, וואָהרענד גאָטעס שטיממע אין אללען איבריגען, אָדער פֿיעלמעהר דורך אללע איבריגע געשאַפֿע שפּריכט, זיא אין בעצוג אויף דען מענשען צו איהם שפּריכט; דאסס ער זיא פֿריי אויפֿגעהמע, אלס העבעל זייער לעבענסטהאט. — געהען זיא נון הין, מיין בנימין, אונד פּריפֿען זיא זיך; פּריפֿען זיא זיך אים אנבליקק איינעם גראוהאלמס, איינעם הינראַללענדען דאָנערס; אונד ווען זיא זיך ניכט, מיט אלל איהרער בעזימענס אונד גענוססעסגראָסע אייסערער אונד אינערער גיטער, שאמראַטה פֿעהרזיללען פֿאַר זאָלען געשאַפֿעס ענגעלסגראָסע, אין איהרער זעלבסטזימיגען קלוינהייט; אונד ווען זיא זיך ניכט ערהעבען מיט אללער קראַפֿט, מיט יעדעס פֿינקלען דאזיינס, זאָלך ענגעלבעוואוסטזיין זיך צו עררינגען; דאנן געהען זיא הין אונד יאכטערן זיא איבער ענטארמונג, דיא דיא צייט איהנען געבראַכט. —

(4) זעננע מיניע זעלע דען הערן,

אונד אלל מיין אינערעס זיינע הייליגע אנערקעננונג!

זעננע מיניע זעלע דען הערן,

אונד פֿערגיסס ניכט אללעס, וואס ער דיר לאַסטטרייפֿען.

וויא ער פֿערצייהעט אללען דיינען קריממען.

וויא ער היילט אללע דיינע ליידען,

וויא ער ערלאָזט פֿאַס גראבע דיין לעבען,

וויא ער דיר קראַנעט מיט ליעבע אונד ערבארמען,

וויא ער זאָטטיגט מיט גיטערן, וואס דיר ציערעט —

ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח עושי דברו ;

לשמוע בקול דברו ;

ברכו ה' כל צבאיו !

משרתיו עושי רצונו !

ברכו ה' כל מעשיו ! בכל מקומות ממשלתו . —

ברכו נפשי את ה' . —

דאסס דוא וויא ארלער דיינע יונענד ערנייכטס .

דער געזונקענע מענש , — וויא גראז זינד זיינע טאגע ,
וויא פֿעלדעס בלומע בליהעט ער ;

פֿאָהרט ווינד איהם איבער , זאָ אויזט ער ניכט מעהר ,
איהן ערקעננט ניכט מעהר זיינע שטאַטטע .

אבער דיא לייעבע דעס העררן — וואלטיגט פֿאָן עוויגקייט צו
עוויגקייט

איבער דיא , דיא איהן פֿערעהרען , אונד זיינע גנאדע ווירד דען
קינדעסקונדערן ,

דענען , דיא אכטיגן זיינעס בינדניססעס ,

אונד דענקען זיינער אויכטראַגע , זיא צו ערפֿיללען .

דענן ער , — וויא ער אים היממעל דען טהראַן זיך געגרינדעט ,
זאָ וואלטיגט זיינע הערשאפט דורך אללעס .

זענגעט דרום איהן , איהר זיינע באַטיגן !

דיא , קראפטגערעכטיגט , אויספֿיהרען זיין וואַרט , האַרבענד דער
שטיממע זיינעס וואַרטעס ;

זענגעט איהן , איהר אללע זיינע שאארען !

זיינע דיענער איהר , ערפֿיללער זיינעס וויללענס !

זענגעט איהן , איהר זיינע געשאַפֿע אללע ! אן יעדער שטאַטטע
זיינעס רייכעס —

זענגע אויך דוא סיינע זעלע דען העררן ! —

המכתב התמישי

אמנם, פנימין יקירי, כאשר הניעני מכתבך היקר בנתי ליעך, גם אחרת לא השב לבי עליך, כי מי הוא זה העלם המתנן בלב מתנה ובנפש מתפעלת, בהביטו על מראה פני השמים והארץ וכל צבאיהם, ובחשמיקו להקור אף האחד מן היצורים, להבין ולהשכיל על דבר תעודתו ותכליתו, ולא ישליך מעליו אלילו כספו ואלילו זתבו, וביהוד את אליהם האלילים את ההנאה (נענוסס), ולא יעטה פניו בושה וכלמה על הבלי תעתועיו! אבל לא התרפית והתמודדת היא מטרת הכרה כזאת, ונהפוך הוא, ההכרה הנאמנה הזאת תביא לידי התאוששות והתעוררות לאהזו באלה: אבל עוד לא לשם תכלית, רק לשם אמצעי. כל אשר תוסף ההשגחה להנך במתנות ונכסים פנימיים והיצוניים, לפיהם ידווש ה' ממך למלאות את רצונו והפצו, לפיהם יגדלו ההובות המוטלים עליך. — הן צדקת בדברך, אם רק נשים לב להתבונן על כשרונות האדם, נבין על פיהם, כי תעודתו היא לפעול ולעשות. ואנכי אוכל להוסיף על השקפתך עוד גם זאת, אם נתבונן על ראש האדם הנשא קוממיות, למען יוכל להביט מסביב וממעל לו, על ידו המכוונת מפרקים ואברים, ערוכה בכל לעבודה ולמלאכה, על כח רוחו אשר לו הכשרון להכיר את הדברים בהם אמצעים לפעולותיו. אך מהם ולמעלה — הדרך העולה אל הדעת, כבדה ומסוכנת, ורק מעטים העפילו עלות עליה; התפתחות כח השתכלות האדם בעצמו עורגת קשורה ואהוזה באמצעים המביאים לידי פעולה, להודיע לנולתו עיי הדבור; לעומת זה, הלב, מקור כל מעשה ופעולה, רק הוא לבדו יעצור כח לכבד, להכיר ולהקיף את כל היקום באהבה, רק הוא מסוגל הנחו לעלות מעלה מעלה באין מפריע. — גם בזאת צדקת, כי עפי מושג כזה, התגלות רצון ה' דרושה ונהוצה בממד, התגלות (אֶפְפֵּנְבֵּאֲרוֹנֵנ) היצונית או פנימית או שתיהן כאחת. — הן ידעתי מראש, כי לא תוכל ידודי עדנה לצעוד כמוני וללכת אחרי בדרך התורה, אך לעת עתה קבל נא את הצעותי אלה רק בתור השערות (הופאָטהעויען); נסה נא את האמת הפנימית היצוקה בהן, שים לבך להתבונן היטב על הרעיון הזה ושאל: איך? אם זה הוא באמת תכן התורה? והנהגה לי להוכיח לך בעוד חיון למועד, כי אמנם כן הוא, — אך הבט נלכה הלאה:

(א) בלכתנו כה באורה התורה, מצאנו בעבור האדם טעמו

בכלית

פּוּנפּטער בריעף

איך האבע זיא ניכט אנדערס פֿערמטהנט, ליעבער בנימין, אלס איהר יונגסטער בריעף זיא מיר בראכטע. וועלכער נאך פֿיר עדלעס עכפֿ: פֿאָנגליכע יינגלינג קאָנטע אים אנבליקן היממעלס אונד דער ערדע אונד איהרער שאארען, אים אנבליקן אויך נור איינעם געשאַפֿעס, זיינע בע= שטימנינג אַזאָ דייטיקן האָרען, אָהנע אבצווערפֿען אללע גאַטצען זילבערס אונד גאָלדעס אונד דען אללאַטצען „גענוסס“ אונד זיך שאַמראַטה צו פֿער= היללען! אבער ניכט ערשלאַפֿונג איזט ציעל זאָלכער ערקעננטניסס אונד זאָלכען לאַסזאָגענס; זאָנדערן פֿיעלמעהר ערמאָנונג אונד ערגרייפֿען אללעס דעססען; אבער ניכט מעהר אלס צוועקק, זאָנדערן אלס מיטטעל. יע רייכער זיא דער היממעל ווערדען לאַססט אן איננערען אונד אייסערען גיטערן, איינע אום זאָ אומפֿאָסענדערע ערפֿילונג זיינעס וויללענס פֿאָר= דערט ער פֿאָן איהנען, אום זאָ אומפֿאָסענדער איהרע פֿפֿליכט. זיא האַבען רעכט, דאָסס, אויך נור דיא פֿאָהיגקייטען דעס מענשען בעטראַכטעט, זיין בערוף צו ווירקען זיך העראויסשטעללט. נעהמען זיא צו דעס פֿאָן איהנען בעמערקטען נאָך הינצו זיין צור אומזיכט אונד אויפֿזיכט אויפֿ= רעכטגעטראַגענעס הויפט, זיינע צום בילדען גענליכערטע האַנד, זיינע גייסטעסקראַפֿט אויסרייכענד, דיא דינגע צו ערקעננען, אין זאָ פֿערן זיא איהם אלס מיטטעל צום ווירקען דיענען, אבער דאָריבער הינאויס דער וועג דער ערקעננטניסס שווער אונד געפֿאהרפֿאָלל אונד נור פֿאָן וועניגען ער= קלאַממען; דיא ענטוויקקעלונג זיינער דענקקראַפֿט זעלבסט אן ווירקעמיטטעל, אן מיטטהיילונגסוואַרט געקניפֿט; דאָגענען דאָס הערץ, דער קוועלל אללער טהאט, אויסרייכענד צור אַכטונג אונד צום אללאומשלוסס אללער וועזען אין ליעבע, אלליין דער האַכסטען שטייגערונג אונד אונבעגראַנצטען פֿאָרט= שריטטיג פֿאָרוג. — אויך דארין האַבען זיא רעכט, דאָסס, זאָ בעגריפֿ= פֿען, אָפֿפענבאָרונג דעס גאַטטליכען וויללענס אונאבווויזבאר געפֿאָרדערט ווערדען, זיי עס נון אייסערע אָדער איננערע, אָדער ביידע פֿעראיינט. — דאָסס זיא מיר אין דער שריפֿט ניכט צו פֿאָלגען פֿערמאָגען, איזט מיר ניכט אונערוואַרטעט. נעהמען זיא איינכטוויללען מיינע שקיצען אלס הי= פֿאָטהעזען הי; פֿריפֿען זיא איהרע אינגערע וואַהרהייט; מאַכען זיא זיך מיט דעם געדאנקען פֿערטרוים; וויא? וועגן נון דיעס ווירקליך דער תורה אונד האַלט וואַרע? אונד איבערלאַססען זיא עס מיר, שפּאַטער נאָכצווווינען, דאָסס ער עס ווירקליך זיי. — פֿאהרען וויר פֿאָרט.

(1) וויר האַבען אַזאָ פֿאָן דער תורה געלייטעט פֿיר דען מענשען אויסגעפֿונדען זיינע שטעללע אין דער שאַפֿונג. וועדער גאַטט נאָך שקלאַפֿע

זאל

בכללות הכריאה: לא אלקים, ולא עבד יהוה האדם לתכל ארצו, רק אה, אה עובד עם כלם יחד, אך בכבוד הוא לפי תכן יהיקף עבודתו: סוכן כל התכל הנהו, ועליו לכבד כל דבר ולפעול לתועלתו כפי רצון ה'. רק מה', אשר האציל עליו מסכו נתנה לו גם הצדקה והזכות. ב) לרכוש לו את תכל-הארצי, אך לפי המשפט-צדק הזה, עליו לשמור גם את החוב המוטל עליו לקחת רק את המותר לו ולהשתמש בו רק לפי רצון הנותן: לכן טובי נקטב בעיניו רק זאת, אשר תתאים עם רצון ה' והתעודה אשר התנה לכל יציר נברא: גרע רק הדבר שהוא למורת רוחו, אבל לא טוב ורע המוצא חן בעיני האדם או אשר תקין נפשו בו, לא זה הוא הטוב, אשר יתאים רק עם נטיותיו ותאוותיו, והרע אשר כמו זר נחשב לו, או לפי רצון עצמו, מבלי הכט על רצון ה' ומבלי שים לב, אם תתאים עם תכלית הדבר אם לא: כי לא התאווה ומלאות החשק וההנאה, לא השררה והבחירה בתישוריות הלב, הן פמרת האדם בארץ: — רק כל דבר, גם תאוותיו גם צרכי נופו עליו להביא לידי כשרון תחת פקודת ה' ורצונו, ולהביט עליהם בעל אמצעים לתעודתו: — אכן עם בחירתו ההפשית נתן למו, בתור אפשרות, יחד גם תעתועי היציר, ועליו להכנע בבחירה הפשית, תחת החוק המרומם והנעלה, אשר כל היצורים יסורו למשמעתו בהכרח — כי ברצונו יוכל להקזר ממנו — עי החלק הבחמי אשר בו וצרכי נופו, לבו נמשך בתשוקה להנאה ותענוג, משהוד הנהו מתאווה והמדה על ידי רגש הנועם, אשר אהבת ה' נתן לעזר לציכי החיים, והוא יעמול להשיג את ההנאה לא לשם אמצעי לבד, רק בתור תכלית — עי ממשלת הרוח מרחפת סכנת הנאה, יען כי בכחו להכיר את תכלית הדברים ולשנות אותם כהפצו ולמשול עליהם, ידמה בלבו, כי הוא אדונם, הוא השליט לבדו. את ה' ישכח, ישכח, כי כל דבר קנין ה', נועד לתעודה ותכלית, וממנו הם שאולים לו, ויתברך בלבבו כי רק לו המשפט להכניע אותם תחת רצון עצמו, חסאת ומרי! — אם כל התאמצותו והשתדלותו הנה רק תאוות בהמיות והרוח חלק אלוה ממעל, כה יפלא, עד כי תחת היות מושל על בעלי החיים יהיה עבד למו, לבקש רק את הדברים, אשר בעלי החיים ידרשו למלאות חשקם: — אז יעמוד לפנינו האדם בתכונת היה טורפת ומסוכנת אין דומה לה, יען חמוש הנהו ברוח — והעולם איננו בטוח מפני

שרירות

זאלל ער זיין ווינער ערדענוועלט, זאָנדערן ברודער, מיטדיענענדער
 ברודער, אבער ערשטגעבאָרענער נאך ארמ אונד אומפֿאַנג זיינעס דיענס=
 טעם; פֿערוואַלטער דער גאַנצען ערדענוועלט, צו אַכטען אונד צו פֿאַר=
 דערן יעדעס נאך גאָטטעס וויללען, נור אויס גאָטט, פֿאָן דעם דיא קראַפֿט,
 שמאַכט איהם אויך רעכט, (2) דיא ערדענוועלט זיך אַנצואַייגען, אבער
 מיט דיעזעס רעכט אויך פֿאַליכט, נור דאס געשמאַטטע זיך אַנצואַייג=
 נען אונד עס נור נאך געבערס וויללען צו געברויכען. „גוט“ זאלל איהם
 דערום נור דאס זיין, וואס דיעזעס גאָטטעס וויללען, אונד דען פֿאָן גאָטט
 געזעטצטען בעשטימטונגען דער וועזען ענטשפּריכט; „באָז“ נור דאס,
 וואס דעם ענטשגען. ניכט אבער גוט אונד באָז, וואס איהן, דען מינע=
 שען, אן-אַדער איהם ווידערשפּריכט, וואס זיינען טריעבען צוואנט אָדער
 פֿרעמד איוט, אָדער וואס איינעם זיך וויללקירליך, ניכט אין ריקקויכט
 אויף גאָטטעס וויללען, געזעטצטען ציעלע געמאַסט אָדער ניכט געמאַסט
 איוט. דען ניכט יא טריעב אונד גענוסספֿריעדונג, ניכט זעלבסט=
 פֿערגראַססערונג אָדער וויללקיר איוט דעם מענשען אויפֿגאַבע, — זאָנדערן
 אללעס, אויך זיינע טריעבע אונד קאַרפֿעראַנדערונגען זאלל ער יא
 אדעלן אונטער דעם וויללען גאָטטעס, זיא נור אלס מיטטעל צו ווינער
 בעשטימטונג אַכטען. — אבער מיט זיינער פֿרייהייט איוט אויך אבאיר=
 רונג אלס באַגליך געגעבען. דעם געזעטצע, דעם אללע וועזען דיענען
 מיססען, זאלל ער פֿריי זיך אונטעראַרדנען — ער קאנן זיך איהם אַזאָ
 אויך ענטזיעהען. — דורך זיינען טהיערישען טהייל, דיא אנפֿאָרדערונגען
 זיינעס קאַרפֿערס, דראָהט גענוססזוכט; דאסס פֿאָן דעם רייז דעם אנגע=
 נעהטען, דען גאָטטעס ליעבע יעדער בעפֿריעדונג דעם בעדיהפֿניססעס
 צוגעזעללט, בעשטאַלען, גענוסס איהם צוועק ווערדע אונד ער גענוסס
 ניכט נור אלס מיטטעל ערשמרעבע. — דורך נייססעטהיערשאַפֿט דראָ=
 העט שטאַלץ; דאסס אין דער קראַפֿט, נאך ערקאַנטעם צוועק דיא דינגע
 אומצוואַנדעלן אונד צו בעהערשען, ער זיך זעלבסט אלס הערן אַכטע,
 גאָטטעס פֿערגעססע, פֿערגעססע, דאסס אללעס נור צו בעשטימטען
 צוועקקען געליעהנעס גאָטטעסאייגענטרום זיי, אונד ער דאס רעכט זיך
 אוורפֿירע, נור אייגענעס וויללען זיך אונטערצואַרדנען. האַכסטע ענטארטונג
 דאַן — ווען זיין גאַנצעס שמרעבען נור טהיערישע גענוססזוכט ווירד,
 אונד דער נייסט פֿאַס העררשער זיך צום שקלאַפֿע דעם טהיערעס הער=
 אבלאַססט, גאַנץ אלליין עררייכונג דעם פֿאַס טהיער געפֿאָרדערטען
 צו ערטיטטעלן. — דאַן שטעהט דער מענש אלס געפֿאָררליכט=
 טעס דיבטהיער דא, דען ער איוט מיט נייסס עוואַפֿענטע, —
 אונד דיא וועלט איוט ניכט זיכער געגען זיינע וויללקיר. —

דיא

שרירות לנו. (ג) תורתנו לא תזכיר התנלות רצון ה' לכן אדם עבד האנושית בכללה, יען התנלות כזאת נתנה רק לעם מיוחד ותורת האדם בכללה כה מהדש. - מצוה אחת כשם מצוות החנוך הופיעה, ועל ידה נלמד לדעת מה הוא האדם והטוב עפי ה', ובעת אשר נתן ה' לאדם את הארץ לנהל ויזכר תחת הנלו את ההנאה, נאסרה עליו הנאה אחת, מבלי גלות הטעם והסבה לזה, רק יען כי כן הוא רצון ה', כי הלא על האדם להקנע תחתיו, ולהכמה תחשב לו לשלמות רצון ה' רצון אלקיו, ואם נעשה ונטמע רק אז, יען כי נכון את זאת, יען כי גם אנהו כשיכלנו נמצא אותו נכון וישר לפנינו, הזאת תקרא סוד למשמעת ה' ? הלא באופן הזה נסור למשמעת רצוננו לבד. - בקשת ההנאה מעוררת תאוה והסרה : אמנם הלא נעים הוא שתוקן הוא ותאוה לעינים, נאות הרוח תשלח את רסן התשוקה הפשי באמרה : הלא גם לנו רוח חכמה ודעת ! וככני אלים נובל בעצמנו לדעת את הטוב ואת הרע ! הלא אין נקל מזה ? הלא כה שתוקן הוא, האם לא טוב הוא ?! הלא התבל ומלואה לנו היא ! - טובי הוא לאדם השתוקן, רע - רק את אשר ימר לו ! אבל זאת היא אם כל הטאת ! ה' יתגלה ויפיע בתור שופט צדק, אבל גם בתור אב רחמן ומחנך ! שופט - האם לא לו היא התבל ומלואה ? האם לא מידו, ורק מידו, לנו הכה והמשפט לרכוש ולהנות ? ואם גם פעם אחת נשתמש עם הכה הזה שלא כדת, אם אך פעם נשלח ידנו אל הדבר הנאסר לנו, האם לא נאכזר בזה הזכות להיות ולחיות בתבל ? כיום אבלך ממנו מות תמות - הזהיר השופט צדק את האדם מראש, אך את העונש במלואו לא הביא ה' על האדם בעקב החטא, אשר על ידו ירד פלאים, רק הפין להנכו כאב רחמן : הדרך המוביל אל ההנאה הכבוד עליו (בועת אפך תאכל לחם) לבל יוסף לרוות את תאוותיו הכהמיות ולמען השפיל את נאנתו : ולהשיב את האדם אל ה' בלבנו ובפעולותיו, בדעתו כי גבול וקצב לכתו ויכלתו, וכי אחרת היא תעודתו, וגדלו ממעל להדברים, היכולים להיות נתונים לו או להקקה ממנו. - ככה

שתהנך

(ג) זכר השבע מצות בני נח נשאר לנו, ועיקריתן שלשה : א) דעת ה', כי הוא אל יהודי. ב) צדק, לפי אשר תשיג התנלות הפנימית. ג) הכנעת התאוות הכהמיות ושמירת עצמו מהכמיות האלה, אבל הזכות האהבה יחסו שמה. (כנהדרין נ"ו א')

3) דא שרױפֿט איבערנעהט אָפֿפֿענבארונג גאָטלעכען וויללענס אן דען מענשען פֿיר דא מענשהייט, ווילל דיעזע שפּאַטער פֿיר דען קרוין אינעם פֿאָלקעס פֿעריינט ערשיינט אונד אללעס פֿריהרע נור דאהן פֿיהרעט. — אין ערצהונסגעבאָט ערשיינט אונד דאראן ווירד אונז דער מענטש אונד זיינע ערציעהונג דורך גאָט געלעהרט. — דעס מענשען, איינע וועלט צום בעווייזן אונד גענוסס צו פֿיססען, ווירד אין גענוסס אונטערזאגט, אָהנע אָפֿפֿענבארטען גרונד, בלאָס אויס גאָטטעס וויללען. דעןן איהם זאָלל יא דער מענטש זיך אינטערארדנען, אונד האָכסטע פֿערניפֿט אױט עס איהם יא, גאָטטעס וויללען אלס זיינעס גאָטטעס וויללען צו ערפֿיללען. איהן אבער נור דאן אונד נור דארום פֿאָלפֿיהרען וואָללען, וואָן אונד ווילל אויך וויר איהן אלס רעכט אונד ווייזע אונד גוט איינזעהען, דיעססע דאס נאָך גאָט געהאָרען? וואָרע עס ניכט געהאָרזאם נור — גענען זיך זעלבסט? — גענוססוועט רייזט: „אױט עס דאָך זאָ אנשפּרעכענד, זאָ לעיב= לוך, זאָ זיסס!“ גייסטעשטאַלן לאָסט פֿאָלגען דעס רייזע: „האָבען וויר יא אייך גױסט אונד איינזיכט אונד פֿערשטאנד! קאָנען יא גאָטערנליך זעלבסט וויססען, וואס גוט אױט אונד באַן! אױט יא ניכטס לייבטער! אױט עס יא זאָ זיסס! — אונד וואָרע ניכט גוט!“ אונד אױט אונזער יא דא ערדע אונד וואס זיא פֿיללעט! — אונד גוט ווירד דעס מענשען דאס זיססע, באַן נור דאס איהם בױטערע!“ געשיכטע אללער זינדען! — גאָט אָפֿפֿענבארט זיך אלס ריכטער — אבער אויך אלס פֿאַטער אונד ערציעהער! — ריכטער — אױט זיין ניכט דא ערדע אונד וואס זיא פֿיללט? האָבען וויר ניכט אױס איהם אונד נור אױס איהם קראַפֿט אונד רעכט צו ערווערבען, צו געניססען? אונד אויך נור איינמאל מיסברױכט דיעזע קראַפֿט, אויך נור איינמאל דיא האַנד אויסגעשטרעקט נאך דעס פֿערבאָטענען — אונד וויר האָטטען ניכט פֿערווירקט אללען אנשפּרוך אויפֿם היערויזן! „אַם טאָגע, דא הוא דעס פֿערבאָטעס ניכט אכטעסט, האָט= טעסט דוא היערויזן פֿערווירקט“ וואר דארום צום פֿאָראױס ווארנענדער ריכטערשפּרוך. אבער איהן ניכט פֿיהרעט גאָטט אױס אן זיינעס געזונט= קענען קינדע, זאָנדערן ווילל עס פֿאַטערליך ערציעהען. דער וועג צום גענוסס ווירד איהם ערשווערעט; זיינע טהיערהייט ניכט צו נאָהרען אונד זיינען שטאַלן צו ביינען; אונד דען מענשען אין זיך אונד אויפֿוואָרטס צו

גאָט

3) פֿאַן איינער שפּאַטען אן דיא זאָהנע נה=ס אױט אונז אין נאכהאלל אין דען שבע מצות אויפֿגעוואהרט געבליבען, אױס דענען וויר דיא גרונדציגע: א) אנערקענונג גאָטטעס אלס דעס אללאיינען, ב) גערעכטיגקייט, זאָ ווייט דיא אינטערע אָפֿפֿענבארונג רייכט, ג) בעהערדיגונג דער טהיערישען טרעבע אונד זעלבסטשױך פֿערטהיערונג, ענטנעהמען קאָנען. דיא אַפֿאָרדערונג דער ליעבע פֿעלדען דא שאָן. (בנהרין ג' א').

מת הנך כל אחד מאתנו עוד גם עתה. על ידי מנת גורלנו, נלמוד
 לדעת, כי יחנכנו ה' כאב והמין. תם וישר יבוא כל אחד מאתנו
 בעולם העובר, ראוי ומוכשר לעלות למדרגה נכונה מעל נבחה בנולד
 האדם; כי נולדת בטיעה כזאת, במקום כזה ותחת מסכות כאלה
 וכאלה, מהחיים ובהכרת אהים כהמה, עם מדת כחות הרוח והנפש
 ואמצעים היצויים, כי תמצא לך מורים, מכורים ואוהבים כאלה,
 עליך לצייר ברעיוןך דמיון נשגב, כי זה הוא גם לך העידן אשר
 שמך ה' בו. — אבל השמר לך, פן יחום לבבך ותשכה צור ילדך
 ותדבק באלה בתור טוב נצחית, אשר הננו באמת רק אמצעים
 עובדים; ואם נכח עשית — צרות רבות ורעות ישעך בחיך,
 אשר הבאת לך לכרך, והנה תכרינה לך און לשמוע, כי הכל
 כאשר לכל: הורום, אהים ואהית, אוהבים ומכורים, בסף ורכוש, נפש ורוח
 נתנו לך רק מה' — שאאתה ושלך שוה! — ועליך לשנות לנגד עיניך תמיד,
 כי כל הטוב הזה, המה אמצעים שאולים בידך למלאות רצון ה'. —
 אבל החופשי יעמוד לשמן נגד פעולת החנוך; בעבודה
 תמצא הנאותה קן לה. ישלח יקרא האדם להאדמה אשר יוכל,
 יחרוש ויורע אותה בזעת אפו (קן); הדאנה היתה בעצמו
 הטויה, אשר תקח לה את רובי עתותי החיים, היא תרים לכל
 לראש את הנפש הבהמית באדם: האדם יראה בעצמו רק את
 התינוקה הבהמית לבדה, וישתמש עם רוחו בתור אמצעי להשביע
 ולחות את כל הפציה בו. — האנושית באדם תרד ותפול (כדמיון
 הנפלים)! הדבר אשר היה יכול להעלות עוד הפעם את בן
 האדם אל מעלתו, היא הוא דעת אלקים, כי הוא אדון יחד
 ומיוחד ואב, וכל הנמצאים המה כרואים ועבדי ה', ומה להתבונן
 על עצמו כי גם הוא עבד ובן, החכמה הוזהר זה כבר הועמה
 בלבב האדם, יען וכינן האדם, כאשר יחול מהשוב עצמו לעמיד
 חוק בתבל ארצו ולסובבה, כל עוד, אשר מנחתו להשתמש עם הכל
 ונגד הכל רק למלאות רצון עצמו ולכלי למלאות רצון ה' ויחדל
 מהיות עוד עבד ה', או או, במהרה יחל לחבוט על כל אחד
 מהיצורים והבהמות המקיפים אותו כי לא עבדו ה' המה עוד,
 רק דברים עצמים וכחות נכנעים תחת האדם ופרים להשמעתו
 למלאות רק שבין ולהגדיל רכושו והנאותו, באמרו, כי רק
 כהו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה. הוא לא ישים יין
 עוד על חוק ה' הכללי, אשר אותו יעבדו כל היצורים, (ונגד עינו
 כשבר נבלים יתפוצץ העולם לאילולים רבים, לפי מסכת
 הכחות הפועלים אשר יראה; לפי דעתו, לא תורה לו השמש,

גאָטט צו פֿיהרען, דורכס אינע ווערדען דער שראַנקען זיינער מאַכט, אונד דאָס אנדערעס זיין בערוף, זיינע גראַססע זיין מיססע, אַלס וואָס איהם נור זאָ געגעבען אונד גענאָממען ווערדען קאָננע. — זאָ ווירד אויך יעדער פֿאָן אונז נאָך הייטע ערצאָגען. דורך אונזער געשיקט שפּריכט גאָטטעס פֿאַטערליכע ערציעהונג צו אונז. ריין טריטט יעדער אין דיא צייטליכקייט איין, דער האָכסטען שטאַפֿעל מענשליכער גראַססע פֿאָהוג. דאָס זיא אין דיעזער שטונדע, אן דעם אַרטע, אונטער זאָלען אומ־געבונגען, פֿאָן דען עלטערן, צו זאָלען געשוויסטערן, מיט דעם מאַסס פֿאָן גייסטעס־ אונד קאָרפּערקראַפֿטען אונד אייסערן מיטטעלן געבאָרען ווערדען, דאָס זיא זאָלע לעהרער, בעקאָננטע, פֿרוינדע פֿינדען, דאָס איזט דאָס ערן, אין דאָס גאָטט זיא זעמט. — אבער אויף דאָס זיא ניכט איבערמיטהוג זיין פֿערגעסען, אונד זיך דעם אַלס עוויגעס גוטע אומ־קלאַמערן, דאָס איהנען נור צייטליכעס מיטטעל זיין זאָלל: אונד וועגן זיא עס געטאהן, טרעטען צרות ליידען איין אין איהרעס לעבענס היטטע, דוא זיא אויף זיך זעלבער בעשראָנקען, דיא איהנען צורופֿען, אַללעס, עלטערן אינד געשוויסטער, פֿרוינדע אונד בעקאָננטע, געלד אונד גוט, קאָרפּער אינד גייסט ווערדע איהנען געגעבען, פֿאָן גאָטט געגעבען, אונד דאָס אַללעס וועגן זיא ניכט זעלבער! אויף דאָס זיא יענליכעס גוט נור אַלס געליעהענעס מיטטעל טראַגען אין האַנדען, דאָמיט ערפֿיללונג גאָטטליכען וויללענס צו ערציעלען. —

אבער דיא פֿרוי הייט פֿערשיענט אויך ערפֿאָלג דער ערציעהונג. אין דער ארבייט ווירד דער עטאָלן גענאָהרט אונד, „זיין“ נענטט דער מענטש דען באָדען, דען ער מיט זיינעם שווייס יא געדינט (ק״ן): פֿערזאָרגונג קאָרפּערליכער אנפֿאָרדערונגען, נומער גראַססערען לעבענסטהייל אין אנשפּרוך נהמענד, העכעט דאָס טהיערישע אים מענשען הערפֿאָר; — ער זיעהנט אין זיך נור דאָס טהיער, אונד זיינען גייסט אַלס מיטטעל צור בעסערן בעפֿריעדונג דערזעלבען; — דאָס מענשליכע אין מענשען זינקט (פֿלייט)! דאָס, וואָס דען מענשען נאָך העבען קאָננטע, דיא אנערקענטונג גאָטטעס אַלס אַלאַייגען העררען אונד פֿאַטער, אונד זאָמיט אַללעס איבערזען אַלס געשאַפֿ אונד דיענער, אונד דאָרויס זיינער זעלבסט אַלס דיענער אונד קינד, דיא אנערקענטונג וואָר לאַנגסט שאָן געטריבט. דענן זאָבאלד דער מענטש ניכט מער אַלס קראַפֿטיגער טראַגער אונד פֿערוואַלטער זיינער ערדענוועלט זיך פֿיהלעט, זאָבאלד ער מיט אַללעס אונד געגען אַללעס, ניכט מער גאָטטעס, זאָנדרען זיינען וויללען אויסצופֿיהרען בעשטרעכט איזט, אונד אויפֿהאַרט דיענער גאָטטעס צו זיין; זאָ ערבליקט ער באלד אויך אין יעדעס איהן אומגעבענדען קראַפֿטוועזען ניכט דען גאָטטעסדיענער מער, זאָנדרען זיך געהאָרבענדע, בעזיטן אונד גענוסס אונד קראַפֿטאייסערונג ערשטרעבענדע קראַפֿט, — ער האָט קיין אייגע מער פֿיר דאָס געזעטן דעם אַלאַייגען, דעם זיא אַללע

לא ירעם בגלגל, לא יאיר לו הברק, לא תכסה האדמה מכסה דשא, לא יסער לו הסער, לא ידבקו ויתחברו יחד כחות הנמצאים ולא יולידו בדמיותם, בגלל כי מוכרחים לעשות כזאת — רק יען כי כה יחפצו! — יען כי מלכו כליל ח'ף החוק ואיננו, — והוא, בהיות אדיר הפצו והשתדלותו רק לרכוש ולהנות, יתהפך מן הוא והלאה לעבד הנמצאים, אשר מידם יקבל את ברכת הקנין וההנאה, יכרע ברך אל היצורים (אנוש), המשפיעים לו אך הטוב בעיניו, עד כי בדעתו את עוון והעצומות השקן ונטיות לבבו יכבד גם אותם כבני אלים, — ויען כי בהשקפתו זאת יתכונן על כל היצורים מסביב לו, כי אינם עוד עבדים לתכלית חוק כללי בתבל, רק לכחות העומדים ברשות עצמם, אשר מידם לו השלטון, הקנין וההנאה; הוא מצא לו עד מהרה כי בקשות השלטון וההנאה אינן עוד נטיות בהמיות העומדות סתת למדרגת האדם, רק אלקיות הנה, בתור תכלית האדם ומטרתו בהיים. — לו נחם על הרעה, לו שב אל על, כי אז דעת ה' היחיד יכול להרימנו שנית אל מעלת האדם ושלמות העודתו, אך רוב האלילים הביאו את האדם לידי אכזרן מציאותו, ויכרו קבר לאנושיותו, מבלי יוסיף קום עוד. הדור ההוא היה דור, אשר קשחתו בו מום בו לא ירצה עוד, כליון חרוין היה חלקן בחיים להשמידו מתחת שמי ה'. אך ראש בית אב אחד, אשר התהלך את האלהים האל היחיד, למד גם פעל צדק ויבניע בקרבו את התכונה הבהמית וימשול עליה; הוא מצא חן בעיני ה', הוא ומשפחתו נצלו, למען הקים מחדש זרע לאדם והאנושית בכללה. — (נח). —

אללע דיענען, — אונד עס צערשפליטערט איהם זיך דיא וועלט אין זאָ פֿיעלע גאַסטער, אלס ער קראָפֿטע ווירקענד זיעהעט. איהם שיינט ניכט דיא זאָגנע, איהם ראָללס ניכט דער דאָגנער, איהם לייכטעם ניכט דער בלימץ, איהם גרינעט ניכט דיא ערדע, איהם רוישט ניכט דער שמורס, איהם גאטמען אונד צייגען ניכט קראָפֿטע אונד וועזען מער, ווייל זיא מיססען — זאָנדערן ווייל זיא וואָללען! — דענן איהם איוט יא געוואונדען דאס געזעטץ אויס איינגער ברוכט. — אונד ער, נור בעזיטץ אונד גענוסס ערשמרעבענד, ווירד שקלאף דער וועזען, אויס דערען האַנדען ער זיך קאָממען זיעהעט בעזיטץ אונד גענוסס, אונד בייגט זיין קניע דען געשאַפֿען (אנוש); ביו ער, דיא אללמאכט זיינער פריע= בע געוואהרענד, זעלבסט דיעזע פֿערגאַטערט, אונד — דא אללע וועזען אום איהן, ניכט אלס דיענער איינעם גראָסען וועלטפלאנס, זאָנדערן אלס זעלבסטשמאַנדיגע קראָפֿטע אנגעשויט, איהם נור געוואלט אונד גענוסס ערשמרעבענד ערשיינען מסכמתן — פֿאנד ער באלד געוואלט= אונד גענוססעשמרעבען ניכט פֿיעהיש, אלוואָ אונטער דעם מענשען, זאָנדערן גאַטמליך אלס דעם מענשען ווירדיגעס ציעל. דיא אנערקענונג דעם אלל= איינען האַטטע איהן וויעדער געהאַבען, אבער פֿיעלגאַטטעריי ווארד זיינעם ריינען מענשהומעס גראב. — דאס געשלעכט ערשיען אונפֿערבעסערליך אונד — פֿעריכטונג ווארד זיין לאָאָן. נור איינער פֿאַמיליע הויפט, דאס נאָך זיינען וואנדעל פֿאָר דעם אללאיינען בעגריפֿף, גערעכטיגקייט ער= שמרעבטע, אונד אויך דאס טהיער אין זיך בעהעררשענד פֿערעדעלטע, באַט מראַכט אין דיעזעם אונטערגאנג דעם געשלעכטעם, ווארד מיט זיינער פֿאַמיליע גערעטטעט, צור גרינדונג נייען בויעס דער מענשהייט (נח). —

המכתב השני

(א) הדור החדש, אשר עליו היה להכיר ולדעת ולהתכונן בחדת קדש, כי ה' הוא אדון שופט ומושיע, שכח עוד מעט את הלמוד הזה. — על האדמה אשר נתנה לו לקנה מחדש, הפץ האדם להתנשא בנאותו עוד הפעם לאדון ומושל עליה. בכחו אשר הכניע בו את הטבע, האמין כי גם מבלעדי ה' יוכל לכונן את קיומו; — מני אז החל תולדות בני אדם (געשיכמע). ה' לא רצה עוד להבות את כל חי ולמחות את האדם מעל פני האדמה, רק לגדלו ולהנכו ללמד את כל משפחת האדם דעת אלקים ודעת עצמו, ע"י הנסיון (ערפאהרונג). — אל מדרגת קשחתו הדור הרע, אשר בגללו הביא ה' סבול על הארץ, לא יגיעו עוד לעולם כל משפחות האדם יחד, יען ה' גזר אומר כי בני האדם יהיו מפורדים ומפורדים בתבל, ורק לאט יתפשט האדם על פני הארץ ולא יהיה משפחה אחת, רק משפחות האדמה, כי אז כהשתת האחת בקצה הארץ האחד, לא תגע במהרה לרעה ברעותה הטובה מסנה כקצוה השני, ולא תשחית את כל לות האדם. — מפורד ומפורד יהיה, למען יחדש האדם כנשר געורו ע"י עצמו, ושכט האנשים אשר נחלש ממרוצתו אחרי דמיוני ותעתועי האדם והנהו בכל רע, יפנה מקום לשכט החזק ממנו ואשר כחו חדש עמדו. — מפורד ומפורד יהיה, ובכל מקום יפנה לבו לכונן שמה הלך נפשו, למען יבחנו כשרונות רוח האדם בכל האופנים לכונן מצבו מול פני הטבע. לזאת התחדשו פני האדמה אחרי הכליון החרוף ונערכו אל תקנית הנך כזה (ערציי-הונגספלאן); שונה היא תכונת הארץ לפי האקלימים וחלקי האדמה בריהו ארץ, ימים ונהרות, הרים ובקעות, מדבר וערבה, עד כי בכל מקום, אשר ידמה האדם, כי שמה הנהו האדון, הנה חלקת האדמה הזאת היא תאלפחו דעת ותעריך לו דרכי חייו למלאות ידו בעבודה ולעשות כל דבר לפי האקלים ותכונת המקום, והוא יפעל וישנה גם את תכונת האדם הפנימית, את נטיתו, את השקפותיו, הלך נפשו ונטיותיו, ורק על ידו לכונן את שפתו עפ"י ידיעותו ונסינותיו הרבים, עד כי תכונת המקום תמשול בו. — ע"י הנסיון יתחנך להבין את ערך עצמו וערך דעת את ה'. ילמוד, כי ה', הוא אל יחיד, מושל בכל, על הטבע ועל חי האדם. ילמוד, כי תעודת האדם נכזה ונשאה מלרכוש ולהנות. — מני אז עם ועם יתיצבו ויפיעו

על

זעכסטער בריעף

1) דאס נייע געשלעכט, דאס שויערנד גאָטט אלס ריכטער אונד הערן אונד רעסטער ערלערנט האבען זאָלמע — פֿערנאסס באלד דיעזע לעהרע. — אויף ניי געשענקטער ערדע וויל עס זיך שמאָלן אלס הערן בעגרינדען. אין דער קראַפֿט, מיט דער עס דיא נאטור בעהעררשט, גלויבט עס גאָטטעס צור לעבענסגרינדונג אונד ערהאלטונג ענטבעהרען צו קאָנען; — דא בענינגט געשיכטע! — ניכט מעהר פֿערניכטען ווילל גאָטט ויין מענשענגעשלעכט; זאָנדרען ערציעהען, דאס גאנצע מענשענ-געשלעכט צום גאָטטעס אונד זעלבסטבעוואוסט זיין חילל ער ערציעהען דורך ערפֿאהרונג. — דען גראד דער פֿערוואַרפֿענהייט דעס אונטערנע-גאננענען געשלעכטס זאלל עס ניטמער אים גאנצען מעהר עררייכען. צער-שמרייט מוסס עס דארום ווערדען, דאסס ניכט, נור אללמאָליג זיך פֿער-ברייטענד איבער דיא ערדע, איינע פֿאמיליע דאס מענשענגעשלעכט בלייבע, אונד דיא געזונקענהייט דעס איינען ענדעס דער ערדע זיך ראש אנשמעקקענד דעס גאנצען מיטטהיילע. צערשמרייט מוסס עס ווער-דען, אויף דאסס פֿאַרטאן דאָס מענשענגעשלעכט אויס זיך זעלבער זיך פֿעריינגע, אונד איין אללע שמאדיען דעס מענשענוואהנס דורכלויפֿענער, ענטנערפֿטער מענשענשטאם, איינעם קראַפֿטיגערן, ראָהערן ווייכען מיטסע, דער נייעס לעבען בענינגע. — צערשמרייט מוסס עס ווערדען, מוסס איבעראלל פֿערשיעדענע ריכטונג פֿינדען, אויף דאסס זיך דיא פֿערשיע-דענסמען זיימען דעס מענשענניטטעס ערפֿאַרבען אין זעלבסט — בענרי-דונג דער נאטור גענענאיבער, אונד אללזייטיג דיא ערפֿאהרונג ווערדע. דאצו דיא ערדע אויס דער פֿערניכטונג ניי געשמאלטעט פֿיר דיעזען ער-ציהונגספֿלאן הערפֿאַרנעגאנגען; פֿערשידען געשמאלטעט נאך קלימא אונד באָדען אונד פֿיעלפֿאַך דורכשניטמען דורך מעערע אונד פֿליסע אונד בערגע אונד וויסמען; זאָ דאסס איבעראלל דעס מענשען, דער זיך הערר דעס באָדענס וואָהנעט, דיעזער באָדען זעלבער ריכטונג פֿאַרשרייבע אין לעבענסמאָרט אונד בעשאַפֿטיגונג, אונד איהן דורך קלימא אונד איי-גענהייט ביז אין ויין אינגערעס, זיינען קאָרפֿער, זיינע אנויכטען, דענק-וויזען אונד פֿריעבע בעהעררשע אונד דאס פֿראָדוקט פֿאַן אללען דעס, זיינע שפֿראכע, אונד זאָ דיא פֿיעלזייטיגקייט דער ערפֿאהרונג בעגרינדע. — דורך דיעזע ערפֿאהרונג זאָלל ער צו גאָטט אונד צו זיך ערצאָגען ווער-דען; זאָלל לערנען, דאסס איין גאָטט וואָלמע איבער נאטור אונד מענשענ-לעבען, זאָלל לערנען, דאסס האָהער דעס מענשען בערוף זיי — אלס בעזיטצען אונד געניעססען. — זייטדעס מריטס פֿאַלק נאך פֿאַלק איין אין דיא רייהען דער געשיכטע, יעדעס ברינגט נייע קראַפֿט אונד נייע זייט;

על פני במת התולדה, כל אחד ואחד מהם יביא עמו כח ותכונה חדשה מרוח האדם, ואת שניהם יאמן וינסה לכבוש לו רכוש והנאה' במלחמתו עם הטבע, ועם כחו ורוחו יחד יתאמץ, כי כל אשר כבש והתנחל לו, יקום בידו לנחלת עולמים. — אך יד גבוהה וגשאה, יד ה', אשר היא בכל משלה ותנהל מערכת פעולת האדם, תפיל למשוואות ותפר את מחשבתם אשר יזמו לבנות לעולם מגדלים בשמים ורוח עברה בהם ואינם, — ולעיניהם יראה נפלאות, כי יוציא ויפתח מהדבר הקטן שבקטנים, לעיני האדם המשתאה, גדולות ונצורות, ואם דור אחד יעפיל לעלות אל מרום הפסגה של הקנין וההנאה וכמו רמים יבנה גדולתו, הנה מפני הגדולה הזאת בעצמה ועל ידה, ירד פלאים ויבחד מהעולם, ויפנה הדרך לדור חדש להביא גם אותו לידי נסיון. — על פי הנהגת ה' תוצאות כל אלה הנסיונות תביאנה את הדור יבוא לידי הכרה נאמנה; — ואחרי אשר בתנו את כל אלה, וכל עם ועם על ידי עליתו וירידתו כתב בספר תולדות בני אדם, כי הכל הוא גודל האדם, וכי גוי ואדם יחד יתמו לריק כחם לכונן אשרם לנצח על ידי הרכוש והגדולה — כאשר יפלו תחתיהם מגדלי החמס, הקנין והנאה, אשר יזמו לעשות; — וכי רק זה יעמוד לעד, את אשר בנו האנשים בכחם לאלוה, בנין עולם בצדק ואהבה — וממעל לחרבות חמס-אדם ודמיון כוזב, לחשוב כי כל הברואים ובאחרונה גם האדם יוכל לשבת על כסא מלכות הנוסד על היי האדם להיות כאלקים, דור אחרון על עפר יקום, אשר ילמוד לדעת כי מתבל המה גם יחד, והאלילים כליל יחלפו — וישא עיניו למרום אל האל היהוד ומיוחד — הרגש והתשוקה הנעלה לגודל האדם האמתי יתעורר עוד הפעם, להשיג גם את הקנין גם את ההנאה רק בתור אמצעי — מין האדם המפוזר ומפודר יתאחד עוד הפעם להיות תמים יחד, והנסיון והרגש הנעלה הזה יחדרו בכל אפסי ארץ, ועל משוואות הזמן העבר, מין האנושי יתבשל כל צרכו להיות ראוי ומוכשר אל השאלה כהונן, מבלי ישאל עוד: מה לנו לעשות למען נהיה מאושרים? רק לשאול: בעוד אנחנו מאושרים, בעוד יש לנו כל, בעוד שפע הברכה בידנו הוא, מה לנו לעשות עם הברכה הזאת? ואז — — —

ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הד בית ה' בראש ההרים,
ונשא מגבעות, ונהרו אליו כל הנוים,

והלכו

זייטע דעם מענשענגייסמעס מיט, אונד ערפראַכט ביידע צור עררינגונג פֿאַן בעזימץ אונד גענוסס, אים קאמפֿע מיט דער נאמור, — אונד מיט איינאנדער, אונד ווילל דאס עררונגענע זיך פֿערעוויגען. — אבער איינע האָרע האנד, דיא יא דיא בעדינגונגען אללעס איהרעס ווירקענס לייטעס, שמירצט, וואס זיא פֿיר דיא עוויגקייט צו בויען פֿערמייען, דורך ליווען דורך צוזאמען, אונד ענטוויקעלט גראדע אויס דעם אונבעאכטעמען קלוינען פֿאַר דען אויגען שמוינענדער מענשהייט דאס גראַססע. — אונד וועגן איינעס דאנן דען גיפֿעל דער בעזימצעס= אונד גענוססעס= גראַססע ער= שטייעגען, געהעט עס אין דיעזער גראַססע אונד דורך דיעזע גראַססע זעלבער צו גרונדע, אונד רייכט נייעס געשלעכטע, צו נייעס גלייכען פֿערווע דיא באהן. — פֿאַן גאַטט געלייטעט ווערדען דיא ערגעבניסע אללער דיעזער פֿערווע דעם שפּאַטערן געשלעכטע אללזיימיג צום בע= וואוסט זיין געבראכט; — אונד וועגן זיא נון דורכגעמאַכט דיעזע פֿער= זוכע, אונד יעדעס פֿאַלק דורך זיין שטייגען אונד פֿאללען „הבל!“ ניכט סינקייט איבער אללע מענשליכע גראַססע איינגעשריעבען אינס בוך דער געשיכטע, — אונד געשייטערט זינד אללע פֿערווע, זיך דויערנדע גליקק= זעליגקייט דורך בעזימץ אונד גראַססע צו זיכערן; — אונד צוזאממענגע= שמירצט אללע בויטען דער געוואלט אונד דער, בעזימץ אונד גענוסס בע= רעכענדען, קלוגהייט; — אונד נור דאס פֿיר דיא עוויגקייט געגרינדעט וואר, וואס, וואָ אימער נור, מענשען אין גאַטט= פֿערערענדעס גערעכט= סינקייטס= אונד ליעבעס= שמרעבען געבויט; — וועגן דאנן איבער דען טרימערן מענשליכער געוואלט אונד מענשליכען וואהנעס דאס שפּאַטערע געשלעכט, — נאכדעם אללע געשאַפֿע אונד צולעטצט זיך זעלבסט דער מענש אויף דען מענשענלעבען בעגרינדערן סהראָן פֿערגאַטטערענד גע= זעמצט, — דיא ניכטיגקייט אללער דיעזער גאַטטערוועזען שויערנד ער= לערנט, אונד פֿריי ווירד דאס אויגע צום הינאויפֿבליקק צום אללאיינען — אונד וויעדער דאס געפֿיהל ערוואכט פֿיר וואהרע מענשענגראַססע, דיא זעלבסט בעזימץ אונד גענוסס נור אלס מיטטעל בעגרייפֿט; — אונד, דאס צערשטרייטע מענשענגעשלעכט וויעדער קינסטליך פֿעראיינט, דיעזע ערפֿאהרונג, דיעזעס געפֿיהל אללע ערדענענדען דורכרינגט, — אונד איבער דען טרימערן דער פֿערגאַנגענהייט דאס מענשענגעשלעכט רייף ווירד פֿיר דיא פֿראגע, ניכט וואס האבען וויר צו טהון, דאמיט וויר גליקקליך אונד זעליג ווערדען — זאָנדערן, וועגן וויר גליקקליך אונד זעליג זינד, וועגן וויר דיא פֿיללע דעם זענענס אין האַנדען טראגען — וואס האבען וויר דאנן צו טהון מיט דיעזעס זעגען? — דאנן —

(2) אין דיעזעם ענדע דער מאגע שטעהנט געגרינדעט דער בערג דעם

הערן אן דער שפיטצע דער בערגע

אונד

ותלכו עמים רבים ואמרו :
 לכו ונעלה אל הר ה' , אל בית אלהי יעקב ,
 ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו ;
 בי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים .
 ושפט בין הגוים , והוכיח לעמים רבים ,
 וכתתו הדיכותם לאתים
 והגיתותיהם למזמרות ,
 לא ישא גוי אל גוי חרב ,
 ולא ילמדו עוד מלחמה ,
 בית יעקב ! לכו ונלכה באור ה' ! —
 בי נששתה עמך , בית יעקב —
 בי סלאו מקדם ,
 ועוננים כפלשתים ,
 ובילדי נכרים ישפיקו .
 ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאוצרותיו ;
 ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרכבותיו ;
 ותמלא ארצו אלילים ,
 למעשה ידיו ישתחוו , לאשר עשו אצבעותיו .
 וישה אדם — וישפל איש ; ואל תשא להם !
 בוא בצור , והטמן בעפר , —
 ספני פחד ה' ומהדר נאנו —
 עיני נבחות אדם שפל ,
 ושח רום אנשים ,
 ונשגב ה' לכדו ביום ההוא .
 כי יום לה' צבאות ,
 על כל גאה ורם , ועל כל נשא — ושפל !
 ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל אלוני הבש ;
 ועל כל ההרים הרמים , ועל כל הגבעות הנשאות ,
 ועל כל מגדל גבה , ועל כל חומה בצורה ,
 ועל כל אניות תרשיש , ועל כל שכיות החמדה ; —
 ושח נבחות האדם ושפל רום אנשים ,

אונד געטראגען פֿאָן דען היגעלן — אונד איהם שמראָמען אללע
פֿאָלקער דאָן צו .

אונד עס געהען דאָן גראַסע נאציאָנען אונד שפּרעכען :
„קאָמעט, לאַסעט אונז הינאויפֿציהען צום בערגע דעם הערן ,
„צום הייזע דעם נאטעס יעקב'ס .

„דאָסס עס אונז לעהרע פֿאָן זיינען וועגען אונד אויך וויר וואַנדעלן
„אין זיינען פֿאָדען ;

„דענן פֿאָן ציון געהעט דיא לעהרע אויס , אונד דעם הערן וואָרט
פֿאָן ירושלים .

„דאָסס ער ריכטע צווישען נאציאָנען , אונד לעהרע מאַכטיגע
פֿאָלקער ,

„דאָסס ויא צערשטיקען איהרע שווערמער צו זענוען ,

„אונד איהרע שפּעטע צו ווינצערנערטאָמה ,

„אונד פֿאָלק ניכט מער טראַגע גענען פֿאָלק דאָס שווערמט ,

„אונד ניכט זיא לערנען מער קריענ .

„הויז יעקבס ! געהעט דאָך פֿאָראַן , דאָסס אויך וויר וואַנדעלן אים
ליכטע דעם הערן !

„דענן דוא האַסט אונז , דיין פֿאָלק , פֿערלאַסען , הויז יעקבס ! —

„דאָסס ויא זיך פֿיללמען פֿאָן מאַרנענלאַנד הער ,

„וואַרדען צייטענוואָהלער וויא פֿלשתיס ,

„אונד מוסטען זיך מיט געבורטען דער פֿרעמדען בענגיען .

„אונד וויא זיך דא פֿיללמען זיינע ערדע מיט זילבער אונד נאָלד אונד

קיין ענדע וואַר דיעוער שאַטצע ;

„אונד וויא זיך דא פֿיללמען זיינע ערדע מיט ראָסען אונד קיין ענדע

וואַר דעם געשפּאָן ;

„וואַ פֿיללמען זיינע ערדע מיט גאַטטערן זיך אן ,

„ווינער האַנדע ווערק ביינמען ויא זיך , דעם , וואַס זיינע פֿינגער

געבילדעט .

„דא ביינמע זיך מענשהייט — דא זאנק דער מענש ; — אונד דוא —

ערהאַבעסט ויא ניכט !

„געהעט איין און פֿעלזען , בערגט אייך אין שטויב —

„פֿאָר דעם שרעקען דעם הערן , אונד פֿאָר דער גראַסע זיינער

האָהיט !” —

זאָ ווירד געבייגט דאָס אויגע דעם האַכמוטהם דער מענשהייט ,

אונד עס זינקט דער שטאָלץ דעם מענשען ,

אונד גראַסס שטעהעט גיטט אלליין דא אן יענעס טאנע .

דענן איין טאג איזט דעם הערן צבאות

איבער אללעם שטאָלצע אונד האָהע , אונד איבער אללעם האַהיט .

מראַנענדע — דאָסס עס זינקע !

איבער

ונשנב ה' לכדו ביום ההוא ; —
יהאלילים כליל יחלוף .

ובאו במערות צורים ובמחלות עפר ,

מפני פחד ה' ומהדר נאונו , —

בקומו לערץ הארץ .

ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספואת אלילי זהבו .

אשר עשו לו , להשתחות להפר פרות ולעטלפים ;

לבוא בנקרות הצורים וכסעפי הסלעים ,

מפני פחד ה' ומהדר נאונו ,

בקומו לערץ הארץ . —

וכאשר השלמת לקרוא בעלי הספר מתולדות בני אדם והתבוננת

בהם די בינה לעתים , אז קרא בקול עם דברי הקהלת :

(ג) הבל הבלים ! הכל הבל !

מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ? !

חור הולך , ודור בא , והארץ לעולם עומדת ; —

זורח השמש , — ובא השמש , — ואל מקומו שואף

זורח הוא שם ;

הולך אל דרום — וסובב אל צפון , —

סובב סובב הולך הרוח , — ועל מביבותיו שכ הרוח .

כל הנחלים הולכים אל הים , והים איננו מלא ;

אל מקום , שהנחלים הולכים , שם הם שבים ללכת .

כל הדברים ינעים , לא יוכל איש לדבר ,

לא תשבע עין לראות , ולא תמלא און משמע ;

מה שהיה — הוא שיהיה ; ומה שנעשה — הוא

שיעשה ; —

ואין כל חדש תחת השמש .

יש דבר שיאמר : ראה זה חדש הוא ! כבר היה לעולמים

אשר היה מלפנינו .

אין זכרון לראשונים , וגם לאחרונים שיהיו לא יהיה

להם זכרון

עם

איבער אללע צעדערן לבנום, דיא האָהען אונד האָבֿוֹלֿטראַנענדען .
אונד איבער אללע אייֿכען בשנס ;

איבער אללע בערנע, דיא האָהען, אונד איבער אללע היגעל, דיא
האָבֿנעטראַנענען ,

איבער יעדען האָהען טהורם, אונד איבער יעדע פֿעסמע מויער,
אונד איבער אללע שיפֿפֿע תרשיש אונד איבער אללע געביידע
דער לוסט ; —

דאסס זיך ביינע דער האָבֿמוטה דער מענשהייט — אונד זינקע דער
שטאָלץ דעם מענשען ,

אונד גראָסס אלליין דא שטעהע דער הערר אן יענעם טאנע ; —
אונד דיא גאָטטער לאָססט ער שווינדען אים רויך .

אונד מאן איילט אין דיא קליפֿטע דער פֿעלוען אונד אין דיא האָהלען
דעם שטייבעם

פֿאָר דעם שרעקקען דעם העררן אונד פֿאָר דער גראָססע זיינער
האָהייט, —

ווענן ער אויפֿשטעהעט, דיא ערדענט ויקקעלונג צו מייסטערן .
אן יענעם טאנע ווירפֿט אב דער מענש דיא גאָטצען זיינעם זילבערם

אונד דיא גאָטצען זיינעם גאָלדעם ,

דיא דאהין איהן געבראכט, דאסס ער דעם פֿרוֹכטֿפֿערדערבענדען
טהיער אונד דער פֿלעדערטויו זיך ביינמע ;

צו איילען אין דיא שפאלטען דער פֿעלוען אונד אין דיא אבהאָנגע
דעם געשטיינעם

פֿאָר דעם שרעקקען דעם העררן אונד פֿאָר דער גראָססע זיינער
האָהייט, —

ווענן ער אויפֿשטעהעט, דיא ערדענטוויקקעלונג צו מייסטערן] .
ווענן ויא דארום דורכגעגאנגען זינד דיא בלאָטטער דער געשיכטע

אונד מיסטען מיט דער „אללעם זאממעלענדען עמיטמע אויסרופֿען :

(3) [ניכטיגקייט דער ניכטיגקייטען ! אללעם איזט אייטעל !

וואס איזט דעןן ציעל דער מענשהייט מיט אלל איהרעם מיהע אונטער
דער זאָננע ? !

געשלעכטער געהען, געשלעכטער קאָממען, אונד דיא ערדענטוויקֿ=

קעלונג האררט איסטער ניי פֿערהיללעטער צוקונפֿט ענטגענען ; —

היער געהעט זיא אויף, דעם גליקקעם זאָננע, — דאָרט געהעט זיא

אונטער, — אונד צו איהרעם אונטֿזרנאנגסאָרט שטרעבט זיא אויפֿגע=

הענד שאָן הין ;

געהעט צור מיטטאגסהאָהע — אונד ווענדעט צור מיטטערנאכט

זיך . —

זא

עם שיהיו לאתרונה . —
 ינתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה
 תחת השמים ,

הוא ענן רע — נתן אלקים לבני האדם לענות בו .
 ראיתי את כל המעשים , שנעשו תחת השמש ,
 והנה הכל הבל ורעות רוח !
 מעות ! — לא יוכל לתקן . —
 והסרון ! — לא יוכל להקנות . —
 סוף דבר , הכל נשמע ,
 את האלקים ירא ,
 ואת מצותיו שמור
 כי זה כל האדם . —

(ד) ה' ! מעון אתה ! היית לנו כדור ודור ; —
 במרם הרים ילדו , ותחולל ארץ ותבל !
 ומעולם עד עולם — אתה אל !
 תשב אנוש עד דכא —
 ותאמר : — שובו בני אדם" !
 כי אלק שנים , בעיניך , כיום אתמול , כי יעבור ,
 ואשמורה כלילה . —
 זרמתם , — שנה ידו ; —
 בבקר כחציר יחלוף ,
 בבקר יציץ וחלוף , —
 לערב — ימולל — ויבש . —

זאָ געהעט קריינער דער מאַג, — אונד אין זיינען קרייזען —
 קעהרעט צוריק דער טאג .
 אללע פֿאַלקערשטראַמע שטראַמען צום מערע, אונד דאס מער
 דאָך ניכטער זיך פֿיללעט ;
 צום אָרט דאהין דיא שטראַמע וואללען, דאָרט קעהרען זיא נור
 צוריק, אום נייערדינגס צו שטראַמען,
 זאָ ערמידען אללע וואָרטע, קיין מענש קאנן עטוואס אויסשפרעכען,
 דאס אויגע ווירד ניאנעמאטיגט אס שויען, דאס אָהר ניא פֿאַלל
 פֿאַס האָרען ;
 וואס וואר, — דאס זאָלל ערסט ווערדען ; וואס געשעהען — זאלל
 ערשט געשעהען ;
 אונד זאָ טריטס ניכטער גאנץ נייעס אויף אונטער דער זאָנגע.
 מאַנכעס, וואָפֿאָן רוא שפּריכטס : „ויעהע, דאס איזט דאָך ניי !“ —
 עס וואר שאַן דער צוקונפֿט געשטעללט אין צייטען, דיא פֿאַר אונז
 געוועען .
 מאַן געדענקט דער ערסטערן ניכט מעהר, אונד אויך דען שפּאַטערן
 ווירד אנדענקען ניכט מיט דעם, דאס צולעצט ווירד אויפֿטרעטען .
 געבע איך מיין הערץ נון הין, צו פֿאַרשען אונד צו שפּאַהען אין
 ווייזוים איבער אללעס, וואס געשיהעט אונטער דער זאָנגע .
 זאָ ערשיינט עס אלס איין ברויפֿעהרעאָלטיס ; — גאָטט נאב עס
 דען מענשענוואָהנען פֿריי, דאסס דארין זיא זיך אויסשפרעכען .
 זעהע איך דארום אללע געשיכטען, דיא געשעהען אונטער דער
 זאָנגע,
 אונד ויעהע : אללעס ניכטיגקייט אונד גייסטעסברוך !
 זעלבער פֿערקריכט ! — קאנן דארום ניכטס פֿערבעסערן —
 זעלבער איין מאַנגעל ! קאנן דארום הינצוגעצאָהלעט ניכט ווער=
 דען . — — —
 זאָ איזט ציעל דעס וואָרטס, — דאכס אללעס אָפֿפֿעניגבארט, פֿער=
 נאָכטען ווערדע,
 דאכס, צו גאָטט מיט ערדענדער שיי אויפֿשויען,
 זיינע געבאָטע שפּיללען,
 דאכס דאס „אללמענשהום“ זיא . —

(4) הערר ! עטאָטטע דוא ! דוא בלייבכט אנו, ווענן געשלעכטער
 אן געשלעכטער זיך רייהען ; —

נהע

(ה) אלהים! יתנו ויברכנו, יאר פניו אתנו סלה!
 לדעת בארץ דרכך, בכל גוים ישועתך,
 יודוך עמים, אלהים, יודוך עמים כלם,
 ישמחו וירננו לאמים, כי תשפוט עמים מישור ולאמים
 בארץ נתתם סלה, —
 יודוך עמים, אלקים, יודוך עמים כלם.
 ארץ נתנה יכולה, יברכנו אלהים, אלהינו;
 יברכנו אלהים, וייראו אותו כל אפסי ארץ.

(ו) נאם דוד בן ישי ונאם הנביר, הקם על,
 משיח אלהי יעקב, ונעים זמרות ישראל;
 רוח ה' דבר בי, ומלתו, על לשוני,
 אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל:
 מושל באדם צדיק,
 מושל יראת אלהים.
 וכאור בקר יורה שמש,
 בקר לא עבות,
 מננה מטטר, דשא מארץ. —
 כי לא כן ביתי עם אל;
 כי ברית עולם שם לי, ערוכה בכל ושמורה,
 כי כל ישעני וכל הפץ,
 כי לא יצמיח
 ובליעל.
 כקץ מונד בלהם,
 כי לא ביד יקרו.

ואיש

עהע בערנע געבאָרען וואָרדען , ליעסעסעס דיא קריווען דיא
ערדע — אונד זאָ אויך דיא מענשענוועלט !

אונד פֿאַן פֿערהילטער צייט ביו צו פֿערהילטער צייט — ביזט
דוא דיא אללקראַפֿט !

לאַסעסעס געזונקענע מענשהייט ביו צור פֿערניכטונג קעהרען —
אונד שפּריכט דאָן : „קעהרעט וויעדער אלס ווירדיגע מענשענע-
זאָהע !“

דען טויענד יאהר, פֿאַן דיר איבערשויעט, זינד וויא דער געסט-
ריגע מאַג ווען ער דאהין נון שווינדעט ,

זינד אָפֿט נור איינע נאכטוואכע אין דער נאכט . —

דוא לאַסעסעס זיא הינשמראַמען, — שלאָף ווערדען זיא ; —
אבער אַם מאַרגען — שטעהעט עס וויא קרויט אין פֿרישער
קראַפֿט . —

יא, אַם מאַרגען — טרייבעט בליטהע אין פֿרישער קראַפֿט , —
וואס אַם אבענד — צערקניקט ווארד אונד — דאָרטע . —

5) גאָט ! זיי אונז גענאָדיג אונד זעננע אונז, לאַסע לייכטען דייע
וואלטונג שטעטס אום אונז !

דאסס מאַן ערקעננע אויף ערדען דייען וועג, אונטער אללען
פֿאַלקערן דיין הייל ;
דאסס דיר הולדיגען פֿאַלקער, גאָטט, דאסס דיר הולדיגען פֿאַלקער,
זיא אללע ,

זיך פֿרייען אונד וויכצען נאציאָנען, דאסס דיא פֿאַלקער אין גראדהייט
ריכטעס אונד נאציאָנען אויף ערדען דוא פֿיהרעסט . —
דיר הולדיגען איינסט פֿאַלקער, גאָטט, דיר הולדיגען איינסט פֿאַל-
קער, זיא אללע .

ווען ערסט דיא ערדענטוויקעלונג איהרע פֿרוכט געמראגען, דאָן
זעננעט זאָ גאָטט אונז, אונזער גאָטט :

דאָן זעננעט אונז גאָטט, אונד עס פֿערהרען אין אללע ענדען
דער ערדע . [

6) עס שפּריכט דוד ישי-ס זאָהן, עס שפּריכט דער מאַן, דער
האָכגעשטעלט ,

געואלכטער דעס גאָטטעס יעקבס, ליעבליך אן געזאָנגען ישראלס :
גאָטטעס

ואיש ינע בהם ,
ימלא ברזל ועץ חנית ;
— ובאש , —
— שרף ישרפו , —
— בשבת' . —

גאָטטעס גייסט שפראך אין מיר, זיין וואָרט וואר אויף מייער צונגע.
 עם שפראך גאָטט ישראל, מיר שפראך עם ישראל האָרט:
 „עס זיענט איינסט אין דער מענשהייט דאס גערעכטע,
 עם זיענט דיא גאָטטעספֿורכט.

ווען איינסט דער מאָרגען לייכטעט, שטראהלט עם אלס זאָנע,
 דער מאָרגען, דער וואַקענלעער,
 ווייל שאַן פֿאַם שטראהל, פֿאַם רעגען, קרויט דער ערדע ענט-
 שפראָסען.“ —

דעןן ניכט זאָ איזט מיין הייז מיט גאָטט;
 דעןן פֿעהריללעטער צוקונפֿט בינדינסס גרינדעטע ער מיר, אים אלל
 געאָרדנעט אונד בעוואהרעט

דעןן אלל אומפֿאססענר מיין הייל, אלל אומפֿאססענר דאס ציעל,
 אונד בליהעט עם אויך נאָך ניכט הערפֿאַר. —
 „אבער געוואלמוזאעס

וויא פֿערשייכטער דאָרן איזט עם גאנץ,
 ווירד עם גלייך ניכט מיט זיכטבארער האנר פֿאַרטנענאָממען.
 פֿרייליך, מיססטע מענש עם אנגרייפֿען,
 ער מיססטע זיך ריכטען מיט אייזען אונד שפּעער;
 זאָ אבער, — אים פֿויער —

ווירד עם אונבעמערקט פֿערבראננט, —
 אין אונזיכטבארער וואלמונג.“

המכתב השביעי

מתחלת הכתוב חזן הנביא ישעיהו, אשר הבאתי במכתבי העבר, קראית לדעת את המצב הנאמן הנועד לעם ישראל בהתפתחות העמים, גם לא שנית, בניסין אהובי. — בעד אשר מין האנושי נמסר אל החנוך על ידי הנסיון, להכיר וללמד ולדעת את ה' ואת עצמותו עיי מנת נורלו, הואיל ה' להוציא לפועל ולכונן את כשרת החנוך הזאת עיי יסוד מוסד מיוחד לתכליתו. אחרי אשר הסיר את ה' מהסתפת בנחלת החיים והטבע, וימצאו את מקור החיים רק בקנין ומשרתו. ב. הנא ה', כחשכם כי החיים המה תוצאות רבוי תאוות האדם ונטיותיו, והטבע היא תוצאת אלילים רבים, אז יופיע בעולם נוי אחד בקרב לאומים, אשר עיי מנת נורלו וחיו הכיח לעיני כל, כי ה' היחיד הוא מקור החיים האחד, וכי מלאות רצונו היא תכלית החיים האחת, אין זולתה. וגלוי הרצון הזה התחדש בקרב העם ההוא, להיות לו למרכז האחדות. לזאת נדרש היה עם כזה, אשר דל הלך בחיים וחסר הקנינים, אשר יתר האנשים העפילו על ידם עלות מעלה כגודל עוזם והוסן תפארתם בחיים. למראית עין ראינו את העם הזה כאלו קלה ונפסד הלילה בין לאומים רבים גדולים ועצומים ממנו, ורק נשא מה' אלקיו לבדו, ובנצחונותיו על כל הקמים עליו התגלה ה' כלי אמצעי בתור: בורא, שופט ואדון, בטבע ובתולדות בני אדם, ומצד השני, הואיל ה' בהתגלותו, כי העם הזה יקבל בתולדת עצמותו שנית מידו כל האמצעים הדרושים לקיום האדם וגווי הארץ, ואת אלה, להחזיק רק בתור אמצעים אל תעודתו האחת: למלאות רצון ה'. את הרצון הזה נלה להם, אל סלוא הרצון הזה יהיו נקשרים האשר והאסון שלהם הנחשבים בעיני העמים לאשר או אסון, ואם כן על ידי מנת נורל העם הזה ומפעליו יתודעו בלי אמצעי: ידיעת ה' והכרת תעודת האדם, תחת אשר בדרך אחרת ורק על ידי ממוצע של הנסיון בתולדות בני האדם, יודע כל אלה למין האנושי: ה' בורא כל היצורים, כחוקק, שופט, תוכן עלילות, מכלכל חיים, אב, כל הנבראים בניו, עבדיו, גם האדם בן ועבד לו, ומידו הכל לו, והכל כאשר לכל נעשו רק למלאות רצונו, ואת לבד די לשכלל את החיים, והשאר יתן ה' בתור אמצעי למלאות את התעודה הזאת — לכן הוא עם אשר ה' הוא אלהים לו, הלא הוא: את ה' הקורא. באהבה לכל מין האנושי לעבודתו, את ה' הסחנך את מין האנושי בכל הליפות הזמנים והעתים. יכיר וידע כי ה' הוא אלהיו לבדו, כי הוא לבדו

זיעבענמער בריעף

אויס דעם אנפאנגע דער ישעיהו שמעללע האבען זיא עראהנעט , זועלע שמעללע נון ישראל איינעהמע אין דער רייהע דער פאלקער-ענטוויקעלונגען, אונד האבען ניכט געאיירט, לעבער בנימין . — וואָרענד זאָ דיא מענשהייט, דער ערציעהונג דורך ערפאָהרונג הינגעגע-בען, גאָטט אונד זיך אויס איהרען שיקקואלען ערלערנען זאָלמע, זאָלמע ציעל דיעזער ערציעהונג געזיערעט אונד געפאָרדערט ווערדען דורך איינעהמליכע פֿעראנשאַמאלונג. האַממע מאַן גאָטט אויס דעם לעבען, יא אויס דער נאָמור צוריקגעוועזען אונד דעם לעבענס גרונד אים בעזימט, דעם לעבענס ציעל אים גענוסס געפֿונדען, אלאז, דאָס דאָס לעבען פראָדוקט דער פֿיעלעהייט דער מענשענמריעבע וואַרד, וויא דיא נאָמור אלס פראָדוקט דער פֿיעלגאָטטער דאָשטאנד; זאָלמע איין פֿאָלק איינגע-פֿיהרט ווערדען אין דער פֿאָלקער רייהען, דאָס דורך געשיקט אונד לעבען דען אללאייניגען גאָטט אלס דעם לעבענס איינציגען גרונד, ערפֿילונג זיינעס וויללענס אלס דעם לעבענס איינציגעם ציעל דארשמעללען זאָלמע אונד דען אויסשפּרוך דיעזעס וויללענס, פֿיר דען קרייז איינעס זאָלען פֿאָלקעס פֿעריינגט, דורכטראַגען אלס אללאייניגען מיטמעלפונקט זיינער פֿעראייניגונג. דאָצו בעדורפֿמע עס איינעס פֿאָלקעס, אַרם אָן אללעס, וואָראַויף דיא איבריגע מענשהייט איהרע גראָססע אונד איהרען לע-בענסכאוי אויפֿהירעט; אים אייסערן אונשענגעהנד אונמער זעלבסט-שטאַנדינגעריסמעמע פֿאָלקער, אונמיטטעלבאר נור פֿאַן גאָטט געטראַגען; אויף דאָס אין איבערווינדונג דעם ענטגעגענשמעהנדען גאָטט זיך אלס אללאייניגען שאַפֿער, ריכטער אונד הערען אין נאָמור אונד געשיכטע אונמיטטעלבאר אָפֿענבארע. אנדערערווייטס זאָלמע צו גלייכער אָפֿענ-באָרונג דיעזעס פֿאָלק געשיכטליך צום צווייטענמאלע אויס גאָטטעס האַנדען אללע מיטטעל צום מענשען-אונד פֿאָלקערדאָוין ערהאלטען, דיעזעס אללעס נור אלס מיטטעל צו טראַגען פֿיר דען איינציגען בערוף: ערפֿיל-לונג גאָטמליכען וויללענס; דיעזער וויללע איהנען אָפֿענבארט, אָן ערפֿיל-לונג דיעזעס וויללענס אויך איהר פֿאַן דען פֿאָלקערן געאכטעמעס וואָהל אונד ועה געקניפֿט זיין אונד זאָ דורך דיעזעס פֿאָלקעס געשיקט אונד טראַט זיא לעהרע איבער גאָטט אונד מענשענבערוף אונמיטטעלבאר צור אנשוואַנג געבראכט ווערדען, צו דער אויף אנדערעס וועגע מיטטעלבאר דורך געשיכטסערפֿאָהרונג דיא מענשהייט העראנערצאָגען ווערדען זאָלל; „איין גאָטט אללער וועזען שאַפֿער, געזעמצעבער, ריכטער אונד לענ-קער אונד ערהאלטער, פֿאַמער, אללע וועזען זיינע קינדער, זיינע דיענער, אויך דער מענש איהם קינד אונד דיענער, אויס זיינען האַנדען איהם אללעס, אונד דיעזעס אלל נור דער ערפֿילונג זיינעס וויללענס בע-שטימט, דיעזעס אליין געניגע צום לעבענסבו, אללעס איבריגע געבע גאָטט אלס

מיסד, מנחל ומניע את רעיוניו, רגשותיו, דבריו ופעולותיו, כי אך מידו הכל לו, אליו ועם כלם יחד יתרוםם ער. על ידי העם הזה הושתה אבן הפנה לבנין האנושי מחדש, בו נוסדה הכרת ה' ותעודת האדם, ועיי סנת גורלו וקיומו התגלה ה' להיות לאות ולמופת לאזהרה ולחנוך. אך בעבור זה עליו להיות נבדל ונפרד מכלם לבל יתערב בנוים ובמעלליהם, למען לא יאבד יתרו בו ולכל יכלה כמוהם באילי הרכוש וההנאה, עד כי באהרית הימים עיי למוד הנסיון ועמידהמופת הזה, כל משפחות האדמה שכם אחד תפנינה יחד אל ה' המיוחד, בתור מקור חייהם ותקומתם ואז יהיה ה' אחד ושמו אחד, אז — מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. —

(א) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו,
 הופיע מהר פארן ואתה מרכבות קדש,
 מיסינו — אש דת למו.
 אף הובב עמים, כל קדושו בידך;
 והם תכו לרגלך,
 ישא מדברותיך;
 תורה צוה לנו משה,
 מורשה קהלת יעקב.

(א) דברים לז ב—ד.

אלס מיטמעל פֿיר דיעזע בערופֿסערֿלילונג. אלוז איין פֿאלק, דאס ה' צום אללאייניגען אלדזים האבע, דאס הייסט, דאס דען, אללע מענשהייט צו זיינעם דיענסטע אין ליעבע בערופֿענדען, אונד דורך אללע צייטענט= וויקקעלונג דאהן ערציעהענדען נאָטט אליון אלס זיינען נאָטט אנערקענע, איהן אלליון אלס בעגרינדער, לייטער אונד העבעל זיינער געדאנקען, געפֿיהלע, וואָרטע אונד טהאטען האבע; פֿאָן איהם אללעס עמפֿפֿאנגען אכטע, צו איהם מיט אללעס הינאוּפֿלעבע. — מיט איהם אלוז שטיין צו איינעם נייען בוי דער מענשהייט, אין איהם געפֿליכטעט ערקעננונג נאָטט= טעס אונד דעס מענשענבערפֿס אונד דורך געשיקק אונד לעבען אָפֿפֿענ= בארט צום ביישפיעל, צור ווארנונג, צום מוסטער, צור ערציעהונג. אבער עבען דארום מוסטעט עם געוואַנדערט בלייבען; דורפֿטע ניכט איינגעהען אינ'ס טרייבען דער איבריגען פֿאלקער, דאמיט עם ניכט אויך אונטערנעהע אין בעזומן= אונד גענוספֿערגנאָטטערונג; ביו איינסט דורך ערפֿאהונג אונד דורך דיעזעם ביישפיעל בעלעהרט, דיא אללמענשהייט אייניג זיך צו נאָטט ווענדע, דען אללאייניגען נאָטט מיט איהם פֿעראייניגט אלס בעגרינדער איהרעס לעבענס ערקענע, אונד, „דאנן, וויא נאָטט אייניג איזט, אויך זיינע אנערקעננונג אייניג זיי, אונד דאנן פֿאָן ציון דיא לעהרע אויסגעהע אונד נאָטטעס וואָרט פֿאָן ירושלים“:

(1) [דער הערר פֿאָן סיני קאם אונד שטראהלמע פֿאָן שעיר איהם, ערשיען פֿאָם געבירגע פארן, טראט איין אויס מיריארען הייליגטרוסט, פֿאָן זיינער רעכטען — ווארד איהם דעס געזעטצעס פֿייער. ווענן אויך אללע פֿאלקער ליעבענד, ווארדען זיינע הייליגען ווערקצייג דינער האנד;

ווענן יענע אין זיך ווערדען געפֿיהרט דורך דינע טהאטען איינטריטט, טראגט עם פֿאָן דינען וואָרטען; דיא תורה, צו דער אונז משה פֿערפֿליכטעט, זיא איזט דאס צו פֿערערבענדע נוט אין יעקבס געכיינע [!].

המכתב השמיני

א) אל התכלית הנעלה הזאת בתחלת התולדה, נבחר איש אחד לאב העם הזה — אברהם, גם בחייו הפרטיים היה הוא חותם תכנית העם, אשר מחלציו יצא והקורות אותו. — ה' המיוחד, אשר בין המון תעתועי האלילים של הקנין וזה הנאה הכירו לדעת, אל שדי זה, קרא את אב המון נים אליו, — ולמען אהבתו, עזב אברהם את ארצו, את מולדתו, משפחתו, בית אביו וכל דבר היקר ואהוב בעיני האדם — וילך אחריו. סמנו קבל את התעודה, להיות אב לעם אשר עליו נאמר: ונברכו בו כל נוי הארץ ונו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט; ; בדרכו זה הלך אברהם ויוציא לפועל את אהבתו לה' המיוחד באהבתו לבניו, להאנשים באחים לו, ויכלכל ויציל ויורה, בכל מקום אשר היה לאל ידו, ויתפלל בעדם אל ה', שופט כל הארץ. — והוא, אל שדי, אשר למענו עזב אברהם את הכל והלך אחריו אל ארץ נכריה, הוא היה לסמן ומחסה בעדו על כל מסעיו, ויברכוהו, כי כל הטוב והברכה יקבל רק מידו, למען השתמשו במו רק לאשר העולם. אל 'האהבה' הזאת נלותה גם היאמונה, הבטחון הזה כסלע איתן לא ימוט לעולם ואשר בו צדיק ונשגב באמונתו יחיה, כי כל אשר נשמה באפו נשא מאת ה', ויחזיק בתומתו למלאות חוקיו ומשפטיו, אם גם בחיי ארמות לא יראה שכר טוב בעמלו, גם יראה יראת ה', אשר בגללה, בכל רגע נכון הוא להשיב בלי כל תלונה לאל עליון את היקר לו בתבל, בדעתו כי אך מידו הוא לו. — הדעת וההכרה ותעודת החיים הזאת הנחיל ליצחק בנו וליעקב נכדו, האחד הצטין בכהינת יראה' (עקדה) והשני בכהינת 'אמונה' — (אבן יש ה').

ג) ויתהלכו מנוי אל נוי סממלכה אל עם אחר

לא הניח אדם לעשקם ויוכח עליהם מלכים:

אל תנעו במשיחי! ולנביאי אל תרעו — .

כה נגלה ה', באל שדי' אל האבות בחייהם הפרטיים, ע"י ההשגחה הנסתרת, עד כי גדלו ויהיו למשפחת שבעים נפש. הם היו ראש פנת עם ישראל, אבל מזרע קדש אלה יתגדל ויתגדך העם הזה להיות סוכשר לתעודת

א) בראשית י"ב והלאה .

ב) שם י"ב ב' ג' י"ח י"ט . —

ג) תהלים ק"ה י"ג — ט"ו .

אכטער בריעף

(1) דאצו ווארד צור צייט יענעס אנבענינגס דער געשיכטע איין מאן ערוואהלט צום שטאממפאטער דיעזעס פאָלקעס, אברהם, אין זיינעס איינצעללעבען דאס אידעאל דעס איינשטיגען פאָלקעס שאָן פֿער-ווירקליכענד. — דער אללאיינע, דען ער אונטער בעזיט אונד גענוסס ערשטרעבענדען פֿעלגאָטטערן אלליין ערקאנטט, דער אללאיינע ריעף. — אונד איהן אלליין ליעבענד ווארף אברהם הין פֿאטערלאנד, געבורטסאָרט, פֿאמיליע, עלטערנהויז אונד אללעס, וואס דעם מענשען מהייער אונד ליעב איזט, — אונד פֿאָלגטע איהם, דער איהן ריעף; עמפֿינג דיא בעשטימטונג, שטאממפאטער איינעס פֿאָלקעס צו ווערדען, דאס (2) „דארין זעגען ווערדען זאָללעע אללען פֿאָלקערן דער ערדע, דאסס עס בעוואהרען ווערדע דען וועג דעם הערן, מילדע אונד גערעכטיגקייט צו איבען“, אונד פֿאָלגטע איהם; בעטהאָטינגע דיעזע ליעבע צו דעם אללאיינען אין דער ליעבע צו זיינען קינדערן, צו דען מענשענברידערן; פֿעלגעטע, רעטטעטע, בעלעהרטע, וואָ ער עס פֿערמאָכטע, אונד פֿלעהעטע פֿיר זיא צום אללריכטער. — אונד ער, אום דען ער אללעס פֿערליעסס, אונד זיינעס רוף פֿאָלגטע אין דיא פֿרעמדע, ער שיטצטע איהן אויף זיינער וואנדעראונג אונד זענגעטע איהן, דאסס ער ערהאלטונג אונד זעגען נור אויס זיינען האַנדען טרוג אונד נור צום היילע זיינער וועלט פֿערווענדעטע. צו דיעזער אהבה, צו דיעזער ליעבע, געזעללעע זיך „אמונה“, דאס פֿעלזענפֿעכטע פֿערטרויען, דאס אללעס לעבען געטראגען זיעהט פֿאָן דעם אללאיינען אונד דארום פֿעכט האָלט אן זיינען פֿער-הייסטונגען, וזיא וועניג אויך איהגען דיא געגענווארט ענטשפּרעכען מאַנע; אונד „יראה“ יענע גאָטטעספֿורכט, דיא יעדען אויגענבליק בערייט איזט, דאס מהייערסטע דעם אללערהאָכסטען אָהנע מורען צו-ריקצוגעבען, ווייל זיא עס שטעטס נור אלס גאָטטעסאייגענטהום טראָגט. — אונד דיעזע געזינגונג אונד דיעזע לעבענספֿעילונג, זיא פֿערשריבטע זיך אויף יצחק, זיינען זאָן, אויף יעקב זיינען ענקעל, יענער אים גרונדבאראקטער „יראה“ הערפֿאָרטראגענד, דיעזער „אמונה“.

(3) [זיא וואנדערטען אללע פֿאָן פֿאָלק צו פֿאָלק אונד פֿאָן איינעס

רייך צו אנדערער נאציאָן,

ער ליעסס ניכט מענשען צו, זיא צו דריקקען, אונד עטראפֿטע

אָב איהרער פֿירשטען;

לעגט ניכט האנד אן מיר געווייהמע! אונד מיינע פֿראָפֿעטען,

טריבעט זיא ניכט!"]

זא

(1) בראשית יב' אונד פֿידנער. (2) שם יב' ב' ג' י"ח י"ח י"ט. (3) תהלים ק"ח י"ג-ס"ו.

לתעודתו הנעלה לימים יוצרו. ונהפוך הוא מכל העמים האחרים, כי עליו היה להתענד אל לאומיותו ע"י החנוך בכית הספר של עמל ותלאה, עליו היה להתנצל בתחלה מעליו את כל הקנינים החיצונים אשר יעשו לאומים ללאומים, אשר יעשו את בן האדם לאיש כאנשים; עד כי יאבד את הכל גם את החופש, רק עליו לשמור את המדות הטובות ומצות ה' ולבטוח בו, — ואז, לקבל מיד ה' כל דבר מחדש. — מצרים, אשר עמד אז על רום מעלת השלמות של מעשי אנוש ותחבולותיו וישמה אלי ניל על רום עוזו והדר כבודו, מצרים, אשר חשב אדמתו ונהרותיו לאלהיו, הארץ הזאת היתה לו כור עוני לצרפו ולהתנו אל תעודתו בימים יוצרו. — בגלל נמול והכרת מוסה אשר נעשה לארץ הזאת על ידם נקראו שמה, בתור אורחים נאחזו בארץ. אבל ארץ מצרים אשר נתנה כבוד אלקים רק לרכוש וקנין, היא לא ידעה את ה', לא הכירה לדעת, כי המין האנושי כלם בני אל חי, כנאותם ונאונם בזו ילזכות אורח ומשפט האדם ויכניעו את ישראל לעבדים. — ישראל, אשר פרו ורבו ויגדלו במאד, ירד פלאים, ולעומתם המצרים נברו גם עתקו חיל ויתנאו על הודם וכבודם וילענו למסת נקיים, אז, הופיע ה' אלקי ישראל. הנה ה' רכב על עב קל וגו' ונעו אלילי מצרים מפניו. —

הוא נגלה ככורא יחיד ומיוחד, כאדון הטבע, אף כי כבר כבשוה ידי אדם, כאלהים בחיי העמים, כאל פודה ומציל ושופט רמים. כבוד מצרים השפיל עד עפר ויתרו מפני רום כבוד עם, אשר ה' אלהיו עמו, ה' אלהי ישראל דבר, בריחי מצרים נדעו — ויוציא את עמו בכושרות. מיד ה' קבל את החופש, את הלאומית, ולתכלית כל זאת, התגלות רצונו בעד חיי האדם — את התורה. על ידי הכור עוני במצרים ועל ידי התנך במדבר, השתלטה בקרב רוח העם הזה האמונה הנאמנה, להשליך יחכם על ה', אל כל אשר יפנו, על פיו יסעו ועל פיו יחנו. במדבר קבל את התורה, ועל ידה, בלי ארץ, בלי אחוזת נחלה — בסד בר וישיטון נהיה לעם. — גוי אשר נשמתו היא התורה; על ידה הנהו ממלכת כהנים, כמו הכהן בין העם, כן הוא עם בין המין האנושי, אשר תורת אלהיו עמו ושומר הוא מצותיו. גוי קדוש מבלי התערב בנוים וללמוד מעשיהם, לשמור בחייו קדושת האנושית. התורה, מלאת רצון ה', היתה לו אחוזת נחלה ומטרה בחיים — לכן לאומיותו איננה נקשרה בדבר העובר והחלוף, איננה עוסדת ביחס יתנאי עם כל הדברים המקריים; רק נצח, תעמוד לעד כרוח

זאָ אָפֿענבארטע זיך אין איהרעס איינזעללעכען גאָטט אלס דיא
 „אנוויכטבארוואלטהערדע פֿאַרזעהונג“ ביו זיא צו איינער פֿאַמיליע פֿאַן 70
 העראנוואכסען. אין דיעזען דער קערן דעס איינסמיגען פֿאַלקעס. אבער
 אויס דיעזעס קערן מסמטע ערסט דאס פֿאַלק שצאָגען ווערדען צור
 מיכטיגקייט פֿיר זיינען איינסמיגען בערוף. אים געגענוואסן צו דען איב-
 ריגען פֿאַלקערן מסמטע עס דען וועג צור פֿאַלקסהימליכקייט נור אין
 דער שולע דעס עלענדס מאכען. אבגעשטרייפֿט זאָללעט איהם ווערדען
 אללעס, וואס פֿאַלקער צו פֿאַלקערן, יא אללעס, וואס אייסשערליך מענ-
 שען צו מענשען מאכט; ביו צור פֿרייהייט זאָללעט עס אללעס פֿער-
 ליערען, נור זיטטע אונד פֿערהייסטונג אונד הונאויפֿבליקק צום אללאיינען
 בעוואהרען, — אונד דאנן אויס זיינען האַנדען אללעס ניי עספֿאַנגען. —
 עניפמען, דאס דאמאלס האַכסטער פֿאַללענזונג דער מענשענקולטור זיך
 פֿרייענדע עניפמען, דאס אין זיינעם באַדען אונד זיינעם פֿלוסס זיינע
 גאָטטער ערבליקקעט, עניפמען זאָללעט דיא עלענדטוועגע פֿיר זיינע
 איינסמיגע בעשמיכטונג ווערדען. — צור בעלאַהונג איינער פֿאַן איהנען
 שטאממענדען וואָהלהאמט וואורדען זיא איינגעלאדען, — אלס גאָטטע
 וואורדען זיא איינגעבירגערט; — אבער עניפמען, דאס נור בעזיפֿן
 פֿערגאָטטערנדע עניפמען, קאנטע דען אללאיינען ניכט, זאה ניכט אין
 אללען מענשען זיינע קינדער, איבערמיטהיג זיינער מאכט האַהנעטע עס
 גאָטט אונד מענשענרעכט אונד קנעכטמעט ישראל צו זיינעם שקלאפֿען.
 — טיעפֿסטע שמופֿע מענשליכען דאזיינס נאדם דאס צור פֿאַלקסצאהל
 העראנגעוואכסענע ישראל איין, אונד איהם גענענאיבער מצרים אין דער
 בליטהע זיינער מאכט, שטאַלץ אויף זיינע גראָסע, האַהנענד דיא גע-
 דריקטען. דא ערשיינט דער אללאיינע! [אויף לייכטער וואָלקע טריפט ער
 איין — אונד עס וואנקטען מצרים-ס גאָטטער!] .
 ער אָפֿענבארט זיך אלס אללאייניגען שאַפֿער, אלס העררן דער
 נאטור, אויך וועגן שאָן מענשענהאנד זיא ערנדיפֿען, אלס גאָטט אים
 פֿאַלקערלעכען, אלס אנגעהמער דער בעדראַנגמען, אלס ריכטער דער
 איבערמיטהיגען. — מצרים-ס גראָסע זינקט פֿאַר דער האַהייט דעס נור
 גאָטט האבענדען פֿאַלקעס. דיעזער גאָטט שפֿריכט, — אונד עס זינקען
 דיא מייערן דעס מצרים קערקערס, אונד אין זיינען פֿעססעלן ציעהט
 פֿריי אויס דאס פֿאַלק. — אויס גאָטטעס האַנדען ערהיעלט עס פֿרייהייט
 אונד פֿאַלקסהימליכקייט אונד אלס ציעל דיעזעס אללען דיא אָפֿענע-
 בארונג זיינעם וויללענס פֿיר מענשענלעכען, — דיא תורה. אויס זיינער
 מצרים-שולע אונד אויס דער וויסמענבילדונג זאָללעט זיך „אכזנדה“ צו
 זיינעם גרונדראַקטער אויסבילדען, יענעם פֿעלזענטרייע האנגען אן דעם
 ערקאנטמען אללאיינען פֿיר אללע גאַנגע, דיא זיינע לייטונג עס טהון
 לאַסען ווערדען. אין וויסמעניג, ערהיעלט עס תורה אונד ווארד דאדורך
 אין וויסמעניג, אָהנע לאנד אונד באַדען, פֿאַלק, — איין קאַרפֿער, —
 דעססען

ודבר ה'. — אבל גם בתור ע"מ עליו לבוא ולהתיצב בין העמים, בתכונת ע"מ יראה ללאומים, כי ה' הוא הטוב ומטיב, מקור כל הברכות; כי אם נקדש נפשנו למלאות רצונו, נקבל מיד ה' בתור אמצעים גם את שפע הברכה החשובה והיקרה בעיני האדם, כי כל זאת תספיק לכונן את החיים על סוסדות נאמנים. לכן נתנה לעם הזה ארץ ירושת נחלה גם סדר ומשטר במדינה, אבל לא לשם תבלית ומטרה רק בתור אמצעי ויכולת למלאות את התורה, ולכן התנאי האחד להצלחת ישראל בארץ אחוזתו היתה רק שמירת התורה. עליו להיות שונה ונבדל מיתר העמים גם בעתותי האשר ותהצלחה, למען לא ילמוד מהם להשוב תועה, כי הצלחתו היא מטרת חייו, ולכל יכלה ויאבד כמוהם באלקיות הקנין וההנאה. — מה נהדר מראה עם כזה, בהגיעו אל רום מעלת תעודתו! ה' המיוחד, רק הוא לבדו אדונו ואביו; ובני העם כלם כאחד אחים המה בני אל חי, ולמלאות רצון ה' בצדק ואהבה, היא לבדה גדולתו, ובעקב הפעולה הזאת יקבלו בתור אמצעי מידו את שפע ברכתו.

(ד) מה טובו אהליך יעקב

משכנותיך ישראל!

בנחלים נטיו,

כגנות עלי נהר,

כאהלים, נטע ה',

כארזים עלי-מים;

יול מים מדליו,

וזרעו במים רבים.

וירם מאנג מלכו,

ותנשא מלכותו, — — — — .

(ה) לא הביט און ביעקב,

ולא ראה עמל בישראל;

ה' אלקיו עמו,

ותרועת מלך בו;

אל מוציאם מצרים,

כתועפות

(ד) במדבר כ"ד ה — ו'.

(ה) במדבר כ"ג — כא — כג.

דעססען זעעלע „תורה“ ; אונד דאדורך „ממלכת כהנים“ וויא דער פֿריעסטער אים פֿאָלקע, זאָ אלס פֿאָלק אין דער מענשהייט דיא נאָטמעס לערדע בעוואהרענד אונד „גוי קדוש“ ויא ערפֿיללענד, הייליג דאשטע-הענד, ניכט איינגעהנד אינ'ס טרייבען אונד שטרעבען דער איבריגען פֿאָלקער, הייליגעס מענשטרום אים אייגענען לעבען בעוואהרענד, תורה, ערפֿילונג נאָטמליכען וויללענס, איהם גרונד אונד באָרען אונד ציעל — אונד דאהער זיינע פֿאָלקסהימליכקייט ניכט אן פֿערנאָנגליכעס געקניפֿט, ניכט דורך פֿערנאָנגליכעס בעדינגט ; עוויג, וויא ניכט אונד הערץ אונד דאס וואָרט דעס עוויגען. — אבער עס זאָלמע אלס פֿאָלק איינטרעמען אין דיא מיטטע דער פֿאָלקער, זאָלמע אלס פֿאָלק צייגען דען פֿאָל-קערן, דאסס נאָטט אינהאבער אונד שפענדער אללעס זעגענס זיי ; דאסס עס געניגע, דער ערפֿילונג זיינעס וויללענס זיך צו ווייהען, אום אויך אללען פֿאָן מענשען געשאַטצען זעגען אלס פֿיללע פֿאָן מיט-טעלן אויס נאָטמעס האַנדען צו עמפֿאָנגען ; דאסס דיעזע ווייהע געניגע צור גרינדונג דעס לעבענס. — איהם ווירד דאהער באָדען אונד זעגען אונד שטאאטסאייריכטונג, אבער ניכט אלס ציעל, זאָנדערן אלס מיטטעל צור ערפֿילונג דער תורה, אונד דארום אן ערפֿילונג דערזעלבען אלס איינציגע בעדינגט געקניפֿט. — אונד געוואָנערט מוססטע עס כלייבען אים גליקקע פֿאָן דען פֿאָלקערן, דאסס עס ניכט פֿאָן איהנען לערנע דיעס זיין גליקק אלס ציעל זיינעס לעבענס פֿערערדען, אונד גלייך איה-נען אונטערנעהע אין בעזיטץ = אונד גענוספֿערנאָטטערונג. — וועלכעס בילד דיעזעס פֿאָלקעס, וועגן עס זיין אידעאל עררייכט ! איין נאָטט, דער אללאיינע, איהרער אללער אללאייניגער הערר אונד פֿאָמער ; זיא אללע גלייכע ברידער אונטער דיעזעס אללאיינען ; ערפֿילונג זיינעס וויללענס אין גערעכטיגקייט אונד ליעבעסווירקען איהרע איינציגע גראָסע ; אונד פֿיר דיעזעס ווירקען דיא פֿיללע דעס זעגענס אלס מיטטעל אויס זיינען האַנדען הינגענאָטמען, —

- (4) [וויא שאָן דיינע היטמען, יעקב,
דיינע וואהנגנסשמאָטמען, ישראל !
וויא באַדע זינד זיא גענייגעס,
וויא נאָרמען אן דעס שטראָס,
וויא אלאָע, דיא דער הערר געפֿלאַנצט,
וויא צעדערן אן געוואָסער ;
דאס וואסער ריעזעלט אויס נאָטמעס איימער,
זיינע זאאט איזמס אן וואסערפֿיללע .
דארום ווירד האָהער אלס אג זיין קאָניג,
אונד עס ערראָבעט זיך זיין רייך. — — —
(5) מאן זיעהט קיין אונרעכט אין יעקב,

דארום

כתועפות ראם לו!
כי לא נחש ביעקב,
ולא קסם בישראל. —
כעת — יאמר ליעקב ולישראל —
מה פעל אל. —

דארום זיעהט מאן ניכט אונגליקק אין ישראל ;
 דער הערר , זיין גאָטט איוט מיט איהם ,
 ווייל זיינעם קאָניגס אנערקענונג אין איהם איוט ;
 אונד דיעזער גאָטט , דער אויס מצרים ויא פֿיהרטע ,
 וויא ראסס האָכשטרעבענדע געוואלט איוט איהם !
 דענן עס איוט ניכט אהנונגסקונסט אין יעקב ,
 ניכט צויבערווירפֿעל איוט אין ישראל .
 עס קאָממט דיא צייט , — דאנן פֿאַרשט ביי יעקב מאן אונד
 ישראל ,
 וואס דיא אללמאכט האט געווירקט . —]

המכתב התשיעי

תְּכַנִּית הַרְעוּיָן הַזֶּה, לְמֵלֵאוֹת אֶת תְּעוּדַתוֹ בְּעֵתוֹתֵי הָאִשֶׁר
וְהַחֲלָלָהּ אֶרְכֶּכָה רַק זֶמַן מִצְעָר. הַרְעוּהָ הַנֶּאֱמָן לְעֵדוֹתוֹ, מִשֶּׁהָ רִבְנָה,
אֲדוֹן הַנְּבִיאִים, נִבְּא גַם הַנִּיד לְעַמּוֹ, אֶת אֲשֶׁר יִקְרְהוּ בִּימֵים יוֹצְרוֹ,
כִּי עַל אֲדַמַּת ה' יִשְׁכְּחוּ אֶת צִוְר מִחֻלָּלִים, וְכִי עַיִ תְּכַלִּי הַגּוֹיִם וְשִׁפְעַ
הַכְּרִכָּה, לִכֶּם יִהְיֶה נִפְתָּה לְלַכַּת אַחֲרֵי תַעֲתוּעֵי הַקִּנְיָן וְהַהֲנָאָה וַיֵּאָחֲזוּ
בָם וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת תְּעוּדַתְּם הַרוֹמְמָה; — וְתִבְרֹא וְתִנְיַע הָעֵת אֲשֶׁר הַנְּבִיא
הַתְּאוֹנָן מֵרָה: מִסְפָּר עָרִיךְ הוּא אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה! לִכֵּן נִלְקַחְו מִמֶּנּוּ
בְּחֻזְקַת הַיָּד שִׁפְעַ הַכְּרִכָּה, הַהוֹן וְהַנְּחָלָה, גַּם חִלְקַת הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר הִיְתָה לְמוֹ לְאֹבֵן נֶגֶף וַיִּגְרָשׁוּ מֵאֶרֶץ אֲחֻזּוֹתָם, אֶרֶץ הָאֲשֶׁר
וְהַחֲלָלָהּ, יַעַן רַם לִבְכֶם וַיִּתְרַחֲקוּ מִתְּעוּדַתְּם: בְּגוֹלָה הֵלֵכוּ וְלֹא
הִצִּילוּ מִכָּל הַמּוֹדוּתֵיהֶם שֶׁהָיוּ לָהֶם, רַק אֶת רוּחַ אִפְסֵם, הֶלְקֵם בְּחַיִּים
הֵלֵא הִיא הַתּוֹרָה וְלֹא הִיא לָהֶם מֵאִז שׁוּם דְּבַר אֲשֶׁר יֵאָחֲדֵם
וַיִּקְשְׂרֵם יַחַד רַק ה' אֱלֹהֵיו וְתַעֲוֹדַתוֹ אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ לְעוֹלָמֵי עַד,
יַעַן כִּי רוּחַ הַמֶּה. — תְּעוּדַת יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי דְרָבֵן אֲרִיצוֹ וְחַי הַמְּדִינָה
לֹא אֲבֹדָה אֶת כְּחַה וְעֻזָּה, יַעַן וְכִיעֵן כִּי הַקִּנְיָנִים חָהֵם הָיוּ רַק
אִמְצָעִים לְהַתְּעוּדָה הַזֹּאת, וְנִהְפֹךְ הוּא, הַחֲרִבֵן בְּעִצְמוֹ וְהַנְּלֹנֵי
אֲשֶׁר הִפֵּךְ עֲלֵיהֶם ה', הוּא יִסְוֵר מוֹסֵד לְבִנְיָן מִנֵּת נוֹרָלוּ לְהַתְּגַלּוֹת ה'
וְהַאֲנוּשִׁית. וּבְנִלּוֹת יַחַל בְּאוֹפֵן אַחֵר לְמֵלֵאוֹת אֶת חוֹבוֹת הַתְּעוּדָה
הַזֹּאת. — אֵיךְ הַמָּא וְעוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל בְּהִיוֹתוֹ בְּחַיִּי מִמְּשַׁלְתוֹ
עַל אֲדַמַּתוֹ וְאִשְׁשֵׁם בָּם, אֲשֶׁר לֹא עָשׂו כְּמוֹהוּ עַמִּים אַחֲרָיִם בְּמִקְוֹמוֹת
מוֹשְׁבֹתָם, כְּכָל זֹאת אִם ה' סָכַל וְהָעֲלִים עֵין מִסּוֹרְרִים, חֲדָה אִפּוֹ
רַק בִּיִשְׂרָאֵל לִיִּסְרָהוּ קֶשֶׁה, יַעַן לִיִּשְׂרָאֵל אֵיךְ כָּל תְּעוּדָה אַחֲרֵת
רַק לְהִיוֹת תֵּם וַיִּשֶׁר וְלֹהֲשִׁתְּמֵר מִכָּל הַתַּעֲתוּעִים הָאֵלֶּה, הֵלֵא ה' הוּא
אֱלֹהֵינוּ! — לִכֵּן מִפְּלַת יִשְׂרָאֵל זֹאת תְּכַלְכַּל בְּקִרְבָּה לְקַח מוֹב,
כְּמוֹ נְדוּלַת אֲשֶׁרוֹ וְהַחֲלָתוֹ. בְּנִלּוֹתוֹ נִפְתַּח לִפְנֵיו כִּר נִרְחַב חֲדָשׁ
לְתַעֲוֹדָתוֹ וְשִׁמוֹ הַטּוֹב, לִכֵּן כְּמֵרֵם צַעֲדָה תִּלְסֵם בְּנִלְהָ לְהִיוֹת נוֹדִידִים בֵּין
עַמִּים רַבִּים וְכוֹמֵנִים שׁוֹנִים נִקְבְּצוּ עוֹד הַפְּעַם עַל זֶמַן קֶצֶר בְּבֵית אֲבִיהֶם,
עוֹד הַפְּעַם עַל אֲדַמַּת נַחֲלָתָם עַל זֶמַן מִצְעָר, לְמַעַן יִקְשְׂרוּ נַפְשָׁם
בְּיוֹתֵר אֶל אֲחֻזּוֹת נַחֲלָתָם הַרוּחֵנִית, זֹאת הַתּוֹדָה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת
יַעֲקֹב, אֲשֶׁר מֵאִז וְהֵלֵאָה רַק הִיא לְבִדָּה תִּשְׂאָ גַם תִּסְבּוֹל אוֹתָם.
וְאוֹ, כְּמֵרֵם עוֹב יִשְׂרָאֵל אֲדַמַּתוֹ וּמִמְּשַׁלְתוֹ, הַשְּׂאֵל עֵנֶף אֲשֶׁר הִתְרַחֲקַ
מִמֶּנּוּ, לְמַעַן יַפְעַל בְּעַד יוֹשְׁבֵי תְּבֵל הַשְּׂקִיעִים בְּיוֹן מִצּוֹלַת הַחֲמָטָה,
עֲבַדַת אֱלִילִים רַבִּים, תִּמְסֵם אָדָם וְהַשְּׁחַתַּת הַמְּדוֹת, הַמּוֹרִידִים לְאֶרֶץ
אֶת חֵין עָרֶךְ הָאָדָם וְרוֹם נְדוּלָתוֹ, כִּי יִלְמְדוּ לְדַעַת, לְהַכִּיר אֶת הָאֵל

נינטער וף

דיעס אידעאל, דיעזע ערפילונג בערופעס אים גליקקע, —
 עס האט עס נור אויף קורצע צייט זי. שאָן זיין ערסטער פֿיה-
 רער משה שפראך עס פראָפעטיש, וויאויף נאָמעס באַדען נאָם-
 מעס פֿערגעססען, וויא זיא דורך פֿאַלקו פֿיללע פֿערפֿירט אן בע-
 זיטן אונד גענוסס זיך אנקלאַמערנד, וססען ווירדען איהרעס בע-
 רופס; — אונד עס קאם דיא צייט, וזן אין ישראל דער פראָפעס
 קלאַנען קאָננע: [דיא צאהל דייערטיטע וואורדען אויך דייע
 גאָטער יהודה!] דיא מוססע איהם נעמן ווערדען דיא פֿיללע, דער
 רייכטהום, דער באַדען, דער זיא פֿערפֿיה-עס מוססע פֿאַרם פֿאַן דעם
 באַדען דעם גליקס, דער עס איבערמיטהען זיינעם בערופֿע ענטפֿערנע;
 ניכטס מיט הינאויסרעפטען, אלס דיא וועל זיינעם לעבענס, דיא
 תורה; קיין אנדערעס אייניגונגס-באנד האָ פֿאַרשאַן, אלס גאָט אונד
 זיינען בערוף, דאס אונפֿערוויסליך, — זי גייט. דענן ניכט אויפֿ-
 געהאַבען וואר מיט דעם אונטערנאנג ווען שטאממענלעבענס דער בע-
 רוף, דעם יא אויך יענעם נור אלס מיטען דיענען זאָלמע. פֿיעל מער
 דיעזער אונטערנאנג זעלבער בעשטאנדט ווען זיינעם נאָט אונד מענש-
 טום אָפֿענעבארענדען געשיקס, אונד אן זער צערשטרייאונג זעלבער
 נור אנדערע זייטע דער זעלבען בערופֿע פֿילונג בענינגענד. קיינע
 אנדערע זינדע וואר אין ישראל שטאממענען בענאנען וואָרדען. אלס
 דיא, דיא אויך אים לעבען אללער איינען פֿאַלקער הערפֿאַרטיט;
 אבער, ווענן נירגענדס, זא מוססע זיא אן ישראל גערינג ווערדען; דענן
 עס האַסע יא קיינע אנדערע בעשטימען, אלס זיך ריין צו האַלטען
 פֿאַן דיעזער פֿעראירונג, — די וואר יא זיין נאָט! — דיעזער אונטער-
 נאנג דארום זאָ לערדיך וויא זיין גליק. אונד איין נייעס, גראָסעס,
 אללפֿערברייטעטעס פֿעלד פֿיר זיינע בערופֿענעשטימטונג אָפֿענעם איהם זיינע
 צערשטרייאונג. דארום, עהע זיא אנגעטרעטען דיא גראָסע וואנדערשאַפֿט
 דורך צייטען אונד פֿאַלקער, נאך קורצער פֿריט, וויא נאך איינמאל אים
 פֿאַטערהויזע, נאך איינמאל פֿערוואמעלט אויף היימישעם באַדען, אום
 דאָרט נאך פֿעסטער ערט צו שלינגען דאס גייטטיגע תורהבאנד, דאס זיא
 פֿאַרשאַן אלליין טראַנען זאָלמע: אונד נון — נאָדעם עס נאך אס פֿאַר-
 אבענד זיינער וואנדערונג — איינען שפראַסלינג אבגעוועטצט, דער איהם
 זיך באלד ענטפֿערטען מוססע, אום אן דיא אין פֿיעלונאָטעריי, גע-
 וואַלטטראַטיקייט, אנוויסמליכקייט אונד מענשענעטווירדיגונג פֿערוונקענע
 וועלט פֿאַן דעם אללאיינען אונד פֿאַן ברידערשאַפֿט אללער מענשען אונד
 פֿאַן ערהאבענהייט דעם מענשען איבער דעם טהיערע באַטשאַפֿט צו
 ברינגען אונד לאָסאונג פֿאַן בעזיטן אונד גענוסספֿערנאָטערונג צו לעד-
 רען, ווענן גלייך ניכט עררייפֿען דערזעלבען אלס מיטטעל צום דיענסטע
 דעם

האחד והאחר בין בני אדם גם יתרון האדם על הבעלי חיים, וישיף מוסר להקדל מעל אלהיות הקנין וההנאה, אף לא יאחזו בהם לשם אמצעים לעבודת ה' — ובדורות הבאים פנה דרך להתקרב אל משרת תולדות בני אדם — וישראל נפוץ ברחבי תבל בין עמים רבים ואקלימים שונים, למען ימלא באמונה בגולה את תעודתו הרוממה, ועוד הפעם במדבר! קול הנביא קרא:

(א) קול קרא במדבר! פנו דרך ה'!

ישרו בערכה מסלה לאלהינו!

כל ניא ינשא, וכל הר ונבעה ישפלו,

והיה העקב למישור והרכסים לבקעה,

ונגלה כבוד ה',

וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר.

יותר מבימי אשרו והצלחתו מלא את תפקידו בימי עניו ומרודו, בהיותו בגולה. — על ידי הגלות המר ייטיב בתחלה את עצמו — הלא בעיניו ראה, כי נשבר כל גאון עזו, צכי תפארתו והדרו, אשר המה הועילו להותו ואהריהם נפתה לכו לכבדם כבני אלים וללכת אדרי התרו, ואיכבה יכול עוד מני אז לחשוב את הקנין וההנאה ושכיות התמדה, כי אלהים חיים המה? — בלי ממשלה, בלי גאון, בלי יקר והמדה, בלי מעשה אנש ותחבולותיו, האמונה באל יחיד היתה שבטו ומשענתו סלה, והיא נטלה ונשאה אותו. והרוח ומלאת חוקי התורה תורת חיים, אוצר כל סגולה, שהיא נשארה לו לפליטה, נשאו אותו על אברתם לשמרו מכל רע, צרה וצוקה, לחץ, עמל ותלאה, אשר סבל משאון לאומים בשלחם רסן דמיונם חפשי.

מדינות וממלכות מסביב לו, אשר בכחן ונכורתן ושיא תפארתן עשו להן שם בעולם נשמדו מתחת שמי ה' — וישראל עם קטן ודל בלי גאון וגובה נשאר חי וקים בתבל ארצה עזי אמונתו בה' ותורתו, ויהי עוד לנצח, ואיכבה לא יכבד את אלהיו אלהי ישראל, הברוא היחיד, מושל בלאומים, ואת תורתו שהיא תעודת קומו, נצחו ותוחלתו? גם הוכיח לדעת כי הנמיון עי הגלות והחטוך הזה לא היה לריק. — אלפי פעמים בכח וקמם דמיון תועה ומקסם

שוא

דעם אללאיינען, — מיט ווינעם שפאָמערן צווייגע נראָססער שריטט צור
פֿאַרדערונג דעם ציעלס אללער געשיכטע, — נון הינאויסגעשטרייט אין אללע
וועלט, אונטער אללע פֿאַלקער אונד צאָנען, אום דאָרט אין דער צער-
שטרייאונג ווינע וענדונג צו פֿאַלבריינגען. „אין דיא וויסמע וויעדער!“
טאָנט פראָפֿעמענשטיממע,

(1) „אין דיא וויסמע וויעדער!“ באַדענט דאָרט דען וועג דעם העררן!
עבענעט אין אבענדליכער מיטונג איינע באַהן פֿיר אונזרן נאָטט!
דאסס, — וועגן איינסט יעדעס מהאל זיך ערהעבעט, אונד בערג
אונד היגעל ניעדער,

אונד אללע קריממע פֿלאַכע ווירד אונד דאס היגעליכטע עבען,
דאָן זיך אָפֿענבארע נאָטמעס העררליכקייט,
אונד אללעס פֿלייש דאָן זעהע, דאסס נאָטמעס טונד געשפראָכען].
אונד בעכסער אלס אים גליקע האט עס זיינע אויפגאבע אים גלות
געלאָזט. — געבעססערט זאָללע עס צוערכט זעלבסט ווערדען דורכס
גלות, זאהע עס יא פֿאַר ווינען אוינען אונטערגעהען אללע מאכט אונד
אללע האָהייט אונד אללען גלאַנץ, דיא עס געבלענדעט אונד דיא עס
אלס ווינע נאָטסער צו פֿערערען בעגאָנגען; — אונד עס זאָללע יע
וויעדער בעזיטן אונד מאכט אונד גלאַנץ אלס נאָטסער דעם לעבענס
פֿערערען? אָהנע כאַכט, אָהנע האָהייט, אָהנע גלאַנץ, אָהנע קינסט-
ליכען מענשענבו, האט זיינע טרייע געגען דען אללאיינען עס געטראַגען,
אונד דער גייסט אונד דיא ערפֿילונג ווינעס איינציג גערעטמעטען שאַט-
צעס, ווינע תורה, האבען עס געטראַגען אונד פֿירס לעבען עררעטמעט
אויס קוואל אונד דראַנגזאל, אויס רואין אונד אללען שלאָגען ענטפֿעססעל-
טען וויטהיגען וואַהנס; — שטאמען אין אירער מענשענמאכט אונד
האָהייט זינד רינגס אום דאסזעלבע געשוואונדען פֿאָן דער ערדע — אונד
עס, אָהנע נראָססע אונד האָהייט אויס געבליעבען דורך דיעזע נאָטמעס-
טרייע אונד דורך דיעזע נאָטמעסלעדרע — אונד עס זאָללע ניכט דיעזען
אללאיינען נאָטט אלס איינציגען נאָטט ווינעס לעבענס פֿיר אויסער נון
פֿערערען — אונד ווינע תורה אלס ווינען איינציגען בערוף? — אונד עס
האטס געצייגט, דאסס ניכט נאָנץ פֿערגעבענס דיעזע ערציעהונג. טויערנד-
כאל האט מיט געוואלט געוואפֿפֿענערט וואָן אונד דורך דיעזען וואָן
געשימטע ליידענשאַכט ישראל דען וועג צור פֿיללע דעם שרדענגליקס
געאָפֿענט, וועגן עס נר אָכט מיט איינעם וואָרטע דיא פֿערקענונג דעם
אללאיינען, ווינע אונטרייע געגען ווינע תורה אויסטרעכען וואָללע; אבער
עס האט שטעטס פֿאַרמגעשליידערט דיעזען יא זאָ לויכמען שליססעל; —
האט ווינען נאקקען הינגערייכט צום הינאָפֿערענדען שלאַג; האט
פֿערשפּאַרט דיא בעזיטצעס אונד גענוססעטרייע; האט זיך איינגעס
קאָרגליכעם גליק, דיא טרויערסטען גיטער דעם ערדגעלעבענס, וויבער,

קינדער

שוא, הפתח שער לכל תאוה ותמדת החיים, נפתח לישראל הדרך לשפיע הצלחת תכל ארצה, אם רק באומר אחד יתכחש בצור ישועתי ויסיר לבו מאל היחיד ומאתרי תורתו; אבל בכל עת תמיד השליך ארצה את המפתח, הפתח שער בנקל להשיג למכביר הקנינים אשר בעפר יסודם, — ויש שכמו לסכול צרות רבות ורעות, ויבו בלבו את הרבוש וההנאה אשר יתור לב האדם ויזנה אתריהם, ויקבש לה' כל כחו וחילו, גם הצלהתו המעטה, את כל קניניו והנפשות היקרות לו בחיים, אשה ובנים, תורים, אחים ואהיות וכל שמחות החיים, גם את נפשו נתן כפר דתו ואמונתו; — הוא כתב בדמי לבבו על כל עולה מתולדות בני אדם את התורה הזאת: כי יאהב ויכבד רק האל האחד ומיוחד, כי יכיר וידע ערך האדם וגדלו, כי נעלים הסה סתרכוש ומהנאה! הוא תתם כדם ברית, את אמונתו בה' ותורתו, גם ביסורים קשים ומרים סמות. כל קרות גלותו הגם מזבח, אשר הקריב עליו כל משכיות לבב אנוש וכל חמדת עין, אשר יזנו אתריהם המון אדם רב. הוא הקריב את כל אשר לו, בעד דת אלהים ותורתו ובין כל העמים וכל משפחות האדמה באפסי ארץ הקימו מזבחות כאלה להעלות עליהם זבחי רצון בדם ואש ותמדות עשן. — ומכל אלה האם לא ילמדו לדעת את ה', המכלכלם, המנטלם והמנשאם בצרות תכופות כאלה? — האם לא ילמדו באמונה כזאת את תעודת האדם? —

ואם גם יחדלו מזבחות כאלה להעלות עשן, אם גם נדחי ישראל ינורו מעט מעטלם ומרגונם והעמים ילקחום לחסות בצלם, ויתנו להם זכות אזרה לפתח בשוכה ונתת את גדל חיי ישראל, אם ישראל ימלא אתרי דברי החוזה, בדבר חובתו לארץ מולדתו, ובכל מדינה ומדינה ידרשו את שלום הארץ והעיר אשר נאחזו בה, ובקרב אנשי תכל הסבבקים להם רק רבוש וההנאה, ישראל יבלה יסיו בשלות השקש בצדק ומשפט ואהבת אדם, ואם גם מצב האדם יד פלאים ללכת ארחות עקלקלות, לבקש להם רק תאות לבב וחמדת עין, בני ובנות ישראל ינוכבו כמדות טובות ומוסר השכל, תם ויושר. אם כל בתי אבות יחדלו סלמעת נטעי נעמנים זרע קדש, בני אל חי, בכל בית אב לישראל יבנה היכל ליראת שדי, אהבת ה' וכמתן טו. אם בכל מקום אהבת הבצע, וההנאה ואהבת עצמו תמצאנה קולמו, להיות סבבות להניע את פעולות האדם ותכן עלילותיו, אך בכל יהודי, בחייו השאננים, נראה משל נאמן ולקה טוב, בצדק ואהבה, — אם היהודים בגלותם, יתיצבו לפניו בשלות השקם

קינדר, עלטערן, געשוויסטער אונד דאס אייגענע לעבען אונד נום אונד אללע פֿריידען דעס לעבענס נאָך הינצוגעאָפּפּערט; — עס האט מיט וויינעם הערצבלוט אויף אללע בלאַטטער דער געשיכטע הינגעשריעבען דיא לעהרע: דאסס עס נור איינען נאָטט עהרע אונד ליעבע אונד, דאסס עס האָרע מענשענגראַססע קעננע אלס בעזימץ אונד גענוסס! עס האט וויינע טרייע אן נאָטט אונד תורה אונד זיין צייגניסס פֿיר ויא מיט מעהר אלס וויינעם בלוטע בעזיגעלט. — וויינע גאנצע גלותגעשיכטע איזט איין אלטאר, — אויף דעס עס אללעס, וואס מענשען געליסטעט אונד ויא ליעבען, דער אנערקעננונג נאָטטעס אונד זיינער לעהרע געאָפּפּערט; — אונד אונטער אללען פֿאַלקערן אונד צאָנען האבען זאָלע אלטאַרע גערויבט; — — — אונד דיעזע האָטטען, — דיעזע זאָלמען ניכטס לערנען — דארויס? ניכט לערנען אין דעס אונטער זאָלעס געשיקסנאנג דענאָך ערהאלטענדיען האָהערן — דען אללאיינען? אין זאָלער טרייע — דען מענשענבערוף? — — —

אונד וועגן ויא נן פֿערדראַטפֿען דיעזע אלטאַרע, — וועגן ישראלס צערשטרייטע נן געדולדעט, געשיטצט, אנגעבירגערט, וואס עס דיא פֿאַלקער געשטאממען, רוהיג אללע גראַססע איהרעס ישראללעבענס ענטפֿאלטעמען; — וועגן עס, וואס זיינער פראַפֿיטען וואַרט איהם אלס פֿליכט פֿערקינדעט, איבעראַלל אנגעשלאַכטען דעס שטאממע, דער עס אויפֿגענאָטטען, פֿאַרדערט דעססען וואַהל אונד הייל; — וועגן עס, מיטטען אין איינער בעזימץ אונד גענוסס פֿערנאָטטערענדיען וועלט, נן רוהיג אונד שמילל זיין לעבען דער גע= רעכטיגקייט אונד ליעבע לעבטע; וועגן אויך איבעראַלל אבוואַרסס איילען זאָלמע דאס געשלעכט אין זינגליכקייט אונד ענטארמונג, ישראלס זאָגע אונד מאַכטער בליהעמען אים קראַכטיגען יוגענדשטוקק דער זיטענדיגהייט אונד אונשוילד; וועגן אויך איבעראַלל דיא הייזער אויפֿהאַרען זאָלמען, ספֿלאַנצשולע ריינער, גאָטט דורכֿדרונגענער מענשענשפראַססלינגע צו זיין, אין יעדעם ישראלרויזע זיך דאָך איין מעספעל ערהיבע פֿיר נאָטטעספֿורכט אונד נאָטטעסליעבע אונד גאָטטעסרויען; וועגן איבעראַלל געוויננוכט אונד גענוססווכט אונד זעלבסטוויכט העבעל דער האַנדלונגען ווערדען זאָלמען, אבער אין יעדעס יודען שטאַנדע דאָך אים שמיללען לעבענס= ביישפּיעל איין לערדער דיא דער אללגערעכטיגקייט אונד אללליעבע; — וועגן זאָ ישראלס צערשטרייטען איבעראַלל שמילל אויפֿבליהמען אלס פּרעסער נאָטטעס אונד ריינען מענשטהוכס; — מיט בנימין! וועגן וויר וואַרען, — וועגן וויר ווירדען, וואס וויר זיין זאָלמען! — וועגן אונזער לעבען פֿאַללענדיגעס אבבילד אונזערער לעהרע וואַרען! — וועלך אללמאָ= טיגער העבעל פֿיר דאס אללציעל אללער מענשהייטסערציעהונג!! עטיל= לער, — אבער וואַהר אונד מאַכטיגער נאָך אונד טיעפֿער ווירקענד אלס אונזער נאָטט אונד מענשטהום אָפּגענבארענרעם ליידענסגעשיקק! — אין זיינען יאָרשויווענדיען דעס ליידענס אונד דעס האָהנס אונפֿאַללאַקאָטמען ניר ערויכבאַר; — אבער, וועגן דיא צייטען דער מילדע אונד דארוין ריעפֿען

השקט בתור, כהני ה' במקדש האנושית המהורה. אהובי בנימין!
 מי יתן והיינו את אשר עלינו להיות!! אם היינו יהודי
 דמות ותכנית תורתנו, מה רב כהנו לפעול ישועות בעד
 התבלית הכללית להנוך האנושית!! בהשקט, אבל נבזה ונשא
 מאד מפעולתנו בעד התעודה הזאת עזי צרות ותלאות הנלות,
 נוכל לפעול או ביתר עזי להכרת התנלות ה' והאנושית! — בשנות
 ראינו רעה עמל ותלאה ולעג השאננים, לא היתה לאל ידנו להשיג
 זאת בעצם שלמותה, אך אם העתים אשר ישתנו לטוב תקראנה
 לנו, כי כל יהודי וכל יהודית על ידי חייהם הפרטיים והשאננים יהיו
 כהנים וכהנות במקדש ה' והאנושית המהורה, אם עתידים
 אנהנו לתעודת רעיון נעלה ולקח טוב כזה, האם נוכל עוד, בניסין
 יקירי! להתאונן על מנת גורלנו? ! —

(ב) הברו נשאי בלי ה'!

כי לא בתפון תצאו ובמנוסה לא תלכו,
 כי הלך לפניכם ה' ומאסכם אלהי ישראל.
 הנה, — ישכיל עבדי, ירום ונשא ונכה מאד,
 כאשר שממו עליך רבים: כן משהת מאיש מראהו
 ותארו מבני אדם

כן יזה ניום רבים,
 עליו יקפצו מלכים פיהם,
 כי אשר לא קפר להם ראו, ואשר לא שמעו
 התכונו.

מי האמין לשמעתנו! וזרוע ה', על מי נגלתה!
 ויעל כיוונק לפניו, וכשרש מארץ ציה,
 לא תאר לו ולא הדר, ונראהו, ולא מראהו, ונחמדו;
 נבזה וחדל אישים, איש מכאבות, וידוע הלו; —
 וכמסתר פנים ממנו, נבזה ולא השבגהו,
 אבן חלינו הוא נשא, ומכאבנו סבלם;
 ואנתנו — חשבגהו ננוע, סכה אלהים ומענה!
 והוא — טחלל מפשעינו, קדכא מעונותינו

מוכר

רועֶפֶען, דאהין, — יעדער יודע אונד יעדע יידיגן דורך אייגענעם לעבען שטילל בעשיידענע פריעסמער אונד פריעסמערנינגען גאָממעס אונד ריינע מענשטרוםס! וועגן דאס אידעאל אונד דיא אויפֿגאבע אונזער ווארטעס; — וואָללען וויר נאָך, מיין בנימין, טרויערן איבער אונזער געשיקק? ?

(2) [האלטעט אייך ריין, — טראָגער גאָטליכען ווערקצייגעס!
דעגן ניכט מיט לייכטזיגן זאָללס איהר אויסציעהען אונד אין פֿליכ־
טיגקייט ניכט וואנדעלן,

דעגן עס וואנדעלט פֿאָר אייך דער הערר אונד אויפֿנימכט אייך
ישראל גאָטס.

זיעהע, — נור וועגן וויזע האנדעלט מיין דיענער, ווירד ער האָך
אונד געטראגען אונד ערהאָבען נאר זעהר.

זאָ וויא דיא פֿיעלען איבער דיך שטוינמען: „האט דאָך זיין אנוי־
הען אללעס מאָגליכע פֿערלאָרען אונד זיינע געשטאלט מענשליכעס אלל!“
זאָ ווירד עס אונטער פֿאָלקערן יעמצט פֿאַרברעכֿען, פֿירשטען שלועס־
סען דען מונד דעראַב:

דעגן וואס איהנען ניכטער ערצאָהלט, שווען זיא יעמצט, וואס זיא
ניכטער געהאָרט, בעגרייפֿען זיא נון.

„ווער האָטמע אונזערער ערפֿאהרונג געגלויבעט! אונד דער ארם
דעס העררן, אן וועס אָפֿענבארטע ער זיך!
וויא איין ריז שטיגע עס פֿאָר איהם אויף, אונד וויא ווארצעל אויס
דירעס לאנדע,

האטמע קיינע געשטאלט, קיינע שאַנע, דאס וויר עס אנבליקטען;
קייין אנועהען, דאכס וויר עס געליססטען;

וואר פֿעראכטעט, פֿאָן מענשען אויפֿגעגעבען, דער שמערצען פֿרייז,
מיט ליידען וואָהל בעקאננט; —

אונד אלס גאָט זיין אנגעזיכט פֿאָר איהם בארג, פֿעראכטען וויר
עס אונד אכטעמען עס ניכט. —

אונד דאָך נור ליידען פֿאָן אונז טרוג עס, שכערצען פֿאָן אונז לאס־
מעמען אויף איהם;

אונד וויר — וויר היעלטען עס פֿאָן גאָטעס פֿינגער בעריהרט,
פֿאָן גאָט נעשלאגען אונד געדריקט!

אונד עס — ערשלאגען דורך אונזערע פֿערגעהען, דורך אונזערע
זינדען געדריקט;

אונד דאָך אונזערעס פֿריעדענס אייניגונגסבאנד אויף איהם — אונד
אין זיינער (א) געמיינשאפט זאָללע אונז היילונג הערדען.

ווארען

(2) ישעי' ג'ב, י"א-ג'ו-י'.

(א) וואונדע הייסט חֲבֵרָה ניכט חֲבֵרָה.

מוסר שלומנו עליו ובתקדו נרפא לנו ,
 כלנו כצאן תעינו, איש לדרכו פנינו ; —
 וה' הפניע בו את עון כלנו .

נגש , והוא נענה — ולא יפתח פיו ,
 כשה למבח יובל — וכרחל לפני גוזיה
 נאלמה , ולא יפתח פיו !

מעצר וממשפט לקח — ואת-דורו מי ישוחח !
 כי נגזר מארץ חיים — מפשע עמי נגע למו ,

ויתן את רשעים קברו
 ואת עשיר במתיו ,
 על לא חמס עשה
 ולא מרמה בפיו ,
 וה' הפך דכאו החלי ,

אם תשים אשם נפשו , יראה זרע — יאריך ימים
 והפך ה' כידו יצלה. מעמל נפשו יראה , ישבע ;
 ברעתו יצדיק צדיק ,

עבדי לרבים ועונותם הוא יסכול .

לכן אהלק לו ברבים , ואת עצומים יחלק שלל
 תחת אשר הערה למות נפשו — ואת פושעים נמנה ,
 והוא המא — רבים נשא — ולפשעים יפניע .

רני עקרה לא ילדה , פצחי רנה וצהלי לא חלה ;
 כי רבים בני שוממה מבני בעולה , אמר ה' .

הרחיבי מסם אהלך , ויריעות משכנותיך — ימו — אל
 תחשבי !

הארכי מיתריך ויתדתיך חוקי !

כי ימין ושמאל תפריצי — וזרעך גוים יירש
 וערים נשמות יושיבו .

אל תיראי כי לא תבושי ! ואל תכלסי כי לא
 תחפירי !

ווארען וויר דאָך אללע וויא שאַפֿע פֿעראיררט, — האַטמען אונז
יערער נור ווינעם וועגע צוגעווענדעם; —
אונד גאַטט — זוכטע נור ביי איהם היים דיא זינדע, דיא וויר
דאָך אללע געטהיילט.
עס ווארד געדריקקט, עס ווארד געפייניגט — אונד אַפֿפֿענטע דאָך
ניכט ווינען זונד!
וויא שאַף צור שלאכטבאנק ווארד עס געפֿיהרט, — וויא לאמס
פֿאָר ווינען שעערערן.
בליעב עס פֿערשטוממט — אונד אַפֿפֿענטע דאָך ניכט ווינען זונד!
דער הערשאַפֿט אונד זעלבסטוואלמונג וואר עס ענטנאַטמען — אונד
זיין געשיקק, ווער קאַננסט אויסשפרעכען נאנץ!
דען עס ווארד געשיעדען אויס דעם לאנדע דעם לעבענס, — פֿאָן
דער פֿאָלקער פֿעראיררונג ווארד דאס ליידען איהם.
עס ליעסס ליידענשאפֿטגעטריעבענע זיין גראב זיין
אונד מאכטשמאַלצע ווערקצייג ווינער טווענדפֿאַלטיגען מאָדע,
אונד עס האַטטע דאָך געוואלט ניכטער געאיבט,
אונד עס וואר ניכט טרוג אין ווינעם זונד.
אבער גאַטט ערזאה זינען צוועקק אין ווינער ליידענסצערמאלמונג;
ווען עס נור זעלבער אלס אַפֿפֿער זיך ווייהעט, — זעהעט עס
פֿרוכט, — דויערט צייטען דורך —
אונד גאַטטעס צוועקק ווירד דורך דאסזעלבע געפֿאַרדערט.
דורך דיא אייגענען ליידען ווירד עס ערסט זעלבער ערלייכטעט,
גענאָהרט;
מיט ווינער ערקענטניסס זאָלל עס דאנן גערעכטעס אלס גערעכט
פֿערקינדען,
ווירד מיין דיענער אן פֿיעלע, — דערען פֿערגעהען עס טרוג.
דארום געבע איך איהם אנטהייל אונטער דער מענגע, מיט שטארקען
ווירד זיין לאָזן;
ווייל עס זיין לעבען פֿריוונאב דעם מאָדע, — מיט פֿערברעכערן זיך
צאָהלען ליעסס —
אונד עס דאָך נור זינדע דער מענגע געטראגען — אונד זיך פֿער-
געהענדע טראַף". —
וויכטצע, אונפֿרוכטבארע, דיא דוא נאָך ניכט געבאָרען; בריך אויס
אין וואָנע אונד וויכצע לויט, דיא דוא נאָך ניכטער געקרייזעט;
דען מער זינד דיא זאָהנע דער פֿריהער פֿערטאָרעמען, דען דער
פֿריידיג געפֿרייטען, שפֿריכט גאַטט.
נווייטער נור רויס דיינער הימטע, — דיא מעפֿפֿיכע דיינער וואָהנונג —
לאסס זיא זיך דעהנען, — האלטע ניכט זיא צוריק!
פֿערלאָנגערע דיינע זיילע — אונד דיינע פֿלאָקקע מאכע פֿעכט!
דען

כי בשת עלומך תשכח, וחרפת אלמנותיך לא תזכר
עוד.

כי בעליך עליך, ה' צבאות שמו,
וגאלך קדוש ישראל, אלהי כל הארץ יקרא.
כי כאשר עזיבת ועצבת רוח, קראך ה'.
ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך.
ברגע קמן עזבתיך, וברחמים גדולים אקבצך.
בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך ובחסד עולם
רחמתיך,

אמר גאלך ה'.
כי מי נח זאת לי, אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד
על הארץ,

כן נשבעתי, מקצף עליך ומנער בך.
כי ההרים ימושו, והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא
ימוש

וברית שלומי לא תמוט — אמר מרחמך ה'.
עניה, סערה, לא נחמה! הנה אנכי מרביץ בפק
אבניך

ויסדתיך בספירים.
ושמתי כרכר שמשתיך, ושעריך לאבני אקדה, וכל גבולך
לאבני חפץ

וכל בניך למודי ה', ורב שלום בניך. —
בצדקה תכונני,
רחקי מעשק כי לא תיראי, ומסתתה כי לא תקרב
אלך

הן נור יגור אפס מאותי מי נר אתך עליך יפול?
הן אנכי בראתי הרש, נפח באש פהם ומוציא כלי
למעשהו,

ואנכי בראתי משחית להכל! כל כלי יוצר עליך, לא
יצלח.

וכל

דען רעכטס אונד לינקס ברייטעכט זוא דיר אויס, — פֿאָלקער
שלינגסען דיינע קינדערן זיך אן —

אונד מענשענפֿער אָדמע שמאָדמע ווערדיגן בעוואָהנט.
פֿירכטע דיר ניכט, — דען דוא ווירכט ניכט צו שאנדען! עררֶאָמהע
ניכט, דען דוא האסט ניכט צו ערבלייכען!

דען דיא שאנדע דיינער יוגער ווירכט דוא פֿערנעססען אונד דער
שמאך דיינעס וויסטוועניטשאנדעס ניע מערד נעדענקען.

דען דין הערר אונד דין שאַפֿער, פֿערמיטלער אללער גענענע
זאָסצע איוט ווין נאמע,

אונד דין ערלאָזער, דער הייליגע ישראלס, — גאָסט דער גאנצען
ערדע ווירד ער נונמעהר גענאנט!

דען וויא פֿערלאססענע גאסטן אונד געמיטהסטריבטע רופֿט דיר
דער הערר,

„גאסטן דער יוגער, דאסט דוא נור זעלבער דיר ניכט פֿעראַכֿטֿע
מעכט“ שפּריכט דין גאסט.

אין קליינעס אויגענבליק פֿערליעס איך דיר, אונד מיט גראָסעס
ערבארמען נעהמע איך דיר וויעדער אויף.

איס אנוויללען בארג איך אייניק אויגענבליקק מין אנגעזיכט פֿאַר
דיר, אונד מיט עוויגער ליעבע ערבארמע איך מיך דין,

שפּריכט דין ערלאָזער, דער הערר.

דען נח-ם פֿלוטה איוט מיר דיעס; וויא איך געשוואָרען, דאסט נח-ם
פֿלוטה ניכט מערד קאָסטע איבער דיא ערדע, —

זאָ האבע איך עס געשוואָרען, ניכט דיר מערד צו צירנען אונד
דיר אנוויללען צו ציינען.

ווען איך דיא בערגע ווייכען אונד דיא הינעל וואנקען, — מיינע
ליעבע ווייכט ניכט פֿאַן דיר.

אונד מיינעס פֿריעדענס בונד וואנקעט ניכט, — שפּריכט דין ער-
בארמער, דער הערר.

דיא ארמע שטורכענעריעבענע ניממערגעטראָסטעטע! זיעהע, איך
זעמצע אין כאַרטעל דיינע שטיינע.

אונד האבע אין זאפֿפֿיר דיר געגרינדעט.

איך כאכע כרכד דיינע זאָנגען, אונד דיינע טראָרע צו לייכטענדען
שטיינען, אונד אלל דין געביעט צו שטיינען דער אנטומה,

אונד אַלל דיינע קינדער יוגער דעס העררן, אונד גראָסט דארום
דער פֿריעדע דיינער קינדער.

נור דורך גערעכטיגקייט קאנטכט דוא זיך גרינדען;
האלטע דיר פֿערן פֿאַן אונרעכט, דען דוא האסט ניכט צו פֿירכֿטֿע
מען; פֿאַן אנטכט, דען זיא קאָסטעט דיר ניכט.

זאָלל כאָן יא פֿירכטען ניכטס אויססער מיר! ווער דארום פֿירכטעט
בייא

וכל לשון, תקום אתך — למשפט — תרשיעו .
 זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם ה' .
 הוי כל צמא לכו למים, ואשר אין לו כסף,
 לכו שברו ואכלו ; לכו שברו כלוא כסף וכלוא מחיר יין
 וחלב !

למה תשקלו כסף כלוא לחם ויניעכם כלוא
 לשבעה ?

שמעו שמוע אלי ואכלו טוב, ותתענג בדשן
 נפשכם .

המו אזנכם ולכו אלי ; שמעו ותחי נפשכם ;
 ואכרתה לכם ברית עולם, חסדי דוד הנאמנים ;
 הן עד לאומים נתתיו, נגיד ומצדה לאמים . —
 הן נוי, לא תדע, תקרא, ונוי לא ידעוך, אליך
 ירוצו,

למען ה' אלהיך, ולקדוש ישראל, כי פארך .
 ודרשו ה' בהמצאו, קראו בהיותו קרוב,
 יעזוב רשע דרכו, ואיש און מחשבתיו,
 וישב אל ה' וירחמנו ; ואל אלהינו כי ירבה
 למלוח —

כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי,
 נאם ה' ,

כי נבחו שמים מארץ, כן נבחו דרכי מדרכיכם ומחשבותי
 ממחשבותיכם .

כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא
 ישוב,

כי אם הודה את הארץ והולידה והצמיחה
 ונתן זרע לזרע ולחם לאכול, כן יהיה
 דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם,
 כי אם עשה את אשר הפצתי
 והצליח אשר שלחתיו,

בייא דיר, דאסס עם איבער דרך פֿאללע ?
 האבע איך יא יעדען קינסטלער געשאפֿען, דער בלאָומ איז פֿייער
 דיא קאָהלע, אונד פֿאָרדערט דאס געראַטה צו זיינעם ווערק ;
 האבע איך יא געשאפֿען אויך יעדעס פֿערדערבען, דאסס עם צור
 געבורט לאססע קרייווען !

יעדעס געראַטה, דאס ווידער דרך מאן שמייעדעט, ווירד ניכט געלינגען ;
 יעדע צונגע, דיא מיט דיר צו געריכט געדט, ווירסט דעם אונרעכטס
 דוא צייען ;

דיעס דער אנטהייל דער דיענער דעם הערן, אונד דערען גערעכט־
 טיגקייט פֿאָן מיר שטאמט, שפּריכט נאָמט .

יעדער, דען עם דירסטעט, ער קאָממע צום וואסער, אויך וועט
 ניכט זילבער,

קאָממעט אונד קיפֿעט אונד נאָהרט אייך ; קאָממעט אונד קיפֿעט
 אָהגע זילבער אינד ענטגעלט

בעלעבענדען וויין אונד נאָהרענדע מילך !

וואס וואָנט איהר אייער זילבער אונד ערהאלטעט ניכט בראָד, אייער
 פֿערמאָגען אונד ערהאלטעט ניכט זאָטטיגונג ?

האָרעט מיר צו אונד געניעסעט דאס גוטע, אונד עם וואָננע זיך
 דער פֿיללע אייערע זעעלע .

נייגעט אייער אָהר אונד קאָממט צו מיר ; האָרעט, דאסס זיך
 בעלעבע אייערע זעעלע .

אונד איך אייך דאס עוויגע בינדניסס ערריכטע, — דיא ליעבע
 דויד־ס, דיא עוויג טרייע ;

דען איך יא נור צום צייגען פֿיר פֿאָלקער געגעבען, פֿערמיטלער
 אונד פֿפֿליכט הינאויכטראגענד אן נאציאָנען . —

זיעהע, פֿאָלק, דאס דוא ניכט קעננעסט, רופֿסט דוא הערביי, אונד
 פֿאָלקער, דיא דרך ניכט קעננען, איילען צו דיר

אום דעם הערן, דיינעם נאָטטעס וויללען, אום ישראל־ס הייליגען,
 דער דרך שטיקעט .

„פֿאָרשעט דען הערן, דא ער איבעראל צו פֿינדען ; רופֿעט איהן
 אן, דא ער איבעראל נאהע .

„עם פֿערלאססע דער לידענשאפֿטליכע זיינען וואנדעל, אונד דער
 מאנן דער געוואלט זינע פֿלאָגע,

„אונד ער קעדע היין צום הערן ; ער ערבארמעט זיך ויין ; צו אונד־
 זערם נאָטטע היין, דענן ער פֿערצייעהעט פֿיעל“ . —

דענן : ניכט מיינע געדאנקען זינד אייערע געדאנקען, אונד אייערע
 וועגע ניכט מיינע וועגע, שפּריכט נאָמט .

דענן וויא האָך זינד דיא היממעל איבער דיא ערדע, זא האָך מיינע
 וועגע איבער אייערע וועגע, אונד מיינע געדאנקען איבער דיא אייריגען .

דענן

כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון.
 החרים והנבעות יפצחו לפניכם רנה
 וכל עצי השדה יפחאו כף,
 תחת הנעצוץ יעלה ברוש,
 ותחת הסרפר יעלה הדם
 והיה לה' לשם, לאות עולם
 לא יכרת. —

כה אמר ה': שמרו משפט! ועשו צדקה!
 כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להננות
 אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה,
 לשמר שבת מחללו (ג)

ולשמר ידו מעשות כל רע.
 ואל יאמר בן הנכר הנלחה אל ה'
 לאמר: הבהל יבדילני ה' מעל עמך!
 ואל יאמר הסרים (ד) הן אני עין יבש!
 כי כה אמר ה' לסרסוסים, אשר ישמרו
 את שבתותי

ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי.
 ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם,
 מזב מכנים ומכנות,
 שם עולם אתן לו אשר לא יכרת.
 ובני הנכר הנלוים על ה',
 לשרתו ולאהבה את שם ה' להיות
 לו לעבדים,

כל

(ג) על היות יום השבת וקדושתו ניתן בסתב השלשה עשר והחמשה עשר.
 (ד) בשמות כ"ט, ועקרה' יתאר הנביא את ישראל אשר מפעליו בתולדות
 בני אדם לא יראו ככה למראית עין, כמו מפעלות שאר העמים. —

דענן וויא שטייגט דער רעגען אונד דער שנעע פֿאָם היסמעל אונד
 דאָרטוין ניכט וויעדערקעהרט ,
 ער האבע דענן געמראָנקט דיא ערדע אונד צור געבורט זיא גע-
 פֿיהרט , אונד איהר פֿפלאנצען ענטלאָקקט ;
 זאָ איוט יענליך מיין וואָרט , דאס מיינעס כונדע ענטפֿאָרעט , עס
 קעהרט ניכט לעער צו מיר וויעדער ;
 זאָנרען עס פֿיהרעט אויס , וואס איך געוואָלט , אונד פֿאָללענדעס
 גליקליך , וואָצו איך עס געזענדעס .
 דענן אין פֿריידע ציהעט איהר אויס , אונד אין פֿריעדען קאָממעט
 איהר הייס ,
 בערגע אונד היגעל ברעכען אויס ענטגעגען איך אין פֿריידע , אונד
 אללע פֿעלדעסביימע שלאגען אין דיא האנד ,
 אונמער דעס דאָרנשמרויך שטייגט שאָן דיא צעדער , אונמער דער
 דיסמעל שטייגט שאָן דיא מירטהע . —
 אונד בלייבעט , דעס הערן צור אנערקענונג , צום דענקמאל
 אללפֿערהיילעטער צייט .

ווירד ניסמער אויסגעוואורצעלט כעדר .
 זאָ האט אלזאָ גאָטט געשפראָכען : אַמֶּט דעס רעכטעס ! איבעט
 דיא מילדע !
 זאָ איוט נאה מיין הייל צו קאָממען אונד מינע מילדע זיך צו
 אָפֿפענבארען .
 הייל דעס מענשען , דער זאָלעס איבט , דעס אדאמסזאָך , דער
 דאס ערגרייכט !
 (3) דער דען שבת הימעט , דאסס ער איהן ניכט ענטווייהעט , אונד
 היטעט זיינע האנד , דאסס ויא ניכט באָעס פֿאָללפֿיהרעט :
 אונד עס שפרעכע יא ניכט דעס פֿרעמדען זאָך דער זיך אנשליעסכט
 דעס הערן :

„ווירד מיך יא זאָנרען דער הערר פֿאָן זיינעס פֿאָלקע!“
 אונד עס שפרעכע דער קינדערלאָזע (4) ניכט : „בין איך יא איין
 דירעס רייו !“

דענן אלזאָ שפריכט דער הערר דען קינדערלאָזע , דיא מינע
 שבתות בעאכטען
 אונד .

(3) פֿערגלייכע דיא אידעע דעס שבת אים 13 אונד 15 כריעה . אנמער-
 קונג ד' ה' .¹

(4) קינדערלאָזע , וויא אָבען אונטערזעכט בארע , בעצייכעטס וואָל ישראל ,
 דעססען ווירקען אין דער געשיכטע ניכט זאָ דעס זינליכען אויגע זיכטכאר הערפֿאָר-
 געטרעטען אלס דער איבריגען פֿאָלקער .

כל שומר שבת מהללז ומחזיקים כבריתו ,
והביאותים אל הר קדשי ,
ושמחתים בבית תפלתו ,
עולתיהם וזבחהם לרצון על מוכדו ,
כי ביתי — בית תפלה יקרא
לכל העמים . —

אונד ערוואָהאַלען, וואס מיר געפֿאַללם, אונד האַלמען אן מיינעם
— בונד :

איהנען געבע איך אין מיינעם הויזע אונד אין מיינען מויערן אָרט
אונד נאמען, בעסער אלס זאָהנע אונד מאַכער ;

דער עווינקייט נאמען געב איך איהם, דער ניסמער פֿערשווינדעט .
אונד דיא זאָהנע דעם פֿרעמדען, דיא זיך אַנשליעסען דעם הערן ,
איהם צו דיענען אונד צו ליעבען דען נאמען דעם הערן, זיך
איהם אלס דיענער צו ווייהען ,

ווער נור דעם שבת אכטעט, איהן ניכט צו ענטווייהען, אונד
ערגרייכט מיינען בונד ,

איך ברינגע זיא אללע צו מיינעם הייליגען בערגע, ערפֿרייע זיא
אללע אין מיינעם הויזע דעם געבעטס ,

איהרע נאבען אונד אָפּפֿער וואָהלגעפֿאַלליג אויף מיינעם אלטאר ; —
דעגן מין הייז, — איין הייז דעם געבעטס, ווירד עס גענאנגט פֿיר
אללע פֿאַלקער].

מכתב העשירי

עֲרֵבָה לנַפְשִׁי, כִּי דַבְרֵי הַמַּעֲטִים צִלַּחַה בְּיַדִּי לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בִּינְךָ וּבֵין סַנֵּת נוֹרָל עִמְךָ; אִמְנֵם הֵנָּה שְׂכַח בּוֹה, מִבְּלִי הַכֶּסֶף עַל עֵינָי, — הֵנָּה שְׂמַח בַּעֲצֵם עֵינָי וְדִלּוֹתִי. — אֲבָן יֵשׁ שֹׂכֵר לַפְּעוֹלֹת הַלִּיפּוֹת אֲנֵרוֹתֵינוּ, בְּנִימִין אֲהוּבִי! אֹלָם כֹּאשֶׁר תַּגְבִּיהַ רֹחֵךְ עַל מְרוֹם רַעֲיוֹן תַּעֲוֹדֶתְךָ, וּמִשְׂמַח תְּבִישׁ עַל הַתּוֹרָה, שְׁעֵלֵינוּ לַמִּצְוָה בָּהּ, כִּי תִכְלַכַּל בְּקִרְבָּה תְּכַנִּית הַרְעִיִן הַזֶּה בַּפּוֹעַל, וְהֵנָּה מִתְּלֵאָה! חֵיל וְרַעְדָּה יֵאָחֳזֶךְ בַּחֲשֶׁבֶךָ, כִּי זֶה הוּא רִצּוֹן ה'; אֵינְךָ רוֹאֵה נִם אֶת הַמַּפְעַל שְׁלַמְעֵנוּ נִקְרָאת; אֵךְ תַּפְלָה, צִקֵּן לַחֵשׁ וְחַיִּי הַתְּבוֹנְנוֹת עַל כָּל מַצְעֵדֵי רַגְלֶיךָ; וְנוֹסֵף לָזֶה מִצּוֹת וְחִיבוֹת כֹּאֲלֵה אֲשֶׁר אֵין בָּתֵּם כָּל רוּחַ וְנִגְדַּה שְׁכַל הַיִּשָּׂר הַנִּמְנוּ! וְאֵיךְ? אֲהוּבִי, אִם הַלְחִץ וְהִרְחַק מִרְבֵּה לַחֲכִיל כִּשְׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת וְהַמּוֹן הַתְּלֵאוֹת לֹא הוֹעִילוּ בְּאֶחְרוֹנָה רַק לַחֲצִיל חֵיצוֹנִיּוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל הַרוּחַ לֹא מִצְוָה מִקּוֹם עִמְדָתוֹ? אִם יִשְׂרָאֵל נִגְרַשׁ מִחַיִּים חֹר וּמוֹדֵר הִיָּה לַתֵּבֵל, הַשְּׁקִפּוֹתָיו עַל הַחַיִּים הַתֵּבֵל כְּלֹא הָיוּ, וּבַעַת הַאֲחֵרוֹנָה לֹא הִבִּיא עוֹד דְּבַר נִכְבָּד מִכַּבֵּת מוֹשֶׁג הַתּוֹרָה — וְיִחְשׁוּב עֲצֻמוֹ לַמֵּאוֹשֶׁר בּוֹה, כִּי הֲצִיל רַק חֵיצוֹנִיּוֹתָהּ? אִם רוּחַ תּוֹעָה אַחַד בַּחֲקֵי הַחַיִּים וְיִהְיֶהכֶם לַחֲנוּמֵי מִצְרַיִם, וּמִפְּדֵה פֶן תִּבְיֵא תַעֲוֹפַת הַרוּחַ אֵיזֶה שְׁנֵאוֹת, נִרַשׁ אֶת הַרוּחַ הַמִּרְחָף עַל הַחֻזְקִים, כֹּאשֶׁר יֵשֵׁב אִישׁ אֶת הָעֵיט מֵעַל פְּנֵרִים מֵתִים הַנֶּאֱהָכִים הַנְּעִימִים לוֹ? אִם שְׁנוֹת מֵאוֹת שֶׁל צִדָּה וְצוֹקָה עֵינֵי וְלֶחֶץ, לֹא נִתְּנוּ מִקּוֹם לַפְּעוֹל וְלַעֲשׂוֹת, רַק קְרֵאוֹתוֹ לְשֵׂאת וּלְמַבּוֹל, וְלַמִּצְוָה הַתְּרוֹמֵמֹת הַנֶּפֶשׁ בַּתְּפִלָּה, וְנוֹחֵם — בַּתְּבוֹנְנוֹת כַּחַיִּים, עַד כִּי נֵאלֶצֶז לְבוֹא לְיַדִּי תְּכוּנָה כֹּזֶאת? אִם טֶסֶף לָזֶה מַעֲרַבָה בְּלַתִּי מוֹכַנָּה, אֲשֶׁר עַל פִּיהָ יִשְׁפַּל הַרוּחַ, וְעוֹד יִתְגַּשֵּׁם עַל יַדִּי, וְכָל הַנִּקְרָא בְּשֵׁם פְּעוֹלוֹת הָאֵדָם חֵיצוֹנִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת תְּשִׁין בְּתוֹר מוֹכַנִּיּוֹת (מַעֲכָאנִי-שַׁעֵם) תְּנוּעוֹת הוֹמְרִיּוֹת (דִּינֵאמִישַׁעֵם) לְבִנְךָ עוֹלָם בַּמְדוּדָת נַעֲלָמִים, מִבְּלִי הַבִּיִן כִּי עֲלִיָּהן לְהִיּוֹת נְסִיוֹנוֹת הַנֶּחֶךְ הַרוּחַ וּכְלוּדֵי הַחַיִּים — וְלַפְּעִמִּים הַשְּׁפִלוֹ לְהִיּוֹת בְּתוֹר קְסִיעוֹת וְלַחֲשִׁים. — וְאַתָּה, בְּנִימִין, תְּשִׁין מִמֶּנָּה יְהוּדָת בְּלַתִּי מוֹכַנָּה וּבְמוֹשְׁגֵי זָרִים וְרַק שְׁבֵרֵי יִדְעוֹת? — אֲבָל הַתְּאוֹשֶׁשׁ יְדִידִי, שְׂכַחַת אֶת אֲשֶׁר יִדְעַת מִזֶּה וּשְׁמַע כְּמוֹ לֹא הַקְּשִׁיבָה אֲוֹנֶךָ מֵאוֹת מַעֲלוֹם, וְאֵז מִלְכָּד כִּי שְׁלוֹם תַּעֲשֶׂה לְךָ עִם הַתּוֹרָה הַזֹּאת, עוֹד תִּרְאֶה וְנִהְרַת לַהֲשַׁכִּיל אֵף לְדַבּוֹק בָּהּ בְּאַהֲבָה בְּלִב נַפֶּשׁ, וְכָל הַיִּידֵךְ יִהְיֶה תְּכַנִּית הַתּוֹרָה הַזֹּאת. — אֲנִי נוֹתֵן לְךָ בּוֹה רַק יִסּוּדוֹת וְהַשְּׁקִפּוֹת כְּלָלִיּוֹת מִחֻלְקֵי הַלְּמֻדִים הַשְּׁנוּנִים, כְּמַעֲט רַק אֶת הַשְּׂמוֹת לְכַדָּם וּמוֹשְׁגֵיהֶם, וְיִתֵּר הַדְּבָרִים בְּאֵרוּכָה וְהַמְּסוּדוֹת הַנֶּאֱמָנִים לָזֶה, אֲבָר לְךָ אֵל נְכוֹן בִּימִים הַבָּאִים. קְרֵא לְךָ אוֹתָם הַפַּעַם רַק בְּתוֹר הַשְּׁעֵרוֹת (הַיִּפְאָמְעוֹעֵן) אֲבָל בְּאִמַּת לֹא הַשְּׁעֵרוֹת תִּקְרָא בָּהֶם, —

צעהנטער בריעף

מיניען פליכטיגען פינדעלשמייכען איזט עם געלונגען, זיא אויסצו-
 זאָהנען מיט איהרעם פֿאַלקעם געשיקק; יא, זיא פֿרייען זיך דעם, טראָמץ
 זיינער ארמטה, — און זיינער ארמטה; — שאַנסטער לאָהן אונזערעם בריעף-
 וועקסעלס, מיין בנימין! — אבער, וועגן זיא זיך פֿיהלען אויף דער האָהע
 איהרער בערופֿסאידעע אונד בליקקען דאָן אויף דיא לעהרע, דיא נון ענט-
 האלטען זאָלל פֿערזוירקליכונג דיעזער אידעע; — פֿיהלען זיא קלֿופֿט. עם
 וועהעם איהנען אנגסט און, וועגן זיא דענקען, דאָסס דאָס נאָממעס וויללע
 זיין זאָללע; זעהען אויך ניכט דיא ווירקזאמקייט, צו דער זיא בערופֿען;
 זאָנדרען נור בעטען אונד בעשווענרעם לעבען, אונד דאָזו בעגריפֿעם-
 ווידריגע פֿאָרדערונגען אונד גייסמלאָז איבונגען! — וויא? מיין ליעבער,
 וועגן נון איבערמאָסינער דרוקק דער יאהרהונדערטע אין איהרער גע-
 הייפֿטען לאַסט צולעצט נור רעטמונג דעם אייסטערען דער לעהרע גע-
 שטאממעט, אבער דער גייסט קיינען רוים כער געפֿונדען? וועגן נון
 ישראל, אויס דעם לעבען פֿערבאָננט, דער וועלט אונד דעם לעבען ענט-
 פֿרעכדעם, אנשוואונג דער וועלט אונד דעם לעבענס פֿערלאָרען אונד זיא
 אין לעצטער צייט ניכט מיט הינצו מערד בראַכטע צור ערפֿאָססונג דיעזער
 לעהרע — אונד זיך גליקליך פֿריען, נור דאָס אייסטערע גערעטטעט צו
 האבען? וועגן נון איין גייסמלאָזער גייסט דיא לעבענספֿאַללסטען געזעצע
 ערפֿאָססט האַט, אונד זיא צור מומיע פֿערשטיינערט אונד פֿאַן כאַנכער
 פֿעראַרונג אין גייסעסבעשטערעכונגען געשרעקקט, וויא רויבפֿאַגעל שייב-
 טז דען גייסט פֿאַס מהייערען לייכנאָס? וועגן יאהרהונדערטע דעם דרוקק
 אונד דעם עלענדס, צום ווירקען קיינען רוים בעמענד, נור צו דולדען
 אונד צור ערגעבונג רופֿענד אונד ערהעבונג דאָזו אים געבעטע פֿינדענד
 אונד אין בעשוואונג דעם לעבענס טראָסט, געראדע דיעזע זייטע הער-
 פֿאַרקעהרען מוסטען? וועגן דאָזו איינע אונפֿערשטאנדענע דיסציפּלין,
 אין דער אייגענטליך גיערערגעלעגט דער גייסט, דיעזען גייסט זעלבסט
 וויעדער פֿערקאָרפֿערט, אונד, וואָס אינגערעם אונד אויסטערעם מענשענע-
 ווירקען בעצייכענעם, אַלס איין — מעכאַנישעם, — דינאמישעם, — כאַ-
 גישעם וועלמענבויען בעגריפֿף — אונד אַזאָ אונפֿערשטאנדען דיא איבונגען,
 דיא ערציעהונג דעם גייסטעס אונד ערצייגונג דעם לעבענס זיין זאָללמען, —
 אָפֿט צו אַהעלמענוועזען ערנייערונג וואורדען, — אונד זיא, מיין בנימין,
 זאָ נור אויסטערעם יודענמהום אונד אונערקאַנטעס, אונבעגריפֿענעם,
 מיכפֿערשטאנדענעם יודענמהום אונד נור ברוכשטיק פֿאַן איהם קעננען? —
 פֿערנעססען זיא, וואָס זיא דאָפֿאַן וויססען, האָרען זיא, אַלס אָב זיא נאָך
 ניכטער געהאָרט, — אונד זיא ווערדען אויך מיט דער לעהרע ניכט נור
 פֿערוואַנט; גיין, מיט איננינער ליעבע ווערדען זיא זיא ערפֿאָססען אונד
 איהר גאַנצעם לעבען נור אַברוקק דיעזער לעהרע זיין לאַססען. — איך
 געבע

כל השקפה היא לי תוצאת הגיון ולמדו רב במשך כמה שנים בתנ"ך, ש"ס ומדרש, על כל פרט ועל כל צעד יש סעד ומסך לזה בנמרא. אם נבין רק דבר לאשורו ועל כל צעד נשאל: מה שמעתי בזה? מה היא מושג הדבר? מה היא תעודתו? איזה פעולה לשם אות נערכה? מה הוא מושג הרעיון הפשוט ביחס ובכונה? עם ההבדלה כוהירות רבה בין דאורייתא ובין דרבנן; להבין את הראשון מעצם הדבר, והשני מטבע ההלכה המביאה לידי מעשה, וכיחוד לתת לב על המקורים המיוחדים אשר מטעמם ונמוקם לא נתנו להקתב רק דברים המיוחדים ובעד חלק שמוש המעשה, אך כללות הדבר נמסרה להרות בתור תורה שבעל פה או להבין דבר מתוך דבר. — — —

אתרי כל אלה מה תשאל נפשך למצוא בתורה, בלי ספק התנלות איך למלאות רצון ה' עם כל הקנינים הנתונים לך למנה, ונגד כל אלה אשר מסביב לך; או באומר אחד, איך תפעול במדת הצדק והאהבה עם כלם, ונגד כלם; — התבונן היטב על כל אלה, וצדק אל זה את המושג מה הוא ישראלי, אשר לא לבד כי תעודתו להוציא הרעיון הזה לפעולה בחיים, כי עליו גם לשמור את הרעיון (אידעע) הזה בלבו ולשנן אותו בפיו ובשפתיו, להנך בזה את עצמו ואת אחרים, ובאחרונה תשים לבך להתבונן על כל דבר הנובע מסקור חיי המדינה שלו בימי קדם, אשר אלה כמובן, בהיותם רחוקים מארצם לא נדרש למלאותם — ויצא לך מזה תוכן התורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. —

(א) תורות — הידיעות אשר נתגלו על ידי פרסום התולדה, על דבר מציאת ה', העולם, האדם, ולאומיות ישראל ותוצאותיהם, לא להכיר אותם בתור משפטי האמונה והמדע, רק כעיקרי החיים המקיימים ומאשרים עי הרוח והלב. — (ב) משפטים — אמרי צדק נגד עצמים הדומים לך, על פי היסוד של חוק השווי אליך והוא הצדק נגד האנשים. — (ג) חוקים — חוקי הצדק נגד עצמים הנכנעים תחתיו על פי היסוד, כי קנין ה' המה, הלא הוא: חוקי הצדק נגד האדמה, הצמחים, ובעלי החיים, ושלשתם יחד הכאים בנבול עצמותך, נגד קניניך, נופך, תכונתך, נפשך ורוחך. — (ד) מצות — מצות האהבה לכל היקום מבלי ידם אותם אל קנין עצמותך, רק מטעם פקודת ה' ומושג תעודתך, תעודת איש ישראל. — (ה) עדות — עמדי זכרון של אמתיות מקיימת בעד האדם וישראל המתוארים בעדות הדבור ואורות הפעולות בעד כל אחד עידי ישראל ומחציה לו. — (ו) עבודה — לקדש ולנשא את החיים הפנימיים, למען מלאות תעודתו בחיים הדינאיים, על ידי שגרת הרעיון באותות הפעולות והדבור; — ולכן לאלה היסודות הראשיים: צדקה, אהבה גם חנוך. (א) צדקה, לצבד כל עצם בתור יצור ה', כל קנין בתעודה אלהות, כל סדר בתור חוק ה', ועל פיהם למלאות

געבע איהנען וויעדערום נור נורנדיגע, אללגעמיינע אנויכטען דער פֿער-
 שיעדענען לעהרטהיילע, פֿאסט נור טימעל-אונד בעגריפֿסענענונג; אויספֿיה-
 רונג, וויא בעגרינדונג, מיר פֿיר דיא צוקונפֿט פֿאַרבעהאלמענד. לעזען זיא
 וויעדערום נור אלס היפֿאָמעהוע, אבער זיא לעזען קיינע. יעדע אנויכט
 איזט מיר שרגעניסס מעהרדאָהריגען שטודיוסס פֿאַן תנ"ך, ש"ס אונד
 מדרש; יעדעס דעמאָיל אונד יעדער שריטט אין גמרא בעשטאָמיגונג
 דאָפֿיר; ווען נור אים בעגריפֿף ערפֿאסטט אונד שריטט פֿאַר שריטט
 געפֿראגט; וואס האבע איך הישר פֿערנאָממען? וועלכער בעגריף דעס
 געגענשאַנדעס? וועלכער דער בעשטימטונג? וועלכע וימבאָלהאנדלונג
 אנגעאָרדנעט? וואס איהר נאמירליכער זינג אים צוזאממענהאנג אונד טיט
 אבויכט ערפֿאסטט? מיט זאָרנפֿאַלטיגער שידונג דעס דאורייתא אונד
 דר בנן; יענעס אויס דעס וועזען דעס געגענשאַנדעס, דייעזעס אויס דער
 נאמור דער פראקטישען פֿערווירקליכונג דעס געוועזענעס צו ערפֿאסטען;
 דאצו מיט געהאָריגער ריקקויכט אויף דיא אייגענשהימליכקייט דער קועל-
 לען, דיא דעס ניעדערשרייבען אויס גרונדואמץ פֿיינד, נור דאס בעזאָנדערע
 אונד פֿיר דיא אנווענדונג געבען, דאס אללגעמיינע, דען גייסט, מינדליכער
 בעלעהרונג אָרער זעלכסטמהאָמיגער אנאליזע איבערלאסטען. —

נאך אללעס ביזהעריגען — וואס ערווארטען זיא אין תורה? ניכט וואהר,
 אָפֿפֿענבארונג, וויא זיא נון מיט אללעס איהנען געגעבענען, געגען אללעס
 זיא אומגעבענדע נאָטמעס וויללען ערפֿיללען; מיט אנדערס וואָרטע, וויא זיא
 גערעכטיגקייט אונד ליעבע איבען זאָללען מיט אללעס אונד געגען אללעס?
 געהמען זיא דיעס אונד נאך דאצו דען בעגריפֿף ישראל'ס, דאס ניכט נור
 דיעס אללעס אים לעבען פֿערווירקליכען, זאָנדערן אויך דיא אידעע דעסועל-
 בען בעוואהרען אונד אויסשפרעכען זאָלל, זיך אונד אנדערען צור ערציע-
 הונג; אונד ענדליך אללעס, וואס אויס דעס בעגריפֿף זינעס איינסטיגען
 שטאָאמענלעבענעס פֿליעסטט, וועלכעס לעצטערע נאמירליך אויסטער דעס
 לאנדע אונד שטאאמע קיינע אנווענדונג פֿינדעט; — אונד זיא האבען דען
 אינהאלט דער פֿערפֿליכטעמען תורה.

(א) תורות: דיא געשיכטליך אָפֿפֿענבארמען אידעען איבער נאָטט,
 וועלט, מענש- אונד ישראל'טום מיט איהרען פֿאַלגן; ניכט אלס גלויבענעס-
 אָרער וויסענסשאַפֿט, זאָנדערן אלס אנצווערקעננענדע אונד מיט גייסט אונד
 הערץ אויפֿצוועהמענדע פֿרינציפֿיען דעס לעבענעס. — (ב) משפּטים: אויס-
 שפריכע דער גערעכטיגקייט געגען איהנען גלייכגעאָרדנעמע וועזען אויס דעס
 גרונדואטצע דיעזער גלייכהייט, אלוף דער גערעכטיגקייט געגען מענשען. —
 (ג) חקים: אויסשפריכע דער גערעכטיגקייט געגען איהנען אומשטיגעאָרדנעמע
 וועזען אויס דעס גרונדואטצע דער נאָטטעסהאָריגקייט; אלוף גערעכטיגקייט
 געגען ערדע, פֿלאַנצע, טהייער אונד אללע דרייא שאַן אין איהרע פֿער-
 זאָגליכקייט איבערזעצאנגען, געגען איהרען בעוויסן, געגען איהרען קאָר-
 פֿער, איהר געמיטה אונד איהרען גייסט. — (ד) מצות: געבאָטע דער ליעבע
 געגען

למלאות כל דבר הנדרש להם. — ב) אהבה — היא דורשת להתבונן על כל יצור כעל ילד ה' כאח לך ולפעול עליו ועל כחותיו, להביא אותו לתבונתו היעודה מאת ה', מבלי אהבה עצמית, ולמען תהיה בזה תם וישר כרצון ה', ולמלאות פקודתו. — ג) החנך — לחנך את עצמו ואת אחרים לפעולות כאלה, להכיר ולהוקיר את האמתיות, למען תהיינה ליסודות החיים לדבר כם בעד עצמו ובעד אחרים ולשוב ולדבוק בהם, אם הרחקנו אותן ממנו ע"י החיים. — נעבר נא על פני כל אחד מאלה עם יסוד הרעיון המוסד למו, ונשקיף עליהם בלב מבין. —

געגען אללע וועזען אָהנע אנשפּרוך דערזעלבען, ריין אויס גאַטמעס אויפֿ-
 טראג, אונד דעם בענריפֿע איהרער מענש= ישראלבעשטימונג. —
 (ה) עדות: דענקמאלע פֿיר מענש= אונד ישראלטהום בענרינדערע וואהר=
 הימען דורך דארשטעלונגען אין וואָרט אונד טהאמזימבאָל פֿיר דען איינ=
 צעלנען, פֿיר ישראל אונד איבער ישראל הינאויס. — (ו) עבודה: ערהעבונג
 אונד ווייהע דעם אינגערען לעבענס פֿיר דיא בערופֿסערפֿיללונג אים אויס=
 סערען לעבען דורך אורטהיילסלייטערונג אין זימבאָלהאנדלונג אונד וואָרט. —
 אלאָן גרונדבענריפֿע, גערעכטיגקייט אונד ליעבע אונד ערציעהונג דאצו.
 (1) גערעכטיגקייט, דאס איזט אכטונג יעדעס וועזענס אלס גאַטמעס געשאַפֿס, יעדעס
 אייגענטהום אלס איינער גאַטמעס בעשטימונג, יעדער אָרדנונג אלס
 איינעם גאַטמעס געוועזענעס, אונד געניגען אללען איהרען אנשפּריכען.
 (2) ליעבע, דאס איזט אויפֿנאהמע יעדעס וועזענס אלס איינעם גאַטמעסקינדס,
 אלס ברודערס, פֿאָרדערונג דעסזעלבען אונד זיינער פֿעהראַלטינסע צו
 זיינער איהם פֿאָן גאַט געוועזענעס בעשטימונג; אָהנע אנשפּרוך, ריין אלס
 גאַטמעסוויללע ערפֿיללונג גאַטטליכען אויפֿטראַגס. (3) ערציעהונג זיינער זעלבסט
 אונד אנדערער צו זאָלכעם ווירקען, דורך בעהערציגונג דער וואהרהייטען
 אלס לעבענספּרינציפע, דורך אויסשפּרוך דערזעלבען פֿיר זיך אונד אנדערע
 אונד וויעדער עררינגונג דער בעהערציגונג דערזעלבען, וועגן דורך דאס
 לעבען איינגעביססט. — געהען וויר זיא נון דורך אונד העבען איינצעלנעם
 מיט דען צום גרונדע ליעגענדען אידעען צור איבערויכֿט הערויס. —

המכתב העשתי עשר

תורות — להקיר ולכבד את האמתיות הבאות ע"י התגלות
 בפרסום התולדה ליסודות החיים: כי ה' הוא אלהיך, הלא הוא,
 המכונן את רעיוניך, ונשותיך, מדברותיך ופעולותיך — הוא המפלט
 מעגל חיך. (א) אחדות תקיור ותכבד, כמו תקראך להשכיל ולהבין כל
 אפני חיך, ולאחד כל כותיך ואמצעיך ומסכות חיך, ליחס אותם
 אל האל היחיד והמיוחד לדעת כי מידו ועל ידו המה לך ותחת השגחתו.
 (ב) להכיר ולהקיר את פעולות העבודה אשר לכל יציר נכרא — ולהכיר
 גם את עצמך כי גם אתה הנך עבד פועל כמותם ועמם יחד. (ג) ולזאת
 גלה לך רצונו לכל עת תמיד. (ד) להוציא ממנת נורלך את תורת
 חתנך. (ה) ע"י ההכרות האלה, ללמוד יראת ה' מגדלו, אהבתו —
 מטובו והבטחון בה' — מאמיתו. (ו) להסיר מלבך כל רעיון שוא ותפל,
 ולטוהר את מחשבותיך מכל דבר אשר ישפיל את ערכך וקדושת
 תעודתך. (ז) הסר ממך נאון וטובה, ואהבת התענוגים. (ח) להשתתף
 בצער ובשמחת כל היצורים; — ולהתהלך אתם באהבה בתוהם בניס
 למקום, בני אלהיך. — (ט) אין דבר זולת שמוש ושנון המאמרים אשר
 יורו ויראו לנו האמתיות מפעולות התגלות השם; רק בתור יסודות
 כאלה נחזיק את מצותיו, בתור מושג, בתור התגלות ולא בתור
 פקודה; מי האיש התפין אמת יקחנה לו! — משפטים — אבל כל
 אלה יש להם ערכם עליך, אם תחיה באמת על פי מושגיך אלה,
 בעולם ה', בכחות ה' ובתכונת איש ישראל. הו כ תך ה ר א ש ו נ ג ה:
 ה צ ד ק! כי תכבד כל יצור מסביב לך ובך, בתור יציר ה' אלהיך,
 תביט על כל אשר לו, כי מתנת ה' המה לו או כל אשר רכש לו
 עפ"י מרת הצדק מה', להניח זאת בידו ולתת לו כל דבר, אשר הצדק
 אתו לקרוא אותו בשם שלר' — אל תביא קללה בעולם! ראשית חובתך,
 לחשוב כל אדם כי הוא דומה לך ולכבד את עצמותו הנסתרת בנופו
 ובהיו

(א) שמות כ' ב'.

(ב) דברים ו' ה, ה' לשם שמות כ, ג' דברים י"ח י"ג ויקרא י"ב כ"ז.

(ג) דברים ד' י"ט כ'.

(ד) דברים ד' ט' ה' י"ט.

(ה) דברים ח' ב'.

(ו) דברים ו', יב י"ג שם ד' ט' שם ו' ט"ז ז' י"ט.

(ז) דברים י"ד י"ב ט"ז ויקרא י"א כ"ד כ' ז'.

(ח) דברים ח' י"א שם ה' י"ח.

(ט) דברים ט"ז ו' ויקרא י"ט י"ח.

עלפטר בריעף

תרות, בעהערציגונג דער געשיכטליך געאָפֿענבארטען וואהרהייטען אלס לעבענספרינציפע : גאָממעס אלס דיינעס גאָממעס, דאס הייססט אלס ליטערס דיינער געדאנקען, געפֿיהלע, וואָרטע אונד מהאמען, — אלס העבעלס דיינעס גאנצען לעבענס (א) ; — זיינער אינהייט, אלס דרך אויפֿ=רופֿענדר, צו בעגרייפֿען אללע זייטען דיינעס לעבענס אונד צו אייניגען אללע דיינע קראַפֿטע, מיטמעל אונד פֿערהאַלטניססע אויס, אונטער אונד צו דיעועס איינע (ב) ; — דער ווירקענדען דיענערשאַפֿט אללער וועזען, — דרך זעלבער אלס זאָלכען ווירקענדען דיענער צו בעגרייפֿען אונד איהנען דרך איינצוריי=הען (ג) ; — דאפֿיר דיר זיין וויללע פֿיר אללע צייטען אָפֿענבאַרעט (ד) ; — אלס ערזיעהונג דאָהן דין געשיקק צו בענוטצען (ה) ; — אויס דיעוען ער=קעננמיססען דיר צו ערזייגען דיא גאָממעספֿורכט אויס זיינער גראַססע, דיא גאָממעסליעבע אויס זיינער גיטע, דאס גאָממעספֿערטרויען אויס זיינער וואהרהייט (ו) ; — דין אינגערעס צו פֿערעדעלן, דאסס עס ריין ווערדע פֿאָן אללעס, וואס דרך פֿאָן דיינעס הייליגען בערופֿע הרעאבצאָגע (ז) ; — אבליעגע שטאַלץ אונד גענוססזוכט (ח) ; — מיטפֿיהלענדר כיטטאָנע מיט שמערץ אונד פֿריידע אללער וועזען ; — אונד זיא אללע אלס קינדער דיינעס גאָממעס מיט ליעבע אוספֿאנגע (ט) ; — ניכטס, אלס אנווענדענדע רעקאפי=טולאציאָן דער אלס וואהרהייטען אויס דען מהאמאָפֿענבארונגען גאָממעס צו ערשליעסענדען זאָממע. נור אלס זאָלע פרינציפע זיין געבאָט ; אלס בעגריפֿף, נור אָפֿענבארט, ניכט בעפֿאָהלען ; ווער דיא וואהרהייט ווילל, געהטע זיא אויף !

משפּטים, אבער אללעס דיעס האט נור ווערטה, ווענן דיא ווירקליך לעבסט, וזיא דיא בעגריפֿען, אין איינער גאָממעסוועלט, מיט גאָממעסקראַפֿמען, מענש ישראל. דיא ערסטע פֿאָרדערונג : גערעכטיגקייט ! דאסס דיא אכטעסט יעדעס וועזען אום דרך אונד אין דיר אלס דיינעס גאָממעס געשאַפֿף ; אללעס זיינע אלס איהם פֿאָן גאָמט ערטהיילט, אָדער נאך פֿאָן גאָמט ערטהיילטעם רעכטע אנגעאייגעט, אונד איהם לאססעסט אונד שפענדעסט, וואס עס דאס זיינע צו גענען איין רעכט האט, — ניכט פֿלוך ברינגעסט ! — יעדען מענשען אלס דיינעס

(א) שמת כ' ב'.

(ב) דברים ו' ד' ד' למ שמת כ, נ' דברים י"ח י"ג ויקרא י"ס כ"ז.

(ג) דברים ד' י"ס כ'.

(ד) דברים ד' מ' ה' י"ס.

(ה) דברים ח' ב'.

(ו) דברים ו', יב י"ז שם ד' מ' שם ו' מ' ו' י"ס.

(ז) דברים י"ד י"ב מ"ז ויקרא י"א מ"ד כ' ו'.

(ח) דברים ח' י"א שם ה' י"ח.

(ט) דברים מ"ז ו' ויקרא י"ס י"ח.

ובחיוו. — י) בגופו המתפשט ע"י מעשה אנוש ותחבולותיו — בקנינו. (יא) בזכויותיו, כי קנינו יעברו ברשותו השל תהיינה פעולות כחותיך. (יב) במדה ובמנין ובמשורה. — יג) למלאות את החסרון באשר הזיק לו בגופו או בממונו. יד) לכבוד כהיות לו הזכות על האמת. (טו) — על החופש, שמחת החיים ומנוחת הנפש. טז) על הכבוד ועל השלום. יז) לעולם אל תוציא לך תועלת ממנו ורפיון נפו, רוח ולבו. יח) לעולם אל תשתמש להרע עם השלטון והמשפט אשר יש לך עליו: יט) —

והחוקים: כמו עם האדם כן תתנהג עם כל יצור ממך ולמטה; מהאדמה אשר תשא הכל, עד הצמחים ומפלגת הבעלי חיים. נפך וכתות נפשך האני שלך, אשר יותר מכלם תבנה בשם שלי — הלא הוא, לפעול נגדם במדת הצדק כמו נגד האדם. — המשפט היוצא שם ממושג השווי של העצמים הדומים לך, יצא לנו פה ממושג קנין ה', ה', אשר הוא לסגן ומחסה בעד כל הנכנעים תחתך מיצר לבבך. — הזכות המשפטית טובנים וברורים לך יותר, יען עפ"י הרוב עליך רק להכיר את עצמותך, למען תרגיש אל נכון את רגשות אחיך האדם, נכר עמיתך, לוא יכולת לחוש ולהרגיש ככה בדברים הנוגעים לכל יצור אחר, לוא הכרת ככה את נופך ורוחך ותנאי הפעולה אשר יפעלו יחד; כי אז גם החוקים היו ברורים ומובנים לך כהמשפטים, המה יחדשו ממך: כבוד היצורים בהיותם קנין ה', אל תשהית דבר מהם! אל תרע ואל תצר למו! אל תעש בז כלה! השתמש בכל דבר בהשכל ודעת. כ) כבוד את קיום המינים בהיותם סדר ה', אל תערכם כלאים. כא) כבוד את הברואים בהיותם עבדים במערכת הבריאה. כב) כבוד רגשות ונפשות

הבעלי

(י) שמת כ' יג דברים כ"ה א' שם כ"ו כ"ד י"ד, ח"ם.

(יא) ויקרא יש י"א יג שמת כ"ב—א ויקרא ה' כ"א דברים כ"ה, י"ד, ח"ם.

(יב) ויקרא כ"ה י"ד שמת כ"ב ו', ס' יג, ח"ם.

(יג) ויקרא יש ל"ה, דברים כ"ה י"ג, ח"ם.

(יד) שמת כ"ב ר' ה' כ"א ל"ה לצ דברים כ"ב—ח שמת כ"א—י"ה, ח"ם.

(טו) שמת כ"ב ו' ויקרא יש י"א, ח"כ א"ח.

(טז) שמת כ"ב כ', ויקרא יש ל"ד שם כ"ה ס"ז שם יש י"ה, ח"ם.

(יז) ויקרא יש—ס"ז דברים י"ז—ה', י"ד.

(יח) ויקרא יש—י"ד, דברים כ"ז י"ה שם יג י"ב, א"ח ח"כ, י"ד.

(יט) שמת כ' י"ד ויקרא יש ס"ז שמת כ"ג א' ו' ח' דברים א' ס"ז, ח"ם.

(כ) דברים כ' י"ם, ויקרא כ"ב כ"ד, ה' מלכים י"ח ס"ז על ה"ד, שבת ס"ז ז"ב, א"ה.

(כא) ויקרא יש י"ם, דברים כ"ב ס'—י"א, שמת כ"ג י"ם, י"ד.

(כב) דברים כ"ב ו', ויקרא כ"ב כ"ח—י"ד.

דיינעם גלייכען צושרטם, איהן, ויינע אונזיכטבארע פערזאנליכקייט, אכטעסם אין זיינער קאָרפּערדאלע אונד אין זיינעם לעבען י; — אין זיינעם קינסטליך ערווייטערטען קאָרפּער — אין זיינעם בעוויסן יא; — אין זיינען אנשפּריכען אן פּאָן דיר צו שפּענערנדע בעוויסצאיעטרטראַגונגען אונד קראַפּטלייטמונ-גען יב; — אין מאַסס אונד צאהל יג; — אין ערנאַנצונג דעם איהם מיט קאָרפּער אָדער בעוויסן געשאַדעטען יד; — איהן אכטעסם אין זיינעם אנשפּרוך אויף וואַרהייט טו; — אויף פּרייהייט, לעבענספּריידע אונד געמיטהסרוהע טז; — אויף עהרע אונד פּרייעדען יז; — ניממער מיסס-ברויכעסם זיינע קאָרפּער, גייכעס-אונד הערצענסשוואַכע יח; — ניממער מיססברויכעסם זיינע געזעצליכע געוואלט איבער איהן יט; —

אונד חוקים: וויא דען מענשען, זאָ יעדעס וועזען אבוואַרטס; פּאָן דער ערדע, דיא אללעס טראַגט, ביז צור פּלאַנצען-אונד טהירוועלט, דיינען אייגענען קאָרפּער, דיינע אייגענען זעלענקראַפּטע, דיין אייגענעם, איך, דאס דוא מעהר אלס אללעס, דיין גענעסס. — עס איזט דיעזעלבע גערעכטיגקייט וויא געגען מענשען. וואס דאָרט אויס דעם בענריפּף דער גלייכען פּערזאָנ-ליכקייט, פּליעססם היער אויס דעם בענריפּף דער גאָטטעס-האַריגקייט, גאָט-טעס, דער אללעס דיר אונטערנעבענע געגען דיינע ווילקיר פּערטריטט. — יענע איזט דיר אין איהרען אנפּאָרדערונגען קלאַרער, ווייל דוא גראַססענע-טהיילס נור דרך זעלבער צו קעננען גאָטהיג האַסס, אום דרך אין דען ברודערמענשען הינאיינצופּיהלען. ווירדעסם דוא דרך עבענזא אין יעדעס אנדערע וועזען. דינאיינפּיהלען קאָנגען; עבען זאָ דיינען קאָרפּער אונד גייכט אונד דיא בעדינגונגען איהרעס צוואַטענווירקענס קעננען; דיר וואַרען חוקים זאָ קלאַר אלס משפּטים. — זיא פּאָרדערן פּאָן דיר; אכטונג דער וועזען אלס גאָטטעס אייגענשאַטט; פּערניכע קיינעם! מיססברויכע קיינעם! פּער-גיידע ניכטס! בענוטצע אללעס ווייזע כ; — דער גאָטטונגען אלס גאָטטעס אָרדנונג, מישע זיא ניכט כא; — דער געשאַפּעע אלס דיענער אים

היוזאאלטע

- י) שמת כ' יג דברים כ"ה א' שם כ"ו כ"ד י"ד, ח"ט.
 יא) ויקרא י"ט י"א י"ג שמת כ"ב-א ויקרא ה' כ"א דברים כ"ד, י"ד, ח"ט.
 יב) ויקרא כ"ה י"ד שמת כ"ב ו', ס' י"ג, ח"ט.
 יג) ויקרא י"ט ל"ה, דברים כ"ה י"ג, ח"ט.
 יד) שמת כ"ב ד' ה' כ"א ל"ה ל"ג דברים כ"ב-ח שמת כ"א-י"ה, ח"ט.
 טו) שמת כ"ג ו' ויקרא י"ט י"א, ח"ט א"ח.
 טז) שמת כ"ב כ, ויקרא י"ט ל"ד שם כ"ה ט"ז שם י"ט י"ה, ח"ט.
 יז) ויקרא י"ט-ט"ז דברים י"ז-ה', י"ד.
 יח) ויקרא י"ט-י"ד, דברים כ"ג י"ה שם י"ג י"ב, א"ח ח"ט, י"ד.
 יט) שמת כ' י"ד ויקרא י"ט ט"ז שמת כ"ג א' ו' ח' דברים א' ט"ז, ח"ט.
 כ) דברים כ' י"ט, ויקרא כ"ב כ"ד, ה' מלכים י"ח ט"ז צום י"ד, שבת ט"ז ע"ב, א"ה.
 כא) ויקרא י"ט י"ט, דברים כ"ב ס'-י"א, שמת כ"ג י"ט, י"ד.

הבעלי חיים. כג) כבד נוף האדם גם בצאת נפשו. כד) כבד נופך והחוקתו בהיותו חומר, ציר וכלי יוצר לרוחך. כה) להנכיל ולהכניע גם נשיות לבבך ופעולותיך הארציות תחת חק ה', למען גם הנה תהיינה קדושות רק על מִקְרַת האנושיות כבנין תכלית האדם הקדושה, — ואל תשפל למדרגת בהמה. כו) כבד רוחך חלק אלקי במזון וכלכלת נופו שהנהו כלי למעשהו, וכי תביא אל תוכו רק מזון כזה, אשר לא ישביתו מטהרו, למען יוכל להיות ציר אמונים בעד העולם אל הרוח ובעד הרוח אל העולם, ולא יבוא לידי התרפות או מלחמת החושים. כז) לכן עליך לכמות ולהכשיר את חלק הבהמי שלך, לבלי תפריז להעריך את ערכו ולכבדו, עד כי כל צדדי ההתנגדות יבואו כך אל עמק השוח, וגם התשוקה הבהמית תתהפך לתשוקת אדם המעלה בטוב מעם ודעת. כח) ובאחרונה כבד נפשך בדבורך ומוצא שפתוך (כט). —

כג) שמת כ"ג ה', דברים כ"ה ד', א"ח ח"ט .

כד) דברים כ"א—י"ב, י"ד .

כה) בראשית ט—ה', דברים ד'—ט', ד"ב י"ד, דברים י"ד א', ויקרא י"ט כ"ח, י"ד .

כו) דברים כ"ג—י"ד, ויקרא י"ח ד—כ"ה, דברים כ"ב כ"ג—כ"ג ט', י"ד א"ה .

כז) ויקרא י"א, דברים י"ד, ויקרא ז—כ"ג, שם כ"ה—כ"ה דברים י"ב כ"ג ויקרא ג'

י"ז, שמות כ"ב ל, דברים י"ד כ', שם י"ב—כ"א, שמות ל"ד כ"ז, דברים י"ד כ"א .

בשמות ט'—ד', י"ד .

כח) ויקרא כ"ג י"ד, במדבר ל"א כ"א ויקרא י"ט כ"ז דברים כ"ב ה', א"ח י"ד .

כט) במדבר ל—כ' דברים כ"ג—כ"ב, י"ד .

הערה : הגני דשם לפניך רק את התחלות הכתובים ,

היהואלמע דער שאַפֿונג (כב); — אכמונג דעם נעפֿיהלם אונד דער טריע-
 בע דער מהיערע (כג); — דעם מענשענקאַרפֿערס, ווענן איהם שאַן דיא
 פֿערוואַנליכקייט ענטפֿלאָהען (כד); — אכמונג דעם אייגענען קאַרפֿערס אונד
 ערהאלטונג דעסועלבען אלס היילע אונד באַטען אונד ווערקצייגס דעם
 גייסטעס (כה); — בעשראַנקונג אונד אונטעראַרדנונג אויך דיינער טריעבע
 אונד דיינער מהיערעשען האַנדלונגען אונטער גאַטטעס געזעמץ, דאסס אויך
 זיא נור ריין מענשליך הייליג זיין צום בוי דעם הייליגען מענשהייטסצוועק-
 קעס, — אונד דוא ניכט פֿערטהיערעסט (כו); — אכמונג דיינעם גייסטיגען
 מהיילס אין נאָהרונג זיינעם קאַרפֿערווערקצייגס; דאסס דוא דיעזעס נור
 זאָלע נאָהרונג צופֿיהרעסט, דיא איהן טיכטיג זיין לאַססט, צום ריינען,
 געפֿיניגען באַטען דער וועלט אן דען גייסט, דעם גייסטעס אן דיא וועלט,
 אונד ניכט שמוטפֿעהיים אָדער קאמפֿף דער זינגליכקייט ערצייגט (כז); —
 דארום פֿערהיללעסט אונד פֿערערעלסט, ניכט איבערשאַטצעסט אונד אכטעסט
 דיינעם מהיערישען מהיילס, דאסס ענדליך אויסגענליכען ווערדע אללער
 געגענוואמץ אין דיר, אונד אויך דאס מהיער נור ריינמענשליכעס וואָל-
 לע (כח); — ענדליך אכמונג דיינער פֿערוואַנליכקייט אין איהרעם ריינסטען
 אויסדרוקקע, אין דיינעם וואַרטע (כט). —

(כג) דברים כ"ב ו', ויקרא כ"ב—י"ד .

(כד) שמות כ"ג ה', דברים כ"ה ר', א"ח ח"ט .

(כה) דברים כ"א—כ"ב, י"ד .

(כז) בראשית ט—ח', דברים ד'—ט', ח"ט י"ד, דברים י"ד א', ויקרא י"ט כ"ח, י"ד .

(כו) דברים כ"ג—ח"ד, ויקרא י"ח ד—כ"ה, דברים כ"ב—כ"ג ט', י"ד ח"ט א"ה .

(כז) ויקרא י"א, דברים י"ד, ויקרא ז—כ"ג, שם כ'—כ"ה דברים י"ב כ"ג ויקרא ג'
 י"ז, שמות כ"ב ל', דברים י"ד כ', שם י"ב—כ"א, שמות ל"ד כ"ז, דברים י"ד כ"א .

בראשית ט—ד', י"ד .

(כח) ויקרא כ"ג ח"ד, במדבר ל"א כ"א ויקרא י"ט כ"ז דברים כ"ב ה', א"ח י"ד .

(כט) במדבר ל—ב' דברים כ"ג—כ"ב, י"ד .

אנטיקונג . איך צייטויע אידגען אין דער רענעל נור דען אנפאנג דער שטעלע .

המכתב הישנים עשר

ס צות' — אבל החלק השני ושלמות החיים היא האהבה! לא די לך, כי לא תביא קללה לעצמך ומסביב לך, רק תתאמץ ללכת בדרכי ה' הפועל הכל באהבה, (א) והיה ברכה לך ולאשר מסביב לך; לך לעצמך, — למען תוכל היות גם לזולתך; בראשונה תתאמץ בכל הכחות והאמצעים, לעשות היל ותרכוש לך בשפע רב כל טוב ויקר, ואז תמסור עצמך כליל אל העולם מסביב לך בשלמות עבודת אלהים לברכה. — פעולת הברכה תחל כך: כבוד הורים שהמה לך שלוחי עליון, האנושיות וישראל; המה יכניסו אותך בכרית.ס.ב) כבוד החכמה, הזקנה והמישרים, להיות לך למורה דרך ולגם, בכל אשר תמצא אותם בשלמות פעולתם בתכונת האדם. ג) להשכיל עצמך ולראות אור בחכמת החיים אשר בתורה. ד) להתרחק מחבר רע ולהתחבר לטוב למען היות טוב כמוהו. ה) — בהשתלמות פנימית תמידית, להתרומם אל על ולשוב אל ה' ולתעודתך. ו) — להפוך את האדמה וכל אשר עליה למושב האדם ולאחיות נחלתו, לצרף אל רכוש קניניך הפנימיים גם קנינים חיצוניים לא מ צ ע י מ כעד תעודת ברכתך ולכונן לך מצב איתן: בית, היכל-החנוך לצאצאי האדם להיות איש-ישראל. ז) — במובן כזה להביא לך נְתַת ביתך, את האשה, אשר תקח לך לכונן בית נאמן כזה. ח) — ומני אז תחל תובתך בברכת פעולת אהבה שהיא הראשונה והשלמה: מבלתי יכולת בן אדם במדרגתו לכבד להיות הכל. תקריב את כל עצמותך בגלל בנינים, למען יהיו המה, את שלא תוכל אתה להיות, ואתה תאריך את חיידך רק בהם — להנך את הבנים להיות איש ישראל. ט) — אבל גם סחיץ לגבול ביתך עליך לצאת לישע נבר עמיתך, בכל חלק מכחותיך ובכל מקום אשר תוכל להציל חיי האדם, רכושו ואשרו. י) — לחסות את הבעיה ולבלי לצערם. יא) — לעזור בכח וברכוש

(א) דברים כ"ח-ס, שם י"ג-ד, שם ו'-י"ד.

(ב) שמות כ"ב, דברים ה'-ס"ו, ויקרא י"ט-ג, דברים כ"ז-ס"ו, י"ד.

(ג) ויקרא י"ט - ל"ב, י"ד.

(ד) דברים ח-א, שם ד-ה, ו"ו, שם ל-יא, י"ד.

(ה) דברים י"ג-ה, שם י"ג-ח.

(ו) דברים י"ד-ס"ו, ויקרא י"א-ס"ד, שם כ"ז במדבר ה-ה', ויקרא ה' ה' כ.

שם ס"ו, שם כ"ז-ל"ט, דברים ל-א, א"ח.

ו, (ח) בראשית א-כ"ח, דברים ל"א, שם כ"ה-ה, שם ל"ג, א"ה י"ד.

(ט) דברים ל"ג-ד', שם ד-ס, שם ו'-ו, שם י"א-י"ט, א"ח י"ב, א"ה.

(י) ויקרא י"ט-ס"ו, דברים כ"ב א-, ויקרא ח-א, ח"ט.

(יא) שמות כ"ג-ה, א"ח ח"ט.

צוואלפמער בריעה

מצות. אבער דאס צווייטע אונד דיא פאללענדונג דעס לעבענס איז
דיא ליעבע! דאסס דוא ניכט נור ניכט פלך ברינגעסט דיר זעלבער אונד
רינגסאום, זאָנדרען אין ליעבע אללווירקענדער גאָטטהייט נאָכשמרע-
בעסט א) — אונד זענען ווערדעסט דיר זעלבער אונד רינגסאום; — דיר
זעלבער, — אויף דאסס דוא עם אנדערן צו ווערדען פֿערמאָגעסט; דיר ערסט
אויסשטאממעסט מיט אללען קראַפטען אונד מיטטעלן, דיר רייך מאַכעסט אן
אללען גוטען אונד ערלען אונד דיר דאן גאנץ דער וועלט אום דיר שענ-
קעסט אין פֿאללענדעמעס זענענגאָטמעסדיענעסט. — דיעזעס זענענשווירקען
אן דיר זעלבער בענינגט מיט: פֿערעהרונג דער עלטערן אלס באַמען נאָמ-
מעס, דער מענשהייט אונד ישראל-ס אן דיר; זיא נעהמען דיר אויף פֿיר זיא
אין דען בונד ב); — דער וויזוהייט, דעס אלטערס אונד דער שונענד,
אלס לייטער אונד פֿאַרבילדער, וואָ זיא דיר אין מענשענבאַראַקטער פֿער-
ווירקליכט ענטגעגענטרעמען ג); — מיט ערלייכמונג דיינער זעלבסט דורך
דיא לעבענשוויזוהייט דער תורה ד); — מיט פֿליעהען דעס ביישפיעלעס
דעס באַזען אונד דיר אנשליעסען דעם גוטען, זעלבער גוט צו ווערדען ה); —
אונד שמעמעס אינגערען פֿאַרמבילדען אונד וויעדער ערהעבען אין איין,
אויף- אונד רייקקעטער צו גאָט אונד צו דיינעס בערופֿע ו); — מיט אום-
שאַפֿען דער ערדע אונד אירער געשאַפֿע צום מענשענוואַנהאלטן אונד
צו מענשענניטערן, דאסס דוא צו יענען אינגערן גיטערן אויך דיא אייסערן
ערווערבעסט אלס מיטטעל פֿיר דיינען זענענסבערוף אונד צור זעלבסט-
שטאַנדיגען גרינדונג איינעס היזעס, ערציעהונגסמעטעלס פֿיר מענשהייטס-
שפראַכסען צו מענש- ישראליסען ו); — אן זאָלכעס זינע, פֿיר זאָלכעס
היזו אנגעאיינגעט דיא גאטליכע אונד געפֿיהרעט אין דאס היזו ח); — אונד
נון דיא ערסטע אויפֿגאבע ליעבענדען זענענשווירקענס אונד דיא פֿאללענ-
דעטסטע: יעדע אנשפּרוכס ענטבעדערנען מענשענשפראַכסען אללעס צו
ווערדען, מיט אויפֿאַפֿערונג דיינעס גאנצען זעלבסט-ס, אויף דאסס זיא
ווערדען אונד דוא נור אין אידגען פֿאַרמלעבעסט — קינדערערציעהונג צו
מענש- ישראל ט); — אבער אויך איבער דיינעס היזעס ריימע הינאויס מיט
יעדעס

א) דברים כ"ח-ס, שם י"ז-ד, שם ו'-י"ד.

ב) שמות כ'-י"ב, דברים ה'-ס"ו, ויקרא י"ט-ג, דברים כ"ז-ס"ו, י"ד.

ג) ויקרא י"ט - ל"ב, י"ד.

ד) דברים ה-א, שם ד-ה, ו"ו, שם ל-יא, י"ד.

ה) דברים י"ז-ה, שם י"ז-ח.

ו) דברים י"ד-ס"ו, ויקרא י"א-ס"ד, שם כ-ו' במדבר ה-ה', ויקרא ה' ה', כ,

שם ס"ו, שם כ"ז-ל"ט, דברים ל-א, א"ח.

ז) ה) בראשית א-כ"ח, דברים לד-א, שם כה-ה, שם ו'-נ', א"ה י"ד.

ט) דברים לו-ד', שם ד-ס, שם י-ו, שם י"א-י"ט, א"ח י"ד, א"ה.

וברכוש להוציא לפועל פעולות אדם. יב) ; — או, ברכושך בכח
 ניותך, ברוחך ודבורך בכל עת תמיד, לתמוך דלים, להלביש ערומים,
 להשביע רעבים, לנחם אבלים, לרפא חולים, להיות מהסה לאכזוניים,
 לתת עצה לאובד עצות, להורות דעת ללא למוד, לעשות שלום בין
 המריבים, להביא ברכה בכל אופן ובכל מקום אשר תוכל. יג) ולא
 לבד, כי תמלא בעצמך חובות כאלה אשר לאל ידך לעשות לבדך
 רק בפרטים אחדים, כי גם תחזיק את המקורים, אשר משם עליך
 ועל כל בני דורך ובני הדורות הבאים, לשאוב אור וכח לפעולה
 כזאת הלא הוא חזוק התורה. יד) ; — כי תלה אל הכלל
 אשר רק על ידו תוכל לפעול בכמות מרובה ולעולמי עד, מצד
 האחד בעד העדה. מז) ; — ומצד השני, בעד המדינה אשר תקבל
 אותך להתסות בצלה. מנ) ; — וכן בכל חייך, בכל מקום ובכל
 אופן, אשר תוכל בחוג קטן ונדול קדוש ה' תהיה מסרתך, עליך
 להיות עד נאמן ועמוד זכרון בעד ממשלת ה' ותעודת האדם; למען
 יראו בזה אחיך בני ברית ושאינם בני ברית את האור כי טוב ללכת
 לנגה זרחה, ילמדו לדעת את האל המיוחד ולקבל עליהם עול מלכותו,
 לכבדו ולאחזהו בכל לבכם ובכל נפשם ובכל מאדם ולחיות חיי צדק
 ואהבה כפי רצונו; ואם כן אתה בחוג הקטן אשר לך בחייך הפרטיים
 תהיה, את שהיא תעודת עמך בהיקף כללי יז) .

- יב) דברים כ"ג—ד, שמות כג—ח, שם כג—כ"ד—ויקרא כ"ה—ל"ה, דברים כ"ג, כ"א,
 שם כ"ו—יז—י"ד ח"ב, י"ד .
 יג) דברים כ"ח—ט'—ט"ו—ו, ויקרא י"ז—י"ז, דברים ו' י"ח ויקרא י"ט—י"ח—ל"ד,
 דברים כ"ג—ה, שם ל"ג—ה, י"ד, ח"ט .
 יד) דברים ל"א—י"ט, א"ח י"ד .
 מז) שמות י"ח—כ"א, א"ח י"ד, ח"ט .
 מנ) ירמיה כ"ט—ח .
 יז) ויקרא כ"ג—ל"א, י"ד, ח"ט .

יערעם טהיילען דיינער קראַפֿטע ביישפּרינגען, וואָ עס גילט, איינעס מען=
שענלעכען, אייגענשהום, גליק צו רעטמען י; — ליידענדעם טהיערע
העלפֿען יא; — אונטערנעהמונגען איינעס מענשען מיט קראַפֿט אונד פֿער=
מאָגען פֿאָרדערן יב; — אָדער, וויא אימער, מיט דיינעם פֿערמאָגען אונד
מיט דער קראַפֿט דיינעם קאָרפּערס, גייסטעס, וואַרטעס ארמע אונטער=
שטיטצען, נאקקמע קליידען, הונגריגע שפּיזען, ליידענדע טראַסמען,
קראַנקע היילען, אונפֿערזאָרגטען פֿערזאָרגונג, אונבעראטהענען ראטה, אונ=
בעלעהרטען בעלעהרונג שפענדען, ענצווייטע פֿעראיינען, זענען ווערדען,
וויא אונד וואָ דוא קאננסט יג; — אונד דאסס דוא ניכט נור זעלבסט
ערפֿילעסט זאָלע אַנפֿאָרדערונגען אונד אונטיטטעלכאר איינצעלנע דאצו
פֿערמאָגעסט, זאָנדערן דיא קוועללען ערהאלמעסט, אויס דענען דוא אונד
אללע, מיט= אונד נאכוועלט, ערלייכמונג אונד קראַפֿט שאַפֿען זאָללען
צו זאָלכעם ווירקען — תורה= ערהאלטונג יד; — דיך דער געזאמבטהייט
אנשליעסעסט, רודך דיא אלליין אים אוספֿאנג געווירקט אונד פֿיר דיא
עוויגקייט געווירקט ווערדען קאנן, איינערזייטס דער געמיינדע טו; —
אנדערזייטס, דעס שטאמע דער דיך אויפֿניכט אונד שיטצט טז; — אונד
זאָ מיט דיינעם גאנצען לעבען, וואָ אונד וויא דוא קאננסט, אים קליינען
אונד גראַסען קרייזע, הייליגונג דעס נאָטטליכען נאמענס ערשטרעבסט,
דענקמאל אונד צייגע ווערדעסט פֿיר נאָטטעס—וואלמונג אונד פֿיר מענשען=
בערוף; אויף דאסס דאראן דיינע ישראליברידער אונד פֿאָר אללעס דיינע
ניכטישראליטישען ברידער זיך ערלייכמען, ערוואַרמען, אונד לערנען דען
אללאייניגען נאָטט אויך אלס איהרען נאָטט פֿערעררען אונד ליעבען מיט
גאנצעם הערצען, מיט גאנצער זעעלע אונד גאנצעם פֿערמאָגען; אונד
נאך זיינעם וויללען איין לעבען דער גערעכטיגקייט אונד ליעבע לעבען;
אלוז דוא אין דיינעם קליינען קרייזע אונד מיט דיינעם איינצעללעבען דאס
ווערדעסט, וואס אים גראַסען דיינעם פֿאָלקעס בעשטימונג אויט יז). —

י) ויקרא ים—ס'ו, דברים כ"ב א—, ויקרא ה—א', ח'ים .

יא) שמות כג—ה, א'ח ח'ים .

יב) דברים כ"ב—ד, שמות כג—ה, שם כב—כ"ד— ויקרא כ"ה—ל"ה, דברים כ"ג, כ"א,

שם כ"ו—ח—יו"ד ח'ים, י"ד .

יג) דברים כ"ה—ס'—ס'ו—ו, ויקרא ים—י"ו, דברים ו' י"ח ויקרא ים—י"ח—ל"ד ,

דברים כ"ג—ה, שם ל"ג—ה, י"ד, ח'ים .

יד) דברים ל"א—י"ם, א'ח י"ד .

טו) שמות י"ח—כ"א, א'ח י"ד, ח'ים .

טז) י"ט ח'ים—ה .

יז) ויקרא כ"ב—ל"א, י"ד, ח'ים .

המכתב השלישה עשר

עדות. אבל לפעולה כזאת בצדק ואהבה הכרת יסודות אמתיות החיים בפעם אחת איננה מספקת, תעודתך בתור איש ישראל נושא דגל התורה על דבר האלהים והאדם בעד האנושית, לא נמלאה עדנה במבנה הייך לבד על יסודי האמתיות ההם; בגלל המטרה האחת והשניה עליך לחרות עמוק עמוק בלבבך כמה פעמים את עיקרי הרעיונות והרצאותיהם על ידי הדבור ואותות המעשה ועל ידם תחזיק במעוזם בערך ובעד אחרים. זה הוא מושג העדות. — האמת אשר עליה להוליד את החיים דרושה להיות מלומדה ושננה ובאופן כולל, ככל אשר תהי יד היכולת להציגה בחיים לפני הרוח והנפש, לכן יתר שאת לכוננה בעדות המעשה עי אותות ופעולות. באופן כזה הרעיון העיקרי: ה' הוא הבורא וארון כל; הכל קנין ה', האדם הנהו הסוכן עליהם לפי רצון ה' וישראל הוא נושא התורה לתעודת האדם הזאת, על ידי העדות: שבת, קדש, ערלה, חלה, בכור, וביהם אל אדמת ישראל: יובל, שמיטה, חלה, תרומה ובכורים. ה' הוא הבורא והמכלכל את נוף ורוח האומה בקרב ישראל — על ידי פסח, שבועות, סכות ושמיני-עצרת; — ובגולה, גם על ידי הנכה ופורים; — ההכרה, כי הנוף יקבל ערכו רק על ידי הרוח והתופש על ידי החוק על ידי ספירה. לשים לב על הסבות ומטרת הגלות, עפ האזהרה לבלי הכשל בעון גלות עיי התעניות; לקדש גם את הנוף והזהירות לבלי השקע בתאוות הבתמיות: על ידי המילה; לשעבד כחות הרוח הלב והנוף אל עבודת האל המיוחד: על ידי תפילין; — לשוותו לנגד עינינו תמיד את האל היהודי המסיר ונעלם והתגלותו בימי קדם; לצייר ברעיונינו את הנכול אשר נכלו עלינו בעד השכל הנקנה עיי החושים להגן בעדנו לכל נטור אחרי לבבנו ואחרי עינינו, על ידי ציצית; קדש את ביתך להיכל ה', והייך בו לעבודת אלהים על ידי מזוזה; — הכרת מצב יעקב אבינו בתעודת שם ישראל; הלא הוא: עני ורפיון בכח ועוצם ידו העצמי, למען היות מוכשר אל תעודת ישראל הרוחנית הבאה בהתגלות ה', על ידי מצה וניד הנשה; להשמר מאלקיות הקנין ובכל זאת לבלי התרחק ממנו ולהשתמש בו בהשכל דעת: עיי לולב וסוכה וביהם אל ארץ ישראל, על ידי מעשרות; — ובאחרונה, בחינת החיים על פי הרעיון: אלהים ומלך שופט ואב; והידועה וההכרה, כי נאבד זכות המציאות והחיים, אם לא נמלא את תעודת חיינו במלואה, גם לפנות אל על בתשובה שלמה להיטיב דרכנו לימים הבאים: על ידי ד' ח' ר' ה

דרייצעהנטער בריעף

עדות . אבער צו זאלעם ווירקען אין גערעכטניקייט אונד ליעבע
 געניגט דאס איינמאליגע אנערקענען דער לעבענסגרונד= וואהרהייטען ניכט ;
 דיין בערוף אלס ישראל , אלס טראַגער דער לעהרע איבער גאָט אונד
 מענשטרום אן דיא מענשהייט , איז ניכט ערפֿיללט דורך בלאַססען
 אויפֿבו דייעס לעבענס אויף יענע גרונדוואהרהייטען ; פֿיר יענעס אונד פֿיר
 דיעזעס זאלסט דוא יענע גרונדאירעען אונד אירע פֿאלגען וויעדערהאלט
 אין וואָרט אונד טהאטוימבאָל אין דיא זעלע פֿראַגען אונד דאדורך דיר
 אונד אנדערן ויא פֿעסטהאלטען . דיעס איבערגריפֿף דער עדות . — דיא
 וואהרהייט , דיא לעבען געבאָרען זאל , טוסס וויעדערהאלט אונד אים
 לעבען אונד זאָ פֿראַגנאנט אלס מאַגליך דעם גייסטע אונד געמיטה פֿאָרגע=
 פֿיהרט ווערדען . דאהער פֿאָרציגליך אין טהאטוימבאָל , דורך צייכען אונד
 האנדלונגען . זאָ דיא גרונדאידעע : גאָט שאַפֿער אונד הערר דעם אללס ;
 אללעס ויין אייגענטרום , דער מענש פֿערוואלטער נאך זיינעם וויללען , אונד
 ישראל טראַגער דער לעהרע דיעזעס מענשענבערופֿס : דורך בכור , חלה ,
 ערלה , חדש , שבת אונד אין בעצוג אויף ישראל'ס באַדען : יובל ,
 אונד שמיטה , חלה , תרומה , אונד בכורים . גאָט שאַפֿער אונד
 ערהאלטער דעם פֿאָלקסקאָרפֿערס אונד= גייסטעס אין ישראל : דורך פסח ,
 שבועות , סכות אונד שמיני עצרת ; — אויך אים גלות : דורך
 חנוכה אונד פורים ; — אנערקענונג , דאסס קאָרפֿער נור דורך גייסט ,
 פֿרייהייט נור דורך געזעטץ , ווערטה ערהאלטען : דורך ספירה ; — בעהער=
 ציונג דער אורזאכען אונד דער אויפֿגאבע דעם גלות אונד ווארונג פֿאָר
 גלות=זינדען : דורך תעניות ; — הייליגונג אויך דעם קאָרפֿערס אונד ווארונג
 פֿאָר פֿערטהערונג : דורך מילה ; — רייטען אללער גייסטעס= הערצענס=
 אונד קאָרפֿער קראַפֿטע צום דיענסטע דעם אללאיינען : דורך תפלין ; —
 פֿערגענענוואָרטיגען דעם אוניכטבאראיינען אונד זיינער אָפֿענבארונג אין
 דער פֿערגאנגענהייט ; פֿערגענענוואָרטיגען דער שראנקען דעם זינגליכען
 פֿערשטאנדעס צום שוטצע אין דעם קאמפלע מיט דער זינגליכקייט : דורך
 ציצית ; — ווייזע דיינעס הויזעס צום גאָטעכטעכטעל אונד דיינעס לע=
 בענס קאָרן צום גאָטעסדיענסט : דורך מזוזה ; — אנערקענונג דעם
 יעקבשטאנדעס אים ישראל בערוף , דאס הייסט , דער ארמטה אן
 זעלבסטאייגער אייסערער מאכט אונד זעלבסטשאַטאָנדיקייט , אום פֿאָהיג
 צו זיין דעם גייטניגען , גאָט אָפֿענבארענדען ישראלבערופֿס : דורך מצה
 אונד גיד הנשה ; — ניכטפֿערגאָטטערונג אונד ניכטפֿעראכטונג אונד ווייזע
 בענוטצונג דעם בעוויסצעס : דורך לולב אונד סוכה , אונד אין בעצוג אויף
 ישראללאַנד : דורך מעשרות ; — ענדליך לעבענספֿריפֿונג נאך דעם גע=
 דאנקען : גאָט , קאָניג , ריכטער , פֿאָטער ; אונד ערקעננטניסס אונד בע=
 קעננטניסס דעם פֿערלאַרנען אנשפֿרוכס אויף דאזיין אונד לעבען דורך ניכט
 פֿאללע

שופר ויום הכפורים א). כל אלה יחד יביעו רעיונות, אבל נשתמר לבלי לפוצץ את הרעיון במלה; רק לאחדם כמו הרעיון בעצמו, שעליו להוליד החלטה הדעת, לכן רשומו יהיה נפר בנפש ג'כ באחדות ע"י פעולה לשם אות, (על ידי זה גם מאמר המכלכל איזה רעיון, האוצר בקרבו החלטה מתפעלת מאחדות כללית אפשר הוא להשמע ביותר), גם מוכן הנתו בנקל אף מחוץ ליהדות. — כל פעולה ומעשה פרטי בחלק הנקרא בשם עדות: כתב, מלה ודבור; זכרון הוא לנפש או מאמר במחשבת תהלה ע"י שפת הפעולה הנכבדה הזאת, עד הדבר היותר קטן שנהיה שחוק לרבים: את שלא נאכל ביצה שנולדה ביום שבת, כל אלה מאמר העדות, והזהירות היתרה בדברים הנראים כי קטנים הם, לא יתשבו לדברים מפלים, חסרי טעם ומעוררים צחוק גם בעיני אלה אשר לצון חמדו להם, בלתי גרועה מהזהירות היתרה לברוא לנו ניב שפתים ברור מללו ולהדר אחרי כתב טוב ויפה. — קח לך למשל בראש וראשון את יום השבת עם המלאכות האסורות ב'. היום, אשר בפעם הראשונה, כאשר נשלמה בריאת הארץ ונתנה לממשלת האדם, היום ההוא, יהיה לו לזכרון עולם, כי הכל כאשר לכל מסביב לו, לה' הם, קנין הכורא, וכי רק מיד ה' נתן לאדם הכח והצדק למשול בהם, וכי הלילה לו להתנאות על כח הממשלה הזאת, בעוד עליו לדעת, כי הכל קנין ה', וכי הוא רק סוכן התבל כפי רצון ה' ארון העולם. — ולמען יבונן ויצויר כמו חי את הרעיון הזה, על האדם לעצור ביום תהוא את כח ממשלתו על היצורים, אל ישלח ידו בשום דבר, לפרוש את ממשלתו, ממשלת האדם, עליו, והוא: אל ישתמש בו להפכו בכחו ועצם ידו לתכלית הדרושה להפץ האדם, ואם כן, עליו להשיב לה' את התבל השאולה לו מידו, למען ידע ויכיר תמיד, כי התבל רק שאולה היא לו, לכן המלאכות האסורות לו לעשות ביום השבת הנה ביהוד. מלאכת מחשבת היא, מלאכה אשר תעשה ברעת, בכנה ובאמצעים הדרושים, ונדל הפעולה הנאותה לו

א) עלי להקים, כי כל ההשקפה השטחית הזאת ע"ד המצות וביחוד ע"ד העדות והעבודה נודעה לך בחלקם החיצוני כדעיה קדומה ע"י החיים והגותך מאז בתנ"ך ובגמרא, וגם אחרי כל אלה יכבד עליך אצל רבות מהן לקבוע את ידיעותיך אלה תחת המושגים אשר אתן לך מה; אבל לא זאת כנתי כזה; הגני נותן לך רק את המושגים כפי אשר אציגן ואשוה אותן ברעיוני, אני, בחור כתובת חכמי הן, למען עורר בקרבך, מצד אחד, כפי היכולת, את החפץ להכיר את תכניהן בשלימות, ומצד השני ביהוד לתת בידך ארוכת זמן עד אשר בהכרה עצמית תוכל לשאול: איך? אם זה הוא באמת מושג המצוה? ולהוכיח לך, כי אמנם כן הוא הדבר באמת, את זאת כמו עוד רבות כאלה, כאשר זכרתי במה פעמים, אשמור אותם לימים הבאים, למען תרע וכתנת כי דברים בניי הם. —

פֶּאָלֶלע ערפֿיללונג דעם לעבענסבערופֿס אונד וויעדערערהעבונג צו ריינערער צוקונפֿט : דורך ראש חדש , ראש השנה , שופר אונד יוה"כ"פ (1). — אללעזאממט אידעען אויסשפרעכענר, אבער ניכט צער=שפּליטטערט דען געדאנקען אין וואָרטע; זאָנדרען אייניג, וויא דער געדאנקע זעלבער, וויא דער ענטשלוסס, דען ער געבאָרען זאָלל ; אייניג אלוף דער אויפֿרוף דאצו אן דיא זעעלע, דורך זימבאָלטהאט. (דאדורך אויך אויסדרוקק איינער, פֿאָן איינעם געדאנקען דורכֿדרונגענען, פֿאָן איינעם ענטשלוסס בע=זעעלטען געזאממטהיים מאָגליכער) אונד דאדורך אויך איבער ישראל הינאויס פֿערשטאָנדליך. יעדעס איינצעלנע, שפעציעללע סהון אונד לאססען אים געזעטצהיייל ערות : שריפֿט, וואָרט, רעדע; עראיננערונג פֿיר דיא זעעלע אָדער לעבענדיג אויסנעדריקקמע געזינגונג דורך בעדייטונגספֿאללע טהאט=שפּראַכע; ביו הינאב צום ניממער גענוג בעלֿאָכעלטען ניכטגענוסס דעם אים יום טוב אונד שבת געבאָרנען אייעם — זיסבאָלאויסדרוקק; אונד דיא זאָרנפֿאלט אום זאָגענאנמע קלייניגקייטען ניכט מעהר לאָכערליך אונד ניכט וועניגער פֿערנינפֿטיג, אלס דיינע זאָרנפֿאלט אום קלארע, פֿערשטאָנדליכע שפּראַכע אונד לעזערליך ציערליכע שריפֿט. — נעהמען זיא צום ביישפּיעל דאס ערסטע, שבת מיט זיינעם מלאכה=פֿערבאָט. דער טאג, אן דעם צוערסט דיא פֿאָללענרעמע ערשטאָפֿונג דעם מענשען צור בעהעררשונג=דאלאג, ער זאָללמע איהם שטעטס דענקמאל בלייבען, דאסס אללעס רינגס=אום איהן גאָטמעס, דעם שאָפֿערס אייגענטהום זיי, איהם אויך נור אויס גאָטט קראַפֿט אונד רעכט זיי, עס צו בעהעררשען, — אויף דאסס ער אין דיעזער העררשערקראַפֿט ניכט איבערמיטהיג ווערדע אונד אללעס נור אלס גאָטמעס אייגענטהום, נאך דעם וויללען גאָטמעס, דעם העררן, פֿער=וואלטע. — דיעזע אידעע צו בעלעבען, זאָלל ער אן דיעזעם מאגע זיינע מענשענהעררשערקראַפֿט איבער דיא דינגע ניכט איבען; זאָלל קיינע האנד אן אירגענד איינען געגענשטאנד לעגען, איהן מענשליך צו בעהעררשען,

דאס

(1) איך מוסס בייא דיעזעם גאנצען פֿליכטיגען איבערבליקק דער מצות אונד בעזאָנדרערס בייא עדות אונד עבודה פֿאָראויס זעמצען, דאסס איהגען דיא מצות נאך איהרעס אייסטערן צום טהייל אויס דעם לעבען אונד אויס איהרער פֿריהערען בעשאַפֿ=סיגונג מיט חנך אונד גמרא בעקאנט זינד, אונד אויך דאנן ווירד איהגען בייא פּיעלען דיא אונטעראָרדונג דערזעלבען אונטער דיא איהגען געגעבענען בעגריפֿע שווער פֿאללען. עס איזט אויך דיעס היער ניכט מיינע אבזיכט. איך געבע איהגען נור דיא בעגריפֿע, אונטער דענען זיא זיך מיר דארשטעללען, גלייזאם נור אלס אויפֿשריפט דער בעהאָלטער, אום איינעדרייטס וואָסאָגליך דען וואונש אין איהגען רענע צו מאַען, דען אינהאלט דערזעלבען פֿאָלשטאָנדיג קעננען צו לערנען, אנדערזייטס פֿאָרציגליך איהגען דאטא צור זעלבסטשטעללונג דער פּראגע אין דיא האָנדע צו געבען: וויא? וועגן דיעס ווייקליך דער בעגריפֿע דער מצות וואָרע? דאסס ער עס ווייקליך זיי דיעס, וויא פּיעלעס אנדערע, איהגען נאכצויוויזען, מוסס איך מיר, וויא איהגען הייפֿיג בערייטס בעטערקט, פֿיר דיא צוקונפֿט פֿאָרבעהאלטען.

לו, פעולה מביאה לידי תוצאה, מלאכה המוציאה דבר לפועל, ברעיון
 בכונה, ברוח ובכח האדם. אבל לא כן המלאכות הנקובות בשמות
 מקלקלי, מתעסקי, שאינן מתכווין. שאינן צריכה
 לגופהי, כלאחר יד ובתוך השעור. — האינך רואה, כי
 בכל רגע אשר תשמור ירך מעשות מלאכה ביום השבת, תוכיח לדעת
 בהודאה נלויה, כי תאמין בה', כבורא היחיד ואדון העולם ותזכור בזה
 כי תעודתך להיות עבד ה' — האינך רואה כי גם מלאכה קלה ובלתי
 מינעת ביום השבת היא כפירה בה', באדון עולם ובורא התבל ותעפיל
 לעלות ולשבת על כס-יה, וכי זאת היא כפירה והכחשה בכל התעודה
 אשר לאיש ישראל? האינך רואה כי יום חשבת מהחל ועד כלה הוא
 אותי, זכרון ברית? כי הוא קדש לה' לקדש את ששת ימי
 המעשה הבאים? ולא מנוחה מעמל ימי השבוע העבר! — וכן הוא בכלל
 ובפרט כל הדברים הבאים תחת גדר העדותי רק עלינו להבדיל כראוי
 בין דאורייתא ובין דרבנן. —

דאס הייסט איהן צו איינעם מענשענצוועקק אומצוואנדעלן; אלוף גלייכזאם
 צוריקקעבען דיא געליעהענע וועלט; דאסס עס שטעמטס איהם איננע בלייבע:
 נור געליעהען וויא זיא איהם. דאהער איזט דיא אם שבת ניכט צו אי-
 בענדע מלאכה ווענענמליך „מלאכת מחשבת“, דאס הייסט, איינע מיט
 בעוואוסטיון, אבזיכט, ענטשפרעכענדען מיטטעלן, אין ענטשפרעכענדער
 נאָססע אויסנעפיהרטע, דאס פראָרוקט בעצוועקקענדע, פראָרוצירענדע
 טהאָטיגקייט; אלוף איינע, אויף מענשענזייסט אונד= קראַפֿט בעאורקונדענ-
 דע וויינע, אויסנעפיהרטע אידעע אן איינעם גענענשטאנד; ניכט אבער
 קלקל, ניכט מתעסק, ניכט שאינו מתכוין, ניכט שאינה צריכה לגופה,
 ניכט כלאחר יד, אונד אים „שיעור“. — זעהען זיא ניכט, וויא אין יע-
 דעס אויגענבליקק, דא זיא אם שבת איהרע האנד פֿאָן מלאכה צוריקק-
 האלטען, זיא גאָטט אלס דען אללאייניגען שאַפֿער אונד העררן בעאור-
 קונדען אונד זיך אן איהרען בערוף מאהגען, „דיענער“ צו זיין? זעהען זיא
 ניכט, וויא אויך דיא לייועסטע, מיהעלאָזעסטע פראָרוקציאָן אם שבת ווענ-
 ליינגונג גאָטטעס איזט אלס העררן אונד שאַפֿערס דער וועלט, זיכעלבסט-
 איינזעצען איזט אויף גאָטטעס טהראָן, — וועגליינגונג, פֿערקענונג דעס
 גאנצען מענש= ישראלכערופֿס? זעהען זיא ניכט, וויא שבת דורך אונד
 דורך, אות זכרון ברית איזט? וויא ער קודש איזט, וויייהענדעס הייליג-
 טודם פֿיר דיא קאָממענדען טאגע דעס ווערקס? ניכט אויסרוהען פֿאָן דען
 מיהען פֿערנאנגענער וואָכע! — אונד זאָ איזט אללעס אונד יעדעס אים
 אבשניטט עדות, מיט געהאָריגער אונטערשיידונג דעס דאורייתא אונד
 דר בנין. —

המכתב הארבעה עשר

הנה נשאר לנו החלק האחרון, עבודת ה' להתבונן עליו. — בצאתנו מהחיים הפועלים, העבודה הזאת לנו לשוב ולהשיג את אמתיות החיים, עת נפסדו ונאכזרו מאתנו ע"י דמיון כוזב, תעתועים, מלחמת היצר, המדה ותשוקת החיים. — עבודה שבלב, מלאת רצון ה' בפנימיות נפשנו, הלא היא, לרוסם את הנפש ולצרפה; תפלה, השגת משפט צדק על דבר הכרת האני שלנו בכללותה, ביחס אל ה', העולם והאנושית. — לפנינו על ידי עבודת הקרבנות לשם אות, אשר בציוורם ובעבודתם אינם רק בכחינת אות. — המקדש, משכן העדות, מרכז ישראל וקדושת החיים הוא יצייר לנו: התורה (מ' א), ולמען נמלא אותה נתן ה' לנו גוף ורוח ב). — קרבנות — הרחקת התשוקה וההנאה ג) עויבת האהבה העצמית ד) קדושת החיים ה) קדושת הרוח ו) תקרובת כל עצמותנו לה' כמלאנו את מצות התורה ז) — הלא המה היסודות הפשוטים להחלטה בעד ההשתדלות ב) לקדש את עצמנו לה' על ידי התורה ח) ב) השבת האבדה של טְהָרַת החיים על ידי הרחקת ההנאה ואהבת עצמו, הלא היא תשובת אל התורה ט) ; , יי) הכרת ה' כי הוא המושך איזה חסד רב ערך בחיים או המכלכל את שלום החיים לארך ימים, והרחקת כל רעיון אהבת עצמו ואהבת ההנאה בזה, רק קדושת כל הקנינים ומתנות ה', למלאות על ידם רצון ה' בתורה י). אל כל אלה פעולות האותות נצטוו לצרף גם שיח שפתינו (עיון רמב"ם הלכות תמידים פרק ו'). — המקדש חרב, אך שיח שפתינו נשאר לנו, ועוד ביתר שאת מפעולות האותות שעליו למלאות החסרון. — (ונשלמה פרים שפתינו). תכלית התפלה — התפלה השתפכות הנפש, הארת השכל, התרוסמות פנימית להכרת האמת, לא התרגשות והתלהבות כצל עוברת, רגשי הדמיון ושפיכת דמעות עד למכביר, רק טהרת הרעיון והלב: החיים ישדדו מאתנו המשפט הנאמן על דבר ה', העולם, האדם וישראל ונפשנו כחוג מצבנו. — ובצאתך משאון החיים, כאשר יתרוסם רוחך אל על אל ה' ע"י התפלה, תשיג את כל אלה עוד הפעם. — למטרה הזאת: תהלות, התבוננות על מפעולות ה' בטבע, בתכל האנושית ובישראל. תפלות, התבוננות ערך עצמנו והכרתו ע"י המושגים האלה; תודות ובקשות, לדעת ולהכיר כי כל זמן העתיד הוא ביד ה' וכל העבר מידו הוא לנו; ולשוב בתשובה שלמה על כל חטא ועון; תחנונות התרוסמות הנפש ועויבת

(א) ארון. (ב) שלחן ומנורה. (ג) הקמרת כבוד וכליות. (ד) הקמרת חלב. (ה) דיוקת

הדם. (ו) קטורת. (ז) עולה. (ח) עולה. (ט) חמאת ואשם. י) תורה ושלמים.

פיערצהנמער בריעף

עס בלייבט אונז נאך דער לעצטער טהייל: ע בוהנוד בע-
 טראכטונג איבריג. — הינאויסמרימט אויס דעם ווירקענדקען זען אויס
 ער צור וויעדערערינגונג דער צו בעהערציגענדען לעבענדהייטען,
 ווען ויא אונז פֿערלאָרען גענאנגען זינד דורך מיישוונגען, זונגען,
 קאָמפּלע אונד רייצע דעם לעבענס. — ע בודה ש ב ל ד פֿיללונג
 גאָטליכען ווילענס אן אונזערעם אינגערן, דאס אויס ערהעבערעסעל=
 בען אונד לייטערונג; — ת פ ל ה עררינגונג ריכטיגען אורטה איבער
 אונזער גאנצעם „איך“ אין בעצוג אויף גאָט, וועלט אונד טהדיים. —
 דאצו פֿריהער זימבאָלישע אָפּפֿעהרהאנדלונג; אין דארשטעללונג אד האנד=
 לונג ניכט אלס זימבאָל. — דער טעמפעל — וואָהנגונג תו תורה;
 דא ישראל-ס מיטטעלפונקט אונד לעבענסהייליגטהום; דארשטלענד:
 תורה אויס גאָט (1), אונד צו דערען ערפֿיללונג פֿאָן גאָט קאָרפּער
 אונד גייסט פֿערליעהען (2). — אָפּפֿער — אַבלעגונג דער נענטזכט (3);
 דער זעלבסטזכט (4); ווייחע דעם לעבענס (5); דעם געמיטהעט (6); דער
 גאנצען פּערזאָנליכקייט (7) אן גאָט אין ערפֿיללונג זיינער תורה. — דיעם
 איינפֿאַכע עלעמענטע צום אויסדרוק פֿיר-ס שטרעבען (א). דער וועלטמווייחע
 אן גאָט: דורך תורה (8), (ב). דער וויעדערערינגונג פֿערלאָרען לעבענס=
 ריינהייט דורך אַבלעגונג דער גענוסט אונד זעלבסטזכט, אַזאָ וויקקעהר
 צור תורה (9); (ג אונד ד). דער אנערקענונג גאָטטעם אלס שטערערס
 אירענד איינער הערפֿאָראגענדען לעבענסוואָהלאהאט, אָדער אלס ער=
 האלטערס דעם אונגעטריבטען לעבענספֿריעדענס, אונד דער לאַזונג פֿאָן
 יערעם גענוסטזכטיגען אונד זעלבסטזכטיגען געדאנקען דאבי; פֿעלמעהר
 ווייחע אללעס געוואָהרטען אונד ערהאלטענען גאנץ אלליין דער ערפֿיללונג
 גאָטליכען ווילענס אין תורה (10). אללע דיעזע זימבאָלהאנדלונגען ווארען
 בעגלייטעט דורך דאס לעבענדיגע וואָרט (זעהע אונזער אנדערן רמב"ם,
 הל' תמידים פ"ו). — דער טעמפעל אויס געזונקען; אבער דאס וואָרט
 אויס אונז געבליעבען; אונד אום זאָ פֿאַלשטאָנדיגער, אלס אויך יענע
 זימבאָלהאנדלונג מיט צו ערועטצען אויס. — ציעל דער ת פ ל ה התפלה,
 לייטערונג, ערלייכטונג, וויעדערערהעבונג דעם אינגערן צור אנערקענונגס
 דער וואהרהייט; ניכט ריהונג אונד פֿערפֿליענענדע אנדאכט אונד גע=
 פֿיהלששוואַרמעררי אונד טהראָגענערגוסס; זאָנדרען געדאנקען אונד הערצענס
 רייניגונג. דאס לעבען רייכט אונז דאס וואהרע אורטהייל איבער גאָט,
 וועלט, מענש, ישראל אונד איבער אונז זעלבסט אין דיעזען קרייזען; —
 אויס

- (1) אָרן; (2) קנודה אונד שָלחן; (3) הקטרת פֿבד וּבְלִיּוֹת; (4) הקטרת חלב;
 (5) זריקת ים; (6) קטורת; (7) עולה; (8) עולה; (9) אשם אונד תּפֿאת; (10) שלמים
 אונד טוֹהֵר.

ועויבת החיים הלא מהורים, להיטיב דרכנו. — ולכל אלה, בתור המקור הנאמן למושג החיים וכל הכמתם היא: קריאת התורה. — וכציון, פרי ותכלית כל זאת, ואשר ילון אל החיים הנה הברכות החלטת הדעת להוציא לפועל כל הדרוש לרצון ה' בחיים על ידי פעולה ומעשה. — שים לבך על הרעיונות הקצרים האלה והתכונן מנקודת ההשקפה הזאת את תפלותינו וכל עבודת אלהינו, אולי תחרוץ משפט ישר וטוב מאשר חיה לך. — את בתי התפלות שלנו נקרא בלשון אשכנז בשם שולען (בתי ספר) ובאמת עליהם להיות בתי-ספר בעד אנשים מגודלים אשר הליכות עולם למו בחיים. — ואם כן, בנימין ידידי, תורה כזאת אשר תקראנו להכרת ה' כתכל ובאנושית, למלאות את רצונו בתור תעודתנו, אשר תראה לנו, כי ה' הוא אבי כל הנמצאים, אבי כל האנשים ובכל נמצא וככל אדם תראנו כי הוא אהינו, תורה כזאת, אשר תעש את כל חיינו לעבודת אלהים על ידי פעולות הצדק והאהבה לכל היקום, ולקבוע את אמתיות החיים האלה בעבורנו ובעד אחרים. — האם תורה כזאת תוכל להיות תורה אשר תכה את הרוח והלב ואשר תפריע שמחת החיים, ותעש את האדם לגזיר בעולם? — האם יוכל העסק בתורה הזאת, אם נהנה בה באמת ובתבונה, להעכיר את הרוח ולהמיתו ולהביא עצב בלב? או האם לא דמיון תהו ומקסם כזב לחשוב כזאת. אמת הוא הדבר, אמת לאמתה, את שישיר לנו נעים זמרות ישראל:

(א) השמים מספרים,

כבוד אל;

ומעשה ידיו,

מניד הרקיע;

יום ליום יביע;

אומר;

ולילה ללילה יתה,

דעת;

אין אומר,

ואין דברים,

בלי, נשמע קולם.

בכל הארץ יצא קום,

ובקצה תבל מליהם;

לשמש שם אהל בהם,

והוא כחתן יצא מחפתו,

אויס דעם לעבען הינאויסטרעטענדר צו נאָמט הינאן זאָללסט דוא עם ווע=
 דער פֿינדען אין תפלה. דאהער תהלות: אנשוואונגען נאָמטעס אין
 נאטור, מענשענוועלט אונד ישראל; תפלות ועלבסטאנשוואונגען אויס דיע=
 זען בענריפֿען; תודות אונד בקשות, אנערקענונג אללער צוקונפֿט
 אין נאָמטעס האַנדען; אללער פֿערנאנגעהייט אויס נאָמטעס האַנדען; אונד
 ערקעננטניס צוריקגעלעגטען לעבענס, וואָ עם פֿערפֿעהלט; תחנות
 וויעדערעמפֿאַררינגונג אויס פֿערפֿעהלטעם לעבען. פֿיר אללעס דיעס, אלס
 קוועללע אללעס לעבענסבענריפֿעס אונד אללער לעבענסוויווהייט קריאת
 התורה, — אונד אלס בליטהע, פֿרוכט אונד ציעל פֿאַן אללעס דיעזען
 אונד דרום אויך מיט אויס לעבען בעגלייטענדר: ברכות, ענטשליססע צור
 טהאַטיגען פֿאַרדערונג נאָמטליכען וויללענס אויס טהאַטיגען, ווירקענדען לע=
 בען. — פֿערפֿאַלגען זיא דיעזע שקיצירטען געדאנקען אונד בעטראַכטען
 זיא אויס דיעזעס געוויכטספונקטע אונזערע תפלות אונד אונזערען גאנצען
 נאָמטעסדיענסט, אונד זיא ווערדען פֿיעללייכט איין ווירדיגערעס אורטהייל
 דאריבער פֿאַללען. — „שולען“ נענגען וויר אונזערע בעטהייזער, אונד
 דאס זאָללען זיא אויך זיין, שולען פֿיר ערוואקסענע, בערייטס אויס לע=
 בען שטעהענדע. — אונד נון, מיין בנימין, איינע לעהרע, דיא אונז צור
 ערקעננטניס נאָמטעס אין וועלט אונד מענשהייט לארעט, אונד זיינעס
 וויללענס אלס אונזערעס בערופֿס, דיא אונז אין איהס אללער וועזען, אללער
 מענשען פֿאַמער, אין יעדעס וועזען, אין יעדעס מענשען אונזערן ברודער
 ווייט; איינע לעהרע, דיא אונזער גאנצעס לעבען נאָמטעסדיענסט זיין לאָססט
 דורך ווירקאמקייט אין גערעכטיגקייט אונד ליעבע געגען אללע, אללע וועזען,
 אונד דארשטעללונג דיעזער לעבענס וואהרהייטען פֿיר אונז אונד אנדערע; —
 קאנן זיא איינע לעהרע זיין, דיא גייסט אונד הערץ פֿערקריפֿפֿעלט, יעדע
 לעבענספֿירידע העכסט, דען מענשען צום גריבעלנדען מאַנג מאַכט? אונד
 קאנן דיא בעשאַפֿטיגונג מיט דיעזער לעהרע, ווענן נור וואהר אונד פֿער=
 שטאַנדיג, דען גייסט פֿערשרויבען אונד מאַדטען, דאס הערץ פֿערקרימטערן
 אונד פֿערשרומפֿען? — אַדער איזט עם ניכט שוואַרמערדי אונד וואהן, —
 איזט=ס וואהרהייט, לעבהאפֿט געפֿיהלטע וואהרהייט, וואס ישראל'ס זאָנגער
 זינגט:

(1) וואָהל פֿערקינדעט דער היממעל זיך שאַן
 אלס אָפֿענבארונג דער אללמאַכט;
 דאסס שאַפֿערס ווערק עם זיי,
 שפּרייכט דינגעס געוואַלבע דער לופֿט;
 טאג אויף טאג מאַכט שאַן קונד,
 דאסס איין נאָמטעסאויסשפּרוך העררשעט;
 נאכט אויף נאכט בעלעכט
 פֿאַרזעהונגסעדאנקען דיר;

בעדארף

ישיש כנבור לרוץ אורה ,
 מקצה השמים מוצאו ,
 ותקופתו על קצותם ,
 ואין נסתר מחמתו ; —
 תורת ה' תמימה ,
 משיבת נפש ;
 עדות ה' נאמנה ,
 מחכימת פתי ;
 פקודי ה' ישרים ,
 משמחי לב ;
 מצות ה' ברה ,
 מאירת עינים ;
 יראת ה' מהורה ,
 עומדת לעד ;
 משפטי ה' אמת ,
 צדקי יחדו ;
 הנחמדים מזהב וספז רב ,
 ומתוקים מדבש ונפת צופים ,
 גם עבדך נזהר בהם ! —
 בשמרם עקב רב ! — — .

בעדארף ניכט דער רעדע ,
 בעדארף ניכט דער וואָרטע ,
 אָהנע זיא פֿערנעהמען דיא שטימע וויר דעננאָך .
 דורך דיא נאנצע ערדענטוויקקעלונג מאַנעט איהר מאַן ,
 אונד וואַ מענשענוועלט אויפֿהאַרט , פֿערנעהמליך איהר וואָרט ;
 האט ער אין איהנען דעם זאָננענבאלל צעלט יא געגרינדעט ,
 דאסס ער , וויא איין ברייטיגאם , טרעטע אויס זיינער וואַלקענהיללע ,
 פֿרייע זיך , אלס וואָרע ער דער אלמאַכטיגע , צו לויפֿען דיא באהן ,
 אונד דאָך בעשטימטער הימעלסטהייל זיין אויסגאנג בלייבע ,
 אונד זיינען קרייזלויף ער אום בעשטימטע גרענצען קרייזע ,
 אונד זאָ פֿאַר גאַטמעס זאָננע עם איום , פֿאַר דער קיין וועזען זיך
 — בירגט ;

אבער נור
 לערע גאַטמעס איום אלל אומפֿאסענר ,
 גיעבט אנטוואָרט דער זיך פֿאַרשענדען זעעלע ;
 צייגניסס גאַטמעס אלליין דורכֿויערענדטריי ,
 גיבט וויזהייט דעם לעהרבעדירפֿטיגען ;
 אויפֿמאַגע גאַטמעס געראדע ,
 געבען פֿריידע דעם הערצען ;
 געבאַט גאַטמעס קלאר ,
 גיבט ליכט דעם אויגע ;
 פֿערעהרונג גאַטמעס ריין ,
 בעשמערט דארום אויך עוויג ;
 אויסשפריכע גאַטמעס וואהרהייט ,
 גערעכטיגקייט אלזאמכט ;
 ערשמרעבוננסוויירדיגער דעגן גאַלד אונד געשמידע פֿיעל ,
 זיסער דעגן האָניג אונד וואס פֿאַן זיססען טרייפֿט .
 אַ , דאסס אויך דיינעם דיענער איין שמראדל פֿאַן איהנען ווירדע !
 וועגן ער זיא פֿערפֿאָלגט , וויא גראַססע לעבענסשפור — — — — —

המכתב החמישה עשר

אתה, בנימין יקירי, לקחת לך לפתגם חייך והליכות עולמך את הכתוב הדר מנעים וזרות ישראל: גם עבדך וגו', גם נדרת בלבך, לכל תשקוט ולכל תנוח עד אשר תקנה לך השלמות והחזק הזה; נמרת אומר לכל תכונן לך בית נכון, בפרם תרכוש לך, עם שפע הצלחתך בקנינים החיצוניים, גם את הקנינים הפנימיים ממקור התורה, למען תשתמש בהם בהשכל ודעת לפי רצון ה', ותעצור כח על ידם לכונן את ביתך, להיות נוה שאנן ברוח התורה, בעד איש-ישראל. — אות ומופת לי, כי לא כליתי לדיק דברי בכתובים. — בוא נא אלי, ידידי, כאשר נמרת בדעתך, למען אוכל פה אל פה, להשלים לך את הניוני רוחי ואת מערכי לבבי ביסוד מוסד עד תומם, אשר עד כה הכרת לדעת רק בהכנה שטחית ובראשי מלים. אבל אל תחשוב ידידי, כי עיניך הרואות או את מורך, תחזינה בו איש הכלתי עלול למשנה (אונפעהאלבאר); בתום לבבי אראך את הענינים שנעלמו גם ממני וחשכת הספק יעיב את שכלי ואקראך, כי בכח בינתך בעצמך תסיף להקיר אותם. — כמו כן הסר מעלי העמל והיגיעה לסתור את כל דברי מכתבך הראשון אחד אחד; הן אתה לבדך בחנתו ומצאת עליו תשובה כהלכה, אף ישמח לבי מאד כי כה עשית; בכל זאת התשובה על המכתב ההוא ערוכה ושמורה אתי בתור הצעה (ענטוואורף) גם אשוח אותה לנגד עיניך באופן כזה, רק להשוותה ולהתאימה עם רעיוני לבבך, לכן אל תקרה ממני לקבל כזה, רק שברי רעיונות.

מטבע הענין, עליך היה למצוא או, כי היהדות שלך מתנגדת אל מושגך עיד תעודת האדם, אשר מושג כזה באמת לא תכיר היהדות לטוב זנגד פעולות המושג הזה השפלות: בקשת ההנאה זאלקיות הקנינים מלחמה לה מדור דור, פעולות כאלה אשר אנשי המעלה יבקשו להכשיר ולעדרן את טבען, אבל לא יסירו מכל וכל, המושג ההוא נמצא לך בהשקפתך על התבל מבלי שים לב על ה' הפועל ובהתכוננך על ה' מבלי שים לב על התבל שברא לכבודו ולעבודתו. — היהדות תדע ותכיר מעלה אחרת נכוחה ונשאה מזה, ואת המעלה הרמה הזאת תכונן לה לשם אמצעי לתכליתה הנבוא מעל נבוא.

האסון הלאומי יתבאר לך מצד אחד, כי הוא בסבת תעתועים לאומיים, תעתועים כאלה אשר על ידם ישראל לא נופל הוא בשום אופן מיתר העמים; כי עם ישראל לא חטא עוד חטא כזה אשר

לאומים

פונפצה הנטער בריעף

זיא האבען זיך, מיין בנימין, דען זאָנערשפרוך „גם עבדך וגו'“ צור דעוויזע איהרעס לעבענס גענאָממען; האבען זיך עס געלאָבט, ניכט עהער צו רוהען, אלס ביו זיא דיעזע ערלייכטונג זיך עררונגען; ניכט עהער איין הייז צו גרינדען, אלס ביו, צו דעם וואָהלשטאנד אן אייססערען גיטערן, זיא אויך דיא אינגערען אויס דער תורה געשאַפֿט, אויף דאסס זיא נון אויך ווירדיג פֿערווענדען דיעזע גיטער נאך נאָממעס וויללען, אונד איין הייז צו גרינדען פֿערמאָגען אים תורה גייסט פֿיר ישראלמענשהום; — עס איזט מיר בירגע, דאסס איך ניכט אומזאָנסט געשריעבען. — קאָממען זיא נור, וויא זיא זיך עס פֿאָרגענאָמען, דאסס איך איהבען מינדליך אויספֿירערע אונד בעגרינדע, וואס זיא ביו יעטצט נור זאָ אים פֿלוגע אונד אים אומריססען קענען. דאָך ערווארטען זיא קיינען אונפֿעהלבארען מייסטער. רעדליך ווילל איך איהבען צייגען, וואָ איך נאָך זעלבסט אים צווייפעל אונד אים דונקעל בין, אונד זיא צור זעלבסטמאָטיגען פֿאָרשונג לארען. — זיא וואָללען מיך צוגלייך נון דער מיהע איבערהעבען, איהרען ערסטען בריעף צו ווידערלעגען; זיא האבען איהן נון שאָן זעלבסט געפֿריכט אונד איהן זיך בעאנטוואָרטעט; עס מוסס מיך איבעראויס פֿרייען, דאס זיא עס געט טראָן. איך האבע יעדאָך זיינע בעאנטוואָרטונג שאָן אים ענטוואָרף ליעטגען, אונד לעגע איהן דארום זאָמיט אן, בלאָס צור פֿערגלייכונג מיט איהרען אייגענען געדאנקען; ערווארטען זיא דארום ניכטס מער, אלס געדאנקעןשפֿליטער. —

נאמיירליך מיססטען זיא איהר יודענשהום אים ווידערשפרוך פֿירען מיט איהרעם בעגריפֿע פֿאָן מענשענבעשטיממען, דען דאס יודענשהום ניכט אנטרעקענט, גענען דעססען ניעדערע פֿאָמענצען, גענוססזוכט אונד בעזימפֿערגענאָממערונג, געדאדעצו עס אנקאָפֿט, — פֿאָמענצען, דערען נאטור דיא האָהערען וואָהל פֿערגייכטיגען, דאָך ניכט אבליגען. יענער בעגריפֿף ווארד געפֿונדען אין בעמראכטונג דער וועלט אָהע ווירקענדען גאָט, אונד גאָטמעס אָהע איהם דיענענדע וועלט. יודענשהום קעננט אנדערעס אונד האָהערעס, דאָרט דאס האָכטע זעלבסט נור אלס מיטטעל זעמצענד צו זיינעם האָהערען צוועק. —

דאס נאציאָנאלע אונגליק ווירד איהגען נון איינערזייטס סאָמווירט דורך נאציאָנאלע פֿעראיררונגען, דאשטעהען; פֿעראיררונגען, דורך דיא ישראל קיינעסותעס אונטער דיא איבריגען פֿאָלקערן זינקט. דענן דאס פֿאָלק ישראל האט קיינע זינדע בעגאנגען, דיא ניכט איך פֿאָן אללען איבריגען פֿאָלקערן דער ערדע בעגאנגען וואָרע. אבער דאסס ביא איהם אליין צערריטונג אייססערען שטאממענגליקס אויף דיעזע פֿעראיררונגען אונמיטטעל באַר פֿאָלגען מוססטע, דאס זעלבסט איזט מיט טהייל זיינעם בעשטימטונגספלאַנס [אונד נאטט — זוכטע ביי איהם נור היים דיא זינדע, דיא וויר דאָך אללע געטהיילט

לאומים אחרים לא היוו נם המה כמוהו, אבל הדבר אשר בעם הזה לכד נדרש היה להביא תרבו אשר המדיני החיצון תיקף בעקב התענותים האלה: זה הדבר בעצמו הנהו חלק מסקנית (פלאן) תעודת הנעלה. [ג'ה' – הפניע בו את עון כלנו].

מצד השני נוכח ידידי עתה לדעת כי השלילה והשדוד מעם ישראל גדולתו החיצונה היתה בכונה ותכלית מאת ה', אשר מראש לא בסתר נלה לעמו חלקו בחיים ומנת נורלו; וכל זאת לא תפריע את תעודתו ולא תשפיל את גדולתו, יען יכיר לו גדולה אחרת, אשר נם בהיותו בגולה נפתח לפניו כר נרחב למלאות כל הנדרש לכבוד שם תעודתו. —

התורה הזאת, ההיא תתיצב כצור ותעצור בעדנו לכלי נשמה בשמחות החיים, אף תאסור עלינו כל הנאה שבעולם? — צא ולמד בתורה הזאת וראה, איזה הנאה טבעית תאסור עלינו, ואם שואלת היא מאתנו להמית בקרבנו כל נשיה טבעית ותשוקה רצויה? האם לא תעדן ולא תכשיר כל הנאה טבעית ותקדש כל זאת להשתמש בה כהשכל ודעת למטרה היעודה מאדון עולם? הצדק הוא תורתם קבנית התורה, וההנאה ומלאות החשק לא היו מעולם לפי רוחה תכלית ומטרה, ולכן נבנעות הנה תחת חוק נבזה, ומפני זה כחכמת ה' ולפי מטרת חכמתו זאת נתנו להן גבול וקצב; אך אמצעי הן, ובתור אמצעי תבנעינה תרת חוק נבזה ותקדשנה לשם מטרתן להיות קדושות וטהורות באנושיות, כמו כל אחד ממלואי תובת האדם לתכלית תעודתם, — מלחמה להתורה רק נגד אלקיות הקנין והנאה, בהשכנו אותם כי תכלית חיינו הם, — אבל להגיע אליהם ולהשתמש בהם בתור אמצעי ובנכול אשר נבלה אותם חכמת ה', לא לכד כי תרשה לנו את התחזיות להשגתם ושמושנו בהם, כי עוד על פיה, כל אלה חוב קדוש כיתר התובות שעלינו למלאות בתעודת האדם; נם לחטא ועון יחשב א) לסגף עצמנו בלי כל מטרה ולחסר מנפשנו ההנאות המוסריות. — ואיכבה ויכל היות אחרת! ה' שם בקרבנו הכנה לזה, ואיכבה עי החוק ירדוף אותה אחיכ באף להבחירה כלה!! עבודת אלהים היותר נעלה על פי התורה הזאת היא: לחדות בשמחה את פני ה' חדות החיים הבאה לנו מהידיעה הכרורה: לחיות, לחשוב, להרגיש, לדבר ולפעול, להנות ולסכול תרת עין ה' והשגרתו! ובמלאנו אותה כדת, עצב ושמחה יחד נשתוו! — הכל לקח טוב; ותכלית החיים הנצחית האחת: לפתור אותו ברוח צהלה ושמחה!! —

געטהיילט" אנדערערזויטס, ערשיינט איהנען יעמציט דיעזע בערויבונג אים אייסערען זעלבער מיט פלאן זיינעם גאָמט אָפּפֿענבארענדען געשיקס; דאביי יא ניכט שמאָרענד זיינען בערוף, ניכט שמאָלערנד זיינע גראָסע, דא אנדערע גראָסע ערקאנט אונד אין דיעזער צערשמיריאונג זעלבער איין אייגענעם פֿעלד זיינער בערופֿסערֿלילונג געאָפּפֿענט. —

אונד דיעזע לעהרע העמטשוה אללער לעבענספֿריידען, פֿערוואַגענד אללע געניסע? — געהען זיא זיא דורך דיעזע לעהרע, וועלכען נאמירלי-כֿען גענוס זיא אויסשמערצען ווילל, פֿאָן וועלכעם נאמירליכען טריעב זיא ערטרונג פֿערלאנגט? וועלכען נאמירליכען גענוס זיא ניכט אדעלט, וועלכען נאמירליכען טריעב זיא ניכט אין ווייזער אנווענדונג אויף דען פֿאָם שאָפּפֿער בעשטיממען צוועק הייליגט גערעכטיגקייט איז איהר טיפּוס, גענוס אונד טריעבבעפֿריעדיגונג ניז ציעל אונד דרום האָהערעס גע-זעמץ אונטערגעאָרדנעט, אונד דרום פֿאָן דעם שאָפּפֿערסוויהייט נאך זיינער ווייהייט צוועק בעשראָנקט; אבער מיטמעל, אונד וועגן אלס זאָלכעס דעם האָהערען געזעמץ זיך אונטעראָרדנענד, אונד אלס זאָלכעס גור זיינעם צוועק געווייט, הייליג אונד ריין מענשליך, וויא יעדע ער-פֿיללונג מענשליכען בערופֿס. גור געגען בעווייט- אונד גענוספֿערגאָמט-טערונג אלס ציעל אונזערעם לעבענס קאָמפּפּט זיא אן; — אבער זיא אלס מיטמעל אונד אין דען פֿאָן גאָמטעם ווייהייט געזעמטען שראַנקען צו ערשמערבען, ערלויבט זיא ניכט גור, זאָנערען איז איהר גלייך דען איבריגען הייליגע, מענשענבערוף ערפֿיללענדע פֿפֿליכט; — אונד, 1) אלס זינדע שטעמפעלם זיא צוועקלאָזעס, ווילקירליכעס זיך פֿערוואַגען ערלויבטער געניסע. וויא וואָרע עס אויך אנדערס מאָגליך! גאָמט אירגענד אנלאגע געבענד אונד נאכהער דורכ-ס געזעמץ ביז צור פֿערניכטונג פֿערפֿאָלגענד !! האָכסטער גאָמטעסדיענסט איז נאך דיעזער לעהרע „פֿריידע פֿאָר גאָמטעס אנגעווייט!“ פֿראָהע לעבענסהייטערקייט דורכס בעוואוסטזיין, אונטער גאָמטעס אויגע צו לעבען, צו דענקען אונד צו פֿידלען, צו רעדען אונד צו וויר-קען, צו געניעסען אונד צו דולדען! אונד אויסגעוואָהנט אין איהרער האָב-סטען ערפֿיללונג שמערץ אונד פֿריידע; — אללעס אויפֿגאבע; — אונד איי-ציגעס עוויגעס לעבענסציעל: הייטערע לאַזונג דערזעלבען !! —

אונד דיעזעס פֿאָלק קיינען בייטראַג געליעפֿערט צום גראָסען בו דער מענשהייט? איך ווילל ניכט פֿראַגען, וואָ דעגן איינס דיעזער פֿאָלקער אללער מיט בעוואוסטזיין דען שמיין געליעפֿערט; ניכט פֿראַגען, אָב דעגן ניכט פֿאסט אללע, אללע גור זיך ערשמערעבט אונד בושייניגע וואַרען אין גאָמטעס האנד; ניכט פֿראַגען, אָב דעגן אויך אללעס זעגען געבראכט; — וואָדא אבער פֿראַגען, אָב ניכט ישראל מיט בעוואוסטזיין אונד מיט אויפֿ-אָפּפֿערונג זיינער זעלבסט דאס איינציגע אלס פאללאדיאום אויס דעם שיפֿפֿברוך דער צייטען רעטטעט, דורך דאס אלליין איינמאל, איהם אלס מיטמעל זיך אונטעראָרדנענד

העם הזה האם לא פעל מאומה לבנין עולם הגדול של האנושיות? לא אחפין לשאול אותך: מי הוא העם שכל העמים אשר הניח את אבן הפנה לזה בתורה ובדעת עצמו? לא אשאל, האם לא כמעט כלם, רק עמלו בזה, ואבני הבנין היו ביד ה'; לא אשאל, הבכל אלה הביאו ברכה לעולם? — אכן את זאת אשאל: האם ישראל אשר בתורה נאמנה ובתקורות חייו ועצמותו, עומד ומציל את הסגולה האחת והיחידה ממשברי גלי הזמנים והתמורות ואשר מתחת למדרגתה יבניע את המדעים, תקן עולם הטבע, תרושת המעשה וההמצאות להיות בתור אמצעים, האם לא נוכל לחשוב כי הוא המכין באמת אבני הבנין לתועלת ולישועת העולם? האם ישנו נדל אנושית נבזה ונשא מזה, להיות נשא דגל התורה, דעת את ה' ותעודת האדם, ולהורות ע"י מנת גורלו וחלקו בחיים, כי ישנו עוד נבזה ונשא מקנין והנאה, ממדעים ותקון הטבע, בעוד כל אלה ישרתו לו רק בתור אמצעים?! —

התורה הזאת האם היא תבדילנו מיתר העמים? אמנם כן! כי לולא זה ישראל זה כבר לא היה עוד ישראל בקראי שמו. הבט נא וראה, מה כבוד הוא הדבר להתחזק ולכלכל את טהרת היהדות בקרב ישראל גם בהיות ישראל עם נבדל. אבל האם ההבדלה הזאת היא מפני שנאה? סנאזה? האם ה' איננו אלהי כל בשר, האם לא אל אחד בראנו? משנה איום וטרא! הן לישראל אין כל תעודה אחרת, רק להכיר ולדעת את אלהיו, את ה' היחיד הקורא לכל אדם להכירו ולעבדו ע"י הנסיון והחנוך, ולהפיץ את הידיעה המאד נעלה הזאת ע"י מנת גורלו וחיו! — הלא השם, סגולה בהוראתה לא תביע אומר, כי ה' איננו אלהי עם אחר, רק כי ישראל איננו עם אלהים אחרים, כי לא יכיר עליו כל נמצא אחר בעולם לאלהות (ב)! האם לא ימצא ישראל תכליתו ותעודתו באהדת האנושיות הכללית? האם לא נשפוך שיח בכל יום בתפלותינו, כי יניענו ה' לתכלית הנעלה הזאת? — בבנין עולם רם ונשא נעבוד כלנו, כל העמים שהיו ושהגם עתה, בארבע כנפות הארץ: מזרח וים תימן וצפון. — כל אחד בהופיעו ובהעלמו מעל פני בַּמַּת התולדה, ככל דבר אשר ירכוש לו וככל אשר יאבד, במעשי צדקותיו ובחטאתיו, בתבטתו ובהבלי תעתועיו, בעליזתו וכירידתו ובסכום המציאות אשר ינחיל לנחלה לדורות

הבאים

(ב) טובן השם, סגולה' הוא קנין שמו וקיס אשר אין לוד כל זכות

עליו, עיין ב'ק ס"ז.

אונטער אַרדנענדר, וויססענשאַפֿט, קולטור, קונסט אונד ערפינדונג ווירקליך זענענמכווישטיינע ווערדען צום היילע דער וועלט? אונד גיבט עס מענשליכע כערע גראַססע, אלס טראַגער דער לערע איבער גאַטט אונד מענשענבע-רוף צו זיין אונד דורך געשיקק אונד לעבען צו לערען: דאָסס עס נאָך האָהרעס געבע אלס בעזיטץ אונד גענוסס, אלס וויססענשאַפֿט אונד קול-טור, דעס אללע דיעזע אלס מיטטעל דיענען זאָללען?

אונד דיעזע לערע אבזאָנדערנד? אללערדינגס! זאָנסט וואָרע לאַנגסט שאַן ישראל, ישראל ניכט מער. זעהען זיא נור, וועלכע קאָמפּלע דיא ריינהאלטונג דעס ישראל'הוכס אין ישראל צו בעשטעהען האט טראַגט דיעזער אבזאָנדערונג! אבער אויס פיינדשאַפֿט? אויס שמאָליץ? אלס אָב גאַטט ניכט אללער וועזען, אללער מענשען גאַטט? אונזעליגעס מיכפֿער-שטאַנדניסס! האט יא געדארע ישראל קיינע אנדערע בעשטימטונג אלס דען אללע מענשען צו זיינעם דיענסטע בערופֿענרען אונד ערזיעהענרען אללאיינען אלס זיינען גאַטט אנצושרקענען, איהן אלס זאָלכען דורך געשיקק אונד לעבען צו פֿער-קינדען! הייסטס יא סגולה ניכט, דאָסס גאַטט קיינעם אנדערן פֿאַלקע, זאָנדערן, דאָסס דיעס פֿאַלק קיינעם אנדערן גאַטטע אנגעהאָרען, קיין אנדערעס וועזען אלס זיינען גאַטט אנערקענען זאָללע (2)! פֿינדעט ישראל ניכט זיין ציעל אין אללפֿער-ברידערונג דער מענשהייט? ווירד ניכט פֿאסט אויף יעדער זייטע זעלבסט אונזע רער הייטיגען געבעטע אום פֿאַרדערונג דיעזעס ציעלעס געפֿלעהעט? — אן איינעם גראַססען בויה ארבייטען וויר אללע, אללע פֿאַלקער, דיא וואַרען אונד זינד אין אָסט אונד וועסט, אין זיד אונד נאָרד, — יעדעס מיט זיינעם דאָזיין אונד שווינדען פֿאַן דער ביהנע דער געשיכטע, מיט דעם, וואס עס עררינגט אונד פֿערלירט, מיט זיינען טונענרען אונד פֿעהלערן, זיינער וויזיהייט אונד זיינעם וואהן, מיט זיינעם שטייגען אונד פֿאללען, אונד מיט דעם, וואס עס אלס זומע זיינעם דאָזינס דער נאָוועלט פֿערמאכט: — אללעס בייטראַג צו איינעם בויה דער מענשהייט; אללע הינאויפֿערצאָגען צו איינעם גאַטט (3)!

דאָר

(2) פֿגולה הייסטס אין איינעם פֿערבלייבענדעס אייגענטהום, וואָראן קיין אנדערער אין רעכט האט. פֿערגלייכע ב"ק פ"ז. (3) חסידו אריה יש להם חלק לע"ה איזט אויסשפּרוד אונזערער וויזען; אונד ע"ה, וויא הייפיג אויך אלס דאס געשיכטליכע ציעל אללער מענשהייטעסנטוויקקעלונג בעגריפֿען, ווירדע עס הייסען: דיא גוטען אללער פֿאַלקער האבען אנטהייל אן ערזייכונג יענעס ציעלס. זיעהע אויך אונטער אנדערן (ח"כ, אס', יג י"ב), מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ וכו', הייסעל אונד ערדע רופֿע אויך צו צייגען אן, שפּריכט אן אנדערע שטעללע דער וויזען איינער, הייסעל אונד ערדע רופֿע צו צייגען אן, עס זייא ניכטווע אָדער יודע, מאַן אָדער ווייב, קנעכט אָדער מאַגד, נאך דעם ווירקען יעדעס מענשען רוהעט הייליגע גאַטטעסבעזייטערונג אויף איהם (ילקוט ג"ר רמז מ"ב), אויך צימירע איהנען דיעזען זאָסן אויס דיעזער שטעללע; ער טוסט יעדאָך נאָך אן אנדערש, מיר יעצט ענטפֿאללענען פֿאַלשכאָנדיגער פֿאַרקאָסטען.

הבאים. — הכל הומר ולבנים לבנין האנושית, כלם כאחד עולים במעלות אל ה' אחד (ג) ! בגלל הדבר הזה היו וחיו חסידיו אימות העולם אשר היו לאות ולמופת בצדקתם בלי תועלת עצמם ובכבוד האדם האמתי. לזאת יפעלו הנאורים מכל העמים אשר באומרם ובפעול העלו את אדיהם למעלת הכרת האל היחיד, ולשום כבוד לצדק ומשפט ולרומם את מותו האדם על הבחמה, לזאת העלו היונים את רוח האדם בכשרון המעשה, הנעשה בסהרה, באמתיות, הנמצאות בחכמתם, האירו הנפשות; לאחדות העמים הונפה הרב הרומאים; בשלום ובמישור פעל למענתו מסדר האירופיים, לאחד לאומים ולהתחבר כאחים גם יחד, ולזאת גם ישראל יפתור את סתנת חלקו כפי תעודתו. —

הבאמת יקנע וישפל הרוח עי' מסירת נפש אשר תדרוש מאתנו התורה? — אמנם, הגידה לי את מי תכבד ביותר, ומי הוא החוק באמת? אם היהודי השפל והנכזה, אשר גם בעפר שפלותו כרו חדש עמו ורוחו לא יעזבוהו; על סתגודו ירחם, את הרפת מחרפיו יקבל באהבה, בחשבו כי בזה ינסה אותו ה', וכי הוא זה חלק סמנת נורל עמו; — או את הבליעל, אשר בנדל גאותו יכניע את החלש ויתאמר כי צדקה נפשו בהשליכו נעל על דל ובלענו על מסת נקיים, ורשע סכתיר את הצדיק יתברך בלבבו, כי זה כבודו ורום תפארתו? —

גם תלילה לך לאמר: כי התורה הזאת: תורת אלהים, תורת העולם ותורת האנושית תפריע את ההשכלה! מלאכת מחשבת, מעשה אנוש לעשות לו פסל ותמונה? אמנם כן! למן העת אשר בני אדם שכתו את ארון העולם היחיד והמיוחד, ויעבדו וישתחוו להנבראים, עבדי ה', ויחשבו לאלילים, ויתנו כבוד אלהים גם לנמיותיהם הבתמיות, בהרגישם כחן וממשלתן עליהם ויכבדו אותן בפסילי אבן, מני או כל פסל ותמונת אליל מזכרת דראון עולם להאנושית, אשר ירדה פלאים מנדולתה, אמנם כן! למן העת ההיא

הרהיקה

(ג) חסידיו אומות העולם יש להם חלק לע' אומיים חו'ל והסלות ע'ה' נוכל לכוון ג'כ אל תעודת ותכלית התולדה בהתפתחות האנושית בכללותה, ולפי המוכן הזה נוכל לקבא את המאמר ג'כ חסידיו אומות העולם יש להם חלק בהשגת התכלית ההיא (ת'כ אמ' י"ב, י'ג) מעיד אני עלי שמים וארץ וכו' יאמר אחד מתכמינו ז'ל במקום אחד: אינו יהודי או יהודי, איש או אשה, עבר או אמה, לפי פעולת כל איש תנוח עליו רוח ה' (ילקוט נ'ר רסז ס'ב), אנכי מביא את המאמר רק במקום אחד, אך כפה נמצאים מאמרים כאלה במקומות אחרים ביתר באור ושלמות, אך נעלמו כעת ממני. —

דאָפֿיר ווערדען אללע גוטען אונטער אללען פֿאַלקערן געלעבט האבען, דיא דאס ביישפּיעל גאבען אונאייגענטיציגער גערעכטיגקייט אונד וואהרער מעג-שענווירדע; דאָפֿיר ווערדען געווירקט האבען דיא ערלייבטיגטען אללער פֿאַלקער, דיא מיט וואָרט אונד מיט טהאט איהרע ברודער הינאייפֿהאַבען צו דעם אללאיינען אונד צור אכטונג דעס רעכטס אונד צור ערהעבונג דעס מעגשען איבער דאס טהיער; דאצו ווירד אויך דער גריעכען קונסט, וועגן ריין, דיא געמיטהער פֿערעדעלט; איהרע וויזהיים, וועגן וואהר, דיא גייסטער ערלייבטיגטע; דאצו דער ראָמער שווערדט אללע פֿאַלקער פֿעראיי-ניגט; פֿריעדליכער דער אייראָפּאָער האנדעל דאצו נאציאנען פֿערברידערט האבען; — אונד דאצו ווירד אויך ישראל זיין טהייל אויף זיינע וויזע לאָזען. — גיעדערגעבויגט דער גייסט דורך דיא ערגעבונג, דיא דיעזע ליערע פֿאַרדערט? — ווען אכטען זיא האָהער, ווער איוט וואהרהאכט דער שטאַרקער? — דער גיעדערגעטרעטענע יודע, דער אים שטויבע גייסטעס; אונד געמיטהערהאכט בעהאַלט, דען געגנער צו בעמיטלידען, דען האָהן אלס פֿאַן גאַטט געשיקקטע פֿריפֿונג הינצוגעהמען אונד אלס טהייל זיינעס פֿאַלקסגעשיקקט; — אָדער דער בובע, דער אין זיינעס איבערמטה דיא שוואַכע מיסברויכט, זיך גלייכזאַם בערופֿען פֿיהלט צור האָרגונג דעס שוואַכען, אונד זיינע גראָסע דארין ערקעננט?

אונד זאגען זיא דאָך ניכט, דאסס איינע זאָלכע גאַטטעס-וועלט-אונד אללמעגשהייםסלעזערע וויסענשאפט העכטע! קונסט, בילדערדע קונסט? פֿרייליך! וויטדעם מעגשען דעם אללאיינען פֿערנאסטען אונד זיינע דיענענדען געשאַפֿע פֿערנאַטטערטיגן, פֿערנאַטטערטיגן ועלבסט איהרע טהיערישען טרייבע, דערען אללמאַכט זיא פֿיהלמען, אונד זיא אין שטייג-זימבאַל פֿערעהרטיגן, אונד נון יעדער גאַטטערשאמוע טרויריגעס דענקמאל געזונקענער מעגשהיים איוט; — פֿרייליך! וויטדעם אונטערזאגט יודענטהום בילדונג אונד בעזיטיגן זאָלכער קונסטגעבילדע; דעגן איהם געהט וואהרהיים איבער קונסט. זאָ ווירדע אויך קיין פֿאַם גייסט דעם יודענטהומס שפֿיללסער קונסטלער מייסעל אונד פינזעל אונד שרייבנרפֿעלע ריהרען צו איינעס קונסטגעבילדע, דאס אונרייגע פֿאַנטאזיע געבאַרען אונד דאס נור דאס טהיערישן אים מעגשען צו נאָדערען פֿערמאג; — אָדער זאָללען אנו דעגן ווירקליך זימטליכקייט אונד ריינעס מעגשהום נור לעערער שאלל זיין אונד ניכט יעדע אונטערער טהאַטיגקייטן פֿאַן איהרען געלייטיגט ווערדען? —

זאמזונגען? גלויבענשאמוצונגען? 613 פֿעליכטיגן קעגנט דאס יודענטהום, קיינע גלויבענעגעבאַטע; — דיא וואהרהיים, דיא עס צום גרונדע לעגט, אָפֿענבאַרט עס אלס וואהרהיים, שפֿריכט זיא אויס פֿיר דען, דער אָהרען האט, וואהרעס צו פֿערניגהמען, אונד אָפֿענעט עבען דורך זיינע בעשטיג-מונגען איין פֿעלד צו אללווייטער פֿאַרשונג; צום איינדרנגען אין וועזען אונד צוזאמטענהאנג פֿאַן געשאַפֿט, וועלט, מעגש, מעגשהיים, אין ענטוויקקעלונג דער מעגשענטיגטיג אונד אים גאַטטיג פלאן מיט איהר; פֿיר אללעס

החזיקה היהדות ממנה מעשי חרשים כלם, יען האמת יקרה
 לה מחדושת מלאכת מחשבת כזאת! לכן חרש אמן מישראל המלא
 רוח דעת ותבונה, לא ערב לבו לקחת מחוגה, חרט וששר לעשות
 ולתאר ולצייר פסל ותמונה אשר הוליד אותם כח הדמיון הלא מהור,
 ואשר על ידם יעוררו בקרב האדם את נפיותו הבהמיות, לכלכלן
 ולהחזיקן. או האם המדות הדטלות וטהרת האנושיות כקליפות השום
 וכלא תחשבנה בעינינו, האם לא נכל לנהל את פעולתנו רק
 על פיהן?

עיקרים? עיקרי אמונה? תרי"ג מצות תכיר היהדות,
 לא חוקי אמונה: — האמתיות אשר היהדות תשים לה ליסוד
 מוסד תגלה ותודיע בתור אמת לאמתה, גם תביע אומר לאשר
 יכרה און להקשיב דבר אמת, ועי תעודותיה תפתח כר נרחב
 להעסיק ולחזור בחכרת כל נמצא, עם היחס והאחדות של כל יצור
 נכרא: עולם, אדם, אנושית בהתפתחות תולדות בני אדם ובכנות
 ה' על ידה, ועבור הכל לקנות מושג נאמן עי הית בוננות,
 גסיון ותורה, ובכל דבר נקח לנו את התורה ליסוד מוסד
 (פֶּאקטום) והוכחה, כי לא זאת היא חקירה אמתית לטונן תבל
 בעינים ובאזנים סגורות מבלי דעת אותה ורק בציור השכל העיוני
 הפנימי. החקירה האמתית תקח לה את הטבע, את האדם, את
 התולדה למעשים שהם (פֶּאקטא) ותחקור בהם עד אשר תוציא לה
 מהם הכרה נכונה, והיהדות תצרף להם את התורה שהיא ניכ יסוד
 מוסד (פֶּאקטום) כמו השמים והארץ; אבל היא לא תחשוב כל
 חקירת השכל והתבונה, כל עוד לא תכונן תכליתה ומטרתה אל
 חיי עבודה ופעולה; היא תראה לנו את נבול כח מושגנו ותזהיר
 אותנו להשתמר מחקירה בלי יסוד ובסיס, אשר בעצמה לא תדע כי
 אולת כחה, חקירה הנראית, כמו תעצור כח לכוונן מעלת רוחה על
 איזה יסוד, אבל סופה מקסם כזב, כי מבלי דעת את הנבול אשר
 הוצב לה, עליה לשום אל השכל הנובע ממקור החושים פניה,
 למצוא בו מנחה ומרנוע.

אמת הדבר, כי רוח הזמן החדש נהיה לרוח בוחן ובודק;
 אבל השקפה היה על התבל ומלואה חסרה לו; המה לא ילמדו בעד
 החיים, עבור ידיעת התבל והכרת חובות האדם; החקירה נהיתה
 לתכלית ולא לאמצעי; את עצם הענין של החקירה ישו
 לנגד עיניהם רק מתי מספר; אמנם יחקרו את תורת היהדות,
 אך שכתו לקנות להם את מושג היהדות ממקור התנ"ך. אך לא
 זאת היא דרך היהדות המדורה; נגד החקירה הזאת התקוממו תמיד הכמיט

דען בענריפף ערשטרעכט אויס אנשוואונג, ערפֿאָהרונג אונד תורה; איבער-
אלל נור תורה מיט אלס פֿאקטום הינגענאָממען. דען דאס איז דאָך
וואָהל ניכט וואַרע שפּעקולאָציאָן, מיט דער וועלט פֿערשלאָסענעס אוינע
אונד אָהר אויס דעם שעכט אוינעס אינגערן איד'ס אוינע וועלט צו קאָג-
שטראַרען; דיא וואַרע ניכט נאטור, מענש, געשיכטע אלס פֿאקטא
דין אונד פֿאַרשט אין איהנען צור ערקעננטניס; איהנען געוועללס יודענטהום
תורה צו, עבען זאָ פֿאקטום וויא היממעל אונד ערדע. אבער עס אַכט
קיינע שפּעקולאָציאָן, דערען ציעל ניכט צום טהאַטיגען, ווירקענדען לעבען
בייטראַג, עס צייגט דיא גרענצע אונזערער פֿאססונסקראַפֿט אונד וואַרנט
פֿאַר באַדענלאָזער, דיא אויגענע קראַפֿט פֿערקעננערער, פֿאַרשוונג, וויא
קאָמבינירט אונד שיללערנד קאָנועקווענט אויך אימער, דיא נור אבער-
וויטציגער, זיך זיינער שראַנקען ניכט בעוואוסטער, זינליכער פֿערשטאנד
צו זיינער בערהינג בערידפֿען מאַג. —

פֿרייליך איז דער יונסטע גייסט פֿאַרהעררשענד גריבעלגייסט געוואָרדען;
לעבענדיגע אנשוואונג דער וועלט פֿעהלטיג; מאן לערנטע ניכט פֿיר דאס
לעבען, צור וועלט = אונד פֿפֿליכטערקעננטניס; פֿאַרשוונג וואַר ציעל, ניכט
מיטמעל; דער גענעשטאנד דער פֿאַרשוונג שוועבטע וועניגען פֿאַר; מאן
פֿאַרשטע לעהרע דעם יודענטהום אונד האַמטע דען בענריפף דעם יודענ-
טהום אויס תנ"ך צוא האַלען פֿערגעסען. אבער דאס איז ניכט רייניג
ווייזע דעם יודענטהום; דאנען האַבען זיך שטעטס מייסטער ערהאַבען;
דאנען ליעגען סוסטער דער פֿריהערען פֿאַר. — תנ"ך אונד ש"ס,
אויס דעם אוינציגען געוויכטס פונקטע איהרער בעשטימונג פֿיר דאס לעבען
געלערנט, „ללמוד וללמד — לשמור ולעשות!“ אונד יעדער דורך'ס
געזעטץ בעהאנדעלטע גענעשטאנד ערסט לעבענדיג אנגעשוט, אָדער
דיא אנשוואונג זיך אויס דער וויסענשאַפֿט געהאַלט; — עס ניכט קיינע
וויסענשאַפֿט, דיא געראדע קאָנועקווענטער אונד צור אללאומיכט דען
גייכט ענטוויקקעלט. — דאס דיא לעהרע, דיא יראה, אהבה אונד
אמונה אלס גרונדשטיינע זעמט, ניכט דאס הערץ פֿערקריפּעלן, אונד
בענריפּען אונד אין דען גייכט אויפֿגענאָכמען, דיא ערפֿילונג אין לעבען
פֿאַן אינגען הערויס ווערדע, ניכט אין שעכאטיזירטער צווער, אונד
געראדע זיא צור פֿרייען ענטפֿאלטונג אונד אנווענדונג אללער קראַפֿטע
לאדע; — דאס האַבען זיא שאַן דורך איהרען אנשלוס בעוואַרקנדעט. —
סיכפֿערשטאנדענער, דורך פֿאַן אויסען אוינגעשוואַרצטען מיכפֿער-
שטאנד מיכענריפּענער נאמע „חסיד!“ — חסיד איז דער, דער זיך גאנץ
אין לעבע הינגיבט, זיך ניכט זעלבסט פֿערטריטט, זיינע אנשפּריכע אויפֿגיבט
אן דיא וועלט, — אויס גאנץ נור פֿיר דיא וועלט אין ליעבעסווירקען טהאַטיג
צו לעבען; ניכט אלוף זיך צוריקציעהט פֿאַן איהר, זאָנדערן געראדע
נור גאנץ אין איהר אונד מיט איהר אונד פֿיר זיא לעבט; — חסיד איז
פֿיר זיך ניכט, — אללעס אבער פֿיר זיינע וועלט. דאהער דויד, דער
כאנ

זל ; נגד זה יש לנו מופתים מתכמי קדם , אשר הם למדו תנ"ך וש"ס מנקודת ההשקפה האחת של תעודתם בעד החיים : ללמוד וללמד , לשמור ולעשות ! וכל דבר אשר חקרו עפ"י החוק השקיפו עליו מראש כמו חי , או לקחו את ההשקפה הזאת מהדמדום . — אין מדע בעולם כמוה אשר יוכל יותר ממנה לפתח את הרוח בזקפה מקפת וכללית וכיסוד מוסד , — כי התורה אשר תשים : את היראה , האהבה והאמונה לאבני היסוד לא תוכל להעביר את הלב , ובקנתנו לנו מושג נאמן ממנה ותך שרשיה ברוחנו , אזי מלאת התורה הוא תוצאות חיים מכפנים החיצה ואיננה עוד נגם השכל העיוני , ונהפוך הוא , היא רק היא תקרא להתפתחות הפשית ולשמש בכל הכחות ; — את זאת הוכחת לדעת גם אתה , כי אמת נכון הדבר . —

טעות כפולה וכפופלת ע"ד מושג השם חסיד . חסיד הוא האישי , אשר יכונן ארחות חייו באהבה , אשר לא יתנאל בתאוות הבהמיות וכל אשר לו יקריב בעד התבל — והכל רק בעבור יוכל לחיות ולפעול באהבה בעד התבל ; הוא לא ירחיק עצמו ממנה , רק יחיה ביתר בקרב התבל עמה ובעדה . — חסיד בעד עצמו כלא הוא , — והכל הנהו רק בעד התבל אשר ימשכנה חסד . — לכן דוד המלך , אשר חי מנעוריו בעד עמו ובלי הרף פעל ועשה רק בעד תועלתו החיצונית והפנימית , ולעומת זה להיטיב לו בעד הרעה אשר נמל לו שאול ובכלל כל הנוגע למוצת מנת גורלו הפקיד ביד ה' : הוא נקרא בשם חסיד ; הלא ידעת מאמר האבות : שלך שלך שלי שלך חסיד ? אבל חיים נבדלים מהעולם , חי התבוננות , חיים של פרישות יתרה , תפלה וצום אינם חיים ברוח היהדות ; תורה ועבודה רק הנה הדרך המביאה לידי מעשה ! תלמוד גדול שמביא לידי מעשה ! אמרו חז"ל , וציץ ופרי כל תפלותינו הנה הברכות , החלטת הדעת וההשתדלות לפעול בחיים כפי רצון ה' , זאת לבד היא בכל עת ובכל מקום התכלית . — אבל איך באו השגנות והתעתועים האלה בשדה החכמה והמדע והשקפה על החיים , על זאת נדבר אולי בעת אחרת .

אבל ההכבדות למלאות את מצות התורה כימינו אלה , ההגבלות על מסעינו ובהתהלכנו עם אינם יהודים , בכשרון המעשה ? נניח לעת עתה , כי בצדק יתלוננו בני הזמן על ההכבדות וסבל החוקים . אך הבה נתבונן על משאלות החיים כמו שהם ועל היהדות כמושג הנאמן של תעודתה ואת אשר עלינו לשאת ולסבול בכל המסכות העתים והזמנים , ואת היהדות בתור הוקי החיים של חובות

סאנן, דער פאָן ווינער פֿריהעסטען יוגענד נור פֿיר ווינעס פֿאַלקעס אייסערעס
 אונד איננערעס וואָהל אונאויסגעזעצט טהאַמיג וואר, אונד דאגעגען דיא
 וויערעהערשטעללונג דעס איהם פֿאַן שאול צוגעפֿינטען אונרעכטס, זאָ וויא
 איבערהויפט דיא פֿאַללענרונג ווינעס אייגענען געשיקקעס נור נאַטט
 אנהיימנאב; — דער סאנן ווירד חסיד גענאנט; אונד דען שפרוך קעננען
 זיא דאָך: „שלך שלך שלי שלך חסיד“? אבער איין פֿאַן דער
 וועלט צוריקגעצאָגענעס, בלאָז בעשויענדעס אונד בעמענדעס לעבען איוט
 ניכט יודענטהום; תורה אונד עבודה זינד נור וועג צום ווירקען!
 „תלמוד גדול שמביא לידי מעשה!“ איוט איוטשפרוך אונזערער
 וויזען; אונד בליטהג אונד פֿרוכט אלער אונזערער תפלות זינד ברכות
 ענטשליסע צו איינעס נאַטטדורכֿרונגענען טהאַמיגען לעבען; דיעס
 אלליין אלוואַ איבעראַלל ציעל. וויא אבער דיעזע פֿעראורונגען אים געביעטע
 דער וויסענשאַפֿט אונד דער לעבענסאנויכט געקאָממען, דאריבער אונ-
 טערהאלטען וויר אונז פֿיעללייכט שפּאַטער איינמאל. —

אבער דיא שווייגקייט דער ערפֿיללונג דיעזער לערער אין אונזערער
 צייט, בעשאַנקונג אויף ריזען, אים פֿערקערט מיט ניכטידען, אים
 געווערבע? — געבען וויר איינמאל פֿאַרלייג אללעס צו, וואס דיא זאָרע
 דער צייט פֿאַן שווייניקייטען אונד בעשווערדען קלאגען; — דעס לעבענס
 ערנסט גענאָממען, יודענטהום אלס דען אויפֿטראַג בעגריפֿען, דען וויר
 דורכצוטראַגען האבען דורך צייטענאנג אונד פֿאדרינס, יודענטהום אלס
 לעבענסרענעל דער פֿעליכט בעגריפֿען; — קאנן דיא שווייניקייט, דאס
 שווערע איינע פֿעליכט אויך דער פֿעליכט ענטהעבען? זאָלמע עס אונז
 ניכט ערפֿיללונג זאָלכער פֿעליכט אום זאָ טהייערער מאַכען? אבער זעהען
 וויר דען בעשווערדען נאָהער אינס איינע, אָב זיא ניכט פֿעללייכט גאנץ
 אונד גאר שווינדען אים גייסע דעס יודענטהום. — נעהמען וויר אידר
 לעצטעס צוערסט: געווערבע! —

זאָהן מיינער צייט! דוא קאָננעסט דיא לערער ניכט ערפֿיללען, ווייל
 זיא $\frac{1}{7}$ דייער צייט שטיללשטאנד דיינעס געווערבע געביעטע, אויף
 דאסס דוא דארוך בעאורקונדעסט: נור פֿאַן נאַטט שטאמע דיר קראַפֿט
 אונד רעכט צור אנאיינגונג זיינער וועלט, נור פֿאַן איהם דיר זעגען, אונד
 דארוך דך ריסמעסט אונד ווייעסט, ווינען זענען אלס הייליגעס נאַטטעס
 אייגענטהום נור אין נאַטטעס זיננע צו פֿערוואלמען; דאסס אלוואַ דיעזעס
 $\frac{1}{7}$ גייסט אונד ווייהע דען איבריגע $\frac{6}{7}$ ברינגע; ווייל זיא נאָך $\frac{1}{7}$ פֿאַרדערט,
 ניכט צום ווייטערשפינגען דיינעס לעבענס, זאָנדרען צום הינבליקק אויף
 דייען ישראל בעשטימונג, אונד צור גייסטיגען לאַזונג דערזעלבען, אונד
 צור פֿריפֿונג דייער ערפֿיללונג אים לעבען אונד צור וויערעהערעבונג
 דאצו; — זאָהן מיינער צייט! ערנאָהעסט דוא ניכט איבער זאָלכע
 קלאגע? פֿרייליך! ווענן דוא נור צו בעזימען אונד צו געניעסען געבאָרען
 דך אכטעסט; ווענן דיא גראַסע אָדער קליינהייט דיינעס בעזימעס אונד
 גענוסעס

האדם ונשאל : האם כוכב איזה חוב למלאותו יוכל לבטל את החוב בעצמו ? האם לא הכבוד תגדיל בעינינו את ערך מלוא חוב כזה ? אך אם נתכוון הישב על ההכבוד האלה , אם לא כצל תחלפנה ברוח היהדות , נפן נא בראשונה אל טענתך האחרונה : עבודה ומלאכה .

בן זמננו ! אתה לא תוכל למלאות את התורה , יען כי תדרוש סמך לשבות , חלק השביעי מעתותיך עלי אדמות ולהחיל בה מעבודה ומלאכה , אשר אמנם כזה תראה לדעת , כי רק מה' לבדו לך הכח והצדק לרכוש לך דבר מה בעולמו , מידו לך זאת הברכה , ועל ידי זה תקדש ותשפר את מעשיך למשול ולהשתמש בהם בתור סוכן על קנין ה' , רק כפי רוחו ותפצו ; הלא זה החלק השביעי מזמנך יביא את הרוח והקדושה ליתר הששה החלקים מעתות חייך — יען ידרוש סמך החלק השביעי למנוע ירך מעבודה ומלאכה בעד החיים , רק להתבונן בחלק חייך זה עיד תעודת ישראל ולפתור את שאלת קיומו הרוחני , לבחון אם מלאת חובותיך בחיים ולשוב ולהתרוסס אליה ; — בן זמננו ! האם לא תבוש ולא תכלם על תלונה כזאת ? אמנם ! אם תחשוב עצמך , כי נולדת רק לרכוש ולהנות ; אם לפי נדל או מעוט קנייניך והנאתך יעריך ערכך עליך ; אם הכל לך לתכלית נחשבה ולא לאמצעי , או צדקת , אמנם כן , אם תחשוב בעבודתך ומלאכתך להוסיף חיל ולרכוש רב יותר ממעשה האבר אשר יפור ויפקיד הורע בחיק האדמה , למען קרני השמש וגשם נדבות , ברכת ה' , יגדל , להציץ ציץ ופרי , אם תחשוב כי כחך ועוצם ירך עשו לך החיל הזה , ורק המה יבנו את בנין אשרך למעלה ראש ולא ה' — וכי אתה — רק אתה לבדך ! ומפני ההתחרות וההשתדלות יסונו אחר כל החובות האחרים ; — אמנם אז — !

אבל ברוח היהדות ! אם רק תשיג ותבין אל נכון את ערך קדושת יום השבת , אם רק תראה ותשכיל את אשר לפניך ותבין היטב , כי היום ההוא הוא יסוד מוסד לתעודתך , ובשמירת יום השבת כדת ברוח נכון הנך נועד להיות עד אמונים : כי אכן יש ה' , אל יהוד ומיוחד , והאדם נקרא רק לעבודתו ! ואחרי כל אלה , אם תתבונן היטב על מחשבת און ופגול , לחלל את השבת בעבור עבודה ומלאכה ! לכלכל את נפשי , להגדיל ולהרחיב את ברכת ביתי ולהכין לי את האמצעים למלאות את חובותי נגד ה' — הלא כזה אומר : כי אין ה' , אשר לו התבל ומלואה , אראה כזה , כי לא מיד ה' נתנו הודים וברכת החיים , אומר : כי הקני

צענוססעס דײך גראָסס מאַכט אָדער קליין; — ווען דיר דיעס אללעס ציעל, ניכט מיטמעל אױט; — פֿרייליך, ווען דוא אין דיינעם געווערבע מעהר טהן צו קאָנען פֿערמינעסט, אלס בלאָס, דעס לאַנדמאָנע גלייך, דיא זאמט שפּרייען אין ערדע, אױף דאסס גאַמטעס זענענסאָנע אונד רענען זיא גראָסס ציעהע; ווען פֿרייליך דיינע קראַפֿט אונד דיא מאַכט דיינער האַנד דאס געביידע דיינעם גליקסס בױ צום גיפֿעל פֿירט, ניכט גאַמט, דוא — אונד דיא אלליין! אונד דיעועס, דיעועס עטערעבן אללעס איבריגע ווייכען טוסס; — פֿרייליך דאָן! —

אבער אים גייסטע דעס יודענטהומס! ווען דוא איהן נור בעגרייפֿסט דען שבת, ווען דוא נור זיעהעסט, וויא דיר מיט איהם גונדלאַגע דיינעס גאנצען בערופֿס אונד צוגלייך שאַנסטע, גייסטינסטע ערפֿיללונג דעסזעלבן דאשטעהט: ציינע צוא זיין, דאסס איין גאַמט אױט, אונד נור איין גאַמט אױט, אונד דער מענש נור צו זיינעם דיענסטע בערופֿען! אונד גענענאיבער דאס גאנצע וואהנוינגראָססליכע דעס געדאנקענס גאנץ דורכדענקעסט: „ערווערבעס האַלבער שבת צו ענטווייהען!“ אום מיך צו ערנאָהרען, אום דען זענען מיינעס הויזעס צו פֿערנאָססערן, אונד אום מיר דיא מיטמעל צו פֿערשאַפֿען, מיינע פֿעליכטען געגען גאַמט צו ערפֿיללען, — שפּרעכע איך עס אױס, דאסס עס קיינען גאַמט געבע, דעססען וויא דיא וועלט אונד וואס זיא פֿיללט; שפּרעכע איך עס אױס, דאסס ניכט פֿאָן איהם שטאמכט אללעס לעבען אונד אללער זענען צום לעבען; שפּרעכע איך אױס, דאסס בעזימץ אונד עננסס מױן בערוף אונד נור ערפֿיללונג מיינעס וויללענס מיר ציעל; — אום מיך קאָרפּערליך צו נאָהרען. — ווערדע איך ליינער אן גאַמט אונד מענשענבערוף!“ וויא דוא דאס, אונד ניכטס וועניגער אלס דאס אױסשפּריכט אין יעדער האַרגונג דעס שבת אום ערווערבעס וויללען; — ווירד ניכט דיעוע איינציגע בעטראַכטונג דיר זענקען דיא האַנד, דיא דוא אין ערווערבעס-שטרעבען אום שבת געהאַבען? — יא, ווען דוא נור איינמאל אום שבת-גייסטע דײן לעבען בעטראַכטעט, — ווען דוא דײך אויך נור איינמאל אלזאָ אונטער גאַמטעס אױנע בעגרייפֿעכט, וויא דער שבת דײך לעהרעס, — ווען דוא אויך נור איינמאל דײך גאַמטעלעכטעס וועזען, אין דורכאונדרודך גאַמטערפֿיללטער וועלט, מיט דורכאונדרודך פֿאָן גאַמט געלייטעטעם לעבען פֿיהלמעכט, פֿיהלמעכט דײך קינד אונד דיענער דעס אללאיינען; פֿיהלמעכט דײן גאנצעס זיין אונד לעבען האַנגענר אום טונדע דעס אללאיינען פֿאַטערס אונד העררן, יעדען אמהעמצוג זיינע שפּענדע, יעדע קראַפֿט זיינע נאבע, יעדען צוג אין דיינעם לעבען זיינע פֿיגונג — אונד דוא דײך דא בעגרייפֿעכט מיט דיינעם גראַכסען אונד קליינען זענען — גאַמטעסדיענער! אונד דײן גאנצעס לעבען ערפֿיללונג זאַלכען רוףס; — ווירכט דוא דא נאָך בעגרייפֿען דיינע יעצטיגע קלאַגע? דוא ווירדעסט זעהען: דאסס אויך דײן בעזימעכטשטרעבען נור איינע פֿעליכט אױט, וויא אלליע

הקנין וההנאה תעודתי, ותכליתי רק מלאת רצוני! — ולמען כלכלת נוי כופר הנני סה' ובתעודת האדם!! — אמנם, את כל זאת תביע, אם תחלל את השבת מפני עבודה ומלאכה; האם לא היתבוננות האהת הזאת תוריד את ירך אשר הרימוטה לעבוד עבודה בשבת? — אבל אם רק פעם אחת תתבונן ותשקיף על הייך ברוח השבת — אם רק פעם אחת תביט על עצמך כי הנך עומד תחת השנתת ה', כאשר יורד יום השבת, אם אך פעם תתבונן, כי הנך יצור חי בעולם המלא מפה אל פה כבוד ה' ובחיים נהגים רק מידו, אז תרגיש בעצמך, כי הנך בן ועבד ה', — תרגיש, כי כל מציאותך והייך תלויים בפי האב היחיד ואדון העולם, כל נשמת אפך נדבתו, כל כח — סתנתו, כל מפעל ומעשה בחייך — השגתנו: ואם תשכיל נפשך באופן כזה בברכות ה' הגדולות והקטנות, כי הנך עבד ה' וכל הייך מלוואי התעודה הזאת! התשים לבך עוד לתלונתך? אתה תראה, כי בקשת הרכוש והקנין חוב הוא ככל שאר חובותיך, גם לא תעריך את ערכם לפי היקף הקנין שרכשת, רק לפי מלאת רצון ה' בעת תרכוש לך כל זה, ואז עליך לפי רצון ה' להשתמש בו ולהיות סוכן עליו! תראה, כי ששת ימים יתנו לך את האמצעים החיצונים לתעודתך, ויום השביעי — את קדושת תעודתך, תעצומות רוחך, כי כל פעל פעלת ושמושך בו, עליך לעשות ברוח ה'; אתה תראה, כי ה' הוא לבדו הנותן לך כח לעבוד, וישלח ברכתו במעשה ידך. תראה, כי לא קצרה יד ה' לתת לך מן באהלך לכלכלך בששת הימים, עד כי לא תרעב ביום השביעי, — אתה תראה, כי לא בעבור זה, יען יכולת להוציא מפיך תלונה כזאת, עליך לחדול מהיות יהודי, רק יען כי הדלת פהות יהודי, תוכל לשאת על שפתך תלונה כזאת. —

אבל המשא ומתן עם אינם יהודים! היהודי כה נבר וגבול, עד כי מיד יכירוהו, כי יהודי הנרו. בן זמננו! מי יאמר לך כי תתכחש, כי הנך יהודי? היה יהודי! היה יהודי נאמן, התאמין למלאות תעודת רעיון יהודי נאמן במלוא התורה הנוסדה על צדק ואהבה, למען יכבדוך בעבור זה יען כי יהודי הנך מבלי הנוד לך: אף כי הנך יהודי! דע את עצמך כתר איש יהודי והפין את המושג הזה על ידי דבריך וכיורת על ידי תהלוכות חייך בקרב אחיך האינם יהודים; — ואז רק אז לא תתאונן עוד בבאומה על היהדות שלך, אשר לא תוכל להתנבר. —

אבל מעלת הנעות והאהרה לא תוכל להשיג לך — אם לא

אללע דייע איבריגען; ווירסט אויך וויינען ווערטה ניכט נאך אוכפאנג דעם ערוונגענען מעכטען, זאָנדערן נאָך בעאכטונג גאַטמליכען וויללענס אים ערדינגען — אונד דאָן נאך בעאכטונג גאַטמליכען וויללענס אים פֿער- וואלטען אונד אנווענדען! זעהען, וויא, וועגן זעקס מאנע דיר דיא אייסערען טיפּטעל פֿיר דייען בערוף ברינגען זאָלען, דער זיעבענטע מאג דיר דיא אינגערען, גייסט אונד ווייהע, שפענדען זאָלל, דאסס יענעס ערדינגען אונד יענעס אנווענדען אויך אין גאַטמליכעם וינגע געשעהע; זעהען ווירדעסט דוא, דאסס, וויא יא גאַטט אל'יין עם איוט, דער דיר שפענדעט קראַפֿט צום ערדינגען אונד זענען אים ערדינגען, ער יא אויך רייך גענוג איוט, אין זעקס מאנען זאָ פֿיעל, ״מ״ן״ דייער היטטע פֿאללען צו לאססען, דאסס דוא דען זיעבענטען ניכט דארבעסט; — זעהען ווירדעסט דוא: דאסס ניכט, ווייל דוא יענע קלאגע פֿיהרען קאָננעסט, דוא אויפהאַרען מיססעסט, יודע צוא ויין; — זאָנדערן דוא אויפֿגעהאַרט האבען כוססט'יכט יודע צוא ויין, — אום יענע קלאגע פֿיהרען צו קאָננען. —

„אבער פֿערקעהר מיט ניכט'וידען! כאָן צייכעט זיך זאָ אים, ווירד זאָגלייך אלס יודע טראַגנאט!“ — זאָהן מינער צייט! ווער זאגט דיר דען, דאסס דוא עם פֿערליינגען זאָללסט, יודע צו ויין? זיי יודע, זיי עם וואהר- האַפֿט, ערעטרעבע דאס אידעאל איינעס וואהרען יודען אין תורה ערפֿיללונג דער גערעכטיגקייט אונד לעבע, — דאסס כאָן דרך אַבט, ווייל דוא יודע ביזט, ניכט זאָ בגלוייך דוא יודע ביזט; האבע דיך זעלבסט אלס יודען בענריפֿען אונד פֿערברייטע דען בענריפֿף דאפֿאָן חרך דיין וואָרט, נאָך מער חרך דען לעבען, אונטער דייע ניכטידישען ברידער; — אונד דוא ווירכט דיך וואדרליך ניכט צו בעקלאגען האבען, דאסס דייע יודענהייט ניכט אינקאָנטיא צו רייזען פֿערמאג.

„אבער דען גראד דער פֿערטרויליכקייט פֿערמאכט דוא ניכט צו ער- לאנגען, — וועגן דוא ניכט — מינדעכטענס — מיט איהנען אן איהרען גאכט- כאַלערן איסעסט אונד טרינקעכט?“ — וויעדערום! איבע גערעכטיגקייט אונד לעבע, וויא דייע תורה דרך לעהרס; — זייא גערעכט אין טהאט, זייא וואהר אים וואָרט, טראגע ליעבע אים הרצען גענען דייען ניכטידישען ברודער, וויא עם דייע תורה דרך לעהרס; — שפייזע זיינע הונגריגען, קליידע זיינע נאקטען, ערקוויקע זיינע קראַנקען, טראַכטע זיינע ליידענ- דען, בעראטהע זיינע אונבעראטהענען, שפרינגע איהם ביי ימים דאטהא אונד טהאט אין נאָטה אונד פֿאהרניסס, ענטפֿאלטע דיא גאנצע עקלע פֿיללע דייענס ישראלטהוכס; — אונד ער ווירד דיך ניכט אַכטען אונד ליע- בען? אונד עם ווירד זיך ניכט דער גראד דער פֿערטרויליכקייט הערעטעל- לען, דען דיין לעבען צו טראַגע פֿערמאג? — אבער בערד! — וויא פֿא- מליענגליעד? — זעהסט דוא דען ניכט, וויא דוא דאס, ביז צו יענער אלל פֿערברידערונג, ניכט זאָללסט, ניכט זאָללען קאָננען? ניכט אום פֿיינד- טאפֿט, זאָנדערן דייענס ישראלטערופֿס האלבער! דוא צירנעסט דעם געזיטע

למצער — אם לא תוכל לאכול אתם במשתה יחד ולשתות מין מסבו לך? עוד הפעם אומר לך: היה פועל צדק ואהבה, כאשר תורך התורה — היה צדיק במעשיך, נאמן בדבורך, שמור אהבה בלבך נגד אחך האינם יהודים, כאשר תורך התורה; — פרום לרעכים מהם את לחמך, הלכש את ערומיהם, השיבה נפש חוליהם, נחם אבליהם, עיץ נא עצה לאובדי עצות, היה עוזר בצר להם בעצה ובמפעל, שפך עליהם נדבת רוחך, נדבת רוח ישראל, ואז האם לא יכבדוך ולא יאהבך? ואם לא תגיע אז אל מעלת הרעות והתקשרות כפי אשר תוכל שאת בחיידך? — אבל יותר מזה! להיות חבר משפחה? האם אינך רואה, כי עד הסדרנה התיא לא תגיע ולא תוכל לבוא, לא מאיבה, רק מטעם תעודתך להיות איש ישראל! אתה לא תקצוף על החוק אשר תאסור עליך ההתחתנות עם אינם יהודים, יען כי עליך לחנך את בניך, פרי אהבת ה', רק על פי תורתנו ותרזיק אותם מהתורה, אם לא יהיה להם אב ישראל או אם ישראלית; — ואתה האם לא תחזיק טובה ותודה להחוק, אשר יחפין לשמור, כי בני ישראל לא יתאו תאוה לקחת נשים מבנות אינם יהודים ובני אינם יהודים לא יתאו לקחת להם לנשים מבנות ישראל? — !

שים לבך על מטרת הייך, התבונן על חוב היתדות וחיש תחלופנה כל ההכבדות אשר החלו להרגיש בימינו אלה, יען וביען כי חופפה רוח היהדות, ואשר אחדות מהנה באמת הכבידו אכפן על בני ישראל, יען, כי בני ישראל לא יכירו עוד את עצמם, יען כי בני ישראל לא ידעו עוד להוקיר את עצמם, ויען כי אחדים מבני ישראל ידרשו ויהפצו לפרוק מעליהם עול התורה והמצוה. —

ניכט, ווען עס דינע פֿערשוואַנגערונג אויסער ישראל ניכט גוט הייססט, ווייל דא דינע קינדער, דיא מהייערסטען פֿאָנדער גאַטליכער ליעבע, נור זיינער תורה ערציעהען זאָלסט, אונד דא זיא ענטציעהעסט דער תורה, ווען דא ניכט ישראלטישען פֿאמער ווען דא ניכט ישראלטישע מוטער איהנען ניכט; — אונד דא דאנקעסט עס ניכט דעם געועטצע, ווען עס שיט-צען ווייל, דאס ניכט ישראל-סאָהנע ליידענע אַפֿט פֿאסטען צו ניכטישראל-טישען מאַכערן, אונד ניכטישראלטישע זאָהנע — צו מאַכערן ישראל-ס?!

בעגרייפֿע ציעל דינעם לעבענס, בעגרייפֿע ישראל-ספֿליכט, אונד עס שווינדעט אללע בעשווערע, דיא יא אין אונזערער צייט נור פֿיהלברער געוואָרדען, ווייל ישראלגייכט געשוואונדען, — דיא יא צום מהייל ערסט ווירקליך שווערער וואָרדען, ווייל אויך ישראל-ס זאָהנע זיך ניכט מעהר קענען, ווייל אויך ישראל-ס זאָהנע זיך ניכט מעהר אַכטען, — ווייל צום מהייל אויך ישראל-ס זאָהנע — פֿערלעטצונג פֿאָן ישראלפֿליכטען פֿאָרדען. — —

המכתב הישיבה ע"ש

הנך שואל אותי ידידי, להניד לך מות דעתי והשקפתי עד השאלה, אשר מצאה מסלות בלכות בני הדור, הלא היא שאלת שווי הזכויות (עמאנציפאציאן); אם אהשוב אותה ברוח היהדות לדבר אפשרי ולחוב מוטל עלינו להתאמץ להניע עדיין, ואם כדאי והגון הוא לנו. — אחרי המושגים החדשים על דבר היהדות אשר קנית לך, בנימין יקירי, נבוכ הנך בזה. ספק עלה בלבך, אם ההתחרות וההשתדלות להשיג את שווי הזכויות מתאימות הנה יחד עם רוח היהדות, בהשגך, כי אם מאחו בארץ לא לך וכאורח תתקשב בה, וכל היות, כי תתרחק ממנת גורל ישראל, אם כדאי והגון — בעוד וכל היות, כי בנקל ע"י ההתקרבות הגדולה ע"י זכות אזרח תתרופף התכונה העצמית של עם ישראל. אמנם כבוד אכבדך על דאגתך זאת, פן יצא נזק ללאומיות ישראל, והנני להניד לך דת דעתי: אם הוא ברוח היהדות? — כאשר ישראל בגולה הלך ויבוא לגור בקרב העמים גלה ה' לו את תעודת הובתו שמה ע"י ירמיהו הנביא: (א) בני בתים ושבו, ונטעו ננות ואכלו את פרין; קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו; ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה ותתפללו בעדה אל ה', כי בשלומה יהיה לכם שלום. —]

הרדיפה וההגבלה בדרך החיים אינן בעצם תנאי הגלות, ונהפוך הוא, חוב מוטל עלינו לפי היכולת, להאחו במדינה אשר תקבל אותנו לגור בה; להשתדל להוציא לפועל את מטרת המדינה ותועלתה, ובדרשנו את טובת עצמנו, עלינו לדרוש גם את שלומה וטובתה. — ההתנחלות בכל מקום שהוא במדינות ובארצות אפשרית היא, כי לא תזיק לרוח היהדות; יען וביען כי ההעמדה ברשות עצמו בנוגע אל ממשלתו המדינית, עת ישב ישראל על אדמתו, לא היתה גם אז עצם ותכלית ללאומיות ישראל, ורק בתור אמצעי להוציא לפועל את תעודתו הרוחנית, מעולם לא היו ארץ ואדמה קשר ואהדות לאומית, רק ההתאחדות הכללית של התורה, ומפני זה נשארה האהדות הזאת בתוסה גם בהיות ישראל רחוק מארצו. — אי לזאת האהדות הנאמנה תשאר שרירה וקיימה גם בכל תפוצות ישראל ובהאחוז שמה. את האהדות הזאת עלינו לקרוא בשפת עבר

זעכצעהנמער בריעף

זיא פֿראגען מיך אום מיינע אנויכטען איבער דיא פֿראגע, דיא יעטצט זאָ פֿיעלפֿאך דיא געמיטהער בעוועגט, איבער „עמאנציפאציען“; אָב איך אים גייסמע דעם יודענטהומס זיא פֿיר מאַגליך, פֿיר פֿעליכט דאהין צו שטרע= בען, פֿיר ווינשענסמווערטח זיא אכטע. — נאך דעם נייגעוואַננענען בע= גריפֿע דעם יודענטהומס זינד זיא, לעבער בנימין, איררע דאראן גע= וואָרדען. עס זינד איהנען צווייפֿעל געקאָממען, אָב דאס שטרעבען דאנאך אויך דעם גייסמע דעם יודענטהומס געמאָס זיא, דא עס איינער אנברגע= רונג אן אנדערעס אונד לאַזואנונג פֿאָס ישראל געשיקקע נאהע קאָמע; אָב ווינשענסמווערטח, דא לייכט דורך דיא גראָססע אננאָהערונג ישראל=ס אייגענ= טהיבליכקייט פֿערווישט ווערדען קאָננמע. איך אכטע איהרע שקרופֿעל אונד טהיילע איהנען מיינע אנויכט. s. m. מיט. — „אָב אים גייסמע דעם יודענ= טהומס?“ — אלס ישראל דיא גראָססע וואַנדערשאַפֿט דורך צייטען אונד פֿאָלקער אנטראט, וואַרד איהם דורך ירכיהו אלס פֿעליכט פֿערקינדעט:

(1) „בויעט הייזער אונד לאססט אייך ניעדער; פֿעלאנצעט נאָרטען אונד געניעססט איהרע פֿרוכט; געהמעט פֿרויען אונד צייגעט זאָהנע אונד טאָכטער, אונד, געהמעט פֿיר אייערע זאָהנע פֿרויען אונד אייערע טאָכ= טער געבעט מאַננערן, דאסס זיא געבאָרען זאָהנע אונד טאָכטער, אונד פֿער= מעררט אייך דאָרט, אונד מינדערט אייך ניכט. אונד שטרעבעט פֿיר דאס וואָהל דער שמאָרט, דאהין איך אייך פֿערטריבען, אונד בעטעט פֿיר זיא צום העררן, דעגן אין איהרעם היילע ווירד אייך הייל.“ —

יענעם צוריקקשטאָסען אונד בעשראָנקען אין דען באַהנען דעם לע= בענס אלוף ניכט וועזענטליכע בעדינגונג דעם גלות; פֿיעלמער פֿעליכט, זאָ פֿיעל נור אימער מאַגליך, זיך דעם שטאמע אנצוברנערן, דער אונד אויפֿגענאָסטען; דעם שטאמעס צוועקקע צו פֿאָרדערן אונד דאס אייגענע וואָהל ניכט געטרעננט פֿאָן דעם שטאמעס וואָהל צו אכטען. — דיעזעס אנשליעסען איבעראלל אן דיא שטאמען יא אויך, דעם גייסמע דעם יודענ= טהומס אונבעשאַרעט, מאַגליך; דעגן יענעם פֿריהערע זעלבסטשטאָנדיגע שטאמענלעבען וואַר יא אויך ניכט וועזען אונד ניכט צוועקק דער פֿאָלקס= טהיבליכקייט ישראל=ס, וואַר יא אויך נור מיטטעל צור לאַזונג זיינעם גייס= טיגען בערופֿס. ניע וואַר לאַנד אונד באַדען זיין אייניגונגסבאָנד. זאָגדערן דיא געמיינזאמע אויפֿנאָבע דער תורה; דארום יא אויך איינע איינהייט נאָך, וועגן אויך פֿערן פֿאָס לאַנדע, — אונד דרום נאָך איינהייט, וועגן אויך איבער= אלל אין דער צערשטרייאונג אנגעברנגערט; (געננע מאן דיעזע איינהייט, העביר עס אונד גוי, ניכט דייטש „פֿאָלק“, וועגן כאן פֿאָן דיעזעס דייט= שען וואָרטע דאס מערקמאל געמיינזאמען באַדענס ניכט צו שטרענגען פֿער= כאן

עם גווי, לא במובן השם פאלק בלשון אשכנז (אשר במובנו כי אין פאלק בלא ארץ וממלכה) עד אשר תבוא העת המאושרה שבה ירחם ה' את עמו, ונס במצבם ההיצוין יושביכם על אדמתם בתור עם והתורח תהיה להם ליסוד מוסד לכונן על פיה את אחדותם המדינית להיות לנס ולהתגלות שם ה' ותעודת האדם. — עתיד לבוא שהוא תכלית הגלות, ואשר מוכבחים אנהנו כי כן יקום וכן יהי, אבל לא נכל בפועל ידים להביא את העת הגדולה הזאת, רק נקוה ונחכה לה; ואשר אליה נתגדל ונתחנך, וכי אז באשר מצבנו נטיב לדגול בשם ובתעודת ישראל ביותר מבפעם הראשונה; עתיד לבוא, אשר ילך שלובי יד עם ההתרוסמות הכללית של האנושיות לחיות באהבה תחת השגחת ה' היחיד והמיוחד, ומפני כי לאומיות ישראל נסדה על תקוה רוחנית בטהרה, לכן מוכשר הנהו להדבק בנקל בכל מקום כלב שלם אל ארץ מושבו, רק נבדלו אולי בזה, בעוד אם אחרים אולי יחשבו את הקנינים אשר תעודת המדינה היא להבטיחם ברשות בעליהם, את הקנין וההנאה, להם ונעלה במאד, הנה בני ישראל יחשבו אותם רק לאמצעים למלאות על ידם את תעודת האדם. — שוה נא אך פעם ברעיוןך תמונת עם ישראל המתגורר בין העמים ומתענג על רוב שלום הפש ודורו, אף מתאמץ הנהו להניע לרעיון תעודתו. — מה נהדר הוא מראה עם כזה! כל בן ישראל עומד לנס בתור כהן צדק פועל צדק ואהבה — מפיץ הנהו בין העמים לא דת ישראל — כי זאת אסורה לו — רק מרחיב הוא אנושית מהורה ונקיה ביניהם. — הוא יכול להיות מניע ומסבב את פעולות הנך האנושית, יכול היה להיות ממה עוז ומאיר נתיב בימי הבינים כאלה, ימי אפלה כחשכת מצרים, לולי הטאת ישראל ותעתיעי העמים, לולי עוממו אלה את תעודת הגלות הזאת במושגה הנאמנה; אם בקרב מין אנושי אז, אשר כל סגמתו היתה להגדיל ולהרחיב ממשלתו בחסם, ולתת לקנין והנאה כבוד אלהים והאנושית התמכרה לפעמים גם אל דמיון כוזב, לוא חיו אז אנשים כאלה במנוחה שאננה וגלוי לכל הראו לדעת, כי המה ישקיפו על הקנין והנאה, כי רק אמצעים המה, ויפעלו אך טוב, צדק ואהבה לכל העולם, ורוחם הנעלה המלא אור תורה, אמת וחכמה הנהיל מושגים נאמנים באנושית מלאים דעה והשכל, ובפעולתם שמו אותותיהם אותות בעדם ובעד אחרים לזכר עולם! — אך, כפי הנראה, רק עיי קושי השעבוד ומצב הגלות המר יכול היה ישראל להניע ולהתחנך אל מעלת המצב הטוב והנעים הזה — אם נתבונן על הגלות במובן הנאמן הזה כנדרש, אם בעתותי הצרות

(מאן) כיו זיא איינמאל נאָמט אויך אייסערליך אלס פֿאַלק אויף איינעם
 באַרען פֿעראייניגען אונד דיא לערערע דער תורה וויעדער אלס פֿרינציפ
 איינעם שטאמעס דאשטעהען ווערדע, צום מיטטער אונד צור אָפֿענע-
 באַרונג נאָממעס אונד דעס מענשענבערופֿס. — איינע צוקונפֿט, דיא אלס
 ציעל דעס גלות געשטעקט, פֿערהייסען איוט, אבער יא ניכט טראַמיני
 פֿאַן אונד געפֿאַרדערט ווערדען דארף, נור ערהאָפֿט; אונד צו דער וויר
 ערצאָגען ווערדען, דאסס וויר דאנן אים גליקקע בעסער „ישראל“ דא-
 שטעללען כאָגען, אלס דאס ערסטע כאל; איינע צוקונפֿט, דיא יא האנד
 אין דאנד געהעט מיט ערהעבונג דער אללמענשהייט צור אללפֿערברידערונג
 אונטער נאָמט, דעס אללאיינען! עבען דיעזער ריין גייסטיגען נאמור דער
 פֿאַלקטהימליכקייט ישראל-ס האלבער איוט עס דארום אויך איבעראלל צום
 אייניגען אנשלוסס אן שטאמען פֿאַהי; נור דארין זיך פֿיעללייכט שידענד,
 דאסס וואָרענד אנדערע עשווא דיא גיטער, דיא דער שטאמטסצוולקק
 זיכערט, בעוויסן אונד גענוסס אין ווייטעסטער בעדייטונג אלס דאס האָכסטע
 אכטען מאָמען, עס זיא זעלבער שטעטס נור אלס מיטטעל צור ערפֿילונג
 דעס מענשענבערופֿס בעמאכטען קאָנגע. — אונד דענקען זיא זיך איינמאל
 דאס בילד זאָלכעס אונטער פֿאַלקערן פֿרייוואָהגענדען, זיין אידעאל ערשטרע-
 בענדען ישראל-ס! יעדער ישראל-סוואָהן געאכטעטער, ווייטוויקענדער
 ביישפיעלספֿריעכטער דער גערעכטיגקייט אונד ליעבע; — ניכט ישראל-
 טרום — וואס איהם פֿערבאָמען — אבער ריינעס מענשטהום אונטער דען
 פֿאַלקערן פֿערברייטער! וועלכער העבעל צום פֿאַרטרשיטט דער מענשהייטס-
 ערציעהונג, וועלכע לייכטע אונד שטאב אין דיעס מיטטעלאמטערס נאָכ-
 מינען טאגען, ווענן ישראל-ס זינדע אונד דער פֿאַלקער וואהן דיעזעס בילד
 דעס גלות ניכט צוריקגעדראָנגט; ווענן אין מיטטע איינער נור געוואלט
 אונד בעוויסן אונד גענוסס ערשמערעבענדען אונד פֿערגאָמטערענדען, ניכט
 זעלמען פֿאַן וואהן אומרונקעלטען מענשהייט, שטילל אונד אָפֿענע מענשען
 געלעבט האָממען, דיא אין בעוויסן אונד גענוסס נור מיטטעל זאהען! גע-
 רעכטיגקייט אונד ליעבע געגען אללע וועלט צו איבען, דערען גייט, פֿאַן
 דער לערערע ווארדהייט אונד ווייהייט ערפֿיללט, נור מענשליך געראדע,
 פֿערינפֿטיגע אנויכטען געהענט אונד אין לעבענדיגען טהאטוימבאל פֿיר זיך
 אונד אנדערע פֿערוועניגט האָממע! — אבער עס שיינט, דאסס ערסט דורך
 דיא הערבע זייטע דעס גלות ישראל צו דיעזער מילדערן ערצאָגען ווערדען
 זאָלל. — ווענן ערסט גלות זאָ אויפֿגעפֿאכטט אונד הינגענאָממען, וויא עס
 זאָלל, ווענן אין ליידען נאָמט אונד תורה אלס אללאייניגע אויפֿגאבע דעס
 לעבענס געפֿאכטט, אונד אייסערע פֿיללע נור אלס מיטטעל געשאַצט,
 אונד אויך אים עלענד נאָמט געדיענט; — דאנן, — וויא פֿאַס שטאנדפֿונקט
 דער פֿאַלקער אימבער. — פֿאַס שטאנדפֿונקט דעס יודענטהום, — דאנן
 פֿיעללייכט רייף פֿיר דיא נאָך נראָסערע פֿריפֿונגשולע דעס גליקס אונד
 דער כילדע אין דער צערשטרייאונג. — דאהער אויך קיינע פֿראגע. וויא

קימו וקבלו, כי ה' ותורתו זאת היא תעודתם האמת בחיים, ושפע ההצלחה החיצונית השבו בתור אמצעי וגם בימי צרה וצוקה עבדו את ה' באמת ואמונה, אז, — כמנקודת המצב התמידית של העמים, כמו מנקודת המצב של היהדות — אז, אולי נמול ומוכשר נהיה לבית ספר הנסיון של האשר וההצלחה היותר נבונה בנולה. —

לכן שאלת שווי הזכויות תחיל מהיות עוד שאלה, כי כשם שנצטוינו לרכוש לנו האמצעים החיצונים בתור תנאי הקיום והחיים, כן בטח טוב הוא על כל אחד, לבלי הרחיק מעליו את הנועם החן והחסד זרבי האמצעים האלה בהיות לאל ידו להשיגם בנקל בדרך הצדק והאשר; יען לפי רבות מכת האמצעים, כן הרבה האפשרות להרחיב ולהגדיל מלואי תעודתו בכמות מרובה; אף הרבת הכלל הוא בטח. בעת נשקפה לו היכולת, לרכוש כל אלה בדרך ישרה. — אכן אם דרושה היא לחפצנו? — כמו פי אברך את שווי הזכויות (עמאנציפאציאן). — בראותי את הלחץ והדחק, אשר יציקו לישראל מרבה להכיל ומעתיקים את ישראל מנכול החיים והלאה, את רוחו ידכאו, לכל יוכל להגביה מעלה בכמה מעלות טובות, יגבילו את תופש ההתפתחות של תכונת רוחו העדינה, ומפני החוקת קיום עצמותם, נאלצו אחדים מבני ישראל לעשות מעשים כאלה, אשר יהודים נאמנים ברוח היהדות לא יעשו כזאת אף בהיותם אנוסים מפני הכרח, ואלה האנשים המעטים יבאישו את רוח ישראל ושם כבודו, אך לא יוכלו לעמוד בגסיון, ויעשו מעשים אשר לא יעשו. — הגני מברך את שווי הזכויות — בראותי, כי בעת הנוכחית אשר עוד לא יעמוד נגדה לשטן כל יסוד רוחני אף בדמיון יסודו כמו מלפנים, ורק תאות הבצע והקנין יולב רע המשפילים כבוד האדם, רק המה עוד יתקוממו נגדה, וכי אמנם בשווי הזכויות נראה יקרת הצדק, משפט כל אדם להיות נחשב לאיש בין אנשים ושלטון ההשקפה, כי התבל לה' היא וכי כל אשר ישא עליו צלם אלהים הגו בן אל חי ועליו להיות כאח לכל האדם אשר בארץ — וכי משפט צדק הזה, והבחשבה הטובה הזאת, ידרשו בלי אונס, רק בכח אמיתתם הפנימית לכד, להביא קרבן על מזבחם את התאוות הנמכות של הבצע והאהבה העצמותית — בשמחה אחדה את פני המקום ההוא, אשר שמה יביאו קרבנות כאלה. אשורנו כגברק השחר של התעוררות האנשים להחזיק במעוז האנושית — היא המדרגה הראשונה הטובילה אל הכרת ה', כי הוא אדון כל ואב, וכי כל האנשים בני אל חי, ואם כן אהים המה, והארץ נתנה מה' לכל האנשים ביחד להיות

אונז נעבאָטען ערווערונג דער אייסערען מיטטעל אלס בעדינונג דעם
 דאווינס אונד לעבענס, זאָ אויך געוויסס יעדעס איינצעלנען פֿעליכט, יעדע
 אויף רעכטליכעם וועגע אָפֿענשטעהענדע גרלייכטערונג אונד פֿערמערונג
 דיעזער מיטטעל ניכט צוריקצווויזען; דען יע סעהר מיטטעל, יע סעהר
 מאַגליכקייט דער בערופֿערֿיללונג אין וויסערעם אומפֿאָנע; אונד זאָ אויך
 געוויסס פֿיר דיא געזאמטשהייט פֿעליכט, ווען אויף רעכטליכעם וועגע דיא
 אויסזיכט געאָפֿנעט, זיא אויף רעכטליכעם וועגע צו ערשמערענען. — אָב
 אבער ווינשענסווערטה? — איך זעגע דיא עכאנציפֿאציאָן, — ווען איך זעהע,
 וויא דאס איבערמאסס דעם דרוקס ישראל אויס דעם לעבען צוריקקגע-
 דראַנגט, פֿלעגע זיינע גייסטעס איהם פֿערקיסמערט, פֿרייע ענטפֿאלטונג,
 זיינעם ערלען פֿאראקטערס בערזאָנקט, אונד צור זעלבסטערהאלטונג כאַנע
 זיינער אינדווירדען אויף וועגע היינעצוואונגען, דיא פֿרייליך פֿאָס גייכטע
 דעם יודענטהומס ערֿיללטע מאַנער אויך אין זאָלכער נאָטה ניע בעטרעטען
 האַטען, אונד דיא איהרען בערוף טיעף פֿערלעטצען, אָן וועלכער האָהען
 פֿריפֿונג אבער איהרע שוואַכע געשייטערט. — איך זעגע דיא עכאנצי-
 פֿאציאָן, — ווען איך זעהע, וויא איהר היימיגען מאַגעס קיין גייסטיגעס
 פֿרינציפֿ, ווען אויך נור איין וואהנגעבאָרענעס, ענטגנגענעטעהט; זאָג-
 דען נור דען מענשען ערניעדריגענדע בעזיטצוזכט אונד זעלבסטזיכטיגע
 ענגהערציגקייט; — אונד וויא היער אַטונג דעם רעכטס, דעם מענשענ-
 רעכטס: מענש אונטער מענשען צו זיין, אונד דיא אנויכט, דאסס נאָט-
 מעס דיא ערדע זיא, אונד ווער נור דען שטעמפעל אלס זיין קינד טראַגט,
 פֿריידיג פֿאָן אללען אלס ברודער געאכטעט ווערדען זאָלל, — וויא דיעזעס
 רעכט אונד דיעזע געזינגונג אָהנע געוואלט, בלאָס דורך דיא קראַכט איהרער
 אינגערען וואהרהייט, דאס אָפֿפֿער דער ניערדיגען זעלבסט-אונד בעזיטצ-
 זכט פֿאָרדערט; — אונד בעגריסע פֿריידיג, ווא דיעזעס אָפֿפֿער געבראכט
 ווירד, אלס איינע כאַרענאָטהע וועדער ערוואַכענדען כענשענטהומס אין
 דער מענשהייט, — איינע פֿאָרשטופֿע צור אנערקענונג גאָטטיגס אלס דעם
 אללאייניגען העררן אונד פֿאטערס, אללער מענשען אלס דעם אללאייגען
 קינדער אונד זאָמיט ברידער, אונד דער ערדע אלס אללען געכיינזאם פֿאָן
 גאָט פֿערליעהענען באַדענס צור פֿערוואלטונג נאך גאָטטעס וויללען. —
 אבער — פֿיר ישראל — זעגע איך זיא נור, ווען פֿאָר אללעס אין ישראל
 גלייכזייטיג דער ווארע גייסט ערוואַכט איז, דער, אונאבהאָנגיג פֿאָן
 עמאנציפֿאציאָן אָדער ניכטעמאנציפֿאציאָן, אויף עררייכונג דעם ישראלע-
 רופֿס הינארבייטעט, אויף אונזערע זעלבסט-פֿערערלונג, דען גייסט אויס
 דען יודענטהום אין דיא געמיטהער צו פֿלאַנצען, אויף דאסס ער איין לעבען
 אין זאָלכעם גייסטע געבאָרע; — איך זעגע זיא נור, ווען ישראל דיא
 עמאנציפֿאציאָן ניכט אלס ענדע זיינעם בערופֿס, זאָנדערן אלס איינע גייע
 זייטע זיינער איינזאבע, אלס איינע גייע פֿריפֿונג, אונד אלס איינע פֿיעל
 שווערערע, אלס דיא דעם דרוקס, ענטגענעניכט; — אבער איך טרוי-

מוכנים עליה כרצון ה' — אבל בעד ישראל — אברך את שווי הזכויות רק באופן כזה, אם בראש וראשון יתעורר בקרב ישראל בעת ההיא הרוח הנאמן שהוא, אשר מבלי התלות בשווי הזכויות או אי-שווי הזכויות, לפעול ולעבוד אך טוב למען הגיע לתעודת ישראל הנכונה, לנפוע ברוחם את תכונת רוח ישראל הנעלה ולכונן וליסד את החיים רק בכח רוח כזה. — אברך את העמאנציפאציאן רק אז, אם ישראל יקבל את שווי הזכויות לא בתור תכלית תעודתו, רק לפרק ולנסיון חדש לתעודתו, נסיון כבד יותר מימי עוני ושנות ראה רעה — אך נפשי עלי תאכל — אם ישראל לא יכיר את עצמו היטב, אם נסע יתרו בו ורוחו אבד חין ערכו, עד כי יצהיל לעומת שווי הזכויות ויחשבם, כי תמה סוף וקץ גלותו ולתכלית גבוה מעל גבוה במנת גורלו ותולדתו, כהרחבת החיים ודרך סלולה להשגת הקנין והנאה שיכבדו אותם בתור בני אלים, בעוד לא יבין את רוח התורה ומטרתה, מבלי הוציא לו מהגלות לקח טוב, נפשי עלי תאכל, אם ישראל כה התנכר בדעת עצמותו, עד כי נכון הוא בעד הנעתו אל שווי הזכויות ועמו אל החפש מכל צרה, עוני ולחץ הטאת לאומים, לרכוש לו ביהוד כל קנין והנאה, עד כי לא ייקר לו כל מחיר, ונכון הוא לנתח כל נתח טוב מהתורה ולתת כפרם את נפש חיינו. — עלינו להיות יהודים במלוא טובן המלה, ורוח התורה תמלא לבנו להכירה כמקור חיינו; — או גם רוח היהדות תקבל באהבה את פני שווי הזכויות, כחשבו אותו לדרך ישרה וסלולה למלאות על פיה תורתו ותעודתו השומות עליו, להוציא לפועל את תכנית החיים בעצם תומם. —

שרמע, — ווען זאָ וועניג ישראל זיך זעלבער בעגריפֿע, זאָ וועניג זיינען
 גייסט מער האַטמע, דאסס עס עמאנציפאציאָן אלס ענדע זיינעס גלות
 בעגריסטמע, אלס האַכסטעס ציעל זיינעס געשיכטליכען בערופֿס; — אלס
 לעבענסערמאָליכונג אונד אלס וועג צו גראָסערער בעזימצעס-אונד גע-
 נוסעס פֿיללע נור זיא פֿערנאָטערנד צייגמע, דאסס עס דען גייסט זיינער
 תורה ניכט בעגריפֿען אונד אויס דעם גלות ניכטס געלערנט; — אבער
 איך טרויערמע וועהמיטהיג, ווען ישראל זאָ ווייט זיך פֿערקעננען זאָלל-
 טע. — עמאנציפאציאָן, פֿאָן אונגערעכטעס דרוקקע בעפֿרייעמען רוים פֿיר
 בעזימצעס-אונד גענוסשטרעבען — ניכט צו טהייער ערקויפֿט צו האבען
 גלויבען זאָללמע דורך ווילקירליכעס בעשניידען דער תורה, דורך ווילקיר-
 ליכעס אויפֿגעבען אונזערער לעבענסוועלע, — יודען מיססען וויר ווער-
 דען, אים וואהרען זינגע יודען, פֿאָן דער תורה גייסט דורכֿדרונגען, זיא
 אלס קוועללע דעם לעבענס אויפֿגעהמען; — דאנן ווירד אויך דער גייסט דעם
 יודענמהיטס עמאנציפאציאָן פֿרייריג בעגריסען אלס איינע נון גראָסערער
 באהן צור ערפֿיללונג איהרער אנפֿאָרדערונג, — צור פֿערווירקליכונג
 איהרעס לעבענסבילדעס. —

המכתב השבעה עשר

צדקת בדברך , כל שאלת שווי הזכויות (עמאנציפאציאן) בהיותה נוגעת ביותר למנת גורלנו החיצונה לכן היא תקח עמדתה ביהדות בתור ענין העומד כמתת למדרגתה . — העמים בזמן מוקדם או מאוחר ירצו משפטם ויחליטו כדת מה לעשות בדבר השאלה : כין צדק ובין עול בין אנושית ואי-אנושית , — וכי ההתעוררות הראשונה אל הדעת וההכרה הנאמנה , כי ישנה לאדם תעודה גבוהה ונשאה . מהקנין וההנאה ; הגלוי דעת הראשון של ההכרה החיה והקימה ההיא , כי ה' הוא אדון ואב , והארץ מידו נתנה להאדם כאדמת קדש לכל האנשים , למען יכשירו ויפתחו על ידה את תעודת האדם — הגלוי דעת הזה ימצא קן לו בכל מקום בשווי הזכויות של עשוקי משפט ויתראה פעלו והדרו גם על שווי זכויות היהודים . — אבל כמו כל דבר הנוגע למנת גורלנו החיצונה בכלל , היא רק מתנה נתונה לנו , אשר אמנם מצדנו להתאמץ כי נשיגה , אך כשהוא לעצמו לא יקטין ולא יגדיל את ערכנו . — מטרה אחרת לפנינו אשר בידינו להשיגה תמיד — והיא להכשיר את עצמנו להוציא לפועל את היהדות' על ידי יהודים . וזאת תנהג אותנו אל השאלה אשר בשם תקונים בדת' (רעפארם) תבנה . —

אמנם כן , ידידי בנימין , אנחנו לא הגענו עדנה על המדרגה שעלינו לעלות ; שזה נא לנגד עיניך רק פעם אחת את תמונת החיים מטעם התורה , שעלינו למלאות אודיה גם על פי הציורים הכלליים והמעטים , אשר העברתי לפניך במכתבי הציגה אותה מול פני החיים שלנו בפועל בפרט ובכלל ; הנך מוצא עוד את המרחק הרב אשר עלינו ללכת בדרך החיים בטרם נעפיל לעלות על מרום הפסגה , ולזאת דרושים באמת תקונים (רעפארמען) לעבוד ולפעול בכל כתנו ובכל כשרונותינו בכל טוב ומועיל לעלות ולהגיע עד רום המעלה ! — תקונים — אך מטרתם לא תוכל להיות אחרת , רק להוציא לפועל את היהדות בימינו אלה על ידי יהודים — להוציא לפועל את הרעיון הנצחי בתוך ועל ידי מסכות הזמן ; חנוך והרסת הזמן אל התורה , אבל לא לתקן את התורה לפי רוח הזמן , הלא הוא להסיר את ראש ההר ולהורידו אל בקעת חיינו , הגבוה , השפלה ! ! — לנו היהודים דרושים התקונים על ידי יהדות מוכנה ומושגה ברוח ומוצאה לפועל בכל כתנו ; אבל לא לתקן את התקן הכללי הנתן לנו מה' בהתנלות בעד כל הזמנים , לשנות את צורתה לפי צרכי בני זמננו , ישעם והפצם בחיים , על היהדות להעלות

ויעבענצעהנמער בריעף

זיא האבען רעכט. דיא נאנצע פֿראגע דער עמאנציפאציאָן, אלס בלאָס אונזער אייססערעס געשיקק צונאָכטס בעריהרענד, בעריהרט אים יודענ-טהום נור אין אונטערגעארדנעטעס אינטערעססע. — דיא פֿאָלקער ווער-דען פֿריה אָדער שפּאַט זיך ענטשיידען איבער דיא פֿראגע צווישען רעכט אונד אונרעכט, צווישען מענשליכקייט אונד אונמענשליכקייט, — אונד דאס ערסטע ערוואַכען דעס בעוואוכטוינס איינעס ערלערען, האָהערען בערופֿס אלס — „האבען“ — אונד „געניעססען“, דיא ערסטע אייססערונג לעבענדיגערער אנערקענונג גאָטטעס אלס אללאייניגען העררען אונד פֿאטערס, אונד דער ערדע אלס פֿאן איהם אללען מענשען געוואָהרטען הייליגען באַדענס צור ענטפֿאלטונג איהרעס מענשענבערופֿס — ווירד איבעראלל זיינען אויס-דרוקק פֿינדען, — אין עמאנציפאציאָן אללער אונטערדריקטען, — אויך אין עמאנציפאציאָן דער יודען. — אבער, וויא דאס אייססערע געשיקק איבערהויפט, איוט זיא מערר אין געגעבענעס; אונד וואָהל מאַגען וויר ביי-טראגען דאצו, — אבער אן אונד פֿיר זיך מאכט זיא אונז ניכט גראָססער, ניכט קליינער. — אין אנדערעס ציעל איוט אונז פֿאָרגעשטעקקט, דעססען, עררייכונג גאנץ אין אונזערען האַנדען, — דאס דער פֿערעדלונג אונזערער זעלבסט, — דאס דער פֿערווירקליכונג דעס יודענטהומס דורך יודען. דיעס פֿיהרט אונז צו דער פֿראגע, דיא זיא מיט „רעפֿאָרם“ בעצייכען.

געוויסס, מיין בנימין, וויר זינד נאָך לאַנגע ניכט, וואס וויר זיין זאָלען; אונד פֿערנלייכען זיא דאס לעבענסבילד, דאס אונז דיא תורה צום פֿערווירקליכען אויפֿשטעללש, אויך נור איינמאל נאך דען דיררען אומריססען, דיא איך איהנען איינמאל אין בריעפֿען געצייכענט, מיט אונזערס ווירקליכען לעבען אים איינצעלנען אונד גאנצען; זיא פֿינדען דיא גראָססען שריטטע, דיא וויר נאָך צו טהון האבען; דען אבשטאנד, דען ביז צור האָהע צו ערקליססען אונז נאָך בעפֿאָרשטעהעט. — אונד דאהער — רעפֿאָרם! דינאנגעארבייטעט מיט אללען אונזערן קראַפֿטען, מיט אויפֿגעבאָט אללעס גיטען אונד ערלען, דינאנגעארבייטעט צו דיעוער האָהע! — רעפֿאָרם! — אבער איהר ציעל קאנן ניכטס אנדערעס זיין, אלס פֿערווירקליכונג דעס יודענטהומס דורך יודען אין אונזערער צייט; פֿערווירקליכונג יענעס עוויגען אידעאלס אין דען אונד מיט דען פֿאן דער צייט געשטעללמען פֿערהאָלט-ניססען; שרציעדונג, ערהעבונג דער צייט צור תורה! — ניכט אבער ניוועללירונג דער תורה נאך דער צייט, אבטראנונג דעס גיפֿעלס צו דער פֿלאכטיג אונזערעס לעבענס. — וויר יודען בעדייפֿען דער רעפֿאָרם דורכס וויעדערערקאנוטע, גייסטיג ערפֿאססעט, מיט אללער טהאטקראַכט פֿער-ווירקליכטע יודענטהום; — אבער ניכט יענעס עוויגע, פֿאם גאָטס אללער צייטען פֿיר אללע צייט אונז אויפֿגעשטעקקטע פֿאָרבילד דער רעפֿאָרם דורך אונזערע לעבענסערמאָבליכונג ערשטרעבענדען זאָהנע דער צייט. עס

להעלות אותנו אליה מעלה — ואנחנו ? — האם אנחנו נמשוך אותה למטה — אלינו ? !

הביטה נא וראה את תהפוכות הזמן , אי-הכרה והכרת שוא ביהדות ; נוסף לזה ההתחרות מן החוץ אשר פרצה גם באהלינו אל ההנהגה לעשותה בתור תכלית החיים ! — אי דעת ! איה עתה היהודי היוזע ומכיר את עצמותו , המכיר היטב את תכן והין ערך מנת גורלו — תכן וערך שם תעודתו ? אִיִּם המה בני ישראל אשר קיטרי לבביהם ינעימו בקול היוצא מכנור דוד מלך ישראל ודברי חזוי יח , ורוח נאור ואדיר — יהיה חלקם בחיים . — אך ארזיש מדבר הרוח . — לוא ידעו רק כללי חובות הישראלים ? — הכרת שוא בראש וראשונה ! ואת שידעו דבר מה בחיצוניותו , מה מעטה היא הכרתם בפנימיות הדבר , מצד אחד , יודעים המה את חובות העדות אך לפעמים ישינו אותם רק בתור מצות אנשים מלומדה או כמו קמיעות ולחשים , להרחיק את הקעות הגופניות ולבנות עולמות עפי סודות נעלמים ! מצד אחר , יחשבו את חובות הצדק והאהבה , כי הנם נפלים אל היהדות ומקומם לא בתוך היהדות ! ישיקפו על חוקי היהדות שטעמם ונומקם בלתי נדע להם , כי המה רק ננעי בני אדם , חובות היהדות , אשר מלחמה להם עם צרכי החושים , הקבה ונסית הלב , עם בקשת התענוגים ונעימות החיים ; — ואיככה לא ינוצחו במלחמה כזאת , בעוד רק הרוח יעצור כח לנכר חילים ולנצח את התשוקות השפלות האלה — והרוח איננו ! ההכרה הפנימית להשיג את היהדות על פי מנת גורלה ותורתה ולפיהן גם האהבה אליהן , תחסר — שקול הדעת נגד תאוות פנימיות וחיצוניות ולסור למשמעת רוחו הפנימי הוא מטרתנו ואשרנו . — עוה נא את זאת עם השתדלות התקנים אשר בימינו אלה ! אל תקצוף ואל תפגע אדם ! כבד את כלם ! — יען , כלם כאחד ירגישו את המחסור האחד , הכל יחפצו את הטוב כפי אשר יבינו אותו ; הכל יחשבו להגדיל את אשר אוהים . — ואם לא יכירו את הטוב באמת , אם בחפצם לבקש את האמת תקעו מני דרך על פי רוב , לא הם אשמים בזה , — כל זמן העבר אתם יחד ישא את עונם , לכן , — כבד את כונתם הרצויה , אך עליך להתאבל , גם בכה תבכה , כאשר תביא בכור המכתן את ההשתדלות הזאת . —

עוה הוא התקון הדרוש לו , לקחת את נקודת ההשקפה מרוץ היהדות כמושנים לקוחים ממקום אחר , עיד תעודת האדם או שווי הזכות , ולפיהם יכרתו מהיהדות כל חלקה טובה ויכאיבו ?

זאלל אונז צו זיך דינאויפערציעהען — אונד וויר ? — וויר זאללטען עס
דעראב ציעהען — צו אונז ? !

ועהען זיא דען שאדען דער צייט, — אונקעננטניס אונד מיסקענג-
מניס דעס יודענטהומס; דאבייא איין פאן אויססען אויך אין אונזערע היטמען
אינדרינגענדעס שטרעבען — נאך גענוס, אלס דעס לעבענס ציעל! — אונ-
קעננטניס! ווא איוט יעצט דער יודע, דער זיך זעלבער קענט, קענט
אינהאלט אונד בעדייטונג זיינעם געשיקס, — אינהאלט אונד בעדייטונג
זיינעם בערופס? ווא זינד דיא זעהע ישראלס, אין דערען ברוסט דיא
מאנע דער דויד-סארפע אונד דעס פראפעטענווארטס מאנעמען, אונד
דערען גייסט ערלייטעט ווארע — איך שוויגע פאם גייסט — אויך נוד
איבער דען אומפאנג אידערע ישראלספליכט? — אונד מיסקעננטניס
פאר אללעס! — וואס דאפאן זיינעם אייסערען נאך געקאנט, וויא ווענג
ערקאנט נאך זיינעם איננערן? פאן איינער זייטע דיא ערציעהענדען עדות-
פליכטען געקאנט — אונד אפט אלס גייסטלאזעס opus operatum בע-
גריפען, אדרע פאסט אלס אמולעמענקראם צור אבוועהרונג פיוישער איבעל
אדרע צום אויפבויה מיסמישער וועלטען! פאן אנדערער זייטע פליכטען
דער גערעכטיגקייט אונד ליעבע אלס איינע רובריק געבען דעם יודענטהומע,
ניכט אים יודענטהומע ליענענד! אונד נון דיא אונדערקאנטען, נוד אלס
מענשענקוואלעריי בעגריפענען אנפארדערונגען דעם יודענטהומס אים
קאמפע מיט אנפארדערונגען זינליכער לוסט דעס כאנענס אונד דער
טריעבע, מיט אנפארדערונגען דער געמאכליכקייט אונד ווייליכקייט; —
וויא זאללען זיא ניכט ערליענען אין דיעזעם קאמפע, דא דיעזע נוד
דורך גייסט איבערוואגען ווערדען קאנען, אונד דער — ניכט דא איוט!
אן דיעזעם איננערען פעהלט עס, אס בעגריפע דעם יודענטהומס נאך
געשיק אונד לעהרע — אונד דארויס אן ליעבע צו אידען, — אלל-
אייניגעס גענענגעוויכט גענען רייצע פאן איננען אונד אויססען; — אונד
געוואדרונג דיעזעם איננערען אונזער ציעל — אונד אונזער אללאייניגעס
היל. פערגלייכען זיא דאמיט דיא רעפארמירענדען בעשמרעבונגען דער
צייט! — צירנען זיא קיינעם! אכטען זיא אללע! — דענן אללע פיהלען
זיא איינען שאדען, — אללע וואללען דאס גוטע, וויא זיא עס ער-
קאנט, — אללע מיינען דאס הייל דער ברידער, — אונד ווענן זיא
דאס גוטע ניכט ערקאנט, אים ערגרייפען דעם וואהרען געפעהלט האבען
זאללטען; — ניכט זיא טראגען מייכטענס דיא שולד, — איינע גאנצע
פערגאנגעהייט טראגעט זיא מיט; — דארום אכטען זיא דיא געזינונג! —
אבער בערויערן, וויינען מאגען זיא, ווענן זיא פריפען דיעזע בע-
שמרעבונגען.

איוט עס דיא רעפארם, דיא אונז נאטה טהוט, אירגענד איינען
שמאנדפונקט אויססער דעם יודענטהום געהמען, אירגענד איינען אנדער-
ווארטס געשאפפען בעגריפע דער מענשענבעשטיממונג אדרע עמאנצי-
פאציאן

הזה הוא התקן נבחרו, לעמוד בתוך יהדות, בתוך יהדות בלתי מובנה ומושגה ולהעמיד על הנס רק חזיון אחד היצוני מחלק היהדות שלא יביניהו את עבודת האלהים ויערכוה לפי צרכי הזמן והמעם החדש? להסיר מהדת את הבלתי מובן להם, ולאחוז בחוקה גם כן בדבר בלתי מובן, אשר כמעט אין לו יסוד ברוח היהדות! — והנה על דבר בתי הספר! הלא הם מחזיקי הברכה והתקנה לימים הבאים! המה נוסדו רק בתור בתי ספר לפי רוח הזמן, למצוא על ידם לימים יבואו: משען להם במלאכת יד, במסחר, בהרושת המעשה ובמדעים. ובני הנעורים, אמנם יחנכו ויפתחו בהם את שכלם, אבל גם בזה יאמנו את כח הזכרון יותר מכח התבונה והעיון! — אבל להשכיל ולהיטיב את הלב, ללמד את היהדות ולכוון שמה את רוח היהדות, למען יחדור אחרי כן גם בחיים ובהליכות עולם, — ולכרוא אנשים אשר יכירו את עצמם, כי חיים המה בעולם ה', בכחות נתונים להם מה' , למלאות רצונו, אשר ישמחו על התעודה הזאת, ובאהבה רבה יהיו חבוקים ודבוקים בשם 'יהודי', השם הקורא אותם לחיים כאלה, להחזיק במעוז התורה בכל עת ובכל זמן, לשאת ולסבול כל אשר יעבור עליהם; — ונוסף לזה להכיר את התבל, להכיר ולדעת את עצמם, לדעת את התולדה, להשיג את צרכי ההזה והכרה העצמית, כי המה אבני הבנין של העתיד, כל אלה מהם והלאה! קח נא אחד מספרי למוד הדת בידך — ותראה בו יסודות החיים לקוחים מהצד ליהדות, ועמהם שלשה עשר עקרין, אשר עליהם אולי נבנה היהדות, אבל לא על ידם לבד תתקום היהדות, — ציונים אחדים ממושגי המוסר אשר בעשרת הדברות, — חוקים ועדות לא נוכרו שמה מאומה, או רק בדרך אנכ, או בתור הוספה, כמו המנהגים הקבועים להדרת קדש, ומסודרים המה ברב או כמעט בתור ציורים ערוכים בשאלה ותשובה (קאטעכיזמוס) ולקוחים ממקום אחר ולתכליות אחרות. — מצד השני, ילמדו רק פירוש ובאור המלות בתורה מבלי כל בונה, ונס זו לטובה! ואיך למלאות החיובות עיי ספרים המזכירים אותם בקצור בעד המעשה, אבל בלי מושג וכלי רוח, או ברוח המצות אשר לא יחזיק מעמד ולא יוכל להלכה אל חי המעשה. — אי שמים! מאין יצאו לנו יהודים?! יהודים ברוח חי וקים מלא הכרת ה' ותעודתם, נאזרים בכח ללחום נגד תאוות בשר וכל משנה, נגד הכבודות הזמן ותעתועיו? הביטה נא וראה; — אך למה אקאר לפניך את דמות העצב והתנהג בשלמותה! טוב לנו יותר לשמוח כי עוד נערי אצילי בני ישראל אינם גופלים

פאציאן. — אונד נון דאנאך דיא פֿיללע דעס יודענטהומס בעשנירען
 אָדער אויסמערנעלן? — איזט עס דיא רעפֿאָרם, — אים יודענטהום, אבער
 אים אונבעגריפֿענען יודענטהום, שמעהען אונד נור דיא אייססערע ער=
 שיינונג איינעס אונבעגריפֿענען מהיילס דעס יודענטהומס, דעס גאָממעס=
 דיענסטעס, נאך דען אנפֿאָרדערונגען איינער נור פֿיהלענדען צייט צו
 כאָדעלן? — איבעראלל אונבעגריפֿענעס אבנעשאפֿט, — אונבעגריפֿ=
 פֿענעס פֿעסט געהאלטען, — אונד וועניג אים אינגערעס בעגריפֿף הער=
 געשטעללט! — אונד נון דיא שולען! זיא, אינהאבער אללער אונזערער
 האָפֿנונגען פֿיר דיא צוקונפֿט? זיא זינד, וויא דיא שולען דער צייט! —
 צום איינשטיגען בראָדערוערב דורך האנדווערק, האנדעל, קונסט,
 וויסענשאפֿט, ווירד דיא יוגענד ערטיכטיגט, דער פֿערשטאנד צום מהייל
 ענטוויקקעלט, אבער אויך דא סעהר געדאָכטניסס אלס דענקקראפֿט גע=
 איבט! — אבער דאס הערץ געבילדעט, יודענטהום געלעהרט, פֿאָן
 יירישען גייסט דיא שולע דורכדרונגען, דאמיט ער איינסט דאס לעבען
 דורכדרינגע, — מענשען געבילדעט, דיא זיך ערקענען אין איינער גאָמ=
 טעסוועלט מיט גאָמט געהאָרענדען קראָפֿטען, גאָמטעס וויללען צו ער=
 פֿיללען, דיא זיך פֿרייען דיעועס בערופֿס, מיט פֿייער אונד ליעבע האנגען
 אס נאמען „יודע“, דער זיא רופֿט צו זאָלעס לעבען, צור דורכטראונג
 זאָלכער לערע דורך צייט אונד פֿארניסס, דולדען אונד ענטבעהרונג, —
 אונד דאצו וועלט ערקאנט, זיך ערקאנט, געשיכטע ערפֿאהרען, גע=
 גענווארט בעגריפֿען, אונד זיך בעגריפֿען אלס בוישטיינע דער צע=
 קונפֿט — קלופֿט! — געהמען זיא נור איינס דער רעליגיאָנסביכער צור
 האנד; — אירגענד איין אויססעהראלב דעס יודענטהומס געשאפֿטעס לע=
 בענספרינציפֿ פֿאָראן, 13 וואָרטע דעס גלויבענס, אויף דענען פֿיעללייכט, —
 אים דענען אבער נימסער דאס יודענטהום בעשטעהעט, — אייניגע מאָראל=
 בעגריפֿע אים דען צעהנגעבאָטען דעדוצירט, — תּוּקִים אונד עדות נאר
 ניכט — אדער דירר נור געאננט — אָדער אלס צערעמאָניאלגעוועטן נור
 אים אנהאנג; — אללעס סעהר אונד מינרער שאטטירונגען איינעס אויף
 גאנץ אנדערעס באָדען, צו גאנץ אנדערען צוועקען ענטשטאנדענען
 קאמעכיווס. — פֿאָן אנדערער זייטע וואָרטעֿערשטאנד דער תּוּרָה, אונד
 נור וואָרטעֿערשטאנד דערוועלבען געלעהרט, אונד גליקקליך, ווענן נור
 דער! אונד דיא פֿפֿליכטען נור צור פראקטישען ערפֿיללונג אים קאָמ=
 פענדיען פֿיר דיא פראָקסיס, אבער אָהנע בעגריפֿף אונד גייסט אָדער מיט
 דעם גייסט, דער מצות, דער אבער מיט ניכטען שטיך האָלט אונד בע=
 גלייטען קאנן אים פראקטישען לעבען; — — אום דעם היממעלס וויללען!
 וואָ זאָללען דא יודען הערקאָסמען? יודען מיט לעבענדיגעס גייסט דער
 גאָמטעס-אונד בערופֿסערקענקענטניסס, אונד מיט קראפֿט געריסטעט פֿיר
 דען קאמפֿ גענען זינגליכקייט אתר אירטהום, גענען צייטענלאסט
 אונד-אירונג?! זעהען זיא; — דאָך וואָצו דאס טרויריגע בילד אויס=
 פֿירדען

ברוחם ובישרת לבכם מאחרים, — אף כי רחוקים המה מתיבות היהדות; נשמה על ההתעוררות, אשר באה בדבר בנין היהדות, ואם גם לפעמים יחפצו להסיע אבנים מקרב הבנין או להטיח אותן תפל; — בכל זאת ההתעוררות בעצמה ערובה נאמנה לעת אחרת טובה ממנה, ולכן נגסה נא לתת ציורים אחדים מהמון המסכות אשר תוכלנה להביא לידי מצב כזה, ונבקש את האמצעים לתקונים כאלה הנאמנים באמת. —

פֿיהרען ! — פֿרײען וויר אונז לייעבער , דאסס נאָך אימער ישראל-ס
 יונגענד קיינער אנדערן נאָשטעהעט אן גייסס אונד זימטליכקייט , — ווענן
 גלייך ווייט אב פֿאָן דען פֿאַרדערונגען דעס יודענמהומס ; — פֿרײען וויר
 אונז דער רעגזאמקייט אים בויה דעס יודענמהומס , ווענן עס אויך צום
 מהייל אונז נייעררײסען אָדער איבערמינלעך סאָרשער שמעללעך
 שיינט ; — עס איזט בירגשאַפֿט איינער בעסערען צייט ! — אונד פֿער-
 זוכען וויר לייעבער אייניגע שקיצען דער פֿעראנלאסונג זאָלכער גע-
 שמאלטונג — אונד דער מיטטעל צו דער אונז וואדר שיינענרען
 רעפֿאָרם . —

המכתב השמונה עשר

כל עצמות ישראל מיוסדה על התורה; היא הקמים שלו ותכליתו ולשד החיים בעורקיו ונידיו. אם היא בריאה ושלמה, לא יוכל ישראל להקלות; אך אם נחלתה היא, לא יוכל ישראל לשוב ולהרפא, לכן אין כל פרעות בישראל אשר מקורם איננו בחטא השנת התורה ובמובנה שלא לשמה — או למצער החטא נרם לאריכת זמן הפרעות. — חכמינו ז"ל אשר העמיקו לחקור דבר, זה כבר מצאו את הסבה הראשונה לחורבן הבית הראשון בזה: שלא ברכו בתורה תחלה. (א) וכנתם היא, כי למדו תורה, אבל בבלי החלטה למלאות אתריה, מבלי עשות אותה לתורת היים ובעד החיים; — החיים נעתקו מהלמוד והמדע; לכן גם המדע לא יכול עוד לחדור בחיים להאיר ולחמם את הלבבות באמת, — ואם תבקש את מקור המחלה בימינו אלה, — תמצא גם כן בזה. —

בתחלה היה חלק המדע של ישראל כלול רק בעיקרי הדת של התורה שבכתב, אבל חלק המעשה, איך להוציא כל אלה לפועל ועל כולם הרוח שהוא מקור החיים, עליו היה למצוא לו מעמד ומצב רק בפה קמלל: בתורה שבעל פה. — צוק העתים והזמנים והגלות הביאו סכנת האבדון להמדע והלמוד; — אז כתבו בספר את המשנה והניחו לה רוח מקום להתגדר בו, בדבור שבעל פה. — צוק העתים והזמנים דרשו עוד יותר, ובכתובים השאירו לזכרון בספר גם את רוח המשנה, אבל רק את חלק ההלכות הנקוב בשם גמרא; ואת רוח הגמרא החויק בתורה שבעל פה. — צוק העתים והזמנים דרשו עוד יותר, ויכתבו את רוח כתבי הקדש והגמרא בתלק האגדות, אבל הליטו את הרעיונות במעטה הסוד וההעלם, למען יעמדו העיון והחקירה לפענה נעלמות לעור אל הרוח הבא במסורת החכמים. — בשתי ישיבות מצאו התורה והרוח קן למו; — אבל עוד מעט, על ידי תעתועים ומסכות שונות ירדו פלאים ויפלו למשואות; — התורה הלכה כנולה, — אותיות הכתב וחלק המעשה החיצון נצולו, — הרוח האצור באותות המעשה ואותיות הכתב — הרוח הזה, — ברה בהתבא. — ומאותיות הכתב ואותות המעשה המכוסים בעלטה עם הדברים האחדים אשר נצלו,

עלינו

אכטצעהנמער בריעה

ישראל-ס גאנצעס וועזען בערוהעט אויף תורה ; זיא זיין באַדען אונד זיין ציעל אונד לעבענסזאָלעס אין זיינען אדערן . איזט עס דא געוונד , — קאנן ישראל ניכט קראנקען ; איזט עס דא אבער קראנק , — קאנן ישראל ניממער געוונדען . עס גיבט דארום קיינע מיסגעשטאלטונג , דיא ניכט דורך זינדע אין תורה ערפֿאססונג ערצייגט ווערדע — אַדער מינדעסטענס דויער ערהאלטע . — שאַן פֿיר דען ערסטען נאציאָנאלען פֿערפֿאלל וויזען אונזערע טיעפֿליק=קענדען וויזען דען לעטצטען גרונד דארין נאך : 1) „שלא ברכו בתורה תחלה !“ דאס הייסט, דאסס זיא תורה ניכט מיט ענטשלוסס דער ער=פֿיללונג , אלאז ניכט מיט ריקקויכט אויף דאס לעבען אונד פֿיר דאסזעלבע געטריבען ; דאס לעבען פֿלאַה אויס דער וויסענשאַפֿט ; זאָ קאָננטע דיא וויסענשאַפֿט אויך דאס לעבען ניכט דורכֿרינגען , ניכט וואהרהאַפֿט ער=לייכטען , — ערוואַרמען . — אונד וועגן זיא דען אורשפרונג דער היימיגען קראנקהייט זוכען , — זיא פֿינדען זיא וויעדעראום נירגענדס אלס דאָרט . — אורשפּרינגליך ווארד ישראל-ס וויסענשאַפֿט נור אין איהרען גרונדנאָרמען שריפֿטליך פֿעסטגעהאלטען תורה שבכתב ; אבער אויספֿיהרונג דערזעלבען , אונד פֿאַר אללעס דער גייסט , וויא ער זעלבער לעבען איזט , זאָללטע נור אין לעבענדיגעס וואָרט זיך ערהאלטען תורה שבעל פה . — דער דראנג דער ציימען אונד דיא צערשטרייאונג דראָהעטע אונטערנאנג דער וויסענ=שאַפֿט ; — מאן שריעב דיא משנה , אונד איבערליעסס דען גייסט דעם מינדליכען וואָרט . — דער דראנג דער ציימען פֿאַרדערטע מעהר ; מאן שריעב דער משנה גייסט , אבער אויך נור אין זיינעם פֿראקטישען אויסדרוק , אין גמרא ניעדער ; דען גייכט דער גמרא דער מינדליכען לערע פֿאַרבעהאל=טענד . — דער דראנג דער ציימען פֿאַרדערטע מעהר ; מאן שריעב גייסט פֿאַן תנ״ך אונד גמרא אין אגרות ניעדער ; אבער וויעדער נור פֿערהיילט , אויף דאסס נור זעלבסטטאָטיגעס איינדרייגען דעם מינדליך זיך פֿערער=בענדען גייסטע צו הילפֿע קאָמע . — אין צווייא אקארעמיען פֿליכטעמע זיך לערע אונד גייכט ; — אבער באלד וואורדען זיא דורך ליידענשאַפֿט אונד פֿעראירונג אונטערגראבען ; — אויפֿגעהאַבען ; — דיא לערע גינג אינס עקסיל , — דער בוכשטאבע אונד דיא אייססערע פֿראקטישע ערפֿיללונג וואר גערעטטעט , — דער גייכט , ביז אויף זימבאַליש איהן פֿערהיילענדען בוכשטאבען , — דער גייכט — וואר ענטפֿלאָהען . — אויס דעם בוכ=שטאבען אונד אויס דעם פֿערהיילענדען זימבאַל , פֿערבונדען מיט דעם , וואס זיך צו איינצעלנען גערעטטעט , כוסס ער ערשלאָסען ווערדען ; — אונד האָך גלאַנצען דארין איינצעלנע הערפֿאַר . אבער ניכט אללע האסטען

דען

עלינו למצוא ולגלות את הרוח האצור בהם ; — ובדבר הזה יתנוססו אחדים מהכמינו זל במעלות רוחם , אבל לא כלם באו להשגת הרוח . — כבתי ספר אשר לאינם יהודים התחנכו בני הנעורים וישתלמו ברוחם , אשר משכה אותם אחרי הפלוסופיא לפי נטיות שכלם . המה שאבו להם חכמת-יון מבארות ערכי . המה למדו בתור התעודה היותר נעלה השתלמות עצמותם בהכרת האמת . רוחם המתעורר חש כנפשו התנגדות אל היהדות , אשר בה לא למדו ולא הכירו לדעת את מעלת רוחה ; השקפתם על החיים היתה צוררת אל השקפת החיים , אשר בראש וראשון נוסדה על מעשה ופעולה , וכי הדעת בעצמה תתקשב רק לאמצעי לפעולה כזאת . — והנה בעת ההיא הופיע איש דגול ונעלה בעל רוח כביר , אשר התנחך ביהדות בלתי מובנת לאשורת ובחכמת ערב גם יחד , — הוא התאמין בינו לבין עצמו לעשות פשרה בין הקצוות המתנגדות , ואופן הפשרה אשר עשה , הודיע בשער בת רבים , ויהי מורה ומנהל לאלה אשר היו נבוכים העומדים גם כן במלחמת הדעות ; — האיש הדגול והרם הזה , אשר נודה לו , רק לו , על מפעלו הכביר להחזיק בטוב מעם ודעת ולכלכל את היהדות הנוסדה על חלק המעשה עד ימינו אלה , עי הפשרה וההשנאה אשר עשה רק מצד אחר , לא בתור בורא שטה , אשר על ידה היהדות תבנה ותכונן על עצמותה , — באופן ההשנאה הוליד גם טוב וגם רע . — הלך נפשו ורוחו הנעלה כוננו ביחוד אל חכמת יון וערב , וכן היתה גם השקתו על דבר החיים . — הוא חדר מן החוץ אל היהדות ויביא עמו השקפות כאלה , אשר מצא אותן נכונות במקום אחר , ובאלה עשה את ההשנאה . — לפי דעתו גם כן ההשתלמות על ידי הכרת האמת היא התכלית הנבונה מעל נבונה , וחלק המעשה עומד מתחת למדרגתה ; דעת ה' היא תכלית ולא אמצעי , לכן יצא מזה העסק בשכל העיוני והחקירה על דבר מציאות ה' , ויקשור את היהדות אל תוצאות החקירה העיונית בתור עיקרי הדעת , הדת והאמונה . המצות , לפי דעתו , הנה בתור מנהלים , אבל מנהלים נחוצים אל הדעת ולהגן מכל משנה , והחלק מהם רק לעצור בעד תעתועי עבודת האלילים , אשר בעתם ובזמנם נתעו בשוא אחריהם . בעיניו , המשפטים המה כללי החכמה וכן גם המצות ; על חוקים יחשוב , כי המה כללי הבריאות , מעוררי רגש ומחסה בעד תעתועי דמיון הזמן . עדות , מהן הכנות למדעים שכליים ולתכליות אחרות ; אך הכל לא נוסדו בעצם הדברים הנצבים לעד , הכל לא ביחס

דען גייסט. — אין ניכטידישען שולען בילדעטע ישראל-ס יוגענד אידרען גייסט אין ועלבסטשטאנדיגער, פֿהילאָזאָפֿישער ריכטונג. גריעכישע פֿילאָזאָפֿיע מען שאַפֿט מען זיא אויס אראבישען ברונען, זיא ערלערנמען אלס האַכסטע אויפֿנאבע ועלבסטפֿערפֿאָללקאָממונג אין ערקעננטניס דער וואהרהייט. איהר ערוואַכטער גייסט פֿיהלט זיך אין ווידערשפרוך מיט דעם יודענטהום, אין דעם זיא קיינען גייסט ערלערנט; אידרע לעבענסאנויכט אין ווידערשפרוך מיט איינער לעבענסאנויכט, דיא פֿאָר אללעס אויף טהאט, אויף ווירקען הינדראַנגט אונד ערקעננטניס ועלבסט נור אלס מיטטעל צו זאָלעם ווירקען אַכטעם. — דיא ערצייגטע דיא צייט איינען גייסט, דער גלייכצייטיג אין אונבעריפֿענעם יודענטהום אונד אין אראבישער וויסענשאַפֿט ער צאָגען, — אין זיך זעלבער דען צווישענפֿאלט אויסצוגלייכען האַטט, וויא ער איהן אויסגלייך, אויסשפראך, אונד דאמיט פֿיהרער ווארד פֿיר אללע אין גלייכעם קאמפֿע בעגריפֿענע, — דיעזער גראָסע מאַן, וויא וויר איהם, אונד נור איהם, דיא ערהאלטונג דעם פראקטישען יודענטהום ביז אויף אונזערע צייט פֿערדראַקען, האַט געראדע דארין, אונד דאסס ער אויף אנדערער זייטע נור אויסגלייך, ניכט שאַפֿעריש דאס יודענטהום אויס זיך ועלבסט ענטוויקעלטע, אונד וויא ער עס אויסגלייך, — אללעס נומען אונד באַזע געבאָרען. — זיינע אייגענטימליכע גייכטעסריכטונג וואר אראביש גריעכיש, אויך ווין לעבענסבעגריפֿע וואר עס. ער דראַנג פֿאָן אויסען אין דאס יודענטהום אונד בראַכטע אנויכטען מיט, דיא איהם אנדערווייטיג פֿעסטשטאנדען — אונד גלייך דאמיט אויס. האַכסטעס ציעל אויך איהם: ועלבסטפֿערפֿאָללקאָממונג דורך ערקעננטניס דער וואהרהייט; איהר דאס פראקטישע אונזערע אָרדנעט. ערקעננטניסס גאַטטעס — ציעל, ניכט מיטטעל; דאהער שפעקולאציאָנען איבער גאַטטעס וועזענהייט, אונד — יודענטהום אן רעולטאטע זאָלבער שפעקולאטיווער פֿאָרשונגען אלס אן וויסענס-אָדער גלייבענסאָטצע קאָנשטיטואירענד געבונדען. מצות — איהם נור לייטער, אבער נאָטהוענדיגע לייטער צור ערקעננטניסס אונד שומץ פֿאָר אירררום, צום שהייל ועלבסט נור פֿאָר טעמפֿאָרעלל אים געבייטע דעם פֿאָליטהייזםס דאשטעהענדען, פארטייעלען איררטהיטען. זאָ וואורדען משפּטים קלוגהייטסרעגען, עבענואָ מצות; חוקים געזונדהייטס-רעגען, געפֿיהל ערציעלענד, אבווערר טעמפֿאָרעללען וואהנס; עדות צום שהייל פֿעראנשטאלטונגען צו שפעקולאטיווען אונד אנדערין צוועקקען; אללעס ניכט אין דעם עוויגען וועזען דער דינגע געגרינדעט, אללעס ניכט אויס אידרעם עוויגען אנשפרוך אן מיך, אויס מיינער עוויגען בעשטימונג פֿליעסענד, אללעס ניכט פֿערעווינגט דער אידעע דורך זימבאָל — אונד דאביי מיט ניכטען דיא טאַמאליטאַט דער מצות צו גרונדע ליגענד. אונד ער, דער גראָסע ויכטעמאטישע אָרדנער דער פראקטישען רעוולטאטע דעם הלמוד-ס, לעגטע אים לעטצטען שהיילע זייניס פֿילאָזאָפֿישען ווערקעם

עולמי אל. האני ואיני נבע ממקור תעודתי הנצחית, הכל לא בתור נצחיות הרעיון על ידי האות — ולזה אין דבר אשר יהיה יסוד מוסד לכללות המצות. והרב המורה הגדול, המעריך והמסדר בשטח שלמה את הלכות התלמודי החליט בחלק האחרון מספר הפלוסופיא שלו השקפות על דבר המצות, כי הנן הרוח החיה אשר בקרבן, אשר הרכיב מהן, אם נקח אותן בתור תוצאות בחלק המעשה, ירפה כהן ולא תחזקנה מעמד ולא תפצינה המאור שבתן, עד כי לא תוכלנה להיות מאירי נתיב במעשה, בהיים ובדעת. — ההשקפות האלה נשארו לנחלה עד ימינו אלה ביחוד בעד המבקשים את טעמי המצות, אבל כבואם לצרף את כל אלה לחלק המעשה לא יתקשרו יחד ויכלו באפס רוח, — גם בוו יכוזו להן. — הנך רואה, כי תחת לראות את עצמם בקרב היהדות פנימה ולשאול את נפשם: אחרי אשר היהדות תדרוש מאתנו חובות כאלה, איזה השקפה נמצאה בהם על דבר תעודת האדם? — ותחת להשיג ולהבין את דרישות המצות בכללותן ממקורי התנ"ך והשם ולשאול את עצמם: מה יוכלו באמת להיות מושג ורעיון החובות האלה? — היתה להם נקודת המצב מהוץ להיהדות וימשכו אותה אליהם, וידמו בראש וראשון, כי קנו לחם השקפות נאמנות מה הנה המצות, מבלי שים לב על הזיון המצות הנאמן לפי כללות מחלקותיהן. — מה היו תוצאות הדברים? — כאשר חדרו השקפות כאלה בהיים, הביאו מערכת הזיונות כאלה הבאים בטבע הענין, כי האנשים אשר האמינו כי הגם בעלי דעת, חשבו את המצוה שהיא בעיניהם בתור מנהל, כי לא נדרשה למו עוד, וביותר היה להם למותר דעת והכרת המצות, אשר לפי דעתם אין כל רוח בהן; לכן אנשי שם אשר העסיקו להשיג ולהבין את היהדות, נהפכו לאויבים לרוח הפלוסופיא הזאת; אחריהם באו אלה, אשר נהיו לאויבי הרוח בכלל ושונאי הפלוסופיא בפרט, — וישתמשו במקומות בלתי מוכנים להם, להגן על שטתם זאת, להרחיק כל השגה רוחנית מעל התלמוד (ב) ולא הבדילו בזה בין השאלה: מה נאמר בזה? לבין השאלה: מדוע נאמרה כזאת?

וגם

(ב) הערה: למשל בר' לך לך מ"ד, תורת כהנים אמור י"ג ט' ועוד ועוד. המאמר, לא דרשינן מעמא דקרא' אשר רבות פעמים הצירוני ע"ז, טכנו הנאמן, כי אנתנו אינם רשאים להשתמש בטעם הכתוב, שהוא רמ' ישעיה אל

זוערקעס אנויכטען איבער מצות אלס גייסט דערזעלבן ניעדער, דיא, דעם גראַססטען טהיילע נאך, עבען יענע פראקטישען רעזולטאטע אלס אינהאלט דער מצוה גענאָממען, ניכט שטיך האלמען, זיא ניכט ערלייכטען — אלוז אין דער פראקסיס, אים לעבען אונד אין דער וויסענשאַפֿט פֿיר דאסזעלבע ניכט בעגלייטער זיין קאָנגען. — דיזעזע אנויכטען זינד עס, דיא זיך ביו אויף דען היימיגען טאג בייא דענען העראבנעערבט, דיא איבער-הויפט גייכט דער מצוה האבען וואָללען. אבער עבען מיט איהנען שטעהעט דאס פֿיר דיא פראקסיס געלמענדע גאנץ אויססער צוואכמענהאנג — אונד מוססטע דאהער גייסלאָז זינקען, — יא פֿעראכטעט ווערדען. — זיא זעהען, שטאטט זיך אין דאס יודענטהום צו שטעללען אונד זיך צו פֿראגען: נאכדעם דאס יודענטהום דיזעזע פֿאָרדערונגען אן אונז מאכט, וועלכע אנויכט איבער מענשענבעשטימכונג מוסס עס האבען? — אונד עטאמט יעדע אנפֿאָרדע-רונג ערסט אין איהרער מאָטאלימאָט נאך תנ"ך אונד ש"ס צו פֿאססען אונד זיך דאנן צו פֿראגען: וואס קאנן אלוז נון וואָהל בענריפֿף אונד זינן דיזעזער אנפֿאָרדערונג זיין? — האטטע מאן זייען שטאנדפונקט אויססער דעם יודענטהום אונד צאָג עס צו זיך העראיבער; בילדעטע מאן זיך פֿאָן פֿאָרן העריין אנויכטען, וואס דיא מצות זיין קאָוטען, אונבעקומערט אום דיא ווירקליכע ערשיינונג דער מצוה נאך אללען איהרען טהיילען. — וואס וואר דיא פֿאָלגע? — אלס נון דיזעזע אנויכטען אים לעבען דיא נאטירליכע ער-שיינונג ערצייגטען, דאסס נון מאָנגער, דיא אינהאבער דער ערקעננטניכס צו זיין גלויבטען, דער מצוה, דיא יא נור לייטער זיין זאָללעט, ניכט מעהר צו בעדירפֿען מיינטען, נאָך וועניגער דער וויסענשאַפֿט דיזעזער מצות, דיא איהנען גייכטלאָז געבליעבען; — וואורדען מאָנגער, דיא דאס יודענ-טהום מיעפֿער פֿאססטען, פֿיינדע דיזעזעם פֿילאָזאָפֿישען גייסטעס; — שפּאַטערע וואורדען פֿיינדע דעם גייסטעס איבערהויפט אונד דעם פֿילאָזאָפֿי-שען אינסבעוואָנדערע, — אונד מעהרערע מיספֿערשטאנדענע אויס-שפּריכע (2) וואורדען שוטצוועהר צור צוריקקווייוונג אללער גייכטפֿאָללען ערפֿאססונג דעם תלמוד-ס; וואָבייא מאן נאָך דאצו ניכט אונטערשיעד דיא פֿראגע: „וואס איזט היער אויסגעשפּראָכען?“ פֿאָן דער: „ווארום איזט עס אויסגעשפּראָכען?“ אונד ניכט איינמאל דיא קאמענאָריע „עדות“, אויס דעם גייסטעסבאנן

(2) צום בייאשפּיעל בר' לך לך מ"ד, ת"כ אמ' י"ג ט' אונד דערגלייכען מעהרערע; דער אויסשפּרוך, דאסס ניכט, דרשינן טעמא דקרא, דער מיר ניכט זעלטען ענטגעגענט וואורדע, הייססט יא אָהנעהין ניכטס ווייטער אלס דער זעהר ריכטיגע זאכט, מאן דירפֿע דער מוטמאסליך געשפּאַעשטען אנויכט דעם גרונדעס איינער מצוה אין פראקטישער ענטשיידונג קיינע פֿאָלגע געבען, עבען ווייל עס נור מוטמאכסונג איזט. זיעהע אויך רמב"ן צור תורה אונד אנדערע קדושים י"ט, י"ט.

וגם את חלק העדות הוציאו מכלל הרוח, אשר באמת כל עצמותן נוסדה רק להיות מולידי הרוח, כמו כן באחרונה, על פי מאמר אחד שלא הבינו כהונן (סנהדרין כ"ד א' תוספות בדיה בלולה) אמרו גם את למוד התנ"ך; משנה כזה, אשר בתור נבואת חכמים הזהירו ממנו (מס' סופרים פ' ט"ו הל"ט) עד כי מפני הצרות והרדיפות שהנה שדדו ביהוד את ההשקפות החיות על התבל ועל החיים, ותוצאות ההלכות של התלמוד לא עצרו כה בעד פעולות החיים, לכן הרוח, אשר הפין להיות עומד ופועל ברשות עצמו, תעה מני דרך למצוא לו עסק בפלפולי וחדודי השכל, רק מעטים עמדו במשך כל הזמן ההיא בהקירות הרוח על טהרת היהדות ויבנו אותה ברוח נשענה על עצמותה.

בין אלה יתנוססו לתפארה כאבני נזר מחבר ספר הכוזרי והרמב"ן. בארץ אשכנז ביהוד, אשר בעתים לרעה והצרות התכופות, הגרוש ורדיפות הכניעו גם בלעדי זה את הרוח לכל יתגשא על, שלט שמה מצב יהדות בלתי מובנה לאשורה. אך ההשקפה הכוללת והעיקרית הלא היא: ה' הוא אל יהוד ומיוחד והתורה רצונו ומלאה אותה ביראת ה', באהבת ה' ובטחון בה', נשארה ככל מקום בעצם תקפה ונבורתה, — ולמענה הקריבו בשמחה את חייהם, עם כל הקנינים והנכסים ושמחות החיים גם יחד. — והנה בא לסדר היום מערכה כזאת, אשר איש כמוני הבלתי בא עד חקר תבונתה, לא אהיב בנפשי עוז לשפוט על אודותה, ואת אשר אאמין להבין בה, היא כלי מחזיק ברכה בעד רוח התנ"ך והש"ס; אבל לדאבון לבבנו גם אותה לא היטיבו להבין. והדבר אשר הנהו באמת תנועה עולמית והתפתחות, נהיתה לסכונה נצבה וקיסה בלי נוע, ואת שהנהו חזון ומושג פנימי, השינו והבינו כמו עולמות היצוניים בדמיון וחלום. — המערכה הזאת הופיעה בעולם, והרוח פנה לו אם אל החדודים והפלפולים היצוניים של התלמוד או נטה אהרי חלב הרגש במערכה השניה, — היהדות הנוסדה על חלק הס' עשה, אשר לוא השינו אותה בעצם טהרתה, כי אז אולי יכול הרוח להדור בה עוד הפעם; — אך יען לא הבינו אותה כהונן, נהיתה רק סכונה לחיוני הדמיון, פעולה או סחסה בעד עולמות ושברי עולמות בחכמת אצילות אלהות; בין כה וכה בא בידי העם חלק

אחד

העבודה לחלק המעשה, בעוד הוא רק השרה בעלמא. עיין רמב"ן על התורה קדושים י"ט — י"ט.

גייכטעסכאנן אויסשלאָסס, דיא דאָך איהרעס גאנצען וועזען נאך ניכטס אנדערעס אלס גייכט געבאָרען זאָלל; עבען זאָ וויא שפאָטערהין איינע ניכטער שטאנדענע שטעללע (סנהדרין כ"ד א' תוספות בד"ה בלולה) זעלבסט תנ"ך-ס שטודיום נאנץ הינאויסווען; איינע פֿעראירונג, פֿאָר דער שאַן (מס' סופרים פ' מ"ו הל' ט') וויא פראָפעטיש אויכדריקקליך געווארנט וואר . אלוז — דאסס, אלס נון דרוקק אונד פֿערפֿאלגונג איבערהויפט לעבענדיגע אנשוואונג דער וועלט אונד דעס לעבענס רויבטע, דאביי אין רעזולטאטען פֿיר דאס פראקטישע לעבען דער תלמוד פֿאכט ערשאַפֿט וואר, כוססטע דער דאָך זעלבסטטהאָטיג זיין וואָללענדע גייסט אביררען אונד אין שפיטציני= דינקייט זיינע בעשאַפֿטיגונג פֿינדען. — נור וועגינע אים גאנצען ליעָע דיעוער צייט שטאנדען מיט איהרען גייטעספֿאָרשונגען ריין אים יודענטהום אונד בויטען עס גייכטיג אויף אַזויס זיך זעלבער.

אונטער אללען גלאַנצען הערפֿאָר דער פֿערפֿאכסער דעס כוורי, אונד דער זאָהן דעס נחמן. פֿאָר אללעם אין דייטשלאנד, וואָ דיא צייטען דעס דרוקקס אונד דער פֿערפֿאלטונג אָהנעהין יעדען פֿרייערן גייטעסאויפֿשוואונג אונטערדריקק= טען, ווארד יענער צושטאנד דעס אונבעגריפֿענען יודענטהום פֿאָרהעררשענדיג. דיא אללגעמיינע גרונדאנזיכט יעדאָך: גאַטט דער אללאיינע, אונד דיא תורה זיין וויללע, אונד דיא ערפֿילונג דערזעלבען מיט גאַטטעספֿאָרשט, גאַטטעס= ליעבע אונד גאַטטפֿערטרויען, בליעב איבעראלל אין לעבענדיגער קראַפֿט, — אונד איהר ווארד דאס לעבען אונד אללע זיינע גיטער אונד אללע זיינע פֿריידען — אין גלאַנצענדער הינגעבונג פֿריידיג צום אָפֿער געבראַכט. — עס טראט איינע דיסציפֿלין אין דאס לעבען, פֿאָר דער, אלס איין אונאייני= געווייהעטער, צו אורטהיילען איך מיר ניכט וואגע, דיא אבער, וועגן איך דאס, וואס איך פֿאָר איהר צו פֿערשטעהען גלויבע, רעכט פֿערשטעהע, אונשאַטצבארעס רעפֿאָזיטאָריום איזט עבען יענעס גייטעס פֿאָר תנ"ך אונד ש"ס; אבער דאנן אויך אונגליקקליך מיטפֿערשטאנדען וואָרדען איזט, אונד וואס עוויגעס, פֿאָרטשרייטענדעס פֿאָרטענטוויקקעלן איזט, אלס שטעהענ= דער מעכאניזמוס, אונד וואס אינגערע ערשיינונג אונד בעגריפֿף איזט, אלס אייסערע טרויסוועלבען בעגריפֿען וואָרדען. — דיעוע דיסציפֿלין טראט אין דאס לעבען, אונד דער גייכט וואנדטע זיך ענטוועדער יענער אייסערען שאַרפֿזיניגען ענטוויקקעלונג דעס תלמוד=ס צו, אָדער דיעוער דאס געמיטה מיט אנשפרעכענדען דיסציפֿלין. דאס פראקטישע יודענטהום, דאס, וועגן ויא ריין ערפֿאסט וואָרדען וואָרע, פֿיעללייכט פֿאָר גייכט זיך דורכֿדרונגען האַטטע, ווארד, — דא זיא מיטפֿערשטאנדען וואָרדען, — אין איהר איין מאנישער מעכאניזמוס, איין ווירקען אָדער אבווערדען טהעאָאָזאָפֿישער וועל= טען אונד אונוועלטען. — אללמאָליג קאם אין דיא האַנדע דעס פֿאָלקעס איין טהייל איינעם ווערקעס, דאס, אורשפרינגליך נור פֿיר רעפֿעמיציאָן דעס געלעדערטען בעשטימט, דיא לעמטען רעזולטאטע דער תלמוד=שען וויססענ=

אחד מספר אחד אשר בראש וראשון חבר ונועד בתור משנה הלמודי (רעפעיציאן) רק בעד הלומדים לשנות על ידו את התוצאות האחרונות מהתלמוד, תוצאות ההלכות רק בחלק המעשה; וכיחוד תוצאה הוא מספר הרמב"ם הערוך בשטה נכונה, רק בסדר אחר ואשר הוא באמת המהויק הנאמן את היהדות המעשית בעתותי הגלות הארוך והטר. אבל לדאבון לבבנו, רק החלק האחד מהספר הגדול הזה בא בידי העם, רק זה המכלכל בקרבנו את חלק העדות והעבודה עבודת אלהים והלכות החנים, ושאר חובות הישראלי באו ביתר חלקי הספר ויקבעו אותו לתכליתו לתועלת הלומדים ולא בעד העם. — ולכן לאט לאט באה ההשקפה הלא פהורה, כי עצמות היהדות איננה רק תפלה ולחג את החנים. — אבל את החיים לא הכירו. — והנה אם תקבץ יחד את פעולות ההשקפות השונות האלה, תוכל להביא בלבך ציור נאמן מרבר היהדות לפני ערך שמונים שנה, וגם תוצאות כל אלה אחרי כן. — כי הנה בעת הוקל מעט כובד העול מן החיץ והרוח התנועעה הפשי מעט, הופיע עוד הפעם איש רם ונעלה אשר שמו כבוד לשמו ואשר על ידו התנהלה התפתחות היהדות עד ימינו אלה. — חאיש הזה אשר קנה לו השתלמות רוחו גב לא מעצם היהדות, אשר בעצמו היה גדל דעה במערכת הפלוסופיא וחכמה אשר למעלה מן הטבע (מעטהאפיויק) גם הבמת היופי (אסטהעטיק) קנו כליותיו ולבו, התאמץ לבאר את התנ"ך רק ביופי וצחות הלשון; לא בנה את היהדות בתור דעת הנוסדה על עצמותה, רק שם כל מעינו ללחום נגד אי-דעת מדינית ופתויי נוצרים אדוקים ולעמוד כסלע איתן באמונתו ודתו, ובהיותו בעצמו יהודי נאמן לדתו בחלק המעשה, הראה לאחיו ולתבל: כי היכולת ביד ישראלי להיות יהודי תמים נאמן לדתו וממלא חובותיו ולהיות בכל זאת בעל שם נכבד. פלאטא האשכנזי (ג)! המלות בכל זאת פעלו את

פעולתן

(ג) אל תחשוב תועה עלי, כי אדבר בזה רק בתור השקפה כללית על דבר פעולותיו בעד היהדות. — ואף כי בספרו "ירושלים" אשר בו יגן בעד תופש הדעות והאמונה, בהראותו כי זאת יצא ממקור היהדות ובהפך מספר המורה יתן עז והעצמות ביותר אל עצם חלק המעשה של היהדות, ועל דבר העדות יתנה דעתו והשקפתו באופן כזה, אשר אם מצדו או מצד החלכים בעקבותיו הוציאו בפרכות אחר אחד לפועל וינסו להבין ולהשיג אותם בהשגה רוחנית, כי אז יוכל להיות, אשר עזר כח לתת לזרות הכאים תכונה ודרך צדית, אבל לא האתת ולא

שאַפֿט ריין פֿיר דיא אייסערע פראקסיס דארשמעללם ; פֿאַרצונשווינע נור
 אנדערסענאַרדנעטער אויסצוג אויס דעם זיסטעמאטישען ווערקע דעם רמב"ם,
 וואָדורך דיעזער אונז געדארע אלס דער גראָסע ערהאלטער דעם פראַק-
 טישען יודענטהומס אין דען צייטען דעם איבערגראָסען גלות דרוקקעס
 ערשינט. אבער אונגליקליכער ווייזע קאם פֿאַסט נור איין טהייל דיעזעס
 ווערקעס אין דיא האַנדע דער לייטע, דער נור דיא אבשניטטע עדות אונד
 עבודה ענטהאַלט, דעם גאַטטעסדיענסטגס אונד דער פֿעסטמאנע ; דיא
 איבריגען פֿעליכטען ווערדען אין דען אנדערן טהיילען ענטוויקקעלט אונד
 צוואר אויך זיינעם צוועקע געמאַס פֿיר געלעדערטע, ניכט פֿיר דאס פֿאַלק. —
 דיא ערצינגטע זיך נאך אונד נאך דיא אונגליקקעזעליגע אנויכט היע אונד דיא,
 אלס אָב דאס אייגענטהומליכע דעם יודענטהומס ניכטס וויא אלס בעטען
 אונד פֿעסטמאנע פֿייערן ; — אבער דאס לעבען בלייב אינערקאנט. —
 נעהמען זיא דיעזע פֿערשיעדענען איינפֿליעסע צוזאמען, זאָ ווערדען זיא
 זיך דיא ערשיינונג דעם יודענטהומס פֿאַר אונגעפֿאַהר 80 יאָרען ערקלאָרען
 קאַנגען. אונד אויך אללעס, וואס פֿאַלגט. — דען נון, אלס דאס אייסערע
 יאָך זיך צו ליפֿטען בענאנן אונד דער גייסט זיך פֿרייער רעגע פֿיהלעט,
 טראט וויערער איינע האַכהערפֿאַרגלאַנצענדע, האַכסט אכטבארע פֿערוואַנ-
 ליכקייט אויף, דיא וויערער דורך איהרע פֿערוואַנליכקייט דיא ענטוויקקעלונג ביז
 אויף דען הייטיגען טאג געלייטעט. — זיא זעלבסט, איהרע פֿרייערע גייסטעס-
 ענטוויקקעלונג אויך ניכט אויס דעם יודענטהומס געשאַפֿט האבענד,
 אייגענטליך גראָסס אין פֿילאָזאָפֿישען דיסציפלינען דער מעטאפֿיזיק אונד
 אָסטרהעטיק, תנ"ך נור פֿילאָלאָגישאַסטרהעטיש ענטוויקקעלונג, דאס יודענטהומס
 אלס וויסענשאַפֿט ניכט אויס זיך זעלבער ערבויענד, זאָנדרען נור געגען
 פֿאַליטישען אינפֿערשאַטאנד אונד פֿראַממקריסטליכע צוטטהונגען פֿערטהיי-
 דיגענד, דאביי פֿערוואַנליך איין פראקטיש רעליגיאָזער יודע, ציינגט
 איהרען ברידערן אונד דער וועלט : מאן קאַנגע שטרענג רעליגיאָזער יודע
 זיין אונד דאָך האַכגעאכטעט הערפֿאַרגלאַנצען אלס דייטשער פלאמאָ (3) ! —
 דיעס

(3) מיססערשמעהען זיא מיך ניכט. עס קאנן היער נור נאך דעם טאָטאלאנבליק
 זיינעס וויקענס פֿיר יודענטהומס געשאַפֿטען ווערדען. — אונד וועגן אויך אין דעם דענק-
 אונד גלויבענספֿרייהיים פֿערטהיידגענדען אונד זיא אויך אויס דעם יודענטהומס ווינדיצי-
 רענדען ירושלים, אים געגענוואסן צום טורה, דיא פראקטישע וועזענהייט דעם יודענ-
 טהומס הערפֿאַרגעהאָבען אונד איבער עדות איינע אנויכט אויסגעשאַפֿטען ווירד, דיא,
 וועגן זיא פֿאַן איהם אָרער זיינען נאכפֿאַלגערן נור אים איינצעלנען דורכגעפֿיהרט אונד
 דאביי איינע גייסטיגע ערפֿאַססונג דערזעלבען פֿערוואַנט וואָרדען וואָרע, פֿיעללייכט
 דער גאנצע פֿאַלגעצייט איינע אנדערע ריכטונג געגעבען האַטע ; זאָ אויט דאָך
 ווערער דאס איינע נאָך דאס אנדערע געשעהען, דיא וויסענשאַפֿט דעם יודענטהומס
 ווארד דורך איהן ניכט ווייטער געפֿיהרט ; אונד זיינע נאכפֿאַלגער, דיא זיך ניכט,

פעולתן. — תלמידיו הסתפקו לכאר את התנ"ך רק בחלק שמוש הלשון' לבד, ללמוד היטב בספר המורה, ובכל זאת לבונן ולהרחיב את למודי חכמת אדם בתבל ארצה, אבל היהדות, תנ"ך' ושי"ס נשארו כשדה לא עבד במ, גם הלמוד בעצמו של התנ"ך בשקודה בהם לא יכול לנהל אל תכלית כזאת — יען לא עשו זאת בתור למוד בעבור הרגש והמושג, רק כחזיון יפה בעד כח הדמיון, ואם כן, ע"י עזיבת למוד התלמוד עם היהדות המעשית, אשר לא הבינו אותה לאשורה, כל אלה הביאו אל השקפות כאלה ששכחון וחזרו ויסדון בחופש וגלוי לכל ומובילות אל תוצאות של בטול היהדות. — אם השקפת החיים מאז נאמנה היא, כי תעודת האדם היותר גבוהה היא בהכרת האמת, ומי יכול להטיל ספק בדבר, בעוד כזאת החליט הרמב"ם! — ראשית כל דבר, לפי דעתם, ההשקפות ההן על דבר חוקי ומצות התורה נאמנות, — ומי זה יכול להטיל ספק בדבר, בעוד הרמב"ם, אשר מי כמוהו יודע התלמוד לאשורו, גם היה יהודי נאמן בברית מעשה המצות הוא יסדן ויבוננן; — הלא אמתיות הנה; — לכן יצא לפי דעתם, כי הכרכים הגדולים של התלמוד לא יכלכלו בתוכם רק הדורים ופולפולים ללא הועיל; לכן בעיניהם נחשב החלק המעשה של היהדות רק לסכל ולחץ מבלי כל רוח; ומי לא יסכים לזה! ואם כן למשל, מובן המלאכות האסורות ביום השבת, — ומי יכול להטיל ספק בזה, הלא שני המאורות בשמותם מ"ש ה' הבינו ככה, וגם יום הראשון של האזרחים יורה על זה, כי שביתת השבת אין דבר, רק מנוחה להחליף כח אחרי עמל ימי המעשה, שביתת הגוף למען יוכל גם הרוח פעם אחת לפעול את פעולתו; ומי לא יראה אחרי כל אלה, כי רק ענינים קלי ערך והררים התלויים בשערה נמלאה מסכת גדולה בתקירות, איזה הנה מלאכות האסורות ביום השבת; — ומה מוזר הדבר, לפי דעתם, כי כתיבת שתי אותיות אשר אולי גם הרוח יקח חלקו בפעולה כזאת — ולחשוב זאת לעון פלילי וחיוב מיתה; אבל לעומת זה, איזה מלאכות ויניעות הגוף גדולות וכבדות מאלו, גם קלקול איזה דבר, השכו לעון קל מזה,

אף

השנית נעשה בזה; ידיעת היהדות לא התרחבה על ידו, ותלמידיו אשר לא מחשבות מורם מחשבותיהם, להיות חמישי רוח עם הדת וכמוהו לא החליטו, כי דתקים המה טובות כאלה, אשר יתקיימו לעולמים כרצון ה' ודברו הנצב לעד, המה לא ידעו אתרת, רק לעשות השואה ופסרה כשמה הרמב"ם בנוגע אל הדעת והדת.

דיעס „אונד דאך!“ ענטשיעד. — זיינע נאכפאלגער בענגנימען זיך, אייפריג תנ"ך פילאָלאָגישאַסטרמיש צו ענטוויקקעלן, דען מורה צו שמודיען — אונד דאך הומאניסטישע שמודיען אנצובויען אונד צו פֿערברייטען, — אבער דאס יודענטהום, תנ"ך אונד ש"ס אלס היסענשאפט — בליעב פֿערוואהרלאָזט. יא, זעלבסט דאס אייפריגע תנ"ך-שטודיום קאָננטע ניכט דאצו פֿיהרען, ווייל מאן עס עבען ניכט אלס לעהרע פֿיר דען בעגריפֿף בעארבייטעטע, זאָנדערן אלס שאָנע דיכטונג פֿיר דיא פֿאנמאזיע. — אונד נון, דעס פֿערוואהרלאָזטען תלמוד שמודיום, דעס אונבעגריפֿפֿענען פֿראקטישען יודענטהום גענענאזיכער, מיססטע זיך יענע פֿריהער אונטערבראָכענע, אבער יעצט פֿרייגענעבענע אנויכט בז צור אייסטערסטען, אללעס יודענטהום פֿערניכטערנען קאָזעקווענץ הינאויס-לעבען. — איזט יענע לעבענסאנויכט וואהר, דיא דעס מענשען האָכסטען בערוף אין דיא וואהרהייטסקענענמיסס ועמצט, אונד ווער וואָלמע דאראן צווייפֿעלן, דיא יא מאימאָנירעס זיא אויף געשטעללט! — פֿאָר אללעס, זינד יענע אנויכטען איבער דיא אנפֿאָרדערונגען דער תורה וואהר, — אונד ווער דירפֿטע דאראן צווייפֿעלן, דיא יא מאימאָנירעס, דער גראָסע קעננער דעס תלמוד אונד זעלבסט פֿראקטישער יודע, זיא אויפֿגעשטעללט; — זינד זיא וואהר; — איי זאָ איזט דאך אין ווירקליכקייט דער באָגדערייכע תלמוד ניכטס אלס מילבענקלייבענדע שפּיטצפֿינדיגקייטען; זאָ איזט יא ווירקליך דאס פֿראקטישע יודענטהום ניכטס אלס גייסלאָזע קוואַלעריי; דענן ווער מיסכטע ניכט איינשטימטען! איזט צום ביישפּיעל בעדייטונג דעס ווערקפֿערבאָטס אס שבת, — אונד ווער קאָננטע דאראן צווייפֿעלן, דיא עס יא ביינע משה זאָ געפֿאסט אונד יא אויך דער קריסטליכע זאָננמאג דאס בעדייטעט, — איזט זיא צום ביישפּיעל ניכטס אנדערעס, אלס אויסרוהען פֿאָן דען מיהען דער וואָכע, קאָרפֿערליכער, דאמיט אויך דער גייס איינמאל זיך בעשאָפֿטיגען קאָננע; — ווער ווערט ניכט, וועלכע קליינליכקייטסקאָמפּעריי. אונד האארשפּאלטונג, נון איינען גאנצען פֿאָליאָבאנד אויסצופֿיללען מיט אונטערזוכונגען, וועלכע ארבייטען נון פֿערבאָטען; — וועלכע זאָנדערבארכייט נון, דאס שרייבען צווייער בוכשטאבען — דאך פֿיעללייכט איינע גייסטיגע בעשאָפֿטיגונג! — אלס מאָדזינדע צו שטעמפעלן; — אבער דאגענען מאַנכע גראָססטע קאָרפֿערליכע אנשטרענגונג אונד יעדע צערשאָפֿאָרונג געלינדער צו פֿאסטען! אונד נון גאר נאָך זעלבסט דער הענגע דאס אייער-לעגען צו פֿערבייטען! — וואר, צום ביישפּיעל אין איינעם אנדערן גע-ביעטע, וואר דאס אָפֿפֿער ניכטס אנדערס אלס פֿיעללייכט דארבריינגען פֿאן

וויא איהרעס מייסטערס רעליגיאָזעס געמיטה, מיט דער הערויסשטעלונג דער עוויגען עירפֿפֿיליכטונגסקראַפט דעס געועטצעס אלס גאָטפֿיליכען אויסשפּרוכס בענגנימען, האסטען פֿיר דיא גייסטיגע ערפֿאסטונג דעסזעלבען ניכטס, אלס זיך דער מאימאָנידישען אויסגלייכונג אין דיא האָנדע צו ווערפֿען.

אף זו לענב, כי חזיל אסרו על התרנגולת להמליט ביציה! — ובמקצע ארר, למשל, חשבו את הקרבן, כי אולי הוא בתור הקרבת קנינו להראות כזה, כי כל אלה מיד ה' נתן לנו, וביחוד בחלק פרטי העבודה חשבו, כי הוא רק "זה לעומת זה", נגד מנהגי קרבנות האילולים אשר הביאו בני הדור; — ואם כן הלא אולת היא לכתוב שלש או ארבע מסכתות המלאות הקירות על דבר סדר ההקרבה הזאת: איזה חלקים, ממי ומתי? האם לא תראו, כי כל אלה מעשי הכוסרים קמיתי הרוח? ! לכן — אבל, הלא יכלו לשאול את עצמם רק פעם אחת את השאלה הזאת: האם משה בן מימון (הרמב"ם) או משה בן מנחם (הרמב"ן) הנם באמת משה בן עמרם? ! האם לא נמצא בעצם הסתירה בין ההשקפה ובין המצוה בפועל ההוכחה, כי ההשקפה הזאת איננה האמתית, כי איננה נוסדה על המושג הכללי של המצוה, רק חלום הוא, שית ושיג הבא מן החוץ? האם לא יאמר ע"ז גם המורה בעצמו, כי בדבר המשפט אשר הדין על המצוה לקח לו את התורה שככתב לנקודת המצב, נקודת המצב, אשר ביחס אל חלק המעשה הגיד בעצמו, כי לא נכונה היא — ואם כן נקודת מצב כזה ברמיון יסודו? האם לא יגיד הוא בעצמו, כי כמשפטו על המצוה לא שם לבו אל תעודת חלקיהן, אשר רק בהקבצן יחד יכוננו את המושג הכללי של המצוה וכי הנה עיקרי ויסודי התורה שבעל פה? — (מורה נבוכים ג' כ"ז, מ"א) בכל מצוה ומצוה יש רעיון, וביחוד באלה, אשר נועדו בעד התנוך עלינו לבוא עד חקר מעלת הרוח; הלא המה הנקראים בשמות "עדות", "זכרון", "אות" ואיך? אם ננסה לעשות כזאת, אם נשיג אותן פעם אחת, על פי הרעיון האצור בעדות, בזכרון ובאות? — אבל לזה לא הניעו, גם רבים לא חפצו להגיע לזה, יען מארצות המערב פריץ רוח כזאת אשר שחק גם לענ לכל קדש וישמח אלי גיל כי יוכל להשליך שקרצים עליו, ואל הרוח הרע הזה נלווה ההתאמצות לרדוף אחרי תאוות החושים, תענוגות בני אדם, וישמחו כי בנקל יסירו מעליהם את עול ההנבלות אשר נבלו להם להיות הפשים לנפשם, וכן הציתו את חומת הדת עד כי נפלה תחתיה ד).

והנה

ד) מלה אחת על דבר מערכת חקירת הרוח: שתי התגלות (אֵשׁ עֲנַבְאֲרוֹנְעָן) נצבות לפניך: הסבע — והתורה. בעד שתיהן תכונה החקירה אחת היא — כמו, במסע"ת החיוניות חמה עומדים לנגד עיניך בתור דברים הנמצאים בפועל (פאקטא) ואתה תתאמץ מהמאוחר אל המוקדם להשקיף על התוק של כל אחי ודחם וההקשרות אשר לכלם. — וטעם אל האמת או כיותר אל הקיבו

פֿאָן דעם ווייניגען צור אנערקענונג, דאסס עס פֿאָן גאָט שטאמט, אונד פֿאַרציגליך, צומאל אין וויינען איינצעלנען טהיילען, ניכטס אלס בלאָסער גענענאמטן צייטליך הערשענדר פֿאָליטהייסישער אָפֿפֿערגעברייכע; — וועלכער אונזין 3. 4. פֿאָליאָבאָנדע צו פֿיללען מיט אונסער זוכונגען, וויא נון דיעזע דארבריינגונג, וועלכע טהיילע, פֿאָן וועס, אונד וואנן? זעהעט איר ניכט, דאסס דאס אללעס נור גייסטאָרטענדע פֿפֿאַפֿעריי איוט! דארום — אבער מאן האָסטע ויך דאָך נור איינמאל דיא פֿראגע שטעללען זאָללען: איוט דענן משה בן מיטן, אדער משה בן מענדעל, זינד זיא דענן ווירקליך משה בן עמרם? ! ליענט דענן ניכט עבען אין דיעזעס ווידערשפרוך צווישען דער אנויכט אונד דער ווירקליכקייט דער מצוה דער בעווייז, דאסס זיא ניכט דיא ריכטיגע זייא, דאסס זיא ניכט איוף דען מאָטאלבענריפֿה דער מצוה ויך גרינדע, זאָנדרען פֿאָן אויססען — ער טרייכט איוט? שפּריכט ויך ניכט דער מורה זעלבסט דאריבער אויס, דאסס ער צור בעאורטהיילונג דער מצות נור תורה שבכתב צו וויינעס שטאנד פונקט גענאָממען, איינען שטאנדרונקט, דען ער יא פֿיר דיא פראקסיס זעלבסט אלס דען אונריכטיגען ערקלאָרט האבען ווירדע, — דער אלוף זאָמיט — איין וואהנשטאנדרונקט איוט? שפּריכט ער ניכט ויך זעלבסט דאריבער אויס, דאסס ער בייא בעאורטהיילונג דער מצות עבען יענע טהיילבעשטימונגען אויססער אוינע געלאסען האבע, דיא יא ערסט צוזאמגעגענאָממען דען מאָטאלבענריפֿה דער מצוה געבען, אונד דיא געראדע פֿאַרהערשענדרע בעשטא:דטהייל דער תורה שבעל פה זינד? (מורה נבוכים ג' כ"ו אונד מ"א) — זינן מוסס ליעגען אין אללען מצות — אונד פֿאַר אללען פֿאָן דענען, דיא ויך זעלבסט אלס ערציעהענד אונד קינדריגען, איר גייסט מוסס ויך ערשליעסען לאסען; זיא גענען ויך יא זעלבסט צייגניסס, דענקמאל, זימבאָל, — וויא, ווענן וויר עס פֿערוכטען? ווענן וויר זיא איינמאל אייפֿאַססטען אלס צייגניסס, אלס דענקמאל, אלס זימבאָל? — דאצו געלאנגטע מאן ניכט. סאנכע וואָללטען אויך ניכט דאצו געלאנגען. דענן עס וואר פֿאַס וועסטען אין גייסט איינגעדרינגען, דער לאַמע אללעס הייליגען, אונד ויך פֿרייטע, עס לאַכערליך צייגען צו קאָנען; אונד מיט איהם איין שטרעבען נאך זינגליכקייט, דאס זיך פֿרייטע, זא וואָדלפֿיילען קיפֿס לאַכטיגער שראַנקען לאָו ווערדען צו קאָנען; — זאָ ריסס מאן דענן ניעדער, דאמיט עס פֿלאַך אונד עבען ווערדע (4).

אונד נון הייטע? נאכדעם נון דיא איינע ווייטע דיעזעס גייכטעס ויך אויך שאָן דינאויסגעלעכט

(4) איין וואָרט איבער מעטהאָדע דער תורה פֿאַרשונג: צווייא אָפֿפֿענגבארונגען ליעגען פֿאַר דיר; נאטור — אונד תורה. פֿיר ביידע גיבט עס נור איינע מעט-האָדע דער פֿאַרשונג. וויא אין דער נאטור דיא ערשיינונגען דיר אלס פֿאַקטא דאשטעהען, אונד דוא נור ריקקוואָרטס געזעצט יעדער איינצעלנען אונד צו-זאמטגעהאנג אללער צו ערשאַהען שטרעכטס; בעווייז דער ווארהייט אָדער פֿיעל

והנה עתה אחרי אשר החלק האחד מהרוח הזה כבר עבר
 ובטל; עתה אחרי אשר שתי ספלנות, האחת לעומת השנית קמו
 גם נצכו בימינו אלה: — האחת תקים ותקבל עליה כירושת נחלה
 את היהדות הבלתי מוכנה להם בתור מצות אנשים מלומדה
 ומבלי כל רוח בקרבה ישאוו בידיהם כגולמים קדושים, מיראתם פן
 יעירו ויעוררו את הרוח; — המפלגה השנית, אשר איזה מהם אולי
 יבקשו בחשק לכב את טובת היהודים, אבל את היהדות יחשבו כחזיון
 בלי רוח וכדבר טוב ויפה רק בעתו וכזמנו, אבל עתה אין כל הפין
 בו — המה יבקשו את הרוח, ולא ימצאוה ועם מיטב כנתנם להיטיב
 ולהעיל ליהודים, הנם בסכנה גדולה, בדרכם אשר בחרו להם
 ובמעשיהם הבלתי רצוים לכרות את המיתר (נערף) האחרון
 בקרבה — סאי-דעת! ועתה, — בעוד יתקרבו אלה הקצוות
 באלפי תכונות, ואשר מזה גנכה לדעת ביותר כי הקשנה עם
 שניהם, — עתה? איזה דרך המוביל אל האשר? הימפיק לתשועת
 ישראל אם נבונן על יסוד פרוד הדעות הזה את בתי הספר ואם נתקן
 (רעפארמירען) את עבודת האלהים? הרוח שהוא יסיד החיים
 הפנימיים יחסר לנו, — ואת הרוח הזה לא תבראו בשום אופן על
 ידי הכרק אשר תמרטו בו את היהדות מעבר החיצון. —

רק דרך אחת תוכל להובילנו אל האשר. במקום הרשע שמה
 יהיה המשפט והדרך האחת היא — לשכוח את ההשקפות והשנוניות
 אשר הנחלנו לנו על דבר היהדות; נקה לנו את מקורי היהדות תגדך
 שים' שמרדשי, נקרא אותם למען השתמש בהם בחיים, נלמדם,
 נשינם נבינם; מהם נקה לנו השקפת היהדות על דבר ה', התבל
 האנושית וישראל, לפי סגת גורלו ותורתו ואת היהדות על ידי השנה
 והכרה עצמותית ולהעלות אותה אל גרם מעלת דעת החיים. — נחל
 עם התנ"ך! עם ידיעת השפה בתהלה, מרוח השפה נכיר את

רוח

לודאי של החלטותיך תוכל להיות עוד הפעם השם בע' בעצמה לבחון את הצוהיך
 והחלטותיך עפ"י חזיונותיה, והכרונה הגבוהה אשר תכונן אליה כבר התחשב לך
 לודאי היא, רק את שתוכל להגיד: כל דבר נמצא כמעט כזה כאלו החלטתך היתה
 אמת ויציב; הלא הוא, כי כל החזיונות הגלים לעיניך יוכלו להתבאר על פי הצוהיך
 ותחת דעתך; וכי באופן אם חזיון אחר עומד לשטן להתלסך, ולזאת עליך ראשונה
 לעשות נסיון ובחינה בחקירה ודרישה על דבר החזיון ההוא, למען יהיה שיוך לשניך,
 כפי היכולת, בכללותו, ובאחרונה, כי גם במקום וכל עוד לא תוכל לתרוד ב-חוק
 ואת דות כל חזיון הנמצא במעל, בכל זאת ישאר החזיון בעצמו בתור מעשה שהוא

הדנאויסגעלעבט; היימע, נאכרעם נון צווייא גענעראציאָנען זיך איינאנדער גענענאיבער: — דיא איינע, דאס אונבעגריפֿענע יודענמהום אלס, מצות אנשים מלומדה" ערעכט, אָהנע דען נייסט, אלס הייליגע מומיע אין האַג-דען טראַנענד, פֿירלעכענד, דען נייסט צו וועקקען: — דיא אנדערע, צום מהייל אין עדלעם פֿייער גליהענד פֿיר דען יודען וואָהל, אבער דאס יודענמהום נור אלס נייסטלעזע ערשיינונג, אלס איינער לאַנגסט צו טראַבע געגאנגענען צייט אנגעקאָריג אַכמענד, — דען נייסט זוכענד אונד ניכט פֿינדענד, — אונד אים בעסטען שמערעכען געפֿאָהר לויפֿענד, דען יודען צו העלפֿען אונד אויף דעם וועגע דאהין דעס יודענמהום לעצטען גערף צו דורכשניידען — אויס אונקעננמיסס! — אונד יעצט, — וואָ אין מויענד שאַטטירונגען זיך אננאָהערנד דיעזע געגענואַמע עבען דארין בעצייגען, דאָס זיא ביידע אים אירטהומע, — יעצט? וועלכער וועג צום היילע? גענוגט עס צום היילע, אויף דיעזען צויעשפֿאַלטיגען גרונד אונזערער שולען צו גרינדען, דען נאָטטעסריענסט צו רעפֿאָרמירען? — אן נייסט, אן דעם איינערן אייגען לעבענספֿרינציפֿ פֿעהלעם עס, — אונד דען שאַפֿעם

סערד דער וואַרשיינליכקייט דיינער אננאָהמען נור וויערער דיא נאָר זעלכער איוס, אן דערען ערשיינונגען דוא דיינע אננאָהמען אויף פֿרעזע צו געהמען האַסט, אונד דיר דער האַסטע פֿאַן דיר צו שריצעלענדע גראַד פֿאַן געוויסטהייט בלייבט, זאָגען צו קאָנגע: עס פֿעהלעט זיך אללעס זאָ, אלס אָב דיינע אַג-גאָהע וואַרד וואָרע; דאָס הייסט: אללע בעאַבאָמטען ערשיינונגען לאַסטען זיך גאָך דיינער אננאָהמע ערקלאָרען; — וויא דאָרום אויך נור איינע ווידערשריע בענדע ערשיינונג דיינע אננאָהמע אונגהאַלטבאַר מאַכט, אונד דוא רעסחאַלב צושאָך אללע דיר נור פֿאַגליכע שפֿאַהרונג איבער דיא דיינער פֿאַרשונג פֿאַרליעגענדע ערשיינונג צו סאַלען האַסט, דאָמיט זיא דיר, וואָ מאַגליך, אין אידעד פֿאַסאַ-ליטאַס פֿאַרליעגע; וויא ענדליך, אויך וואָ אונד זאָ לאַנגע דוא גאָך ניכט גע-זעמץ אונד צוזאַממענדהאנג אירגענד איינער אלס פֿאַקטום פֿאַרליעגענדען ערשיינונג ערשפֿאַהען קאָנגעסט, דיא ערשיינונג זעלכער דאָך אלס פֿאַקטום בלייבט; — גאַנץ זאָ דיא פֿאַרשונג דער תורה. פֿאַקטום איוס זיא אונז וויא היסטעל אינד ערדע; אלס פֿאַקטא ליעגען אידעד בעשטימטונגען פֿאַר אונז; אין דער תורה — וויא אין דער נאָר — לעצטער גרונד: גאָסט; וויא אין דער נאָר, אויך אין דער תורה קיין פֿאַקטום וועגצולייגען, וועגן אויך גרונד אונד צוזאַמענדהאנג ניכט ערשפֿאַהעט; אבער וויא אין דער נאָר, זאָ אויך אין דער תורה גאָסטעס ווייז-דייט נאָצושפֿירען. אידעד בעשטימטונגען דאָרום צושאָך אין אידעדס גאַנצען אויס-פֿאַנגע אלס ערשיינונג אויסצוגעהמען, אונד גאָך אידעדן אידעדן צוזאַמענדהאנג אונטער איינאנדער אונד מיט דעם פֿאַן אידעדן בעשטימטען געגענשאַנדע צו ער-מיסטעלן; דיינע אננאָהמען וויערעראום אן אידעדן בעשטימטונגען צו פֿריפען, אונד דיינע האַסטע געוויסטהייט אויך היער: עס פֿעהלעט זיך אללעס זאָ, אלס אָב דיינע אננאָהמע וואַרד וואָרע. וויא אבער אין דער נאָר דיר דיא ערשיינונג

רוח המדבר ; — אחרי כן נקרא את התנ"ך לא בעד חקירות השפה ,
 הידות מני קדם או למודי המעם הטוב והשעשועים ; רק נלמוד אותם
 ונהנה בהם , לבנות על דים ולכונן ידיעה שלמה ; — ברוח וברעיון
 יחד המלך נשקוף על הטבע , באון ישעיהו הנביא נקשיב את תולדות
 בני אדם , ואז בעין פקוחה , באון קשבת נקנה לנו הלמודים האלה על
 דבר האלהים , התבל , האדם ישראל ותורה . ממקור התנ"ך להבין
 ולדעת במושג נאמן — ואז — ברוח ומושג כזה נלמוד ש' ס' ולהבין
 כי הרוח הזה ימלא את כל ההלכות , אך בידיעה קדומה כי כל אלה
 לקוחים מספרי התנ"ך , ובהגדות לא נראה רק אמרות הרוח הזה
 העטופות בתמונות ובציורים מכוסים , ואז מבלי הכמא את אשר יחשוב
 האחד או השני את למודך זה , מבלי הכמא , אם לא תוכל ברוחך
 הפשוט , להתנוצץ כנדולי המפללים , אשר לא באמת ובחיים יסודם ;
 מבלי הכמא , אם לא תוכל לחדור בתוך המערכות שהנה להיהדות רק
 ידיעות עזרות לחקירה עצמותית , מבלי הכמא , אם לא תוכלו לנחול
 כבוד מדומה ; למדו היטב לאור באור האמת , להחם את הלבכות
 ולעלות במעלת החיים , — וכאשר תגיעו אל המעלה הזאת או תשינו
 ותבינו את מנת ישראל ותורתו ואת החיים בתור חתם תכנית תורה
 כזאת המלא רוח על כל גדותיה ! רוח אחד בכל ! מבנין הלשון והשפה
 עד בנין פעולות החיים — רוח אחד — שפע רוח אלהי ממעל ! —

זאת היא הפעולה הנאמנה בעד תלמידי הכמים ! אבל תוצאות

דעת

(פאקטום) ; — כמו כן בחקירת התורה : היא נמצאה בפועל כמו השמים והארץ ;
 בתור מעשים שהם (פאקטען) , שונחים לפנינו חקיה ומשפטיה ; בתורה כמו בסבע
 הסבה הראשונה : ה' ; כמו בסבע כן בתורה , לא נוכל לכפור בדבר שהוא בפועל ,
 אף כי לא נוכל לדעת ולהבין את הסבה והיחס ; אבל כמו בסבע כן בתורה
 עלינו לחקור חכמת ה' , להשיג ולקבל את משפטיה בתחלה כהקיסם הכללי
 בתור חיון , ולמידם ניעד את היחס והקשר האחד עם השני ועם הענין הגיער על
 פיהם ; לבנות את התלמוחך עוד המעם על פי המשפטים האלה והתוצאה הנראית
 שלך הנאמנה ביותר גם כוח : הכל הוא כאלו החלמתך היתה אמיתית . אכן כמו
 בסבע ישאר לך החיון בתור מעשה שהוא (פאקטום) אם גם לא תבין ותכיר אותו
 היטב לפי יסודו ויחוסו , יען מציאותו איננה תלויה בחקירתך רק בהגך : כן גם
 לפניך משפטי התורה בתור חוק , גם אם לא חקרת ודרשת ומצאת יסוד ויחס
 להם , ומלאה העוק איננה תלויה בתנאי החקירה ; רק החוקים תחת חלק העדות
 אשר תכליתם הכרה וחיי הרגש , חמה ישארו בעצם בלי שלימות אם יהיו בלי
 חקירה והתבוננות כזאת . —

שאַפֿעט איר ניםמער דורך פּאָלירען דעם אייססערען ראהמענס. —
 איינע וועג ניכט עס צום היילע; — וואָ געווינדניגט ווארד, דא
 מוכס דיא זיהגע בעגינען, — אונד דיעוער איינע איזט — פֿערנעסען
 דיא העראבגעערבטען אנויכטען אונד ניכטאנויכטען איבער יודענטהום;
 נעהמען דיא קוועללען דעם יודענטהומס ש"ס, תנ"ך, מדרש, זיא פֿיר דאס
 לעבען געלעוען, שמודירט, בעגריפֿען; דארויס יודענטהומס אנויכט גע-
 שאַפֿט איבער גאַטט, וועלט, מענשהייט, ישראל נאך געשיקק אונד
 לעהרע, אונד דאס יודענטהום אויס זיך ערקאנגט, אויס זיך בעגריפֿען,
 אויס זיך צו איינער וויסענשאַפֿט דער לעבענסווייהייט ערהאַבען. — מיט
 תנ"ך בעגאַנגען! מיט שפראַכעננמיסס צוערסט! אויס דעם גייכט דער
 שפראַכע דער גייכט דער שפּרעכענדען געשאַפֿט; — תנ"ך דאן ניכט
 פֿיר שפראַך=אונד אלטערטהומס פֿאַרשונגען אָדער געשמאקסטעהעאַריען
 אונד אמוזעמענט געלעוען; — שמודירט, צום אויפֿבו איינער וויסענשאַפֿט
 שמודירט, — מיט דודישעם זינגע נאמור אנגעשוים, מיט ישעיאמישען
 אָהר געשיכטע פֿערנאַכטען; אונד דאן, מיט אלוף געוועקטעם אוינע,
 מיט אלוף נעאַפֿענטעם אָהרע איבער גאַטט, וועלט, מענש, ישראל
 אונד תורה אויס תנ"ך דיא לעהרע געשאַפֿט, צום בעגריפֿף געבראכט, —
 אונד דאן — מיט דעם גייכטע זאָלכען בעגריפֿעס ש"ס שמודירט, ניכטס
 אלס אין הלכה אויס איינאנדערלענגונג דיעועס בעגריפֿעס, אבער איהן אויס
 תנ"ך פֿאַראויסזעמצענד, אין אגדה ניכטס אלס אין בילד פֿעהרזילטער
 אויסשפּרוך זאָלכען גייכטעם, — אונד דאן, — אונבעקימערט, פֿיר
 וואס אייער שמודיים דיא איינען, פֿיר וואס דיא אנדערן עס האלטען,
 אונבעקימערט, אָב איהר נון אין אייערס גייכטע דיא איינפֿאַהייט ניכט
 מעהר צו גלאַנצען פֿערמאַגעט אונטער דען העראַען שפיטצפֿיניגער, אבער
 דער ווארהייט אונד דעם לעבען ניכט אלס ציעל הולדיגענדער דיספּו-
 טאציאָנען; אונבעקימערט, אָב איהר נון ניכט אין דען איינצעלנען דיס-
 ציפֿלינען, דיא איהר נור אלס הילפֿסוויסענשאַפֿטען פֿיר אייערע אייגענע
 דורכפֿאַרשט, צו גלאַנצען פֿערמאַגעט, — אונבעקימערט, אָב איהר נון
 אונטוויגליך ווערדעט פֿיר שיינפֿאַללע פּראָזענטאציאָן; — איהר לערנעט אייך
 צום ליכטע דער ווארהייט, צור וואַרמע אונד האָהע דעם לעבענס,
 אונד

אלס פּאקטום ראשערהט, וועגן דוא זיך אויך נאך ניכט נאך גרונד אונד צו-
 זאמענהאנגע ערקאנגט האסט, איהרע עקסיסענץ ניכט דורך דיינע פֿאַרשונג
 בעדינגט איזט, זאָנדרען אומגעקעהרט; זאָ שטעהען דיר אויך דיא בעשטימטונגען
 דער תורה אלס געזעץ דא, האַטטעסט דוא אויך נאך פֿאַן קיינער גרונד אונד
 צוזאממעהאנג ערפֿאַרשט, אונד דיינע ערפֿילונג איזט ניכט דורך דיינע פֿאַרשונג
 בעדינגט; נור דיא געזעטצע דער קאטעגאָריע ערות, אלס ערקעננטניס אונד
 געפֿיהלסלעבען ערציעלענד, כלייבען וועזענטליך אונפֿאַללאַקאמען אָהגע זאָלע
 פֿאַרשונג.

דעת כזאת בחיים, אם נטעניה על ידי בתי ספר! בתי ספר בעד יהודים! להנך את ילדי בני ישראל להיות יהודים, בני ובנות היהדות, כפי אשר למדתם להשיג אותה, לכבדה ולאהבה כהיי חייכם; — שפת התנ"ך כמו שפת ארץ מולדתכם להכיר אותן לאשורן, ללמדן להנות בשתי השפות גם יחד, לאמן את לבם אל הרגש ואת רוחם לחשוב ולהתבונן, לתת להם כתבי הקדש לתורת החיים ולהבשיר אותם, כי יקשיבו דבריהם ויקימו ויקבלו אותם לשמור ולעשות, — לפקד את עינם, להביט על התבל ומלואה מסביב למו כי היא תבל ה', ואת עצמם בתור עבדי ה'! לזרות למו און לשמוע בתולדה, כי היא תורת החנך של כל האנשים לעבודת אלהים כזאת, — ולתורות אותם או מהתורה והשי"ם למען יקרו את התוצאות מהם לכונן את החיים ע"י עבודת אלהים הרוחנית הזאת ולהשיג ולכבד ולאהוב אותם, עד כי ישמחו על שם יהודי ועל החיים הנוסדים על שם כזה, מבלי הבט על הלעג והמחסור אשר יסבלו על ידו. — גם ילמדו בבית ספר החיים כזה למודים כאלה, אשר בקרב הימים יהיו משען לחכם, כמו לפנים, אשר כל אלה היו רק אמצעים בעד החיים ולא התכלית; — ללמדם, כי ערך החיים איננו לא לפי המצב, העושר, הוזהר החיצון, רק לפי ערכם הפנימי לשם תעודתם להיות עובדי אלהים; ולא להכניע את חובות שם תעודתם תחת דרישות התשוקה, החסדה, התאוה והשעשועים, אך נהפוך הוא; — ואז — עד אשר בתי בני ישראל יבנו מבני ובנות ישראל כאלה, — לבקש ולהפציר בבתי הוריהם לכל יפריעו את פעולות בתי הספר, לכל יקטפו ולכל ימיתו בקרת רוח או ברוח בער את הנטיעים הרכים ברוח בניהם, — להפיה גם כן רוח נדיבה כלב ההורים ובמקום אשר נמנע הוא לפעול השנה נאמנה — למצער להשתדל כי יוקירו ויכבדו הדבר, — האם על ידי זה לא ישתנה ישראל לטוב? —

אחרת תהיה בישראל; את זאת יוכיח לנו זמננו באותות ובמופתים. — אל תביט כה בעצבון רוח ידידי ורעי; — הן אמנם חזמן יפיל אימתה ופחד כהפחד של שעת חבלי לדה. אבל הפחד הזה בבית אשה יולדת טוב משלות השקט, אבל בלי שמתח ובלו תקוה, בבית אשה עקרה. — ולוא גם יארך זמן חבלי לדה כדורנו וכדור בנינו ואולי גם בתקופת חיי נכדינו; הלא דור רביעי ישמח על הילד יולד לנו, אשר יראת אור וחיים נאמנים. שם הילד הזה יהדות מכרת את עצמותה! הזמן ישא בקרבו

— אונד ד'רטהין געלאנגט, — ווערעט איהר ישראל-ס געשיקק אונד לערע בעגרייפֿען, אונד דאס לעבען אלס אבדרוקק זאָלער לערע, דורך אונד דורך מיט גייסט ערפֿיללט! — איין גייסט! אין אללעס! פֿאָן דעם בוי דער שפראַכע בוי צום מהאמענבוי דעם לעבענס — איין גייסט, — אנגעווערט פֿאָם גייסטע דעם אללאיינען!

דאס וואָרע ווערק פֿיר דער וויסענשאַפֿט יינגער! אבער נון דיא רעזולטאמע זאָלער וויסענשאַפֿט דאנן אין דאס לעבען — דורך שולען פֿערפֿלאנצט! שולען פֿיר יודען! דיא יונגען שפראַכסלינגע אייערעס פֿאָל-קעם ערצאָגען צו יודען, — צו זאָגען אונד מאַכמען דעם יודענמחוסם, וויא איהר עם ערקאנגט אונד בעגרייפֿען אונד אַכמען אונד ליעבען געלערנט אלס דאס לעבען אייערעם לעבענס; — דיא שפראַכע תנ"ך-ס, וויא דיא שפראַכע איהרעם לאנדעס, איהנען אייגען, אין ביידען זיא דענקען גע-לערט, איהר הער'ן דעם פֿיהלען, איהר גייסט דעם דענקען צו ערצאָ-גען, דיא שריפֿמען תנ"ך-ס איהנען בוך דער לערע פֿיר דאס לעבען, אונד זיא פֿאָהיג, דאס לעבען הינדורך איהר וואָרט צו פֿערנעהמען, — איהר אויגע געאָפֿענעט צור אנשוואונג דער וועלט אום זיך אלס איינער נאָממעסוועלט אונד איהרער זעלבסט אין זאָלער נאָממעסוועלט אלס נאָממעסדיענער! איהר אָהר דער געשיכטע געאָפֿענעט אלס דער ערצייג-הונג אללער מענשען צו זאָלעם נאָממעסדיענסט, — אונד איהנען דאנן אויס תורה אונד ש"ס אין רעזולטאמען איהר לעבען נון אלס זאָלך דורך אונד דורך גייסטערפֿיללטער נאָממעסדיענסט אויס איינאנדער געלענט, אונד בעגרייפֿען, אַכמען, ליעבען געלערט; דאסס זיא זיך פֿרייען דעם נאמענס „יודע" אונד דעם לעבענס אויס זאָלעם נאמען, מיט אללעס האָהן אונד אללער ענטבעהרונג; — אונד איהר אונטערריכט צום בראָדערווערב איינגעריייהעט אין זאָלע לעבענשולע, וויא איינסט דער בראָדערווערב אין דאס לעבען, אלס מיטטעל דער לעבענסערפֿיללונג, ניכט אלס ציעל; — זיא דעם לעבענס ווערטה ניכט נאך שטאנד, נאך רייכטדום אונד גלאנג עאָטצען געלערט, זאָנדרען נאך איינערעם לעבענסגעהאלט ערפֿיללטען, נאָממע ריענענדען בערופֿס; — ניכט דיא פֿאָרדערונגען איהרעם בערופֿס דען אנפֿאָרדערונגען דער ווינליכקייט אונד געמאָכליכקייט אונטערגעאָרדנעט, זאָנדרען אומגעקעהרט; — אונד דאנן, — בוי ישראל-ס הייזער אויס זאָלען ישראל-ס סאָהגען אונד מאַכמען ערבויעט זינד, — געפֿלעהעט, געבעט-מעלט אין דען הייזערן איהרער עלטערן, דאסס זיא ניכט שמאָרען דאס ווערק דער שולע, ניכט מיט אייויגעם אָדער דומפֿען גייסט צערקניקען אונד מאַרמען דיא יונגען שפראַכסען אין איהרער קינדערגעמיטה; — דאס שלומבערענדע ערלע אויך אין דער עלטערן ברוסט אנגעפֿאכט, אונד וואָ בעגרייפֿען ניכט מערד מאַגליך, — דאָך אַכמונג ערציעלט, — אונד עם מיססטע ניכט אנדרעס ווערען אין ישראל? —

בקרכו ערובה בטוחה בעד זה, הלא היא ההשתדלות: לחשוב מחשבות, להשיג ולקלוט ברוח את הדבר שעלינו לכבד. הבה! אם יכיר או הרוח את השתדלותו, כי היא בלי יסוד ובלי תכלית, אם יכיר, כי שוא מעשהו לכבד ולהוקיר עד למותר את משאלות לבב בן רגע, אם יקנה לו הידיעה, כי עליו לבנות את החיים רק במושג האמת הפנימית; — אז יתעורר אל השאלה: מה אני בתור איש יהודי? מה היא יהדות? ופתרון השאלה הזאת לא יקחו לסו עוד מכסא ההוראה ומספרי החכמים האינם יהודים, אשר לא ידעו ולא יכירו את היהדות בעצם תכונתה, אשר יאמינו, כי בזה אשר יקיימו ויכניעו את הלך התורה ברוח, יבנו את תורת עצמם על משואות מפלגת; גם לא מספרי חכמי הדת (רעפֶאָרסער) בעד פניות צדדיות בזמננו זה, ולא מספרי חכמי היהודים אשר בחרו ליהדות מעמד ומצב מחוץ ליהדות; רק ילכו אל מקור היהדות, אל ספרי התנ"ך והש"ס — וההשתדלות הזאת אחת: מושג החיים מסקור היהדות' ולהשיג את היהדות לחנוך החיים, ובהמציאנו את ההשתדלות הזאת לפועל — תנהל אותנו אל הסטרה, להראות את האמת ואשר יסוד לסו בחיים כי אמת וחיים הם, לפי הכלל העתיק יומין, אבל לדאבון לכבנו כבר נשכח. ללמוד וללמד לשמור ולעשות! —

ואתם המחזיקים עוד בכרית היהדות וההפצים ביקרה אשר הנהלתם לכם כל דבר מהרגל ואשר על ידי ההרגל תחשבו להנחילה נ"ב לבניכם אחיכם, מי יתן ותפקחנה עיניכם ותבירו לדעת, כי רק על ידי הרוח תוכלו להנחילה, וכי עליכם למצער להושיט לבניכם ולבנותיכם את הספרים, ספר התורה, הנביאים והכתובים, עד כי הרוח האצור בהם יהיה להם מאיר נתיב ומטה עון בחיים; — ואתם נדיבי עם אנשי לב בין אלה אשר ידמו לפעול בעד אשר היהדות, מי יתן ותשימו לב לדעת, כי לא זאת היא להיים תוצאות לעזור, כי יסירו מיד ורגל רק את הכבלים ולשום ליות הן בבגדי תפארה לפאר את מראיהם בחוץ, מי יתן ותעצרו את ידכם אשר הנפתם לחרום ולנתין, ותבחנו מראש, אם לא יכלכל הבנין הזה בתוכו קדושה, נצח, היום ואמת, כי יען הבנין הזה אשר מאבק שנות מאות לא נפר מראוהו הנאמן, עוד תחשבו כי אין שוח, רק להניף עליו גרון; מי יתן ותפנו מכתיכם אליו עוד הפעם ותבחנו את הדבר אשר הפכתם לו עורף, — האם אשם הוא הדבר, האם מפני זה יכולע לי, יען וביען כי נושאי דגלו בהיותם מכוסים באבק שדי המערכה, ללחום

עם ווירד אנדרסם ווערדען אין ישראל ; דאצו פֿהרם אונאבוויובאר אונזערע צייט. — זעהען וואו זיך ניכט זאָ דיסטער אן , מיין פֿריינד ; — זי איום אָנגעמליך וויא דיא קרייזענסשמונדע איינער געבאָרערין. אבער בעסער דיעזע אנגעס אין דעם הויזע איינער געבאָרערין , אלס דאס אנגעס , אבער אויך פֿריידע-אונד האָפֿנונגסלאָזע הויז דער אונפֿרוכטבארען . — מאַג אימערדין דיעזע צייט דעם קרייזענס אונזער , אונזערער קינדער , וועגן זי וואָללען , אונזערער ענקעל לעבען נאָך איבערדויערן ; זאָ ווערדען דיא אורענקעל זיך פֿרייען דעם זיך אן דאס ליכט אונד אן דאס לעבען גערונגענען קינדעס ; זיין נאמע איז : „זיך זעלבסט בעגרייפֿענדעס יודענטהום !“ — איינע בירגשאפט טראַגט דיא צייט דאפֿיר , זי איום דאס שמרעבען ; דענקען , בעגרייפֿען , מיט גייסט ערפֿאססען צו וואָללען , וואס מאַן אכטען זאָלל . וואָהלאן ! וועגן ערסט דער גייסט דאס פֿערנעב-ליכע זיינעס גרונד-אונד ציעללאָזען שמרעבענס , דעם אונטערהאנדעלענס מיט איבערשעמטצען אנפֿאָרדערונגען דעם פֿליכטיגען אויגענבליקס ער-קאנט , — איינגענאנגען איום אינס בעוואוסטזיין , נור אויף בעגרייפֿען אונד אויף אינגען ערפֿאססען וואהרהייט וויא דאס לעבען צו ערבויען ; — דאן ווירד ער ערוואכען צו דער פֿראגע : „וואס בין איך דעגן אלס יודע ? וואס איום יודענטהום ?“ , אונד ווירד דיא לאָזונג דיעזער פֿראגע ניכט מער זיך האָלען פֿאן דען לעהרשטיהלען אונד שריפֿטען ניכט יודישער , דאס יודענ-טהום אָפֿט נור דורך איין צערגלאז קעגנענדער געלעהרמען , אונד דיא צום טהייל תורה אונד יודענטהום אים גייסע פֿערניכטען צו מיססען גלויבען , אום זיך דאס אייגענע צו ערבויען ; ניכט אום דען שריפֿטען פֿיר אייסערע ריקקייכטען ארבייטענדער רעפֿארמאטאָרען דער צייט ; ניכט אום דען שריפֿטען איהרען שטאנדפונקט אייסער דעם יודענטהום ערוואָהלענדער יודישער ווייזען ; זאָנדערן זי א ווערדען וואנדעלן צור אורקועללע דעם יודענטהומס , צו תנ"ך אונד ש"ס — אונד דיעזעס איינציגע שמרעבען : בעגרייפֿען דעם לעבענס אום דעם יודענטהום , אונד דאס יודענטהום אלס אינשטימוט פֿיר דאס לעבען צו ערפֿאססען , דיעזעס איינציגע שמרעבען נור מיטגעבראכט — ווירד פֿיהרען צום ציעלע , דאס וואהרע אונד לעבענהאלטיגע אלס וואהר-הייט אונד לעבען צו ערצייגען ; נאך דער אוראלטען , אבער ליידער פֿער-געסענען רענעל : „ללמד תלמד לשמור ולעשות —

אָ , דאסס אייך אללען , דיא איהרעס נאָך טריי מיט דעם יודענטהומע מינג , דאס איהר אום געוואָהנהייט ערעבעט אונד דורך געוואָהנהייט וויעדער צו פֿער-ערבען געדענקעט , דאסס אייך דיא אויגען אויפֿגינגען , אונד איהרעס ערקעגנעמעט , נור דורך דען גייסט קאָנגט איהר עס פֿערערבען ; — אונד דאסס איהר אייזערען זאָגען אונד טאָכערען מינדעסטענס רייכט דיא שריפֿטען , דיא שריפֿטען דער תורה , דער נביאים אונד כתובים , דאסס איהנען דער גייסט , דער דא וועהרעט , לייכטע אונד שמאב ווערדע אים לעבען ; — אָ , דאסס איהר עדעלן אונטער

ללחום נגד עוני וצרה, אם אך במכסה אבק יכלו להצילו, האם נחפוץ בעת אשר בהסדי הזמן נתנה לנו התעודה לנקות מעלינו את האבק, לבלי להוקיר ולכבד את העמל והתלאה והמלחמה לפנים — עד כי כלא יתקשב לנו הטורח לטהר את הסגולה בעדנו, ולבתון אותה לדעת על מה זה ועל מה זה לחמו אלה בעדה; — להחזיק בה ביותר רק במראה החיצון המכוסה באבק, אשר מפני כי מכוסה הוא באבק להשליכוהו בלה, — להשליך את הסגולה ככלי אין חפץ בו, אשר למענה הקריבו אבותינו חיים, רכוש, תופש ושמתת החיים?? — אם — אך, בנימין אהובי, הנני שוכח, כי רק השמים ישמעו את משאלות לבבי אלה, כי רק הנליון הזה יראה אותך ואזניך תשמענה את קולך, — שוכח אני כי כותב אני רק אליך. — אמנם אור, אמת וחיים יצאו מזמן הנסיון הזה; על זאת תוכל לסמוך ידידי היקר, ואז, גם אתה כבד תכבד באופן אחר, את הדבר אשר בעת אחרת התאוננתי גם אני עמך, הלא הוא על המצב של הענינים הרוחניים בעמנו, אשר למראה עין אין כל עצה ותוחלת לה בלי בתי פקידות, בלי איש רם המעלה עמוד התקן (אויטאריטעט) שנוכל לסמוך עליו, וכי הכל רק השתדלות יחידים, עד כי בהתאמצות התקונים בעבודת אלהים, שנראתה כציר אשר עליו ינועו, נהפכה לשלל צבעים, עד כי היהודי הנוסע במחוזות אשכנז מצא אותה בכל ערה וערה בתכונה אחרת מרעותה; האם אינך רואה גם בזה את הטוב האצור בו ?

ברור לי הדבר, כי אין איש מהחיים אתנו כלנו היום אשר ישיג את היהדות כשהרתה ובאמתתה; — הכיטה נא וראה את שני ההשקפות אשר לכל אחד, הבאות במכע הענין, בעוד כל רב יחפוץ לסלול לו דרך, באין בית ספר אשר יחונך על פיה לזה; זכר נא ביחוד, כי חיים אנחנו בזמן חבלי לדה; ואם כן רק לאסון יתקשב אם יופיע עתה גאון הדור ליסד איזה דבר ליסוד מוסד; יען באופן כזה חבלי היולדה יארכו עדי עד! אף אם יבחרו אנשים לזה, אם מצד אחד, יפריוו על המדה, ואם כלולים יחד, הלא יכבדו ויעריצו לעולמים רק חצי דבר ויעצרו בעד זרם ההתפתחות אשר רק הוא בהגיעו לתכליתו יביא לנו סיים חיים; אבל אם ישאר הדבר כאשר הנהו עתה, את אשר יוליד הזמן אותו ימחה ויניח מקום לבנין רם ונשא אשר נחכה לו. — בחשבי לדעת, לוא בזמן שאחרי הרס ב"ם לא נדרש היתה שמירה מעולה, להחזיק את היהדות באלק המעשה, להפריע השתדלות של התנגדות הקצוות, כי אז זה כבר לפני

דענען, דיא יעמצט טהאָמיג צו זיין מיינען פֿיר דעם יודענטהיכס הייל, אָ, דאסס איהר עם בעדאָכטעט, דאסס עם ניכט לעבען ערצייגען הייססט, פֿאָן האנד אונד פֿוסס נור פֿעססעלן לאָזען צו העלפֿען, אונד דען שמקק דער קליידונג, דיא ערשיינונג אים אייסערן צו ציערען; דאסס איהר אנהעלעטעט דיא צום ניעדעררייסען ערהאָבענע האנד אונד ערסט פֿריפֿעטעט, אָב ניכט הייליגעס אונד שויגעס אונד לעבען אונד ווארהייט האלמענדעס דאס געביידע בירגט, דאס, פֿאָס שטויב דער יאהרהונדערטע אונקעננטליך גע- וואָרדען, אייך נור דעם אקסמטרייכעס ווערטה נאָך שיינט; דאסס איהר הינווענדעטעט דען אבנעוואנדעטען בליקק אונד ערסט פֿריפֿעטעט, — וואָפֿאָן איהר אייך ווענדעט. — איזט עם דער זאכע שולד, וואָלל עם דיא זאכע ביסען, דאסס איהרע טראַגער, זעלבער פֿאָס שטויבע דעם קאמפֿלעלרעס געגען דרוקק אונד עלענד בעדעקקט, נור שטויבעדעקקט ויא רעטטען קאָננטען? וואָללען וויר, דענען דער צייטען מילדע דיא איפֿנאבע ועטצען וואָללעט, אבצוויישען דען שטויב, זאָ וועניג אכטען יענער מיהען אונד קאָמפֿע, דיא וויר עם — ניכט איינפֿאל דער מיהע ווערטה האלמען, פֿיר אונד דאס קליינאָד צו זייבען, אונד צו פֿריפֿען, וואָפֿיר יענע געקאָמפֿט; — פֿיעלעטער, אונד נור אן דאס אייסערע האלמענד, — עם שטויבעדעקקט, — אונד ווייל עם שטויב- בעדעקקט איזט, — ווענווערפֿען, — וויא ווערטהלאָז ווענווערפֿען דאס קליינאָד, פֿיר דאס דיא פֿאָטער לעבען אונד נוט אונד פֿרייהייט אונד אללע פֿריידען דעם לעבענס געאָפֿערט? — וואָלל — דאָך, מיין בניסין, אייך פֿערנעסעט, דאסס נור דער היממעל ריעזע ווינשע האָרט, נור דיעס פאפיער ויא זיע- חטט, אונד נור ויא ויא האָרען ווערדען, — אייך פֿערנעסעט, דאסס אייך נור איהנען שרייבע. — — ליכט אונד ווארהייט אונד לעבען ווירד זיך ערצייגען אויס ריעזער צייט דער פֿריפֿונג; דאראן האלמען ויא פֿעסט, מיין פֿריינד, אונד דאן ווערדען ויא אויך אנדערס ווירדיגען, וואס אייך זאָנט אויך מיט איהנען בעדויערעטע, דען שיינבאר ראטהלאָזען צושטאנד ריעזער גייסטיגען אנגעלענענהייט אונדערעס פֿאָלקעס; קיינע בעהאָרדע, קיינע אויטאָריטאָט, אללעס נור בעשטערעבונג פֿאָן איינצעלען, אונד אין דיע- ועם רעפֿאָרמאציאָנסשטרעבען באלד דער נאָטטעסדיענסט, אום דען זיך אללעס צו דרעהען שיינט, זאָ בונטשעקקיג, דאסס איין יודע רודך דייטש- לאַגרס גייען ריווענד באלד אין יעדער געמיינדע איהן אנדערס פֿינרעס; — זעהען ויא ניכט, ויא אייך דאס זיין נטעס האט?

אייך בין עם איבערצייגט, דאסס קיינער פֿאָן אונד אללען, דיא וויר יעמצט לעבען, דאס יודענמהוט אין ווינער ריינהייט אונד ווארהייט ער- פֿאָסט; געחטען ויא דאביי דיא ריווערנענץ דער אנויכמען, דיא אויך נאטירליך איזט, דיא פֿאָסט יעדער ראכבינע זיך זעלכסט דען וועג באהענען מיט אונד קיינע שולע איהן ליימעט; גערענקען ויא איבערהויפט, דאסס וויר ערסט אין דער צייט דעם קרייווענס זינד; זאָ וואָרע עם יא אונגליק- ועליג

לפני שנות מאות, על ידי הקלוקולים באו לידי הבנה והתבנה, ואנחנו כבר היינו עתה את אשר נוכל להיות רק אחרי שנות מאות אחריו; לכן אברך את זאת, כי מאוני המשקל עתה תלויים עוד חפשי ורק יד ה' תחזיקם, ורק השתדלות הרוח תוכל להביא את שווי המשקל בהם ואין כל שלמון ותקיפות, אשר יוכלו להכריע ולהפריע את תנועתם; — לוא נפריע את התנועה, כי אז נכדינו יעמדו במצב שנעמוד אנחנו! — האם נפחד בעדם כי לא יוכלו עמוד בפני הזמן המפיל אימתה ופחדו? — יתנועעו מאוני המשקל! כל אשר יוסיפו להיות תלויים בחופש וכל אשר יוכלו לשקול בדיוק רב באחרונה אמת וחיים, מחויב להיות, כי עתה כיוסר תעלינה ותדדנה כפות המאזניים. — ואם באחרית הימים תהדולנה כפות המאזניים להתנועע עוד, ובאור נונה יופיע הרוח בישראל, אשר ישיג את עצמותו, מנת גורלו ותורתו, וקרנים מידו לו לחדור אברי נופו ויוציא לפועל חיים כאלה, — ואז כאשר ישלים גם הענף מעץ ישראל את מלאכותו ובמלחמתו יפעל תכונה אחרת בחוג האחים האינם יהודים, ושם יכוננו מבטם חפשי אל האל היחיד והידיעה וההכרה מעצמת כח המוסר והמדות שתגברנה חילים על כל המפריעים אשר קמו גם נצבו להחשיך ולהעכיר את מבטם ולרופף את כהם, ואז, — גם ספר התולדה עם סוף למדו יחדור בכל הרתות — — —

הבה נשיג ונבין את זמננו, בנימין יקרי; — וכל אחד בכח הרוח הנתן לו יסלול לו דרך המוביל אל המסרת כחונן גדול או קטן. — ואם גם אלפי אנשים יתיאשו מדבר החיים והאור, אם גם אלפי אחינו יבדלו ממנת גורל ושם ישראל, אשר זה כבר התנצלו מחיים כאלה; — דבר האמת לא יספור את מספר נושאי, — וגם אם אחרון על עפר יקום, — יהודי אחד וספר התורה בידו, — תורת ישראל בלבו ואור ישראל ברוחו, גם זה האחד בינו; — תקת ישראל לא תאכז לעולם; כאשר ישראל נזר לבשת ויאכז דרך תעודתו, חפץ ה' האל המיוחד למסור את מנת גורל ישראל ותורתו אל משה עבדו, וגם אלינו קורא תוזה יה אם נירא ואם נתת:

(ה) הביטו אל צור הצבתם
ואל מקבת בור נקרתם!

זעליג, ווען יעצט איינע אויפאָרימאָם עמוּאם בעגרינדעמע; זיא ווירדע
 נור וועהען פֿערשוויגען! דענן ווּיא אויך דיא מאַנגער געוואָהלט, ווענן איינ-
 זייטיג, זאָ ווערדען ויא איינע עקסמאוואנאנץ, ווענן געמישט, זאָ ווערדען
 זיא איינע האלבהייט פֿערשוויגען אונד דען שמראָס דער ענטוויקקעלונג
 העכמען, דער נור, ווענן ביו צו זיינעם ציעלע געלאנגט, ריינעס לעבענס-
 וואססער ברינגען ווירד. זאָ אבער, וואס דיא צייט געבאָרען, ווירד דיא
 צייט פֿערווישען, אונד שמעטס רוים בלייבען פֿיר דען האָהערען בוי, דער
 אונדער ווארמעס. — דענקע איך מיר, ווּיא, ווענן אין דען צייטען נאך מאי-
 מאַנידעס ניכט דיא ערנסטע זאָרגפֿאלט אום ערהאלטונג דעם יודענמהומס
 אין אייסערער פראקסיס עם נאָמהווענדיג געמאַכט האָטמע, געענעוויטיגע
 בעשמערעבונגען צו העכמען, ווּיא דאנן שאָן פֿאָר יאהרהונדערטען דער
 גייכט דורך זיכאויסלעבען צור בעזאָנגענהייט געקאָמען אונד וויר יעצט
 שאָן האָרען, וואָ וויר ערסט אין יאהרהונדערטען זיין ווערדען; זאָ מוסס איך
 עם יא נור זענען, דאסס יעצט דיא וואגע נאנץ פֿריי האָנגט, נור
 פֿאָן נאָט געהאלטען, נור גייסטעסבעשמערעבונגען זיך דאס גלייכעוויכט
 עררינגען ווערדען, אונד קיינע געוואלט איהר שווערדס דארין ווערפֿען קאנן,
 צו העכמען דיא שווינגונג. ווירדע זיא וויערער געהעכטט, אונזערע אורענקעל
 היעלמען, וואָ וויר. — זאָלמען וויר אונז שייען, פֿיר זיא דיא צייט דער
 באַנגיקייט צו בעשמעהען? — לאסמען זיא זיא שווינגען דיא שאלע! יע
 פֿרייער זיא האָנגט, אונד יע געלימערטער זיא אס ענדע נואהרהייט אונד
 לעבען וואָגען ווירד, אום זאָ אויפֿפֿאללענדרער מיסס באלד אין האָהע אונד
 ניעדרערע יעצט דיא שאלע זיך שווינגען. — אונד ווענן זיא נון איינסט
 אויסגעשוואונגען דיא שאלע, אונד ליכטיג דאשמעהעמ אין ישראל דער
 גייכט, דער זיך אונד זיין געשיקק אונד זיינע לערער בעגרייפֿט אונד
 אללע זיינע גליעדער דורכֿרינגט אונד זאָלכעם לעבען ערצייגט, —
 אונד דאנן אויך דער פֿאָן ישראל אויסגעגאנגענע שפראַססלינג זיינע באָט-
 שאַפֿט פֿאָלבראכט, איין קאמפֿ אנדערער ארט אים קרייזע אונזערער
 ניכטיידישען ברידער אויסגעקאָמפֿט זיין ווירד, אונד דאָרט דער פֿרייע
 הינאויפֿבליקק צום אללאיינען אונד דאס בעוואוסטזיין וויטמליכער קראַפֿט
 זיענרייך ניעדערענקאָמפֿט האבען ווירד, וואס דען בליקק צו אומרוג-
 קעלן אונד דיא קראַפֿט צו פֿערניכמען געדוראָהעמ, — אונד דאנן אויך
 דאס בוך דער געשיכטע מיט זיינער שלוסלערער אללע גייסטער דורכֿ-
 דרינגט — — —

בעגרייפֿען וויר אונזערע צייט, מיין בנימין; — אונד יעדער מיט
 דער קראַפֿט דעם גייסטעס, זאָ פֿיעל איהם פֿערוועהען, פֿאָרדערע דען
 וועג צום ציעלע, אין קליינערעם אונד גראַסערעם קרייזע. — אונד
 ווענן אויך שווענדע זיא אויפֿגעבען דיא זאכע דעם לעבענס אונד דעם
 ליכטעס, ווענן אויך שווענדע זיך לאָזאגען פֿאָם געשיקקע אונד פֿאָם
 גאמען

הכימו אל אברחם אביכם ,
 ואל שרה תדוללכם
 כי אחד קראתיו ;
 ואברכתו - וארכתו !

ויהי כמזב , בנימין אהובי , התחנך להיות כמעלת איש
 כזה , ויהי כמזב .

נאמען ישראל, דעססען לעבען זיא לאַנגסט שאַן אבגעוואָרפֿען, — דיא זאכע דער ווארהייט צאָהלט ניכט דיא צאהל איהרער טראַגער. — אונד ווענן אויך נור איינער בלייבט, — אין יודע מיט דעם בוכע דער לערע אין דער האנד, — ישראל-ם לערע אים הערצען, ישראל-ם ליכט אים גייסטע, — אויך דער איינע געניגט: — ישראל-ם זאכע בלייבט אונפֿערלאָרען. — אלס ישראל אונפֿאָהני/געוואָרדען וואר פֿיר זיינען בערוף, וואָללטע דער אללאיינע ישראל-ם געשיקט אונד לערע אויף דעם אללאייניגען משה דורכגעטראגען זיין לאססען: — אונד אויך אונד רופֿט, — ווענן וויר עטווא צאגען מאַכטען, — דער פראַפֿ-
לעט צו.

(5) שויעט הין אויף דען פֿעלו, אויס דעם איהר געהויען,
אויף דען באַרען האַלענרען האמטער, מיט דעם איהר געטראבען!
שויעט הין אויף אברהם, אייערען פֿאמטער,
אויף שרה, דיא אייך געבאָרען וואָללטע;
איינער נור וואר ער, אלס איך איהן ריעף: —
דא זעננעמע איך איהן, — אונד מאכטע איהן פֿיעל!
לעבען זיא וואָהל, סין בנימין, ערציעהען זיא זיך צו וואָלך
איינעם; לעבען זיא וואָהל.

המכתב התשעה עשר

נצחת, בניסיון ארזי. — ביום אשר תקדש לך את אשת בריתך
לבעת לכם יחד בית בישראל, — אושיט לך מנתתי, מנחה מזכרת
אהבה, את אשר שאלה נפשך ממני; את אשר זה כמה ורבות פעמים
בקשתי למלאות את זאת. חפץ אנכי, כאשר יתני ה' ברחם ורחמים,
להקריב על מזבח עמי מנתתי הדלה, כאשר תהיה לאל ידי. — לא יען
וביען, כי תקוה רמה ומאד נעלה משתקת לפני, כאשר הואלת לקדם
בתרועת שמחה פני התלמתי זאת; לא יען וביען, כי אתה ידידי החוקת
כה באמונת לבב לקשט ואמת את האוצר המזון בלבי זה כבר, אשר
הצעתי לפניך בכתובים ופה אל פה, חושב אני — כי כלם יכירו את זאת
בתור דבר אמת לאמתו, — ובכלל לדמות, כי כל זה הנדו קשט
דבר אמת כספיר לטהר. — הן ידעתי היטב את קוצר העתי ואת הזמן
אשר אני חי בו, עד כי אין דבר, אשר ימשכני אחריו ללכת בדרך אשר
סלותי לי — בכל זאת בעת כזאת, שבה גדולים חקרי לב, אחשוב
לחובה לכל אחד לנלות את הדבר הנחשב בעינינו לאמת וכבוד להודיע
את זאת בתום לבב בפומבי — ואם יצלח לי רק זאת, להראות ולהוכיח, כי
לא הקרו עוד היטב את הדבר מצד צדדים, כי אולי ישנה עוד דרך אחרת,
אשר נוכל על ידה לבוא לידי תוצאות אחרות, השקפה כזאת, אשר על
ידה יתראה לעינינו כל דבר באופן אחר מאשר הסכינו להביט עליו עד
כה; ואם גם יצלח לי רק לעצור ולהפריע את היד הנסוויה להרוס ולבעת,
עד אשר יכתנו, יצרפו וילבנו את הדבר היטב, ואם גם יצלח לי להגיע
אל המטרה אשר תארת לי לך פעם במכתבי, להועיל רק בזה, כי איש
אחר גדל דעה ממני ובעל שכל כביר ונאור נאור בכה ורוח, רב יותר
ממני, ילך בדרך המלולה הזאת, וייסד את בנין היהדות לתלפיות על
מוסדות נאמנים חיים וקיימים; — עד כי הנסיונות למכתן הדלים שלי
כלא יחשבו — אף — ישכחם ויסירם מלב; — ידידי! גם אז שכר רב
לפעולתי. — גם בזאת לא תשנה, בחשבך כי מוך לכבי עצרני עד כה,
כי הרעיון הזה בעצמו בטח זה כביר מלא משכיות לכבי, — כי אמנם כן
הוא, אשר זה כבר התעורר בקרבי הרעיון הזה, — תוכל להוכיח לך המנלה
הלוטה

ניינצהנטער בריעף

זיא האבען איבערוואונדען, מיין בנימין. — אן דעם טאגע, דא זיא זיך דיא גאטמין הייליגען, געמיינשאפטליך איין הויז אין ישראל צו ערבויען, — רייכע איד איהגען דאס אנגעבינדע, דאס זיא זיך איינציג דאצו ערבעמען; דיא געוואהרונג דער ביטטע, דיא זיא שאן לאנגסט אונד זא אָפֿט געגען מיך אויסגעשפראַכען. איד ווילל, וועגן גאָסט גייסט אונד געוונדהייט פֿערהייטעט, לעגען אויף מיינעם פֿאַלקעם אלמאר דיא איינציגע שפענדע, דיא איד אין מיינער שוואַהייט צו לעגען פֿערמאג, — ניכט אלס אָב איד דאפֿאן דיא זאנגואינישען האָפֿענונגען העגטע, מיט דענען זיא דיעוען ענטשלוסט בעגריסען; ניכט אלס אָב איד וואָהנטע, וויל זיא דאס, וואס איד אלס מיינעם אינגערען אייגענסטען שאמץ לאנגסט געהענט אונד איד איהגען שריפטליך אונד מינדליך מיטגעטוהילט, מיט הייסער אינגיקייט אלס דיא וואהרהייט ערגריפֿען, מיסעט עס נון אויך פֿאן אללען אלס וואהרהייט ערקאנטט ווערדען, — מיסעט עס איבערהויפט שאן לויטערעם גאָלד דער וואהרהייט זיין; — דאצו קעננע איד צו גוט מיינע אייגענע בעשראָנקטהייט, צו גוט מיינע צייט, אלס דאסס דאס מיך לאַקטע אויף דיא באַדן. — אבער אין איינער צייט זא גרנסטער בעדייטונג, פֿיר איינע זאכע, דיא אונד דיא הייליגסטע גילט, האלטע איד יעדען פֿערפֿליכטעט, דאס, וואס איהם אלס וואהרהייט ערשינען, אָפֿען אונד רעדליך צו אָפֿ-פֿענבארען. — אונד געלאנגעט עס מיר אויך נור, צו צייגען, דאסס מאן נאך לאנגע ניכט אללע זייטען דער זאכע ערפֿאַרשט, דאסס עס פֿיעללייכט נאך איינען וועג געבע, אויף דעם צו גאנץ אנדערן רעזולטאמען מאן געלאנגע, איינע אנויכט, אין דער אללעס אין איינעם אנדערען ליכטע ערשינע, אלס מאן צו געהען עס געוואָהנט איוט; אונד געלאנגעט עס מיר אויך נור, איינע צו ראש צום ניעדערערייסען אונד צום אויפֿבוי זיך בעשטימטענדע האנד צו העכמען, אום ערטט בעוואַנגענער צו פֿריפֿען; אונד וועגן איד צו דעם ציעלע, דאס איד איהגען איינמאל אין בריעפֿען געשילדערט, אויך נור דאס בייטריגע, דאסס איין אנדערער נון דיא באַדן בעמערטע, איין רייכער-בענאכטער, אונד שטאַרקער געריסעטע מיט ליכט אונד קראַפֿט, אונד דער נון איין פֿיעל וואהרערעס, האָהערעס ליכטיגערעס אונד לעבענערפֿילטערעס געבוי-דע דעם יודענטהומס דארשמעללטע, — דאסס מאן מיינע שוואַכען פֿערוועכע בעמיטלידעמעטע — אונד — פֿערנאָסע; — פֿריינד! איד האַטטע איבעררייכען לאַהן מיינער ארבייט. — אויך איררען זיא ניכט, וועגן זיא מיינען, נור שיכטערהייט האַטטע זא לאנגע מיך צוריקגעהאלטען; דיא אויפֿגאבע ועלבסט מיסעט לאַנגסט שאן אין מיינעם אינגערן געשפראַכען האבען. — דאסס איד דיעוע אויפֿגאבע לאַנגסט שאן געפֿיהלט, דאפֿאן איבערצייגע זיא בייפֿאַלגענדע ראָללע פֿאן פֿערוועכען איבער ישראל אונד זיינע פֿעליכטען; אָדער פֿיעל

הלומה בזה עלים למבחן על דבר ישראל וחובותיו, או ביחוד על דבר תובותיו לבד, כי על דבר ישראל יש אתי רק בתור הצעה — וברוח — אבל ירא ותרד הייתי — והנני גם עתה; לא לנפשי, רק למען הדבר, אשר אנסה לעמוד על ימינו.

בעת אשר הקצות עומדים במערכה איש מול רעהו, והאמת נעדרת, על האיש הבלתי מתיחס אל אחת המפלגות עליו לשוות לנגד עיניו רק את הדבר בעצמו, ורק לעמוד בעדו לעבדו ולשמרו, — אם הוא איננו המורה האלהי, אשר ישוג את האמת האלהית בעצם טהרה, ויוכל להראות אותה ברור כשמש באור נונה ה', עד כי כל רוחות בני אדם שכם אחד יכירו ויכבדו אותה, — הוא לא יוכל לחשוב בשום אופן לקבל הסכמה כללית. את זאת ידעתי ואדע גם עתה; ידעתי ובידיעה הקדומה הזאת לקחתי את עמי, לרשום את הנסיגות האלה למבחן, לא למען ארכוש לי כבוד ותהלה אעשה זאת, כי אז נאמן היה המשפט אשר יהרץ התמון על ספרי: זה לא יכיר היטב את התכל זאת אשר הזמן דורש ממנו! לא השתדלות כזאת הפצי ורצוני, אבל קול פנימי, אשר אחרי אלפי בחינות ישוב אמרים לי תמיד: ישנו בהשקפתך איזה דבר אמת, אשר תחשוב על אדותו, כי באחרונה ינצח וינצא לאור; הדרך אשר סלות לך, אם אולי הנחו עוד משעול צר, אבל הלא דרך הוא המוביל למתן הפצנו! ואם אולי ברכות הימים יצעד עליה איש נעלה ממך בכשרונותיו, דבר האמת יגבר חילים; רק הקול הזה ינחני על דרכי, אם כן איפוא יידי, אם אך נרעין אמת, האם לא בנפשי הוא ואם גם אלפי פעמים אקריבה, האם איננה שזה לעשות כזאת? — הראנה הזאת לא הביאה מוך בלבי, — אך דאנות אחרות — אולי ארע הלילה תת להיטיב? את הדרך לבנין היהדות בתור סדע סלותי לי לבדי בקרב לבבי. רק בחצי הדרך הקצר והנקל ביותר נלח עסדי אחד מידידי ורעי לחבר לי; ורק כוכב אחד הניה ממעל לי בתחלת לנחני הדרך ואנכי עמלתי. עד הניעני עד המקום שמצאתני אתה. אבל מי לידי יתקע, כי על הדרך הזה הטלא קמשונים, אשר על כל צעד היה עלי להסיר קוצים וחרולים, ואשר בכחותי הקנבלים עלי לבדי היה ללחום נגד העבר והתחזק ולעבוד לאט לאט נלמד, אם לא באתי באלפי מעקשים ואולי השנתי אלפי

מעד איבער זיינע פֿלֿיכטען, דעןן דיא איבער ישראל זינד נור נאָך-
ענטוואַרף — אונד אים גייסע. — אבער שיכטערן — וואר איך —
אונד בין איך נאָך; ניכט פֿיר מיך, וואָהל אבער פֿיר דיא זאכע, פֿיר דיא
איך אויפצוטערעטען פֿערווע. —

אין איינער צייט, וואָ זיך געגענוואָסע איינאנדער געגענאיבער-
שמעהען, וואָ אויף קיינער זייטע דיא ווארהייט איזט, דיא דארף דער,
דער קיינער פארטהיי אנגעהאָריג, נור דיא זאכע אים אויגע האבענד אונד
נר אירד דיענענד אויפטריוט, — ווען ער ניכט דער גאָטליכע מיסטרע
איזט, דער דיא גאָטליכע ווארהייט ריין שראססט, אונד אין איתרעם
גאָטליכען גלאנצע אלוף שטראהלענד צו צייגען פֿערמאכטע, דאסם איתרע
אללע געמיסחעד אונד גייסטרע איבערוואנדען הולדיגען, — קיינערווייטס
אויף צושייטמנג רעכגען. דאס וואוסטטע איך אונד ווייטס עס; וואוסטטע
עס, אונד מיט דעם בעוואוסטטוין חאבע איך דיא ערסטע פֿעדער אן דיעוע
פֿערווע געועשט. ניכט אום רחם אונד פֿערוואָליכע אנערקענונג איזט מיר
עס יא צו טרין, דעןן דאן — האָטטע וואורליך דער אויסשפּרוך רעכט,
דער מיר שאָן אלס אורטהייל איינער מענגע איבער מיין ווערק העראיבער
מאָנט: „דער קענטט שלעכט דיא וועלט אונד זיינע צייט אונד וואס זיא
פֿאָרדערט!“ ניכט וואָלכעס שטרעבען, וואָהל אבער דיא אינערע שטיממע,
דיא בייא טויענדפֿאָלמינער פֿריפֿונג אימטער מיר וויעדערקעהרט: „עס איזט
עשוואס פֿאָן דער ווארהייט אין דיינער אנזיכט, פֿאָן דער ווארהייט, פֿאָן
דער רוא מיינט, זיא מיסע זיך ענדליך דיעגענד אן דאס ליכט רינגען; —
דער וועג, דען רוא בעטרעטען, איזט פֿעללייכט, זיי עס אויך נר איין געבענ-
וועג, דאָך אימטער איין וועג דאהין; אונד ווען איהן פֿעללייכט נאך דיר איין
פֿאָהנערער בעמראָטע, זאָ ווירדע דער ווארהייט זאכע נור געווינען; דיעוע
איינציגע שטיממע לייטעמע מיך. דעןן, פֿריינד, איין קאָרנלען ווארהייט,
איזט עס ניכט מינע פֿערוואָליכקייט, אונד מיססטע איך זיא טויענדפֿאָלמיג
אָפּטערן, צום אָפּטער ווערט? — דיעוע זאָגע האב מיך ניע שטופצען
געמאכט. — וואָהל אבער זאָגען אנדערער ארט. — ווערדע איך ניכט
שארען, וואָ איך צו נימגען פֿערמינע? ? איך האבע דען וועג צום אויפבו
דעס יודענטמומס אלס וויסענשאַפֿט אין מיינעם אינגערן אָסטם אלליין גע-
מאכט. נר דיא קליינערע, לייכטערע אונד ליכטיגערע האָלפֿטע געלייטעמע
מיך איין טהייטער פֿריינד אלס גענאָסטע; אונד נר איין שטערן שוועבטע
מיר אנפֿאנגס לייטענד פֿאָר. איך האבע מיך דורכגעארבייטעט ביו דאהין,
וואָ זיא מיך פֿאָנדען. ווערדע איך אבער ניכט אויף דיעועם וועגע, וואָ ביי
יעדעם שריט דאָרנען אונד שוטט וועגצוריימען וואר, אונד וואָ איך מיט
מיינען בעשראָנקטען קראַפֿטען אלליין איינע נאנצע פֿערגאנגעהייט אונד איינע
נאנצע געגענווארט אבצווערדען האטטע אונד אים שטיללען מיך פֿאָרארבייטען
מוסטטע, — ווערדע איך דא ניכט אין טויענד קרימכונגען איינגעגאנגען זיין,
טויענד

שניאות בתור אמתיות? האם יוכל הבנין הנבנה כמו חי במערכי לבבי, ואשר כלתה נפשי להציגו לפני אהי, האם יכול להיות הפשי משניאות? ואם הנסיון הזה לא יצלה לי? — האם אלה החפצים, כי הענין, אשר נפשי קשורה בו, יקחה מספר החיים, לא ישתמשו עם הנסיונות, אשר לא צלח בידי, לכבות עמם את נחלת היהדות האחרונה ויאמרו: — הביטו נא וראו האיש הזה הביא עמו נסיונות חדשים למבחן ולא צלחו במאומה!!!? אני לא נבחאתי להיות סופר מהיר, בכל ימי חיי רבות חשבת מאשר דברתי, ורבות דברתי מאשר כתבתי, האם אעצור כח לכתוב בעד האמת בסנטן צח כזה, אשר ימשוך אחריו את הרוחות ויקנה לבבות?? — נאלץ אני, בעוד עלי לקחת דברים עם בני זמננו, לדבר עמם בלשון ובכתב אשכנז, — וכאשר ידעתי נאמנה כי היהדות, אם נשיג אותה בעצם אמתתה ונציע אותה לרכים באמת, תקשור את כל היקום באהבה וצדק, כן ידעתי גם ידעתי כי ההתרתיות להרע שתמש בפרטים אודים בלי יחס וקשר, מבלי השיג אותם על פי מעלת רוחם וכלי התבונן עליהם, כי המה חלק מכללות הבנין, להיות להם לחצים שונים וכלי מפץ להציק ולהכאיב לבבות נחשלים, — האם יהיה גורל עלים למבחן שלי טוב מאלה? האם אלה הרוחות, אשר נאותם לא תכנע, הנפנעים בכבודם — אף כי לא אשם אני בזה — להראות עלי, כי אני הסבותי בכל אלה? ועוד דאנות רבות כאלה! והנה שומע אני אותך שואל: איזה מענה מצאת, אתרי אשר נמרת אומר לעשות כן? יען וביען, כי אני לבדי העפלתי עלות על מרום פסגה כזאת, חפץ אני, בעוד עיני רואות לפני כר נרחב, לקרוא גם לרעי, לרדת ולשוב ולעלות עוד הפעם אתם יחד. חפץ אני להושיט להם רק את זאת, את אשר יש בידי עד עתה לתת להם לא בתור דבר שלם בתכלית השלמות, כי אם באמת בתור עלים למבחן, ואיזה נוק יסובב להדבר בעיני החכמים אם תלמיד שלא שמש כל צרכו אולי חלם הלומות בהקיץ? אך יעבור עלי מה! אני רואה ילד בלבת אש; והאנשים מסביב עומדים באימה ופחד משתאים ומחרשים, או יבקשו רק להציל את הבנין. אני רואה את הילד — אקפוץ לתוך הלהבה. — האם עלי לשאול את האיש העומד אצלי, איזה הוא רואה את הילד; האם עלי לשום לב, אם במרוצתי אטף ואמתי איזה איש מהעומדים שמה, האם

טווענד איררטהימער פיעללייכט אלס ווארהרייט העגען? קאנן דאס געביידע,
 וויא עס נח אין מיינעס אינגערן לעבט, אונד וויא איך עס גערן דען ברידערן
 מיטטהיילען מאַכט, קאנן עס שאַן פריי פאַן פעהלערן זיין? אונד וועגן מיר
 נח מיססלינגט דער פערזוך; — ווערדען ניכט דיא, דיא דיא זאכע, פיר דיא
 איך לעבע, גערן איסגעשמריכען זאָהען אויס דעם בוכע דעם לעבענס, ווערדען
 זיא ניכט מיינע מיססלונגעגען פערזוכע מיטגעברויכען אלס ערשטיקונגסמיט-
 טעל: — „זעהט דא, גאנץ נייע פערזוכע אום דאס יודענטהום — אונד
 גאַנצליך מיססליקקט!“? — איך בין ניכט צום שריפטשמעללער געמאַכט;
 איך האבע מיין לעבען לאנג מעהר געדאַכט אלס געשפראַכען, מעהר גע-
 שפראַכען אלס געשריעבען; — ווערדען איך פיר דאס וואהרע צו שרייבען פער-
 מאַגען מיט אללער דער קלארהייט, דיא גייסטער, מיט אללער דער קראַפֿט,
 דיא הערצען געווינגט? — איך מוסס, ווילל איך צו דען זאָהען דער צייט רע-
 דען, אין דייטשער שפראַכע אונד אין דייטשער שריפט רעדען, — אונד זאָ
 געוויסס איך ווייס, דאסס דאס יודענטהום, וואהר געפאַססט אונד וואהר דאר-
 געשמעללט, איין באנד דער ליעבע אונד גערעכטיקייט שלאַגט אום אללע ווע-
 זען; זאָ געוויסס ווייסס איך אויך, דאסס באַזווילליגעס שמרעבען איינצעלנעס,
 אויססער צוזאַממענהאַנג געריססען, ניכט נאך ווינעס גייסטע ערפאַססט אונד
 ניכט אלס טהייל דעם געזאַממטגעביידעס בעגריפֿען, צו שפּיטצעס פֿעיל אונד
 צו פּלּוכפּעס קאַלבען געברויכט האט, אָהנמאַכטיגע פּריוועגעבענע צו פֿער-
 וואונדען אונד צו דריקקען; — ווירד עס מיינען פֿערזוכען בעססער ערגעהען?
 ווירד קיין פֿאַס ראָהעס איבערמוטה צוריקקענעראַנגטעס אונד בעלידינגטעס גע-
 מיטה אויף מיך הינווויזען קאַנגען אלס אויף — וועגן גלייך אונשולדיגע — פֿער-
 אַנלאַסטונג? אונד נאָך דער זאָרען פֿעל! — „אונד נון?“, האָרע איך זיא
 פֿראַגען, „וויא האבען זיא זיך דיעס אללעס בעאַנטוואַרטעט, דא זיא דאָך זיך
 ענטשלאַססען?“ עבען ווילל איך אלליין צו איינער האָהע געקאַממען, ווילל איך
 נון, דא מיר אויסוויכט געוואַרדען, גענאָססען הערביי רופֿען, הינאַבשטייגען אונד
 געמיישטאַפֿטליך מיט איהגען דען וועג פֿאַן פֿאַרנע בעגינגען. איך ווילל יא נור
 דאס געבען, וואס איך ביו יעצט שאַן צו געבען פֿערמאַן; ניכט אלס פֿאַללענ-
 דונג, זאָנדרען אין ווארהרייט נור „פֿערזוכע“. ווירד עס פֿערנער אין דען אויגען
 דער פֿערניגפֿטיגען דער זאכע שאדען, דאסס איין איינצעלנער, אונטינדיגער
 יינגער פיעללייכט גאַנצליך מיססליקקטע פריימע אום זיא געשרייכט? — אונד
 אים איבריגען? איין קינד זעהען איך אין פֿלאכמען; דיא אומשמעהנערען שמעהען
 אָנסטמליך אונטהאַמיג אָדער זוכען נור דאס געביידע צו רעטמען. איך זעהע
 דאס קינד, — שמירצען זיין; — דארף איך דען נאַכבאַר ערסט פֿראגען,
 אָב ער אויך דאס קינד זעהען דארף איך מיך דאַרום קיממען, אָב איך אים
 דינאַנדראַנג מאַנכען נאַכבאַר פיעללייכט בלומענר שטאַססע; דארף איך דאַנאך
 פֿראגען, אָב איך דורך מיינע דינאַנטישמוץ פיר דאס קינד דיא רעטמונג דעם
 געביידעס פיעללייכט פֿערצאָגערע, אָדער דעם פֿייער נייען צונווינד ערפֿאַפֿ-

אשאל, אולי על ידי התפרצי להציל את הילד אאחר את המועד להציל את הבנין; או על ידי שטף מרוצתי אשיב רוח לתגדיל המדורה? — אך אם אנתר לראות, ובטרים תבוא שמה יפול הבנין על הילד ויהיה למאבלת אש' — ואם אקבר אנכי, אתו יחד, תחת משואות מפלתו; — הלא עשיתי את חובתי. —

אמנם, בנימין אהובי, הדרך הכטוח יכול היות רק דרך הטבע, לעבוד בראש עבוד המדע ואת אשר נוכחנו לדעת אהרי מלחמת הרוחות, כי אמת נכון הדבר ויעמוד בנימין, נקחהו ונביאהו אל החיים בהשקט ובטחה. הדרך הזאת אמנם היתה היותר שלוח והיותר בטוחה; — אך אחרת דורש הזמן הנוכחי. — כימי הרמבמן, בעת אשר החלה התעוררות הרוחות החדשה והחיים עמדו או עוד על עמדם, או יכלו לכונן את היהדות בתור מדע אשר יביא בחיים השקטים האלה אור וחום של רוח, ותבונה אחרת עמדה כעת לנגדנו. — אך לא כן עתה. — בחיים באו השקפות כאלה, אשר מוצאן לא ממקור היהדות הנאמנה, אף תעבודתה בשנאה כבושה להאבדה ולהשמדה. לכן עלינו להתקדם נגדן בחיים בלי אמצעי, למען ישיג האיש, אשר יחזיק עוד במושג היהדות מעד וסמך לדבר אשר יחזיק במעונו; ואחרי אשר ישליך מעליו את היהדות יתרד וינסה ראשונה את הדבר, אשר יאמר להשליך ארצה, והשולח יד, אולי בכונה רצויה, לעקור או לכנות מחדש, יסוג אחר וישכיל בינה לדעת את פנימיות הדבר, אשר יעקור או את אשר יחשוב לנמוע על מקומו. — אז, בעוד קרואים אנחנו לעבוד ישראל בחיים, הרוצה על בעלי החכמה לזנוק את היהדות בדעת ובתורה, דעת, — זה הוא הדרך אשר חפץ אני ללכת בו, לי יתן ה' רוח, חיים ושלוש, וכה אעשה: בחלק הראשון אנמה לדבר מהשקפות היהדות על ה', תתבל, אדם, ישראל ותורה; בחלק השני: לבאר את המצות אשר עלינו למלאותן, אף כי התרחקנו מעל אדמתנו; בכל מקום אציין בראש את המקומות בתורה; ואז ארשום את ההשקפות, אשר הנחלתי לי בתור תוצאות הלמוד של כמה שנים; ולחיות תמימות וקשיות, עם חלק המעשה, תוצאות מהארבעה-שלאן ערך. וחכל ערוך ומסודר ישר בעד החיים ולהראות את היסודות בחכמת היהדות עוד חזון למועד בימים הבאים; כאשר יהיה בידך החלק

נע? — אבער ווען זיא עס נון צו שפאָט געזעהן, אונד עהע זיא
הונאנעלאנגט, שמירצט דאס געביידע איבער דאס קינד פראססעלנד
צוזאמען? — אונד בעגריבע עס מיך מיט, — איך האָטמע געמאָהן,
וואס מיר פֿליכט.

געוויס, מין בנימין, וואָרע עס נון דער נאטירליכע וועג, צוערסט
פֿיר דיא וויסענשאַפֿט צו ארבייטען, אונד וואס זיך דאָרט דאן אים קאמפֿ
דער גייסטער אלס וואהר אונד פראָבעהאלטיג ערוועזען, רוהיג זיך אין
דאס לעבען הינאיבערלעבען צו לאסען. עס וואָרע דער רוהיגערע, דער
זיכערערע, דער ערפֿייליכערע וועג; — אנדערעס אבער פֿאָרדערט דיא
צייט. — אין מענדעלסזאהנ'ס טאגען, דא, אלס דיא נייע בעוועגונג
דער גייסטער בעגאנן אונד אונאנגעמאכטעט דאס לעבען נאָך וואר, דא
האָטמע מאן דאס יודענטהום אלס וויסענשאַפֿט ערבייען אונד דעס איבער-
אלל בעשטעהענדען לעבען דאס ליכט אונד דיא וואָרמע דעס גייסטעס
בריינען וואָללען; אונד אנדערס שמינדע עס יעמציט אום אונז. — זאָ
אבער ניכט יעמציט. — אין דאס לעבען זינד שאָן דיא דעם וואהרען
יודענטהום ניכט ענטשפרונגענען אנויכטען געטרעטען אונד ארבייטען
פֿיינדליך אן אונטערנאראונג דעמזעלבען. אונמיטטעלבאר אים לעבען מיט
איהנען ענטגעגענטרעמען ווערדען; אויף דאסס מאנכער, דער נאָך
האָלט, דען בעגריפֿ בעקאָממע צו דעם פֿאָן איהם געהאלטענען; מאנ-
כער, דער פֿערווירלט, שמוציג ווערדע אונד ערסט פֿרידע, וואס ער
פֿערווערפע; אויפֿגעהאלטען ווערדע מאנכע פֿעילליכט אין גומעס איידער
צום נייערערייסען אָדער ניישאַפֿטען געהאָבענע האנד, ערסט בעוואַנגען
צו פֿרידען דאס אינגערע דעססען, דאס נייערענערייסען, צו דעם נייעס
הינצוגעשאַפֿטען ווערדען וואָללמע. — דאן, וואָצו מאן אונמיטטעלבאר
אים לעבען אויפֿגערופֿען, וואָרע דאן פֿיר דיא מאַנגער דער וויסענשאַפֿט
אין דער וויסענשאַפֿט אונד אלס וויסענשאַפֿט צו בעגרינדען. דאס איזט
דער וועג, דען איך צו בעמערעטען געדאָנקע. — ניכט דער היממעל גייסט
אונד געוונדהייט, זאָ ווערדע איך אין איינעם ערסטען טהיילע אויסצו-
שפרעכען פֿערוזכען דיא אנויכטען דעס יודענטהום איבער גאָט, וועלט,
מענש, ישראל, תורה; — אים צווייטען דיא מצות צו ענטוויקקעלן, זאָ
ווייט זיא אונז, אויך דעס באָדענס בערויכט, צור שפֿיללונג אָבליענען;
איבעראלל דיא שמעללען דער תורה צופֿאָר; דאן דיא אנויכטען, דיא מיר
עבען ערנעבניסס מעהרזאָהריגען שטודיום זינד; אונד, פֿיר דיא פראקסיס
אנגעשלאָסען, אויסצוגע אויס דען 4 שלהן ערוך-ס. אללעס אונמיטטעל-
באר פֿיר דאס לעבען דארנעשמעללט, אונד דעם אַנצוינדונג אין יידישער
וויסענשאַפֿט שפאָטערער נאכווייונג פֿאָרבעהאלטען; וויא זיא דיעזען צוויי-
טען טהייל מיט גענעוואָרטיגעס יעמציט אין האַנדען האבען. איך פֿרייע
מיך דעסמאלכ נון, דאסס מיר דיא ערסטע אנגענונג צו דיעזען שריפֿטליכען
פֿערוזכען

השני יחד עם החלק הזה, אשר אתך עתה, ולזאת שמח אני, כי ההתעוררות הראשונה לחבר את העלים למבחן נמצאה לי, יען וביען ראיתי, כי נחוץ לי לתת למורי בתי הספר העומדים תחת השנתתי, ספר כזה אשר המה בעצמם יקראו בו לקנות להם המושג הנאמן להיות יהודים נאמנים, במרם יתנבו את תלמידיהם הצעירים אל היהדות, ובאשר חברתים כעד הזנ יותר נרחב, לכן נשארו לי עתה נערי ונערות ישראל, הוני דעות, לקוראים זהוגים בדברי. —

את החלק השני הזה חושב אני להוציאו לאור — ברצות ה' — ראשונה. — אמנם צדקת בקות דעתך ע"ד תכנית מלאכתי, כי על הכללות משפט הקדימה לפני הפרטים, וככה הוא באמת תכנית חברי בעצם וראשונה, ובכל זאת אדפיס את הנוגע להפרטים ראשונה. — אמנם ידעתי כי בזה אקנה לי מתננדים ואולי עוד יותר, יען, להבין את היסודות נקל יותר, במרם יתבוננו היטב על חתרצאות שלהם, בהקיפן בטבע הענין, ובכל זאת לא אוכל לעשות אחרת — את המשנה העיקרי שלטו והקרוב אלינו ביותר חברתי לדעת, כי יסודתי בחשקפות לא נאמנות ומושגי שוא על דבר היקף ותכן המצות תקנן ומוכנן. — בפרטים האלה בחובות הבלתי מוכנים תתנכר עצמות ישראל, ובגללם יתיצבו כצר להלחם נגדה ולבטלה מעיקרה ונקודת המצב הזה הוא המקום, אשר ישמוף שם הזרם במורד. — ולכן עלינו להתקומם נגדו ולעצרהו פה בתהלה. אם נוכחנו לדעת ראשונה: מה היא היהדות בכל פרטי פרטיה, או יפנה המכב אל על וביחס והתקשבות יתאמין לפתור לו השאלה: איזה מעמד ומצב תקח לה היהדות הערוכה באופי כזה, בתור דבר שלם בשורת יתר החזיונות; איזה באנושיות, אשר נשיג אותה מהיהדות בת כל, ומושג חזיון הת כל מה', והכרת ידיעת ה' על ידה. לוא יצא לאור החלק הראשון בתהלה, כי אז הביטו על הדבר שהטפתי מלים אדות ישראל, כעל חלום בהקיץ, כעל יציר, יסודתי כדמיון, אשר איננו נמצא בפועל. — אך למען חלום הקוראים את הנחוץ מכללות הענין להכנת הפרטים, אקדים להביא ראשי דברים כאלה, אשר נמיתי לתאר בתחלת הליפות אגרותינו, גם בכל מצוה ומצוה בפרט העירות את הקורא לשים לב ולהתבונן על נקודת המצב, אשר ממנה נשיג את כללות הענין. —

פֿערזוכֿען דורך דאס בעדירפֿניסס ווארדע, דען לעהרערען דער מיר
אנפֿערטרויען שולען איין בוך אין דיא האַנדע צו געבען, אין דעם ווא
זיך ערסט זעלבסט צו יודען לעזען קאָננטען, עהע ווא יונגע געמיטהער
צום יודענמהום ערצאָגען; אונד אינדעם אַיך ווא פֿיר איינען גראַסערען
קריוו אויסארבייטעמע, בלויבען מיר דארום אימער דענקערע ינגלינגע
אונד יונגפֿרויען מיינעם פֿאַלקעס אלס לעזער גענעוואַרטיג. —

דיעזען צווייטען טהייל דענקע אַיך — זאָ נאָמט ווילל — צוערסט
ערשיינען צו לאסען. — פֿרייליך האבען זיא גאנץ רעכֿט, ווא ווא מיר
דען פֿלאן ענטווערפען, דאסס דיא קעגנמייסס דעם אללגעמיינען דער דעם
בעזאָנדרען פֿאַראנגעהען מיססע, אונד זאָ איום עס יא אַיך פֿלאן מיינעם
ווערקעס אן זיך. אבער ערשיינען לאסעס אַיך דאך דאס בעזאָנדרע
צוטרעט. — וואַהל ווייסס אַיך, דאסס אַיך מיר דאמיט פֿיעללייכט נאָך
מער גענגער ערוועקען ווערע; דענן צו פֿרינציפֿיען פֿערשטעהט מאן זיך
לייכטער, עהע מאן דיא קאָנזאָקוענצען אין איהרעס אומפֿאַנגע איבערשויעט,
צו דענען ווא פֿאַלגעריכטיג פֿיהרען. גלייך וואַהל קאנן אַיך ניכט אנדערס. —
אונזער נאָכעס גסטרונדאביעל גלויבע אַיך ערקאננט צו האבען אין דען
פֿאַלשען אנויכטען בעגריפֿען, דיא זאָ וואַהל איבער אומפֿאַנג אלס איבער
אינהאלט אונד וינן אונזערער מצוח העררשענד זינד. אין דיעזען איינצעל-
נען, אונבעגריפֿענען פֿעליכטאויפֿנאבען ווירד ישראל-ס וועזען פֿערקאננט,
אונגעגריפֿען, פֿערניכטעט. היער איום עס, וואַ דיא גראַססטע שמראַצונג
אבוואַרסט איום. — היער איום דארום צוערסט ענטגענען צו טרעטען.
איום דאנן צוערסט גאנצעוועזען, וואס דאס איבעראלל אים איינצעלנען
דארליענערע יודענמהום ווא, דאנן מאג זיך דער בליק ערהעבען אונד
צוואסענפֿאַססענד דיא פֿראגע זיך בעאנטוואַרטען, וועלכע שמעללונג דייעס
זאָ פֿאַרליענערע יודענמהום גון אלס גאנצעס איינגעהמע אין דער רייע
דער איבריגען ערשיינוגען; וועלכע אין דער מענשהייט; אונד וועלכע
דיעזע, איום איהם בעגריפֿען, אין דער וועלט, אונד דיעזע איום נאָמט,
אונד נאָמט איום איהר. — ערשיענע דער ערסטע טהייל צוערסט; מאן
ווירדע דא, וואַ אַיך פֿאַן ישראל צו שפּרעכען האבע, עס ווא איין
טרויכילד אנשויען, ווא איין געבילדע שוואַרטרישען וואהנעס, דאס
גירענדיס אין ווירקליכקייט פֿאַרהאנדען. — אום אבער גלייכוואַהל מיינען
לעזערן פֿאַם אללגעמיינען דאס גאָטהייטע צום פֿערשטאָנדיסס דעם בע-
זאָנדרען צו געבען, ווירדע אַיך זאָלכע אללגעמיינע אומפֿאַנגע וואַהל-
שיקען, ווא אַיך איהנען אים אנפֿאַנגע אונזערעס ברֿיעפֿעכטעלס צו
געבען פֿערזוכֿעט, אונד האבע אַיך אַיך ביי יעדער איינצעלנען מצוה דען
לעזער אַיף דען איום דעם אללגעמיינען צו פֿאַססערען שמאנרונקט צו
פֿיהרען פֿערזוכֿט. —

דינו! ואולי עד למותר הטפתי מלים על החלטת דעתי, אשר הנך
 מתאמץ כה בתום לבך להיות למשען לה. מי יתן, כאשר יצו ה' את
 ברכתו, כי תזכור בשמחה, כי בעת, אשר היה לך לפנות מפני עיניך על
 התקות היפות הנשקפות לך לבדך והנוגעות לחיך הפרטיים, נשאת עיניך
 ולבך באהבה רבה אל הכלל. — יתן ה' והיום אשר בו תקבל את הטורים
 האלה, יכונן לך מעמד ומצב איתן ועתיד צח ובהיר רב פעלים יופיע לך.
 האשה אשר תקרא אותה היום בשם. מקודשת' תקדש ותצפר את חלקך
 בחיים. — ביתך אשר תבנו לכם יחד, יהיה טהור וקדוש וכבוד ה' יהופף
 עליו, כמו החופה הנהדרה לזכרון לפני ה', אשר תחופף על שניכם יחד,
 וכוס החיים אשר תריקו יחד, יהיה מלא תמיד עסים במדה כזאת, למען לא
 תתיאשו לעולם, — גם במרירות במדה ממוצעת, למען לא ירום לבבכם
 ולא תתגאו לעולם. קבלו מיד ה' את שפע הברכה רק בתור אמצעי,
 למען תחיו חיי צדק ואהבה. — שלום לך, בנימין אהובי, חיה בטוב.

אוהבך נפתלי

זאָ פֿיעל, אונד פֿיעלליכט שאַן מערד אלס צו פֿיעל, פֿאַן
 דיעזעס פֿאַרהאבען, פֿיר דאס זיא זיך יעדאָך מיט זאָ פֿיעלער וואָרמע
 פֿערווענדען. — מאָגען זיא, וועגן עס ניכט גאנץ לעער אויסנעהם אן
 זעגען, זיך מיט פֿריידען עראיננערן, אין דער צייט, דיא איהרען בליקק
 מיט זאָ פֿיעלען שאַנען האַפֿפֿונגען גאנץ אין איהר איינצעללעבען צו
 ציעהען געאיינגעט וואר, דעם אללגעמיינען זאָ פֿיעלע לעפע צוגעווענדעט
 צו האבען. — מאָגע דער טאג, אן דעם זיא דיעזע ציילען ערהאלטען,
 דער בעגרינדער איינער הייטערן, ווירקענספֿאַללען צוקונפֿט פֿיר זיא זיין.
 בליבע איהנען דיא גאטטין, דיא זיא הייטע „געהייליגטע“ זיך נעננען,
 איהנען געווייהעט איהר הייליגסטעם גוט. ווערדע דאס הייז, דאס זיא
 פֿעראיינט נון גרינדען, ריין אונד הייליג אונד גאָטטליך געטראגען, וויא
 דיא מיט גאָטטליכעם זימבאָל נעשמיקקטע „היללע“, דיא זיא געמיינע-
 שאַפֿטליך זיך אומגעבען. זייא איהנען דער „לעבענסבער“, דען זיא
 פֿעראיינט נון לערען ווערדען, שטעטס מיט זאָ פֿיעלעם ויססען געפֿיללט,
 דאסס זיא נייע פֿערצווייפֿעלן, — מיט זאָ פֿיעלעם ביטטערען, דאסס זיא
 נייע איבערמיטהיג זיך ערהעבען; אונד מאָגען זיא אללע זעגענספֿיללע
 נור אלס מיטטעל אויס גאָטטעס האַנדען היננעהמען, איין לעבען דער
 נערעכטיגקייט אונד לעבע צו לעבען. אדיע, מיין בניסין, לעבען
 זיא וואָהל.

איהר נפתלי

לוח התקונים

צ"ל	תחת	שורה	צד
אונד —	אונ —	27 —	14
יאות —	נאות הוא —	28 —	28
ענה אמרתו —	ענתה אמרתה —	12 —	44
מצאתני —	מצאתני —	6 —	48
ווארהייט —	ווארהייט —	8 —	59
לויפערין —	לויפערין —	29 —	65
בעשטיממונג —	בעשטיממונג —	29 —	67
האדם —	האדם —	2 —	78
יתאים —	תתאים —	13 —	90
נעהמענד —	נהמענד —	25 —	95
הבשן —	הבש —	27 —	102
האלילים —	יהאלילים —	2 —	104
ותנאי —	יתנאי —	38 —	118
והחלף —	והחלף —	38 —	118
ווייטע —	ווייטער —	37 —	133
דוא ארמע —	דיא ארמע —	29 —	135
דען קינדערלאזען —	דען קינדערלאזען —	29 —	139
נאכטעם —	נאכטעם —	16 —	142
הרסו —	הציתו —	29 —	216
ימצא —	מצא —	19 —	226

